

ORATO

ART

R E

BI

Prior pa
sterior pr
genere

Nec non sup
Historia

P. MIC
JESU. S

Secundo em
editum,

DAMUM

A M
Apud J A

ORATOR EXTEMPORANEUS,

Sen

ARTIS ORATORIÆ
B R E V I A R I U M
B I P A R T I T U M,

Cujus

*Prior pars præcepta continet generalia,
posterior praxin ostendit in triplici dicendi
genere, præsertim Demonstrativo;*

*Nec non supellectilem Oratoriam, Sententias,
Historias, Apophthegmata, Hieroglyphica
suppeditat.*

A U C T O R E

R. P. MICHAËLE RADAU Societatis
JESU. S. Theologiæ Doctore & Profess.

Nunc

*Secundò emendatum, & tertiâ parte auctius,
editum, ac à rapina Georgii Beckheri
vindictum,*

Per

ADAMUM MOTKOWSKY gratum discipulum
admodum R. Patris.

— 36 (o) 36 —

A M S T E L O D A M I,

Apud JACOBUM à MEURS.

CL3 13C LXI.

A. VI. 96

Non cuivis Lectori Auditorique
placebo;
Lector & Auditor nec mihi quicquam
que placet.

Qui legis ista, tuam reprehendo,
mea laudas
Omnia, stultitiam: si nihil, invideam.

SER
REV
P R
POLO
C A
FER
EP
PLO
TIS
Dn
RENISSIM
S
un
spl
de
us, cum b
ario; atq

SERENISSIMO

A C

REVERENDISSIMO

PRINCIPI

POLONIÆ ac SUECIÆ

CAROLO

FERDINANDO

EPISCOPO

PLOCENSI & URA-

TISLAVIENSI, &c.

Dno. Dno. Clementissimo.

SERENISSIME PRINCEPS.

*Vb Serenissimi Nominis Tui
umbone tam securus quam
splendidus, ut in orbem pro-
deat Orator hic extempora-
neus, cum bipartito Artis Oratoriæ Bre-
viario; atque ut inter Aulae Tuae Sere-
nissimæ*

DEDICATIO.

*nissima domesticos censeatur; non gra-
 vate poteris exorari. Nam quod rarum
 hoc aeo Principum Epiphonema est:
 Affabilitas apud Te Ianuariam agit:
 & quemlibet ingredi rogantem non
 duntaxat humaniter admittit, sed du-
 bitantis etiam & ad Celsitudinis Tue
 majestatem trepidantis animum, amæ-
 no vultu ac fronte demulcet, allicit, in-
 vitat, mannducit. Quamquam Virtus
 & Sapientia, Veteres. Serenitatis Tue
 familiares, liberi passus privilegio non
 indigent ut in conspectum veniant.
 Omnia Tua habent quando Te habent:
 ad sua veniunt quando ad Te. Sic pul-
 cherrima inter Te & Virtutem existit
 compositio, ut nihil Tuum esse velis nisi
 quod simul Virtutis sit peculium: imo
 nec ipse dici Tuus si non antè Virtutis.
 Et appellem alio nomine Aulam Tuam
 quam nobile Virtutum Templum & sin-
 gulare Sapientie Gymnasium, in quo
 parvi*

D
 parvi Ci
 scunt. I
 tum cere
 que cult
 stantissim
 fruuntur
 non erud
 tur. Bre
 cept: ta
 dio, ut
 iudicio
 famamq
 Tue. H
 Aula Tu
 gantia co
 sui mecu
 extempor
 tem ven
 sime Cels
 nec ex ho
 plenissim
 gratitudi

parvi Cives Ecclesiam Patriamque discunt. In qua tot Nobilium Adolescentum cerei adhuc animi ad recti honestique cultum formantur; & quod præstantissimum est Te Regio & Vivo fruuntur Exemplo ac Imagine, à quâ non erudiuntur magis quàm accenduntur. Breviter dicam Serenissime Princeps: tantus evasisti in Virtutum studio, ut qui Te non miratur nec laudat, iudicio & existimationi detrahat suæ; famamque suam redimat qui favet Tuae. Habuit semper, hodieque habet Aula Tua Viros ab omni literarum elegantia commendatissimos, inter quos & sui mecum olim studiosos hic Orator extemporaneus invenerit. Vel hi saltem venienti fores pandent ad Serenissimæ Celsitudinis Tuae Majestatem, donec ex hospite in familiam transcriptus, plenissimè totus Tibi deserviat, aeterno gratitudinis sacramento devinctus

DEDICATIO.

*Cluens. Vive diutissimè decus Ecclesia;
gemma Patria nostra: Virtutis & Sa-
pientia singularis Mecenas: tot Regum,
tot Imperatorum sanguis. Sic opto, sic
voveo, pronus corpore, pronus animo.*

Serenissimæ Celsitudinis

T U Æ

servus infimus

ADAMUS MOTKOWSKY.

L E-

LECTORI
BENEVOLO.

Nobile Horatii commentum
est, Corniculam olim Avium
Comitia intravisse alienis
plumis formosam, & tumente passu,
voce, subsellio, contendisse superio-
rem fieri universis: donec singulis
sua certatim repetentibus inops de-
coris & formæ, ludibrium ac risus
facta est omnium. Nec satis fuit sibi-
lis explodi, stultè arrogantem; evul-
gato præterea plebiscito, è sociali
confessu publicè exclusa est. Nulli
jam satis fida futura putabatur, quæ
sibi se non reliquisset; & impuden-
tiæ fastigium attigisse, dum furto glo-
riam quæreret, quo Judicium censu-
ris alii furcam inveniunt. De quo,
Benevole Lector, mutatò nomine,
præsens fabula occinitur? Nimirum

AD LECTOREM.

de Georgio Beckhero Prutheno Elbingensi. Is cornicari ausus est & raptâ aliunde eloquentiâ se Extemporaneum Oratorem coràm orbe venditare. Brevibus grandem hominis audaciam aperio Breviarium bipartitum Artis Oratoriæ scripsimus in schola Rhetorices sub Professore dignissimo R. Patre Michaële Radau, Brunsbergæ in Prussia, in Collegio Hosiano Societatis Jesu. Anno à partiente Virgine 1641. & quia placuit multis, à multis privatâ doctrinæ & eruditionis ambitione exscriptum fuit. Inter hos erat Georgius Beckherus Elbingensis, tunc Poëscos Auditor sub R. P. Bernardo Roth. S. J. Is hoc Rhetoricæ nostræ monile non accepit solum, sed etiam sui juris fecit: & quod decumanum est; tanquam sui capitis foetum, sibi suoque Nomini supposuit. Indolui frequentius

AD LECTOREM.

tius & , sic vos non vobis mellificatis
Apes , sed labores vestri ignavis fucis
in gloriam cedunt, centies ingemina-
vi. Expectavi verò ut Auctor ipse
quod suum est repeteret ab invasore;
liquidem ad id stimulos staggereba-
mus omnes quotquot adhuc merito
jure , ipsius Auditores ac discipuli
nuncupamur, quorum nunc plerique
Magnates Magnifici, plerique Præla-
ti Perillustres, plerique in Principum
& Regum aulis fortunam suam se-
cuti degunt. Sed quia R. Pater gra-
viorum mole negotiorum detentus,
Philosophiâ nimirum & Scholastica
Theologia legendis; ego impatiens
moræ , dum subinde iterum atque
iterum sub raptoris nomine opus re-
cudi video , ea qua potui diligentia
illud vindicare accuravi & legitimo
possessori atque parenti librum resti-
tuere. Optarunt id mecum plurimi
Ma-

AD LECTOREM.

Magnatum Poloniæ, qui mendis ac erroribus scatere librum multis in locis observabant & dignum suis suffragiis censebant, ut nativæ redderetur puritati ac integritati. Nam forte idcirco Beckherus corrumpit ut suum faceret quod alienum erat, memor Poëtæ canentis

*Quem recitas meus est, ô Fidentine, libellus ;
Sed malè dum recitas, incipit esse tuus.*

Contuli cum autographo & correxi ; an omnia satis ad mentem & gustum Auctoris nescio. Ignoscet ille si non ea qua par est plenitudine, ipsius doctrinam ad æstimationem orbis in lucem profero. De sui nominis fama satis securus est quam tot experimentis aliàs probavit. Tu *Lector* boni consule laboris mei levidense munus & superbi raptoris gloriam tandem merito fieri ignominiam vel tuo calculo confirma. *Vale.*

PRÆ-

PRÆLOCUTIO.

Explicat propositum

AUCTORIS.

Artem Rhetorices nunquam satis sincere iuventuti proposuisse, mihi visi sunt illi, quibus omne studium fuit præceptionibus chartas superfundere, & quid ac quomodo aliquid faciendum sit, duntaxat dicere: re autem & exemplo illud non demonstrare. Vtique Ars qualibet sicut praxi & exercitio viget valetque; ita nascitur: & longum iter per præcepta, breve & efficax fit per exempla. Neque aliter fabricare discitur nisi cum fabricantibus fabricando; imo nec loqui sciremus nisi cum colloquentibus fuisset collo-

PRÆLOCUTIO.

collocuti. Ut parvuli gressum formare-
mus, à gerulis parentibusque n. n. doce-
batur solum pedes alternare sed manu-
ducti præcuntes sequebatur, atque cum
euntibus ibamus. In fabulis est: Man-
dasse Cancrorum Patrem filiis, ut cate-
rorum ritu animalium graderentur, nec
ordine præpostero amplius committerent,
ut præcederet cauda, sequeretur caput.
Erant ad gerendum morem parati filii
sed exemplo volebant à parente instrui.
Ito præ (ajebant) Pater & quod fieri à
nobis postulas qui fieri possit & facien-
dum sit monstra. Sed præcipere potuit
Pater, non præire; ideo huc usque can-
crorum gressus in posteris manet præpo-
sterus. Tanti est præcepto addere exem-
plum, & linguæ manum. Ad hunc
scopum collimant mei conatus currentis
anni, quo nobilis juvenus ex Majorum
meorum imperiò mihi erudienda traditur
in Oratoria facultate. Præcepta dare
volo sed simul praxes & exempla: ut
non solum audias quid faciend. sit, sed
qui fieri debeat etiam videas. Adjiciam
histo-

PRÆLOCUTIO.

historias, symbola, & Apophtegmata nec
non sententiarum supellectilem, ut ino-
pia Tyronum rerum penuriâ laboran-
tium, utcunque succurram. Nam ridi-
culi juvenes sæpe caput fatigando cogi-
tant multum; at nihil excogitant, quia
nihil habent repositum quod cogitare
possint. Est enim cogitare, multa fre-
quenter in unum cogere. Certè nisi vel
florum odoratu contactuque, vel cæli
speculatione mundique conceptibus im-
pregnetur caput, nec Iuno Martem nec
Iupiter de cerebro suo pariet Minervam.
Inter eruditiones veluti flores, ac inter
alienos conceptus, veluti amœnas virida-
rii plantulas, ut deambulet cupio Au-
ditor meus: atque adeo vel audeat simile
vel superet. Nam ut recte Poëta

Tunc benè fortis equus referato car-
cere currit,

Cum quos prætereat quosque se-
quatur habet.

Aggredior fortiter propositum nego-
cium. Deus Ter Opt. Ter Maxi-
mus.

PRÆLOCUTIO.

mus bene vertat ut & feliciter & constanter. Opus erit partim meâ industria elaboratum, partim ex aliorum sudoribus collectum, ad scopum tamen à me præfixum accommodatum, atque idcirco de integro meum. Stat pro me magni Lipsii decretum. Lapidem (ait in Politicis) & ligna ab aliis accipio, ædificiū tamen exstructio mea est. Architectus ego sum & materiam variè undique conduxī. Nec Aranearum textus ideo melior quia ex se fila gignunt: nec noster vilior quia ex alienis libamus ut Apes.

P A R-

I
PARTITIO
OPERIS.

BREVARIUM NO-
strum in duas partes di-
tribuemus : In *Primâ*
Parte docebimus gene-
raliter *Invenire, Disponere, Eloqui* :
In *Secundâ Parte* ad tria dicendi ge-
nera *Demonstrativum, Deliberati-*
vum, Iudiciale, easque *Orationes* quæ
ad hæc genera pertinent, descende-
mus. Et verendum licet ne in *Se-*
cundâ hac *Parte* morari nobis uber-
tas materiæ *PRÆPARATIONE*QUE
scribendarum voluminum bre-
vitati tamen obnoximus quoad ne-
ri poterit.

PARS PRIMA.

De Inventione, Dispositio-
ne & Elocutione.

TRIA Eloquentiæ Candidato
difficilia obveniunt : *primò* ut
habeat quod dicat, & hoc docet *IN-*
VENTIO : *secundò* ut sciat quo
ordine dicat; & hoc docet *DISPO-*
SITIO ; *tertiò* ut ornate ac venustè
dicat

dicat & hoc docet ELOCUTIO. Distincte ergo de his Tribus præcipiemus, distinctis Capitibus: Nam de MEMORIA & PRONUNCIATIONE utpote iis, quæ à natura melius; & usu habemus aut nihil aut aliquid breviter.

CAPUT I.

DE INVENTIONE.

Inventio.

UT clarius procedamus de *Inventione*, quæstiones aliquot movebimus

QUÆSTIO PRIMA.

Quid scripturus Orationem invenire debeat?

Invenire quid? **R E S P. I.** Ante omnia scõpum Orationis invenire debet ad quem in omnibus collimet, hoc est; debet certam propositionem sibi præfigere & excogitare, ad quam omnia dirigat; alias cæcis oculis natanti similis erit, qui brachiorum plausu multum fatigatur & parum proficit; eo quod littus quo debeat tendere non videat.

Quæ materia eligenda?

Ex materiis vero occurrentibus ea semper eligenda est, quæ apta est tem-

tempori, utilis, selecta, quæ non
sterilis, non difficilis, ab Auditorum
captu non aliena.

In generè *Exornativo* invenienda In De-
materia gravis, magnifica, plausi- mon-
bilis: Quare cum *Virgilius* Culi- strativo
cem, *Catullus* Passerem, *Psittacum* genere.
Statius, *Majoragius* Lutum, Ovum
Puteanus, Ebrietatem alius, alius Pe-
diculum & Pulicem, scabiem &
quartanam febrim alter laudavit,
exercitii gratia & ingenii factum ar-
bitrare: Ceterum si quis talia serio
ageret apud prudentes risum &
puerilitatis notam incurreret.

In *Deliberativo* & *Judiciali* talis In Deli-
quæstio accipienda est, qualem ne- berativo
cessitas requirit & Auditorum ca- & Judi-
pacitas exigit. ciali.

Inventio porrò provenit, pulcra Inven-
quidem ab ingeniosa natura, ea ta- tio unde
men quæ eruditione non careat: prove-
Nam *Eruditio* parens est & nutrix niat.
inventionis; quapropter si facile &
pulchre invenire vis, scito *Histo-*
rias, gentium consuetudines, fabu-
las, *Apologos*, *Sententias*, *Hiero-*
glyphica, *Apophthegmata*; Nam
ex his non difficulter aliquid quod
in rem tuam erit eruere poteris.

Orato-
res mo-
derna
aucta
gaudent
inven-
tione,
vid.
quest.
seq. se-
ptimam
sel.

Observe vero Oratores & Histo-
ricos maximè hisce temporibus la-
borare ut *acutam* inveniant *Proposi-*
tionem. *Acutam* vero *Propositionem*
vocant illam, quæ sub *Allegoria* in-
fertur, quippe sensus simplex est &
antiqua veritas, sed nova veste incin-
gitur, hoc est; sub *Allegoria* sim-
plicitas tegitur, quam, è verbis con-
textam vestem si detraxeris, nudam,
apertam, & simplicem cognosces:
Exempli causa: *Istius Propositionis*
Allegorica; Castra vobis metabor Au-
ditores; Sensus simplex est; *Bellum*
vobis suadebo. Et illius; *Togam lace-*
ratam hodie consuem Audit: Veritas
nuda est; *Pacem vobis post bellum*
suadebo. Tales propositiones argui
non possunt; sed cavendum ne af-
fectata sint, leves, & scurriles vel
nugatorio nixæ fundamento, Gra-
vitas siquidem Oratorem decet: Il-
li tamen, qui primum discere inci-
piunt, assuecant simplices & apertas
invenire propositiones, argumen-
taque facilia & clara conquirant;
sic enim brevi proficient: & ad pro-
positum loqui discant. Hoc ubi di-
dicerint facile pro suo quisque inge-
nio assurgat.

RESP.

RESP. II. Ubi propositionem Argu-
invenit, debet argumenta invenire
quibus propositionem stabilire pos-
sit, ut apud Audit: sibi fidem faciat. inveni-
Est autem Argumentum probabile post pro-
Inventum ad faciendam fidem, hoc positionem in-
est; Est Causa, qua Orator suam ventum
propositionem veram esse suadet. quibus
Dixi probabile Inventum, quia hæc ipsa
duplicita sunt Argumenta, alia suscipi-
ta, evidentia, necessaria, quæ prur. Argu-
sent convincunt: *Ut Petrus non est menta
bestia, quia est rationalis.* duplicio.

Alia sunt
probabilia seu persuasibilia, suntque
argumenta popularia, habentia spe-
ciem veri, hoc est quæ videntur esse
vera propter hominum opinionem,
vel propter similitudinem quam ha-
bent cum veritate, vel propter even-
tum: Et talia præcipue Orator con- Orator
quirere debet, non quod necessariis argu-
demonstrationibus uti non possit, menta
sed quia plerumque populares pro- in ad-
positiones facit quæ carent demon- lebeat.
strationibus: vel quia cum populo
agit, qui facilius movetur iis, quæ
ingenio & consuetudini suæ magis
accommodata sunt, quam demon-
strationibus, quæ difficulter à ru-
rioribus intelliguntur.

Argu-
menta in
Locis
convenien-
da.
Locis
prop.

Porro Argumenta in locis quaerenda sunt; *Loci* enim sunt domicilia & palatia eorum, & hi quidem duplices, *Intrinseci* & *Extrinseci*. *Intrinseci* vocantur, quod in re proposita lateant: *Extrinseci* vero seu *assumpti* dicuntur; quod extra rem sint, & ab extra assumantur. Sunt hi, praejudicia vel judicia, testes, leges, tormenta, tabulae, auctoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulae, mores gentium, antiquitates &c. De *Intrinsecis* utpote rerum fontibus hic breviter agendum.

QUESTIO II.

Quomodo argumenta in Definitione sint inveniendae?

Argu-
menta
in defini-
tione.

Modi
aliquot
invenien-
di
argu-
menta in
definitione.

R E S P. Definitio est oratio explicans quid res sit, apud *Dialecticos* constat communiter genere & differentia seu uno nomine generali, quod rei definiendae & multis aliis est commune, & altero nomine quod huic solum rei convenit, quae definitur. v. g. *Homo est animal rationis particeps*. Oratores rarissimè utuntur tali definitione, quia parvam

por-

porrigit copiam, sed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Primus est, per partes rem describere, quod fuse fit & ornatè, sed descriptio potius quàm definitio dicenda est. Exemplum dat Causinus

Primus.

In Eloquentia
sacra &
profana.

Papilionem sic describens: *Papilio* animalculum est, ut in urbibus rarum, sic in agris frequens, corpus illi plenum, tenerum, molle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superpersusus tenere lanuginis decor efflorescit, exstant veluti correctæ minutissimis filis cornua, quæ intermicantium oculorum jucundus fulgor irradiat; sed præcipuum in pennis miraculum, quippe supra tenuis corpusculi modulum gemmant floribus nitent purpura, auro micant, stellis radiant: his veluti remigibus libratus in aërem volitat ludibundus & ad singulas pene stirpes adherescens, modo delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modo molliter quiescit inter odorum delicias, modo redintegrato volatu superbius emicat & insistentium puerorum manus, sexcentos in aërem *Meandros* pingens, eludit.

Papilionis descriptio elegantissima.

Secundus est per effecta, quæ à

Secundus.

quatuor causis profluunt: Et hic

A 4 modus

modus fusus est; cavendum tantum, ne leves effectuum minutiae conglobentur. Sic *Ebrietatem* descripsit D. Ambrosius: *Ebrietas est incertum insanie: fomentum libidinis, venenum sapientiae. Haec sensus hominum mutat & formas, per hanc fiunt ex hominibus equi adhiuientes &c.*

Tertius. Tertius est per similitudinem, non ita uti communiter similia tractare solemus per particulas *Sicut*, quemadmodum &c. Sed his omissis, simpliciter affirmando sine comparatione, verbi gratia; *Quid est vita nostra? est forum in quo venditur & emitur, in quo alter fallit alterum, & singuli in rem suam attentissimi sunt, & nemo non suae crumene invigilat: Est fabula, in qua suam quisque peragit personam, hic Regis, ille Rustici &c.*

Quartus. Quartus est per Synonymiam res explicare. Exempli causa; *Quid est aliud Liliū quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculis florum, pratorum gemma, agrorum sidus, quod sic terram exornat, ut Caelum Stelle, ita floribus addit lumen, ut lapsis auro, sic oculos exhilarat, ut Sol universum.* Et apud Caesinium Sciolus quidam se floride describens contra Cicero-

*Caesin.
in Elog.
Sae. &
prol.*

*Lu. 3.
E. 100.*

nem, sic effert. Ego sum Oratorum
Lusciniola, Elegiacorum Olor, Epi-
grammatistarum Psittacus, Lyricorum
Graculus, Comicorum Pavo, Tragœ-
dorum Struthio: deinde me cum isto
Arpinate compare, Adamantem
cum vitro, gausape cum holoserico com-
parabitis.

Quintus est per Causas, à quibus Quin-
tus. Per
causis.
Adifi-
cium
Dadali
monu-
mentum
extan-
ctum.
fluunt Effecta, quales sunt; Mate-
ria, Forma, Efficiens, Finis, verbi gra-
tia; Dadali manu exstructum adifi-
cium est, de vivo & fœtolo lunde, for-
ma orbiculari, cœli injurias non pro-
pulsat solum, sed exonerandi curis ani-
mum & oblectandi gratiam continet,
maximam; Cœlum prope terrestre di-
ceres, ita venustate non abludit.

Sextus est per negationem; Quan- Sextus,
per ne-
gationem.
do primo ostenditur, quid res non
sit, deinde dicitur quid sit; Sic Ba-
husius Amicum describit:

Non nuda vox Amicus est, non Amicus.
cassanux,
Non amabilis risus, non blandi ni-
ctus,
Non ocelli ludii &c:
Cernitur Amicus Amore,
more, ore & re.

Septimus, per
adjuncta
& pro-
priet.
Christus
Domi-
nus.

Salomon.

Septimus per adjuncta & proprietates; Sic Christus Dominus definitur: *Affertor humanae libertatis, sanctitatis Magister, absoluta perfectionis Praeceptor, Fons perennis virtutum omnium.* Sic Salomon describitur: *Magnum illud sapientia humanae miraculum & oraculum Salomon, caeli discipulus, orbis universi Magister.*

*Ab co-
dem.*

Homerus.

Sic Homerus: *Ingeniorum Phoenix scientiarumque fons* Homerus, & humanae terminus admirationis, quem antiquitas veneranda, ore patulo romentem ita representavit, ut defluentes ab ejus ore liquores & flores in amphoribus & canistris colligerent Philosophi, Jurisconsulti, Oratores, Astrologi, Poetae, Pictores.

*Ab co-
dem.*

Octavius,
per con-
tentio-
nem ironi-
cam.

Octavius per contentionem ironicam, quando res secundum quorundam opinionem definitur prius ironice, deinde remoto joco graviter ex propria mente explicatur.

Qui
Octavi
utilissi-
mus.

Hic locus definitionis Oratori non ad probandum solum utilissimus est, sed etiam ad amplificandum venustissimus; sed quia ingenia nostra non semper apta sunt ad inveniendam, juvat interdum ex probati

*Plautus,
Ter. act.*

bati Authoris loco occasionem sumere. Quis enim nescit, quantum orationis fundendæ campum aperiat una interdum pulchra *Metaphora* vel *Allegoria* apud Authorem lecta. Itaque definitiones selectas aliquarum rerum hic subjungam, quibus provocatus, in aliis materiis, simile quid attentabit diligens exercitator.

Definitiones, aut simavis, Descriptiones variæ.

<i>Plautus.</i>	<i>Homo est fortuna Lusus, inconstan-</i>	Homo
<i>Aristot.</i>	<i>tia imago, corruptionis speculum, tem-</i>	
<i>Trisimeg.</i>	<i>poris spoliū, mortis mancipium, ver-</i>	
	<i>satile sepulchrum, fragile simulacrum,</i>	
	<i>tenuis umbra, umbræ somnium, spirans</i>	
	<i>cadaver, viva mors, pila quâ ludit</i>	
	<i>Deus,</i>	

Thraſybulus multis victoriis & The
triumphis inclitus, in magnam apud bulus.
hostes invidiam incidit, captus ab
iisdem cute exutus est & abjectus.
Amici quæſiverunt occisum, & ex-
sanguē corpus agnoscentes, ita ho-
minem cum lamentis descripserunt:
Quid est Homo, nisi ampulla Sanguinis, consecrata Religioni, Patriæ, ve-
ritati?

Trismeg.
Pythag.
Plato.

Homo est magnum miraculum.

Homo est Deus mortalis.

Hominem divinum genus appellavit.

Hominis
definitiones
variae.

Plot. n. n.

Hominem universum quoddam nominavit.

Gregor.
Isot.

Hominem universam creaturam vocavit.

Brussonius.

Agessilaus quaesitus quid esset Virtus? respondit: Dictu optimum, et factu bone usum.

Fingunt Poetae convocatas olim Scientiae ex praescripto Minervae Scientias & definiunt hominem definire, sic cepisse: D I A L E C T I C A ; *Homo est* nem. breve Enthymema, pro antecedente habet ortum, pro consequente interitum.

A S T R O L O G I A sic, *Homo* Astrologia. est quasi Luna mutabilis, quia nunquam in eodem statu permanet sed semper ad corruptionem tendit.

P H Y S I C A ita, *Homo est animal rationale mortale.*

M A T H E M A T I C A Mathematica; *Homo est veluti Figura sphaerica,* ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur.

Sic Homo de terra initium sumens in terram tandem redigitur atque adeo de cinere in cinerem.

R H E T O R I C A sic, *Homo est Oratio* cuius Exordium est nasci, Rhetorica.

Nar-

Marcel.
an. lib. 7.

Drex.
in Pro.
an. lib. 7.

Pars I. Cap. I. Quest. II. , 13

*Narratio dolere, Epilogus mori: Orat-
tionis hujus figura sunt gemitus & fle-
tus, vel gaudium fletu deterius.*

*Marcel-
lin. lib. 7.*

*Persarum Rex Sapor in Epistola Sapor.
ad Constantinum sic se descripsit:
Rex Regum Sapor, particeps siderum,
frater Solis & Luna Constantino fra-
tri Salutem.*

*Drexel.
in Pro-
dromo
eternit.*

*Soldanus in literis ita: Salaman- Solda-
nus.
der omnipotens. ante Carthaginem Do-
minus Iordanis, Dominus Orientis,
Dominus B. blehem, Dominus Para-
disi, Præfectus Inferni; maximus Im-
përator Constantinopoleos, Dominus
ar. de ficius, Dominus qui Sol & Luna
meant, Protector primi Ioh. nniis Sa-
cerdotis, Imperator, Rex Regum, Do-
minus Christianorum, Iudeorum, Tur-
carum, Amicus Deorum.*

*Quidam Poloniam sic descripsit: Polonia.
Clarum Regnum Polonorum, est Cæ-
lum Nobiliorum, Paradisus Iudeorum,
Turgatorium plebesorum, & infernus
rusticorum, aurifodina advenarum,
caussa luxus sæminarum, multis quidem
dives lanis, semper tamen egens pannis,
& copiam lini ferit, sed externam telam
quærit, merces externas diligit, domi
paratas negligit, caro emptis gloriatur,
empta parvo aspernatur.*

Mundus. *Mundus est choreus constans ex longa & brevi; longa nimirum fatigatione & brevi mercede.* Binius in Schol. agror.

Princeps. *Princeps est affecla Deorum. Iovis administer, Caput omnium & Musicus peritus.* Herodia. lib. 1. Plutarchus.

Pater & pastor populi; Lex viva. Xenophon.

Pictor Republicæ. Cicero.

Subditorum tutor. Plato.

Princeps est Medicus Patriæ. Seneca.

Rex. *Rex in Regno est sicut pluvia in terra, quæ est Cæli benedictio, terræ vita, viventium iuramen.* Aryst. in Epist. ad Alex. M.

Alius quispiam; Rex est ignis ad quem nec prope nimis accedendum, nec longe nimis recedendum; Nam si prope accedas, adurris, si longe recedas, non calefis.

Panis. *Quidam in Nomenclatura politica panem ita: Panis est omnibus omnia.*

Christiernus verò Rex Daniæ; Panis est remus regni. Hic Rex in stemmate habuit cymbam cum remmo in cujus manubrio panis erat, cum inscriptione: Et pangit & frangit; scilicet panis frangit hostes, pangit amicitias.

Butyrum. *Butyrum mane est aurum, meridie argentum, vespere plumbum.* Binius in Schol.

Mu- agror.

Pars I. Cap. I. Quest. II. 15

Hispan.
Proverb.

Mulier est paradisus oculis, infer-
nus animabus, purgatorium crumenis,
limbus cogitationibus.

Mulier.

Orpheus DEUM vocavit Cor tem-
porum, Quia mortuum est omne tempus
quod sine Deo transigitur.

Vitalis est dies quem religio ani-
mat.

Tem-
pus.

Orpheus.

Luna est cerebrum mundi.

Luna.

Sol est Cor & Oculus nec non de-
monstrator justitie. Quia omnibus idem
est, nec minus torret Dominum quam
servum.

Sol.

Tympius.

Oculi sunt Legati cordis & animi
nuntii.

Oculus.

Ex oculis, poculis, loculis, agnosci-
tur homo.

S. Mihaëlem Archangelum sic
descripsit Pantaleon: Lampas Di-
vinitatis, Assessor Sanctissime Trini-
tatis, Amicus DEI, Caput plenum
oculis, Oculus ex pluribus oculis.

Michaël
Archan-
gelus.

S. Maximus Episcopus serm. 114.
Sic.

S. Michaël altissimus Seraphim,
Solastorum, Lilium florum, Cedrus
lignorum, Aquila volatiliū, Rex
principum, Dux militum, Caput mem-
brorum, Apex Spirituum, Et ut semel
totum loquar, Major in regno cælorum,
Major

Major

Major inter magnos, major post ter maximum, Major à seipso, officio, titulo, triumpho.

S. Paulus. S. Chrysostomus describit S. Paulum ita: *Paulus cæli civis, Ecclesiarum columna, Angelus terrestris, Cælestis homo. Et sicut ferrum in igne ignis efficitur; ita Paulus charitate succensus, totus effectus est Charitas.*

Gregorius 13. Pontifex Fundatores Ordinum Religiosorum sic descripsit: *Dominicus est aurore DE I, Franciscus Manna DE I, Bruno terror DE I, Ignatius Ventus DE I.*

Milites. Babusius Milites Sic. *Hec sola nunc est vita militum, Male vivere & bene libere.*

Salutatio. Quidam salutationem sic: *Salutatio est saltatio in qua qui non cantè vadit, cadit.*

Aeneas Sylvius. *Scientias dixit in plebeo homine esse argentum, in Nobilibus aurum, in Principibus gemmas preciosas.*

Vita hominis. Owenus vitam hominis Sic. *Tota hominis vita est nil nisi Nolo, Volo.*

Pecunia. *Pecunia est nervus belli, ferri lima Cauda est aurum, ferrum hebescit quod aurum rursus non exacuit.*

Socrates.

Tert.

Petr.

Cassiod.

Doge.

nes.

X. 701.

L. E.

P. 7.

Petr.

702.

S. 703.

Pars I. Cap. I. Quest. II. 17

Socrates. Pulchritudo corporis est exigui tem- Pulchri-
poris Tyrannis. tudo.

Theo- pulchritudo est filens fraus.

*parast. Regnum sine satellitio est pulchritu-
Carnead. do.*

*Dioge- Pulchritudinem vocat litteras com-
nes. mendatitias.*

Nigron. Linguam & calamum sic descri- bit : *Lingua*
bit : *Quid lingua nisi loquens calamus ; & cala-
Quid calamus nisi lingua tacite cla- mus.*
mans, illa Spiritu. hic atramento uti-
tur, illa scribit vocibus, hic clamat lit-
teris, illa auribus locutione, hic oculis
scriptione.

*Lib. E. Pulex est parasitus (inquit Bahu- Aduli-
FEST. sius) opes sunt sanguis, non te linquet, tor.*
opum dum tibi sanguis erit.

*Petrar- Amor est gratum vulnus, jucun-
cha. dum venenum, suavis amaritudo, letum
martyrium, blanda mors.*

Seneca. Morbi sunt usura Voluptatum.

Q U Æ S T I O III.

*Quomodo argumenta inveniendae sunt
ex partium Enumeratione & Nota-
tione.*

R E S P. I. Partium enumeratio
est rei in suas partes divisio, ut si di-
vidas vitam humanam, in pueritiam, enumer.
adolescenciam, juventutem, virilem
atatem, inven.

*Argu-
menta
ex par-
tium
enumer.
inven.*

atatem, senectutem. Sumuntur verò hic partes late, scilicet pro omni eo quod sub generali continetur, si-
ve hoc generale genus sit, si-
ve totum.

Argu-
menta-
tio tri-
plex à
part. ad
Totum.

Tripliciter à partibus ad Totum
argumentamur, 1. Ut omnibus af-
firmatis partibus totum affirmetur :
*Ut si probes totam domum vitiosam es-
se. divides domum in parietes, tectum,
laquearia; & ostendes singula vitio la-
borare: 2. Ut negatis omnibus par-
tibus, totum negetur: sic si proba-
re velles nusquam mittendos esse Libe-
ros peregrinationis causa; diceres nec
in Italiam, nec in Galliam, nec Hispani-
am mittendos. 3. Quando rejectis
omnibus partibus una aliqua affir-
matur: ut aut amat, aut odit, nihil
est tertium, non amat verò, odit ergo
necessè est.*

Tractari solet hic locus venustè
per Interrogationem, per Repeti-
tionem, per Subjectionem, per Præ-
teritionem, per Apostrophem; Pro
Exemplo placet hic formosam hor-
ti descriptionem per partes appone-

Horti e-
legantis-
sim. de-
scriptio.

re: *Hortus erat amœnissimus & pro-* In Dre-
pe Paradisi amulus, stabant foliorum xelii
germine reudentes arbores, quæ cum Nucta.
hilari

Cuero in
Verrem.

hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant, has inter loquax rivulus & omni cristallo nitidior errantibus ludebat aquis & querulo rore lapillos vexabat: unde pene musico concentu pulsabatur: Utrimque flores, & copiosa Zephyri familia, hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascens rose promicabant, istinc narcissorum nivem & ebur, hinc cinthorum sanguis & aurum acuebat, ventulus ab omni parte placidissimus adspirabat &c.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio quæ inquit originem verbi & significationem. *Vt Senatus à Senibus dicitur.* Hæc Etymologia apud Grammaticos frequentior est, quam apud Oratores, datur tamen interdum occasio, ut illius suavitate venustemus orationem, quod quidem ad persuadendum parum, sed ad delectandum multum confert: Sic

Cicero in Verrem.

Cicero in Verrem jocatur cum ejus nomen vel à verre porco defleat, vel, à verrendo, quod verrere solitus sit è templis aurum, è domibus suppellectilem &c.

Argumenta ex Notatione, quomodo inveniend. & quid sit?

Liberius hoc loco utuntur Poë-
tæ; Sic quispiam in *Erasmo* è Mo-
nasterio fugientem:

*Cur Monachos fratres & claustra
relinquis Erasme;*

*Non misera factum hoc ambitione
caret;*

*Namque latens illic velut in scrobe,
vilis eras mus,*

*In lucem, ut videas, ut videare,
salis.*

Item.

*Vnde suum ducat quisvis Cerevisia
nomen?*

*Quod cerebrum visat sepe Sabelle
tuum.*

Hic locus à Notatione valet non
tantum ad lepores orationis, sed in-
terdum foecundam orationi vel
concioni porrigit propositionem.

Q U Æ S T I O I V.

*Quomodo argumenta invenienda ex
Conjugatis, Genere & Forma.*

Conju-
gata
quid?

R E S P. I. Conjugata illa di-
cuntur quæ sunt ex verbis ejusdem
generis. hoc est; sunt plura verba
quæ ab uno orta, varie immutantur;
uno verbo, sunt primitiva cum suis
deri-

derivativis : *Vt Sapientia, sapiens, sapiens er &c.*

Ab his ita argumentamur. *Si pietas amatur & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effusio ab his. Et tu homo es, qui omnes humanitatis cancellos egressus, non unam moribus refers belluam. : rudite Bahusius; fient aurea secula, aufer aurum: nam sunt serena secula propter aurum.*

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio, derivatio & variatio casuum spectatur.

RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa: ut *Ars est genus habens sub se Rhetoricam, Grammaticam &c.* Genus quid?

Forma autem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: *Vt Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma.* Species quid? Locus à genere copiam magnam dat Oratori. Nam hic propositio finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinitæ reducitur. Argumentamur vero dupliciter à Genere; 1. quando aliquid dicimus de genere; idem etiam

Argumentatio ab his duplex.

etiam de forma dicere debemus: *Vt si virtus diligenda est, & temperantia diligi debet.* 2. Quando negamus aliquid de genere; idem de forma negare debemus: *Vt si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi necessariam.*

Q U Æ S T I O V.

Quomodo argumenta invenienda sunt in Simili, Dissimili, Contrariis, Repugnantibus & Comparatione.

Similitudo
quid?

R E S P. I. Similitudo est duorum vel plurium longe diversorum in aliqua re collatio: hoc est; Similia sunt quæ non sunt quidem idem secum, interea tamen habent aliquid in quo conveniant. Sic, verbi gratia; *umbra & gloria diversissima sunt: In hoc tamen conveniunt, quod umbra corpus, gloria virtutem comitatur: unde dictum à Cicerone, Gloria virtutis umbra est.* Potest duci similitudo ex factis, dictis, fabulis, & nulla fere res est, ex qua duci non possit. Valet ad probandum aliquando, frequentius tamen ad illustrandam rem assumitur. Quando com-

Unde
possit
deduci?

communiter dicitur, *omnis similitudo claudicat*, intellige quod non per omnia res rei teneatur esse similis, sed satis est, si in aliquo conveniat: Partes similitudinis ligantur passim his particulis: *Ut, ita, ut sic, quemadmodum, pari ratione, sicut, non aliter* &c. Aliquando simpliciter omittis particulis ponitur; verbi gratia; *Responsu tua sint sponsa, ire lyre, joci croci, panegyris iris, dicta edicta: Pulchre Hittoricus; quoties, inquit, mota est sacra Religionis anchora, toties fluctuavit magna Republica navis.*

*Sirada
de bello
Belgico.*

RESP. II. Dissimilitudo est ^{Dissemi-}li-
duorum vel plurium diversitas, seu ^{ludo}
disconvenientia, sicut Similitudo est ^{quid?}
convenientia.

Ab hac ita argumentamur, cum ^{Argu-}mentatio ab
quod uni dissimili competit, alteri ^{hac.}
competere negamus, & quod uni
non competit, alteri competere as-
serimus; verbi gratia, *Ignavi cives*
Reipublica damna non curant, generosi
itaque & boni civis est ea propulsare.

Catullus.

Clarius Catullus: *Soles occidere &*
redire possunt, nobis cum semel occidit
brevis lux, nox est perpetuo una dor-
mienda.

RESP.

Contra-
ria quid?
Horum
divisio.

R E S P. III. Contraria sunt
quæ non possunt eidem rei simul
convenire, propter eandem ratio-
nem; *Sic nemo potest in ea re sapiens
esse in qua stultus est.*

I.
In Ad-
versa.

Argu-
menta-
tio ab
his.

Dividuntur in quatuor genera &
primo quidem in Adversa; hæc sunt
illa, quæ sub aliquo generali nomi-
ne comprehenduntur & maxime
secum discordant, nec in eodem
Subjecto se compatiuntur: *ut calor
& frigus.* Ab Adversis argumen-
tatur bene, si de quo unum illorum
affirmamus, de eodem alterum ne-
gamus, *ut Siquidem Petrum à convi-
ctu meo alienum audis, quomodo mihi
familiarem esse objeceris.*

2.
In Pri-
vativa
eorum
Argu-
menta-
tio.

2. Privativa quæ significant rem
& absentiam rei, in subjecto apto
habere eam rem. *ut auditus, surdi-
tas, lux, tenebræ, &c.* A Privatione
argumentaberis, quando unum pri-
vatorum de aliquo negabis, & aliud
de eodem affirmabis, *ut pauperiem
optatis mihi, quia divitias invidetis.*

3.
In Rela-
ta.

3. Relata sunt quæ ad se invicem
ducunt ordinem: ita *Pater refertur
ad filium, Preceptor ad discipulum &
simile ad simile.* A relatis argumen-
tamur, ex vi unius inferendo aliud.

V. g.

v.g. Discipulus diceris, quia ergo tuus est Præceptor?

4. Negantia sunt, quorum unum id affirmat, quod aliud negat: ut est bonus, non est bonus. A Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentum ab iis sumitur: si uno negato aliud affirmetur aut è contra.

4.
In Ne-
gantia.

Argu-
menta-
tio in iis.

RESP. IV. Repugnantia sunt, quæ secum nunquam cohærent: ut Cupiditas nocendi cum amicitia. Regula argumentandi ab his, hæc est, cui convenit unum repugnans, non convenit alterum: ut si Petro animus est occidendi Paulum, quomodo cum diligit.

Repu-
gnantia
quid?

Argu-
mentan-
di regula
ab his.

Observa verò quomodo Contraria, Dissimilia, Repugnantia differant: Nam Contraria illa sunt, quæ secum pugnant; Dissimilia non pugnant, sed solum diversa sunt. Repugnantia vero sunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus. Ut amare & nocere: nam nocere ex odio profluit, odium vero contrarium amoris est.

Nota
Diffe-
rentiam.

RESP. V. Comparatio est unius rei cum altera collatio. Est duplex, par & impar. Par collatio est quando duo æqualia secum comparantur. Ut sefellit te, igitur & me fallit.

Compa-
ratio
quid &
quom-
plex?

Argu-
menta-
tio.

let. *Impar collatio duobus modis fit; primo quando argumentamur à majori ad minus: ut Deus Angelo superbo non peperit, quomodo homini parcat? Secundo quando argumentamur à minori ad majus: ut Unum scelus impune non tulit, multo magis ergo plura puniet.*

Differt Comparatio à Similitudine quia in comparatione fit duorum collatio respectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio, non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v. g. *Licuit M. Antonio defendere Clodium, cur Ciceroni non liceat defendere Milonem?* Ecce hic Cicero & Antonius conferuntur respectu tertii nempe defensionis. Hic vero, *Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi vere laudis gustum non habent:* Hic infirmi cum improbis conferuntur, non est vero tertium respectu cuius conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

Q U Æ S T I O VI.

*Quomodo inveniendæ sunt argu-
menta ex Causis, Effectis, Adjun-
ctis, Antecedentibus & Consequentibus?*

R E S P. I. Causa est id à quo aliquid quomodocunque procedit: quid, & Est vulgo quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis. Causa
quom-
plex?

Efficiens Causa est, quæ aliquid facit: *Vt Sol diem.* Huc revocantur etiam instrumenta & alia, quæ non solum faciunt aliquid, sed juvant tantum facere; ut *Calamus juvat scriptionem.* Ab hac Causa sic argu-mentamur, negata causa, negamus effectum, affirmata, affirmamus, laudata vel vituperata, laudamus vel vituperamus. 1.
Efficiens
causa.

Materialis Causa est id ex quo aliquid fit, seu circa quod aliquid versatur: *ut ex auro pecunia: Circa res omnes Orator.* Ab hac argumen- tamur sic; data materia potest dari effectus, sublata ea, tollitur; *ex me-
liori vel peiori, melior vel peior.* 2.
Materia
l.s.
Argu-
menta-
tio.

Formalis Causa est per quam res est id, quod est, seu per quam con- stituitur & distinguitur ab aliis re- 3.
Forma-
lis.

Argu-
menta-
tio.

bns. Ita navis & domus lignea per
diversum partium dispositionem diffe-
runt. Ab illa sic argumentamur;
data meliori forma, melior res est,
pejori pejor; & res omnis suæ for-
mæ debet proportionari seu adæ-
quari: Sic quia animus hominis im-
mortalis est, homo immortalia querere
debet.

Finalis.

Argu-
menta-
tio.

Finalis Causa est propter quam
aliquid fit; & tria sunt vulgo pro-
pter quæ agimus & facimus aliquid,
scilicet *honestum, jucundum, utile*. Ab
hac argumentamur juxta hæc axio-
mata; qualis est Finis, talia sunt quæ
destinantur ad Finem. Si Finis bo-
nus vel malus, etiam quæ ad Finem
referuntur bona vel mala sunt.

Effecta
quid?

Argu-
menta-
tio ab
his.

RESP. II. Effectus seu Effecta
dicuntur res factæ à Causis. Ab his
argumentamur vel inferendo Causam
posito Effectu, vel negando
Causam negato Effectu, vel com-
mendando Causam si boni sunt Ef-
fectus, vel damnando si mali: Loci
à Causis & Effectis copiosissimi
sunt fontes argumentorum.

Adjun-
cta, alia
perso-
na.

RESP. III. Adjuncta sunt ea
quæ cum re sunt conjuncta sed non
necessario: Alia sunt personæ, quo-
rum

rum Cicero duodecim numerat;
Nempe: *Nomen, Natura, Virtus, Illibitus, Fortuna, Vita, Affectio, Studia, Consilia, Facta, Casus, Orationes*; Adjuncta rei communiter ^{alia rei.}
sex dicuntur; *Locus, Tempus, Occasio, Modus, Facultas, Instrumentum*:
Nonnulli ad Septem revocant hoc
versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Q U I S significat qualitatem personæ, in qua consideratur *natura, sexus, etas, natio, cognatio, patria, fama, vires, forma corporis, dona animi, virtus, ingenium, &c.* Bona fortune, divitiæ, honor, naturales inclinationes, ut *metus, gaudium, voluptas, mores, educatio, magistri, famuli, facta, &c.*

Q U I D significat negotii quantitatem, gravene an leve, heroicum an vile, periculosum, formidabile, &c.

U B I Locum denotat.

Q U I B U S A U X I L I I S Significat cum quibus sociis, instrumentis, &c.

C U R significat causam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

Q U O M O D O modum indicat

facti, quam facile, quam graviter fecerit.

QUANDO Tempus notat.

Et hic locus fertilissimus est Oratori.

Antecedentia
quid?
Se
Consequentia.

RESP. IV. Antecedentia ea dicuntur, quæ rem antecedunt; *Ut percussisti, igitur sentit.*

Et denique V. Consequentia illa sunt quæ rem necessario sequuntur: *ut mors sequitur vulnus cordis*: Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia necessario cohererent eum Consequentibus, Adjuncta vero non necessario junguntur. Ab Antecedentibus argumentamur, posito Antecedente, necessario ponatur Consequentia. v. g. *Vulneratus est in corde, igitur morietur.* A Consequentibus vero, primo, asserendo Consequens, asseritur Antecedens: *ut magna cicatrix est, ergo et plaga magna fuit*: secundo, Negando Consequens, negamus Antecedens *ut, mortuus non est, ergo nec in corde latus.* Et hi sunt loci Intrinseci argumentorum: Ceteros si alii porrigunt, vel ex his, vel in his sunt.

Argumentatio.

*Praxis inveniendi argumenta
ex jam predictis & enu-
meratis locis.*

Nota quod omnis Propositio
constet *Subiecto*, *Predicato*, & *Copula*. *Subiectum* dicitur, id de quo
dicimus. *Predicatum* id, quod de
alio dicimus. *Copula* est passim ver-
bum Est, aut aliud coniungens Sub-
iectum cum *Predicato*. E. G. *Clodius*
struxit Miloni insidias. Hic *Clodius*,
est *Subiectum* quia de illo dicitur :
Insidias struere est *Predicatum* quia
hoc est, quod de *Clodio* dicitur.

Jam ergo cum argumenta inve-
nire voles, adverte primum bene,
quod in propositione tua *Subiectum*
sit, & quod *Predicatum* : accipe de-
inde *Subiectum* & per omnes locos
extrinsecos circumi, primo ad *Defi-
nitionem*, & quære quid sit, quæ na-
tura ejus, & quomodo ab aliis rebus
discriminetur. *Secundo* perge ad
Partium Enumerationem, & vide in
quas partes dividi possit ; & sic ul-
tra perge ad alios & alios locos.
Semper verò quod argumentum
inveneris ex *Subiecto* adnota tibi &
cum *Predicato* conjunge & agnosces

an bene tuam propositionem confirmet; postea ubi exhaustus *Subiectum*, accipe simili modo *Predicatum* propositionis suae & cum eo per locos deambula: Vel si res postulaverit & melius judicaveris non divisim cum *Subiecto*, & *Predicato* sed cum tota propositione simul mente concepta, adi locos dialecticos & argumenta quære Noli vero anxius hærere in singulis locis, sed si in uno non occurrat, ad sequentem transi, non enim facile quilibet argumentum porrigit, aut si porrigit, non semper solidum est; Cæterum si scire voles, utrum argumentum aliquod ex *Subiecto* an ex *Predicato* fuerit sumptum, dispone illud in forma Syllogismi, & si videris *Majorem* esse certiorē puta sumptum ex *Predicato*, si verò *Minor* fuerit verior, puta sumptum ex *Subiecto*. Postquam habueris argumenta probantia propositionem, eadem ipsa debes in certam Syllogismi formam ordinare (ut in sequenti capite docebimus) in tres communiter propositiones: *Majorem*, *Minorem*, *Conclusionem*, Et tunc rursus eadem via, quam modo tradidi, pro singulis, si res

si res egebit propositionibus, rationes quærendæ sunt, quibus ipsæ propositiones roborentur; & ad hoc valent potissimum, *Similia, Dissimilia, Exempla, Apophthegmata, Sententia*, &c. quæ omnia in promptu habenda sunt. Ut vero facilius obveniat. Inventio, consulendi libri sunt, qui de re tua de qua dicere vis, scripserunt, inter alios est *Polyanthea, Theatrum vitæ humanæ* & id genus alii.

Q U Æ S T I O VII.

Quid sit Acumen & an Oratori usurpandum?

Nauseat simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit, ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto, ut seculo nos accomodemus.

R E S P. I. Sicut materiale Acumen est duarum linearum seu duorum laterum in unum punctum concursus & unio ex uno fundamento provenientium. Ita Acumen metaphoricum est concursus seu

Acumen
quid?

B. 5   discors

discors concordia *Subiecti & Predicati* in oratione. Alii sic brevius definiunt: Acumen est concors discordia seu discors concordia, h. e. tunc acute loquimur, quando *Predicatum & Subiectum* orationis ex una parte secum conveniunt, ex alia vero parte secum disconveniunt. Exemplum habes in *Mar-*
tial.

Si qua fides vulnus quod feci non *Lib. I.*
dolet inquit; *Epigram.*
Sed quod tu facies, hoc mihi Pete do- 13.
let.

Ubi vides *Subiectum & Predicatum* concordare aliquomodo & discordare: Nam vulnus proprium inquit non dolet, alienum mihi dolet. Discordat quia contra Naturam est, ut alienum vulnus mihi doleat. Concordat vero, quia cum amici vulnus sit, dolorem & compassionem ex vulnere ejus capio.

Acumen
triplex: Triplex vulgo Acumen est, contra Naturam, præter Naturam, juxta Naturam.

Contra
naturam. Acumen contra naturam est quando conveniunt duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ & quomodocunque oppositæ; seu breviter, quan-

Inter-
man:
Ep. 2.
Ep. 69.

Mart.

Pars I. Cap. I. Quest. VII. 33

quando dispar collatio *Subjecti & Prædicati*, v. g.

*Rider-
man:
lib. 2.
Epig. 69.*

*Mutârunt elementa fidem, prius
igne calebant*

*Omnia, nunc ipso frigus ab igne ve-
nit.*

Contra naturam enim est ut ab igne frigus veniat & tamen quia multi Virginitatem igne defende-
runt & libidinis ardorem restinxe-
runt, apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit.* Præter naturam Acumen est, Præter
quod non est quidem contra natu-
ram rei nec tamen etiam est usita-
tum, sic Martialis: *Præter
natu-
ram.*

*Mart. Delitæ populi quæ fuerant Domi-
ni.*

Quia non est naturale & usita-
tum ut à Domino ad plebem deli-
tiæ transferantur, non est tamen
etiam repugnans naturæ; dicitur
ergo saltem præter naturam. Iuxta
naturam acumen est quod convenit
naturæ rei, ut Martialis: *Impensis
vitæ Principis annumeres: Quasi ai-
cat, vita civilis Principi est in acceptis
referenda, est vero naturæ conve-
niens, ut Princeps vitam conserve-
civium.* *Iuxta
natu-
ram.*

Est ergo Acuminis natura, ut de

Perfecta
acumina
quæ?

Orator
adhi-
beat.

Nota.

Subiecto prædicetur Prædicatum vel contra, vel præter, vel juxta naturam. Perfectissima vero illa Acumina sunt quæ sunt *contra naturam*, quia magnam pariunt admirationem; admiratio autem non potest esse, nisi in una re, ut dixi, fiat duarum rerum quomodocunque oppositarum concursus.

R E S P. II. Acumina Oratori adhibenda sunt: Nam & Cicero de claris Oratoribus multos laudat, qui hac in re excelluerunt, & vituperat alios qui nullo Acumine instructi fuerunt, & ipse Acuminibus sæpe usus est. Hominibus tamen Politicis, qui sententiam in Republica ferre debent, videtur hic lusus ingenii, si sit assiduus, inutilis esse; seria enim ac plana ab eo expectantur, non verborum joci, tamen nec ille prorsus omnia negligat, caveat tantum *obsura, nimia, affectata, levia, aculeata*. Nam si *obscura* sunt quis intelliget, si *nimia* obscuritatem invehunt, si *affectata* contemptum, si *levia* risum, si denique *aculeata* odium,

Q U Æ

L. I.
Et gr. 82

Biderm

Idem I

Q U Æ R E S.

Qui sint modi faciendi concordiam
discordem Subjecti & Prædicati?

R E S P. I. Modus est, adponere
Epitheton discordans ad Subjectum, ^{I.} Modus
sic facit Martialis. ^{faciendi}
concordiam

Lib. I.

Epigr. 82.

Quis neget curam esse te Deorum,

Propter quam fuit innocens ruina.

Sic dicitur Hermes optimus malo-
rum seu optimus malus. ^{discord.}
^{per Epi-}
^{theton.}

II. Est, adponere ad Subjectum ^{2.}
aliud Substantivum discors, sic Poë-
ta: Tela videbantur, murus & aggr- ^{Modus}
erat. ^{per sub-}
^{stantiv.}
^{discors.}

III. Est, adponere Catachresin ^{3.}
vel in Adjectivo, vel in Substantivo, ^{Modus}
vel in Verbo. In Adjectivo ponitur ^{per Cata-}
Catachresis: ut Doctior in causis nul-
la favilla fuit. ^{tachres.}

Sic illud Poëta de Hildegunde quæ
pro fure abrepta non potuit alligari fur-
ca.

Iussus stringere funis innocentem

Iussis resistit improbis, gule quo

Insonti nisi parceret, vel ipse

Funis crederet esse se nocentem.

Sic in lite suâ puella funem

Ipso est iudice nacta justiore.

In Substantivo Catachresis est, si

voces *Eleemosynam* v. g. *piam libera-*
lis dextra pluriam, vel aureum pieta-
tis imbrem in egenos. In *Verbo Cata-*
chresis est, si dicas, *hostes belli neces-*
sitatem & ardorem aquis accenderunt.
 Id est, animosius pugnabant, quia
 prope aquas pugnabant, ubi fugæ
 spes nulla.

4.
 Modus
 eodem
 predica
 to affir-
 mando
 & neg.
 in subje-
 cto.

I V. Est, idem *Predicatum* de eo-
 dem *Subjecto* & affirmare & negare
 in diverso sensu. Sic Poëta de S. Bri-
 gitta formam perdente ut pudorem
 conservaret: *Et tunc credidit esse se*
venustam, postquam desit esse tam ve-
nusta. Plures modos quisque su-
 opte ingenio observabit.

Q U Æ S T I O V I I I .

Ubi inveniendæ sunt Acumina.

I.
 Fons
 Acumi-
 nis.

R E S P. Bonus fons Acuminis,
 redundat primum ex Locis Diale-
 cticis: *Definition: Part. Enumer. &c.*
 Nullus enim fere tam sterilis est, ex
 quo si rem de qua loqueris circum-
 ducas, Acumen haurire non possis.
 Sic:

Quid facimus glaciata gelu si lym-
pha negetur?

Ex oculis haustas funus habebit a-
quas.

Ubi

Pars I. Cap. I. Quest. V III. 39

Remun-
dus.

Ubi docet aquam funeream nihil aliud esse quam lachrymas. Sic de Magdalena currente ad pedes medici Christi.

*Me precor ah, dixit remorantibus
obvia turbis,
Linquite, si morbum discere vul-
tis? amo.*

Longum foret ire per singulos locos cum exemplis, Scias tamen quod inter alios maxime locus à *Causa finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à *Contrariis*, à *Repugnantibus* pro *Acumine* foecundus sit: Hic enim facile invenitur consentaneum & dissentaneum aliquid *Sub-
jecto*.

Secundus fons est *Paradoxum*, hoc est aliquid insolitum: quale est illud in *Elogio*: *Euntis Legati facies in veteres statuas & simulacra urbis*, hominum fere animos immutavit, id est, stupere fecit: Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex facetiis desumpti, qui etiam *Acumina* porrigunt, *Primo Metaphora*, ut si equum mutilatum labris ridere dicas. *Secundo Parano-*
masia. sic Poëta de homine picto inter inferos:

2.
Fons
acumi-
nis.

Iunge

*Iunge tuam tabula clamanti, quis. Biderm.
quis es, aurem,*

Ipsa sibi clamat Va! tibi vero cave.

3. *Etymologia nominis;*

Sic Poëta de S. Margaretha.

*Vellet inops fieri, sed dum se possides
ipsam*

*Margaris; incassum credo feretur
inops.*

Et illud de S. Lucia excæcata.

Tu quamvis oculis carebis istis,

Dum sis Lucia luce non carebis.

4. *Narratio lepida & rara. Exem-
plum habes apud Mart. de fure lib.
12. Epigr. 29.*

*Tertius fons est Documentum mo-
rale.*

3.
Fons
acumi-
nis.

4.
Fons
acumi-
nis.

*Quartus fons est Ambiguum, cum
vox ambigüe sumitur; sic Poëta de
flagello Christi sanguine purpurato.*

*Flagrum in Domini tergo protinus Idem
erubuit.*

Et illud Poëtæ.

*Vis dici devotus, & es Chrysambli-
ce, totos*

*Improba te conjux devoret usque
dies.*

Item.

*O mihi prateritos referat si Iuppiter
annos*

Hor-

Pars I. Cap. I. Quest. VIII. 41

*Horbe rores ; Iove vix est opus
Horbe tibi.*

*Nupta tibi est uxor, quæ ut primum
rixa coorta est,*

*Præteritos annos & tua facta re-
fert.*

Quintus fons est ex figuris Rhetor .
& Tropis, maxime Metaphora, Al-
legoria, Catachresi, Metonymia, Pro-
sopopæja, Translatio casuum, Interro-
gatio & Responsio, Optatio, &c. Et hi
fontes Acuminum ab aliis olim tra-
di solitorum, licet boni sint, nobis
tamen numquam satis limpidi &
clari visi: Ideo ex tractatu de Acuto
Lyricorum Regis Sarmatici, alte-
rius Horatii P. Matthie Sarbierii fe-
re easdem praxes inveniendi Acumi-
nis clarius tamen propositas quon-
dam collectas, siquidem placet, sine
invidia cape.

*Praxes aliquot inveniendi
acuminis.*

*Prima praxis est, quando rei at-
tribuitur apte aliqua magnitudo ;
moles, majestas, authoritas ; ampli-
tudo, vastitas, in sensu tamen dubio,
& communiter inter realem & mo-
ralem v. g. Sic moralis Philosophus
acute*

5.
Fons
acumi-
nis.

Praxes
inve-
niendi
Acumi-
nis.
Prima.

acutè dixit: *Scævola confecit bellum Seneca in*
inermis ac mancus & illa manu trun- *Epist. 66.*
ca reges duos vicit. Nec illud inve- *in fin.*
 nustum est de *Attilio*: Nam *Atti-*
lius Regulus cum contra *Pænos* in
Africa pugnaret, ad *Senatum* scripsit,
 mercenarium suum decessisse & ab eo
 desertum esse rus, quod *Senatus* publi-
 ce curavit, dum abesset *Regulus*. De
 eo ergo sic *Seneca*: Tanti fuit ser-
 rum non habere; ut colonus ejus, po-
 pulus *Romanus* esset. Sic & illud *Poë-*
tæ de morte *Pompeji Magni*:

Sed timuit strato miles ne corpore Lucanus.
Magni

Non fugeret, supraque Ducem pro-
cumberet orbis.

Secunda. Secunda praxis contraria huic est
 quando rei magnæ attribuitur par-
 vitas; vel rei pretiosæ vilitas; in
 dubio tamen sensu inter realem &
 æquivalentem sic *Seneca*: *Video, De ben.*
 inquit, istic mensas & estimatum li- *l. 2. c. 1c.*
 gnum *Senatoris* censu eo pretiosius, quo
 illud in plures nodos arboris infelicitas
 torsit.

Sic de Domitiano muscas quotidie
mactante dictum: Hostis fuit muscis,
hostibus musca.

Tertia. Tertia praxis est quando *Acumen*
 con-

D. Au.
247.

Seneca.

Seneca, II
T. 2. H.

continet in se causam de facto vel certe in dubio sensu insinuat aliquam veritatem contrarii effectus : Sic vir ille Sanctus : *Domine*, inquit, *tu implens sublevas eum*, & quia ego plenus Tui non sum, ideo mihi oneri sum. Est & non leve Acumen, quando alicujus effectus realis datur causa moralis pro vera & reali.

Quarta praxis consistit in ambi. Quarta. guo aliquo verbo, vel sententia, ita ut aliud vere significet, aliud autem intendat significare. Sic cum *Iulius Montanus* recitaret carmen suum & incepisset, paulo ante descripto Solis ortu, describere occasum; quidam ex Schola incepit abire & causam quaesitus dixit; *numquid diutius illa audire potui quam ab ortu solis usque ad occasum*. Sic crudelis quoque *Atreus* fratrem alloquitur *Thyestem*, cui incauto filios dederat devorandos. *Hic natos esse crede in amplexu patris, hic sunt, eruntque; nulla pars prolis tuae tibi subtrahetur*. Tale est & illud Poetae.

Si fortè stultus per calumniam læsit,
Curare noli; & vulnus omne curasti.

Item

Seneca in
E. 1. 65.
in fin.

D. August.

Seneca.

Lactantius.

Seneca in
Thyest.

De len.
2. 1. 16.

Quinta. Item illud in Fornicatorem & bibonem.

Et liberis & Libero assuete liberaliter.

Dici Magister Artium potes Aule liberalium.

Item in Astrologum potatorem.

Non tu polorum regeris influentiis, sed poculorum.

Item in Furem Glauciam.

Omnes quæ sua sunt querunt, vitiumque putatur:

Ergo non queris Glaucia quæ sua sunt.

Item in Medicum.

Non finit in longo miseros putrescere morbo,

Absolvitque brevi morte: benignus homo est.

Quinta.

Quinta praxis est quando attribuitur alicui rei inanimatæ aliquid, quod proprium est rei animatæ, ita tamen, ut totus sensus constet ex aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic Plinius de quodam post victoriam arante: Gaudet tellus vomere laureato, & colit Plinius. victrici Imperatorum dextera fructuum ubertate, superbit. Et super verba Christi; Ego sum lux vera. Ergo pi-

August.

gar

ger surge, inquit, via ipsa ad te venit, & te de somno excitat surge & ambula. Loquitur etiam acute, qui res naturales convertit in arte factas. Sic in nasum cujusdam:

Mares. Si tuus ad Solem statuatur nasus h. ante

Ore, bene ostendet, dentibus hora quota est.

Sexta Praxis est, quando aptè id Sexta.

Plant. quod veris personis convenit, attribuitur non veris: Sic ille: Semper oculatae sunt manus nostrae, credunt quod vident. Plurimum verò placet hic modus quando simul & vera & falsa persona communicant in eadem re: Sic Augustus Cæsar dicebat: Dux se habere filias delicatas, quas necesse est tolerare, Iuliam alteram, alteram Rempublicam.

*Alter adhuc modus hic subjun-
gendus Acuminis inve-
niendi Causa.*

*Alter
Modus
eliciendi
acumi-
nis,
Compa-
rando
rem:
Compa-
ratio tri-
plex.*

*Est bonus modus inveniendi acu-
minis si rem compares cum locis
oratoris: Triplex autem potest esse
comparatio hujusmodi: Prima est
si rem conferamus cum locis singu-
lis*

lis separatim sumptis, cogitando
 quænam sit res, de qua loquimur
*Definitio, quæ partes, quod genus, quæ
 adjuncta, &c.* Sic Romana Eloquentiæ
 facile princeps Consulatum Vatinii acu-
 te ridet per distributionem partium con-
 sulatus. Magnum, inquit, portentum *Cicero.*
 anno Vatinii factum est quod illo Con-
 sule nec Bruma, nec Ver, nec Autum-
 nus, nec Æstas fuerit. Secunda, si
 ipsius rei unum locum cum alio di-
 verso loco ejusdem rei comparave-
 ris v. g. Definitionem cum Adjunctis
 rei, vel Effectus cum Causis. Sic Va- *Lib. 6.*
 lerius Maximus ex comparatione *c. 1.*
 Materialis & Formalis Causæ, id
 est, animæ & corporis elicit Acu-
 men de Lucretia: Dux, inquit, Ro-
 mana pudicitie Lucretia, cujus virilis
 animus, maligno errore fortune, mulie-
 bre corpus sortitus est. Tertia est, si lo-
 cos rei unius ordinis comparemus
 cum aliis locis oratoriis ejusdem or-
 dinis, ut definitionem cum defini-
 tione, causam cum causa, &c. c. c.
 Mucius Scaevola Regem quem armata *Seneca.*
 manu non poterat, exusta fugat. Hic
 Acumen est ex comparatione caus-
 sæ cum causa, id est, manus armatæ
 cum exusta.

Mo.

Modus inveniendi Acuminis
in locis Oratoriis.

DEFINITIO.

Theoc.
Socrat.
Seneca.
Tucoph.

Definitiones acutæ sunt quæ
sunt per contrarium: sic *Formam*
descripserunt: *Regnum solitarium*;
dulcem Tyrannum: dulce malum: dulce
damnum.

Ex Defi-
nit.
Acumi-
na.

PARTIUM ENUMERATIO.

Hæc acuta sit, *Primo* quando o-
stenditur, quod pars sit major suo
toto. Sic *Cicero* cum vidisset *Q. Ci-*
ceronis fratris imaginem ingentibus
lineamentis usque ad pectus depi-
ctam, ipse vero *Q. Cicero* erat par-
vus. *Frater*, inquit, *meus dimidius*
major est quam totus: *Secundo*. Quan-
do res intrinseca in ordine ad ali-
quam mensuram consideratur ad
exprimendam magnitudinem vel
parvitatem. Sic *Cicero de Dolabella*.

Ex par-
tium
Enume-
rat.

Quis generum meum alligavit gladio?
Tale est illud *Martialis* l. 7. epig. 52.

*Nunc Roma est, olim magna taber-
na fuit.*

Tertio. Quando aliquod magnum
ostenditur includi in aliqua sui par-
te. Sic ille de *Venetis*:

Quid

Quid pugnas Europam, Asiam, Ly- Paul.
Melissus.
di. inque. Neamque :

Quatuor hac una cernis in urbe pla-
gas.

Et illud de incarnatione Christi : Barthol.
Vah ! punctus ambit circulum.

Et Martial. l. 8. epig. 46.

Pars maxillarum tonsa est tibi , pars
tibi rafa est

Pars vulsa est : unum quis putet esse
caput.

Item in ebrium Appium.

In niveis Appi jam regnat Bruma
capillis ,

Inque oculis semper vino flammanti-
bus aestas ,

Baccifer autumnus pingit nasumque
genasque ,

Cumque bibit florum dulce illi ad
tempora Veres ! ;

Sic potans totum in vultu gerit
Appius annum.

CONTRARIA.

Ex Con-
trariis.

Locus Contrariorum valde ser-
vit Acuminibus. quando idem o-
mnino affirmatur & negatur , salva
tamen veritate dicti diversimode in-
tellecti. Sic de malo Principe Histo-
ricus ; Omnia in eo Principe sunt, pre- Tacit.
ter-

- Paul.
Maest.
Cust. *terquam Princeps. Et alter: He ma-
nus, inquit, sufficiunt desiderio meo,
Seneca. nihil habenti nihil deerit. Et Philoso-
phus: Non persuadebis, etiam si per-
suaseris. Et Cicero: Nunquam sum
otiosus, quam cum sum otiosus.*

PRIVANTIA.

- P. Mi-
mus. *Acuta sunt cum prædicatur for-
ma de privatione vel certe quando
aliquid proprium formæ tribuitur
negationi formæ: Sic P. Mimus. Pars
bene, si est, si quod peto cito nequeas. Et
illud: Congesto pauper in auro est.*

*Sic illud de ineptè garrulo. Nec
taces nec loqueris, quia sic garrus ut ne-
mo te intelligat.*

REPUGNANTIA.

- Seneca. *Acuta sunt, quando unum de al-
tero prædicatur: v. g. Deo parere li-
bertas est: Et alibi: Miserum te ju-
dico qui nunquam fuisti miser. Sic de
Claudi. Nuptiis Honorii:*

*Non odium terrore moves, nec fræ-
na resolvit*

*Gratis, diligimus pariter pariterque
timemus;*

Ipse metus Te noster amat.

*Sic si divitem dicas esse pauperem co-
quod*

quod aurum non habeat sed ipse habetur ab auro.

Sic & Poëta.

Cur oculis pollet surdus, cecusque
quid aures;

Ille oculis audit, auribus iste videt.

Sic & alter de Claudio & Cæco.

Claudum humeris cecus, claudus per
devia cecum

Dirigit, hic oculos commodat, ille pedes.

Quam bene concordet amor hos univ-
rit utrosque,

Alter & alter homo est, sed tamen
unus homo est.

Tale est & illud Arabum dictum.

Islo inter homines surdus audiens,
cecus videns, & mutus loquens.

R E L A T A.

Ex Re-
latis.

Ex his oritur Acumen primo

quando patienti actio attribuitur,

agenti vero passio v. g. Beneficium P. M. m.

dando accepit qui digno dedit. Secun-

do, Quando una eademque persona

ad se tamquam ad aliam refertur.

v. g. Tam autem eras excors, ut tota in

oratione tua tecum pugnares ipse, ut

non tanta quanta tecum tibi esset con-

tentio,

P. M. m.

Cicero

Patipipi

ca. 2. m.

Simon.

C A U-

C A U S Æ.

Ex Con-
tis.

Materialis & Formalis, dabunt
Acumen, si ostenderis alterutram
alteri consentaneam esse & dissenta-
neam. E. G. de apibus Poëta :

Ing. *Ingentes animos angusto in corpore
versant.*

Et :

Statius, *Magna sub exiguo regnabat corpore
virtus.*

Et.

*Rhetoris hec Rursi statua est quia
saxea ; vera est.*

Cardius ? semper Saxeus ille fuit.

Efficiens Causa & instrumenta-
lis dabit Acumen, si ostendatur res
dissentaneas efficere: Sic ille de quo-
dam in rota ad unum plerumque velo, ca-
putque casu eâ sibi irangente: *Eo-
dem vehi. ilo, inquit, quo ad pœnam
vehabatur, pœnam effugit.*

Sic Poëta :

*Gignitur ex visu, non ergo Firmice
cactus.*

*Nasitur ex oculis cum generatur
Amor.*

Finalis illa est acuta, quæ ab ipsa
actione, quæ propter se exercetur
erit dissentanea & consentanea. Sic

Martialis: *Cur in theatrum Cato serò Mart. venisti, ideoe tantum veneras, ut exires.*

E F F E C T A.

Ex Effec-
tis.

Acumen faciunt cum juxta se prorsus dissentaneæ sunt, & tamen vera: Sic Scytharum Legati coram Alexandro: *Fuga nostra victoria est, etiamsi vincamur, vincemus.* *Curius lib. 7.*

A N T E C E D E N T I A E T
C O N S E Q U E N T I A.

Ex Antec.
& Consequen-
t.

Exstruunt Acumen, quando inter se permutantur, id est, quando dicimus ea antecedere, quæ deberent consequi; & contra. Sic Magnus ille Heinſus de puero in utero Matris mortuo cum eaque sepulto: *Heinſ. l. Epigr.*

Sic tumulusque domusque fuit tibi Mater, & ante

Quam natus poteras esse, sepultus cras.

De quodam Prelato omnia per Vicarium faciente, Sic lusit quidam.

Ad noctis horas per Vicarium surgis.

Horas diurnas per Vicarium cantas.

Animas tuorum per Vicarium pascis.

Ani-

Pars I. Cap. I. Quæst. VIII. 53

Animosque vinclis per Vicarium

Solvis

Convexa cali per Vicarium vises.

Item.

Omnibus amissis à tergo, à fronte capillis ;

Quid tibi jam restat perdere Calve ? caput.

Acutum & illud : Tantum à se discordavit fortuna, ut cui defuerat ad victoriam terra, deesset sepulchrum.

Paterculus in Pompejo.

C O M P A R A T A.

Triplex acumen faciunt. Primo quando ea quæ sunt majora, fiunt minora V. G. Fratris propius, quorumque extrema hora aſeritur, et ad mortem muli concurritur. Seneca. Quando illa quæ sunt minora vel majora, fiunt paria. E. C. Pareſt pauper nil capiens, Principi omnia habenti. Tertio, Quando illa quæ sunt minora fiunt majora v. g. Majus beneficium dat, qui grate accipit, quam qui libenter dedit. Et hi fuere modi ex ſupra dicto R. P. collecti quos æqui conſule. Pro fine tamen moneo, ut non moroſe nimium his locis inhæreas, acumen quærendo: Aliquando enim naturalis bonitas ci-

tius quam exacta diligentia illud
peragat, & artificioſa in quaſitione
interdum tandem impetum ani-
mi ſponte ſagace.

Q U Æ S T I O I X.

*Quomodo Orator Alamina in Ora-
tione ponere debeat.*

Oratio-
nis acutè
ſcriben-
dæ Præ-
ceptum

Ut plenitudinem Doctrinæ de
Acuto habeas, non erubefco meis
ſcriptis inferere quædam ex decem
præceptis orationis acutè ſcriben-
dæ, quæ ingenioſiſſimis *P. Thomas
Fabricius* quondam obſervavit.

Primum Præceptum eſt.

Ut acuta ſit Oratio, tractetur di-
ctum aut factum aliquod ita, ut ex
occasione ejus aliquid apponatur
per modum additamenti ſententio-
ſe, ſive ex Cauſis ſive ex Eſſectis.

Alexan-
der.

Exempla dat Seneca: *Alexander vi-
ctor tot Regum & populorum iræ ſuc-
cubuit: id enim egerat, ut omnia po-
tius haberet in poſſeſſat quam affectus,
nec ſciebat imperare ſibi, maximum im-
perium eſſe. Et. Poſt Darium & In-
dos pauper eſt Alexander, querit quod
ſuum faciat, ſcrutatur maria ignota;*
Quod

*Epist.
119.*

ididem. Quod nature satis est, homini non est.

Inventus est qui concupisceret aliquid

Seneca post omnia. Et alibi: Socrates eodem Socra-
d. Confol. Illo vultu, quo aliquando solus triginta
tes.

illo vultu, quo aliquando solus triginta

Tyrannos in ordinem redegerat; carce-

rem intravit ignominiam ipsi loco de-

tractus, neque enim poterat carcer vi-

der: in quo Socrates erat. Et: Regem

prodesse etiam solum oportet, necesse

non si cōm pluribus vñm est: Ideo-

que antiquitus dictum; *Edmen* quod

solus Iuppiter mitis, placabile est, per-

nuciosum id, de quo deliberavit, et quod

alus quoque Dies ambrosius misit, ni-

miram ubi aliquid perire debet, ne lo-

ut quidem suam consilium satis est.

Secundum Præceptum.

Ut acuta sit oratio, ponatur in-

genioſæ Cauſæ Finales, ex occaſio-

ne facti vel dicti alicujus v. g. *Cali-*

gula optabat ut populus Romanus u-

nam cervicem haberet, ut fœdera ni-

mirum sua tot locis ac temporibus di-

ducta in unum cogeret. Et: Da pau-

per terram ut accipias Cælum, d. n. n. n.

num, ut accipias regnum, da pauperi

ut destibi, da, quia quicquid pauperi

dederis Tu habebis, quidquid pauper

non dederis, habebit alter. Et: Ma

gnus Paulus cecidit in via, cecidit Iu- Idem
 deus, ut surgeret Christianus. Et: Sol Sermon.
 obscuratus est, ut tanto sceleri officium 1-6.
 luminis denegaret, nec luceret eis lumen Ambro-
 mundi, à quibus fuerat lumen salutis sus Ser-
 extinguitum. mon. 52.

Tertium Præceptum est.

3. Ut acuta sit Oratio, ponantur Chrysos-
 breves & ingeniosæ definitiones; tomus
 V. G. *Vilis & tenuis & simplex men-* rom. 3.
sa bonæ valetudinis Mater est. Et: Homil.
Morientem divitiæ non sequuntur, sit Chrysol.
ergo tibi pera conscientia tua, sit tibi
panis vita tua. Et: *Voluptas bonum* Seneca.
pecorum amplectitur nos, ut strangulet;
 Et alibi: *Omnia ad quæ gemimus tri-* Idem
buta vitæ sunt, omnia hæc in longa vi- Epist. 96.
ta sunt, quomodo in longa via & pulvis
& lutum & pluvium.

Quartum Præceptum est.

4. Ut acuta sit oratio, ex occasio-
 ne alicujus veritatis, ponantur vel
 Similia, vel Exempla, vel Hierogly-
 phica, vel aliæ veritates sententio-
 sæ. E. C. *Noli huic tranquillati con-* Idem
fidere; momento mare vertitur, & eo Epist. 4.
dem die ubi luserunt navigia, sorben-
tur: Cogita posse & Latronem & ho-
stem

Pars I. Cap. I. Quest. I X. 57

Epist. 56. Item iugulo tuo admove re gladium. Et alibi: Vitia in aperto leviora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem incli-

Epist. 95. nant cum erumpunt. Et: Postquam docti prodierunt, boni desunt, docemur- que disputare, non vivere. Et: non co- gnoscitur bonum, nisi amissum, Sol spe- ctatorem nisi cum deficit, non habet; adeo naturale est magis nova quam ma- gna mirari.

Quintum Præceptum est.

Senec. Ut Acuta sit oratio, simile sen- tentiose ponatur. v. c. Non est ad- mirationi una arbor, ubi in eandem al- titudinem tota sylva surrexit. Et alibi: Parvus pumilio est, licet in monte con- stiterit; Colossus magnitudinem suam servabit etiam in puteo, Sic: Plures sunt qui orientem quam qui venerantur Solem occidentem. Et: In vino nimium veteri delectat etiam ipsa amaritudo. Lucosten. Et: Hedera invenit, quo se alliget. Et: Plutar. Apem propter aculeum non odisti, sed propter fructum foves & tueris. Sic etiam: Panem sume meum sed non suo Bartholomeum.

Sextum Præceptum.

Ut acuta sit oratio, ita simile po- natur

natur ut *protasis* & *apodosis* exprima-
tur, sed adverbium comparativum
non exprimatur. v. g. *Nec gubernator* Seneca
otiosus in tempestate, nec praeceptor Epist.
docens & non faciens quidquam mihi 108.
prodest. Item: *Corpus totum animo*
servit, tota Respubl. Regi. Sic *Ferdi-*
nandus Imperator apud Reusnerum:
Boni viri & boni vini non est origo in-
quirenda.

Septimum Praeceptum.

Ut Acuta sit oratio, simile ita po-
natur ut sit per modum *Apodosis*,
E. G. *Non satis est opibus pollere, nisi*
fortitudo accessit; Nam & Cervis Plutar.
frustra sunt ingentiâ cornua, cum desit
animus. Et: *Non accepimus brevem vi-* Seneca.
ram sed fecimus, nec inopes ejus sed pro-
digi sumus: sicut ample opes, ubi ad
malum dominum veniunt, in mento dis-
sipantur; at & evoluc modica, si bono
custodi tradite sunt, crescunt.

Octavum Praeceptum.

Ut Acuta sit Oratio ponatur ve-
ritas una in qua tanquam in foecun-
do semine lateant plures veritates,
v. g. *Non dicat homo, non habet ma-* Chrysol.
nus mea quod det pauperi, det ipsam
manum

manum pauperi & plus erit ipsam dedisse manum pauperi, quam nummulari.
Et: Hoc habet virtus boni, quod stemma non inspicit, Platonem non accepit Nobilem sed fecit.

Seneca
Epist. 44.

Nonum Præceptum.

Ut Acuta sit Oratio, ponatur aliquid magnum, quod sit velut Paradoxum, insolitum, inexpectatum, & hoc ex modo dicendi, vel rerum combinatione, maxime verò sit per contrapositionem: Sic v. g. Peccator cum terra sit in Cælum pugnat; cum pœnitem sit, cum igne belli gerit; cum latum sit, adversatur ei, qui illum finxit. Item: Actum est ut Author seculi, seculo testis moreretur, & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam nasceretur; Pax cœli traditur de loco glo. tenetur tenens omnia, illegatur omnium reus, dis tunc attrahens universa, à falso accusatur veritas, sifitur cui assistunt omnia. Iudei gentibus tradunt reddunt gentes Iudeis, si que commercium sit impietatis pietas, & sanctitas in nuditas, rudelitatibus producit, flagellatur remissio, condemnatur venia, illudatur majestas, irridetur virtus, perjuratur spiritus largitur im-

2.

Circonfom.

Idem de
passione
Cortij.

brium, clavis ferri cœli stater affigitur,
mellis dator, cibatur felle, propinator
fontium potatur aceto.

Decimum Præceptum.

10.

Ut Acuta sit Oratio; ponatur sæpe concors discordia inter *Subiectum* & *Prædicatum* seu aliquomodo disconvenientia: quia cum Acumen omne ideo gratum sit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, disconvenientia admirationem dabit. Hæc autem concors discordia nascitur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomasia*, *Allegoria*, &c. Et hæc de Acuto atque adeo de Inventionem.

C A P U T II.

DE DISPOSITIONE.

POSTeaquam quid dicere possis invenisti, naturaliter sequitur scire, quo ordine dicere debéas, ordo enim ubique anima rerum est, & illud sequentibus edocetur.

Q U A

Q U Æ S T I O I.

Quid Dispositio, quotuplex, & quid
Oratori disponendum.

RESP. I. Dispositio est rerum ^{Dispositio quid?}
inventarum in ordinem positio. ^{Duplex.}
Duplex est, alia Naturalis cum quis ^{Naturalis.}
eo ordine de rebus disserit, quo factæ
sunt aut quò fieri secundum Natu-
ræ leges solent. Ut si laudares ali-
quem & Pueritiam Primo, deinde,
Juventutem, tum ceteros ætatis gradus
traderes.

Alia Artificialis quæ voluptatis ^{Artifi-}
gratia aut utilitatis diversimodè res ^{cialis.}
miscet ac confundit, rejiciendo ini-
tium in finem & finem in initium;
ut ita oblectet & suspensum teneat
Auditorem, pendentes enim Audi-
torum animi ex inopinato eventu
plus hauriunt jucunditatis. Sic Dis-
posuit *Æneidem* suam *Virgilius*, in ^{Ænei-}
qua narrat *Æneæ* discipulum in Ita- ^{dos dis-}
liam non eo ordine quo incepit. Sic ^{positio}
ordinavit *Argenidem* suam *Barla-*
am. Sic faciunt omnes ii qui Tra- ^{Virgilia-}
gœdias & Comœdias per successus
deducunt inexpectatos.

RESP. II. Orator habita pro-
positione videat Primo an simplex

fit, an partes habeat propositio & quæ pars Primo, quæ Secundo loco sit ponenda vel tractanda potius. *Secundo* Ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta seligat & valida quidem initio, debilia in medio, fortissima in fine Orationis collocet, quia initio statim Auditor rerum cognoscendarum avidus præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli. Robustiora autem argumenta sunt ex *Definitione, ex Partibus, ex Genere, ex Causis, ex Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex Adjunctis levibus & aliis Conjecturis sumuntur. *Tertio* Rationes & Argumenta disponat sibi Dialectice; Primo in Syllogismos, deinde videat quomodo oratorie eadem tractare possit; *Quarto* Videat in quot partes Orationem debeat distribuere; sed de his infra clarius.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo Argumentatio Dialectica facienda?

Argu-
men-
ta-
tio Dia-
lectica-
quid?

R E S P. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, tribus pro-

propositionibus, quantum, quæ Primo loco ponitur vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*; quæ Secundo loco ponitur vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Assumptio*: quæ Tertio loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio*, à Rhetore *Complexio*. Et hæ tres Propositiones, quando ordinatè ponuntur vocantur *Syllogismus*, quem formare debes ex propositione tua & Causa ejusdem à Te inventa. v.g. *Propositio* Tua fuit, *Clodius jure est occisus*; Argumentum seu Causa inventa, *Quia fuit insidiator*. Jam forma syllogismum ita, accipe Causam hanc & conjunge illam cum *Predicato* propositionis tuæ, dicendo *Insidiator jure est occisus*; & ecce *Major*; Accipe deinde *Subiectum* propositionis tuæ & conjunge eum Causa eadem & dic; *Clodius fuit insidiator*, & in promptu est *Minor*; denique pone ipsam propositionem tuam, dicendo: Ergo *Clodius jure est occisus*, sic fiet conclusio atque adeo totus *Syllogismus*. Sic fac in aliis; semper autem cogita quibus rationibus aut exemplis aut sententiis, aut similitudinibus

Argumentum dicitur præteritis.

Major

Major vel *Minor* confirmari rursus debeant, maxime si probabiles tantum sunt & debiliores. Nam si verissimæ sint, non probandæ sed exponandæ sunt. Ubi hoc fecisti, jam cogita, quibus modis Oratoriæ eodem Syllogismos trades.

QUESTIO III.

Qui sunt modi Argumentandi Oratoriæ?

Aliquot modos usitatos tractandi Argumentum oratoriæ hic pono.

Primus Modus.

1. Solet disponi Syllogismus eo ordine quo à Dialecticis ponitur, ita ut prius *Major* sit cum suis rationibus ac comprobationibus. Secundo *Minor* itidem cum suis rationibus. Denique *Conclusio*.

1. Argu-
mentan-
di Ora-
torie
modus.

EXEMPLUM.

An ob
scelus
Rex de-
jicien-
dus Re-
gno.
Contra
Regem.

Fingamus Regem quempiam occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandi; Et fiet Propositio, v. g. *Rex dejiciendus est*; Ratio: *Quia scelestus est*: pone Dialectice sic: *Scelestus nobis in regno ferendus*

non est. Rex est scelestus: Ergo in regno ferendus non est. Ratio Majoris: Quia famam læderemus nostram apud externos, apud quos honesti & virtutis studiosi audivimus, nunc scelestis patroni & servi diceremur. Ratio Minoris: Fratrem occidendo fraudulenter ex ambitione, in nos & in naturam injurius fuit. Oratorie v. g. sic tractari posset.

FL A B O R A T I O.

Eosne tandem Cives N. in sce- Major.
rum amore progressus fecimus, ut
sceptrum deferri scelerei super capita
nostra & libertatem non erubescamus:
Itane inter sceleratos ut censeamur,
principem in scelere, scelus
in Principe diutius venerabimur?
Miseret me proh dolor! Cives N. Ratio
miseret me gloriæ nostri nominis, Majoris.
quam Majorum nostrorum emptam
sanguine, sic temere apud externos
incuria nostra prodigimus, ut qui
antea virtutum Patroni, nunc scele-
rum mancipia audiamus. Ecquid
dicent finitimæ, quid remotæ nationes.
En inquit viri quorum rebus
cum Virtute gestis orbis angustior
erat; qui amplecti noverunt nihil,
agere

agere nihil, nisi quid limites vel attingeret vel non excederet honesti: Ecce consueque in militiam delapsi ut projecta verecundia scelus in throno adorare non pudeat. Et quæ cæterorum civium facies? quis procerum honor? si turpitudine in Diademate sic volentibus triumphat. Certe non possunt scelera non diligere, qui scelera pati & honorare voluerunt. Et haberet fortasse umbraculum utcumque immanitatis suæ Rex noster, si minoris subsellii scelus cruentis manibus perpetratum posset gloriari; sed in Principem trahem; liberis omnium nostrum vocibus scepro admotum, crudeliter sævisse, quid aliud est quam nobis & naturæ bellum indidisse, atque omnium gentium una hac impietate offendit tribunalia. Revera si ab aurora recte diem describimus, possumus non vani augures ominari, quem nobiscum sit acturus *Neronem* is, qui crudelitatem suam suorum sanguine incepit saginare, & ibi Tyrannidis suæ initium fecit, ubi finem ceteri. Quapropter evigila generosa Lechi progenies & si nominis tui, si gloriæ publicæ injuria vul-

Minor.

Ratio
Minoris.

Com-
probatio.

vulneraris, throno scelus deice. Audiat orbis, audiant posterī, scelus in Regno fieri potuisse, impune abire in Principe non potuisse.

Secundus Modus.

Interdum Orator Primo loco ponit *Minorem* cum ejusdem Rationibus; Deinde *Majorem* & Rationes illius; tandem *Conclusionem*.

2.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
modus.

EXEMPLUM.

Sit Propositio priori contraria Pro Re-
ge.
v. g. Rex de Regno nec deiciendus nec occidendus ob commissum piaculum. Ratio est: Quia hoc faciēdo famam nostram offunderemus: Pone Dialectice ita: Famam nostram ledere cives non debemus. Sed si Regem throno detrudimus & occidimus, famam nostram laedimus. Ergo Regem neque de throno deicere, &c. Ratio Majoris. Quia fama divitiarū publicarū nostrarū & nobile Reipublicarū patrimonium est, quod singuli curare debemus. Ratio Minoris. Quia hactenus laudabamur, quod nunquam Principem dejecerimus aut occiderimus, ab hac gloria jam cademus occidendo Regem. *Comprobatio*, Quia Majores nostri malos

malos etiam Principes habuerunt & tamen tolerarunt. Oratorie v. g. sic tractabis.

ELABORATIO.

Minor. Optarem Cives N. ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno duntaxat Principem, sed è vita execrando prorsus & ausu nefario deturbandum decreverunt, adverterent utique majorem nostro nomini maculam sua temeritate, quam patientia Principis infligi. Fuit enim haec ea gloria praecipue nostra in pectoribus nobis libere Reges non in cunis nasci, natos autem nullibi majori veneratione haberi; nec audivit unquam orbis Ducis sanguine nostras manus cruentatas fuisse, quod sicut supra reliquas nationes praconium singulare est, ita nostro studio perennare deberet. At modo si manus Principi injicimus, nonne de fastigio commendationis dejicimur? & parricidae cum reliquis perrenni sarcasmo condigne celebrabimur. Vel Majores nostros respicite & ab eorum vestigiis recedere vobis sit religio. Utcunque illi heroes

Ratio
Minoris.

Com-
proba-
tio.

roës in folio, homines tamen habuerunt, quorum omnium sine vitiiis vitam fuisse, & neminem scelere thronum oneravisse mihi verisimile non est; ferre illi nihilominus sceleratum, quam tollere, & nimia potius pietate peccare, quam furore volnerunt.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus, quid in Rempublicam crudeles cruenta machinari sustinebimus? Nos, qui gloriam veluti publicas omnium divitijs & nobile regni patrimonium inter principes curas habere ab ipsa honestate compellimur; & alii quidem gladiis, alii recte factis, alii justitia, alii clementia, tamquam quoddam honoris ætarium debemus comportare.

Major
cum Ra-
tione.

Fuerit Rex in fratrem scelestus, Conclu-
nos in Principem sceleratos præci-
pitatio non faciat; nec rideat æter-
nitas scelus alio scelere à nobis fuisse
vindictatum; habeat locum apud
nos Sapientum parœmia; *Princi-
pem si bonus est audi, si malus tolera.*

Tertius Modus.

3. Solet non raro *Conclusio* Primo loco poni & huic *Major* aut *Minor* subicitur per particulas *Enim*, *propterea*, *idcirco*, *quapropter*, &c. Et si sequitur aliud Argumentum, *Conclusio* vel jam non repetitur, vel si necesse est repetitur: Quod si *Oratio* brevis sit, ut sunt plerunque nostrates vernaculæ, ponitur denuo communiter *Conclusio*, sed aliis Verbis.

EXEMPLUM.

Gratiarum Actoria. Sit Oratiuncula gratiarum Actoria. Cujus Propositio est: *Debo Tibi magnas gratias*. Ratio: *Quia dedisti mihi dignitatem omnis aliis competitoribus*. Pone dialectice ita: *Cui datur dignitas omnis competitoribus alius, is magnas debet gratias; Sed mihi. &c.* Ergo. Oratorie sic.

ELABORATIO.

Conclusio. Gratias, Serenissime Rex, quas pro collata dignitate Majestati Tuae debeo, tantæ sunt, ut ne verbis explicari, minus multo referri à me unquam possint, cogorque necessitate

fitate doctus, quod *Socrates* olim
Platoni fecit, coram Serenissima
Majestate Tua usurpare: Qui cum
parem beneficiis facultatem apud
se non reperiret, inopiam ingenue
professus, *Socratem*, exclamavit,
pro beneficiis ó Plato accipe: Non ali-
ter ego amplioribus ornatus mune-
ribus, siquidem tenuitas regię gra-
tia non sufficit, me meosque tuę
Majestati perpetuum devotos in
pretium beneficiorum adnumero.
An enim grandi obsequiorum de- Major.
bito obaratum se non sentiat is, ad
quem de regia liberalitate proma-
navit honor, multorum obvio sinu
captatus, multorum precibus quæ-
situs. Certe cumulatur gratia ex Ratio
votis & desideriiis aliorum & in uno Major.
duplex pullulat beneficium, quan-
do & petito honore exornaris, &
ornate æmulis longe anteponeris.
Eccei vero aut obscurum aut du-
bium quanti viri quam bene de Ma-
jestate Tua, quam egregie de Patria Cum
meriti, hanc presentem dignitatem Ration.
& votis ad se & precibus tam suis
quam suorum provocaverunt, cum
quibus ego, si in contentionem ve-
nire debeam vix ullatenus meritis
possem

Conclu-
sio repe-
tita.

possem comparari. Sed tua Majestas
Serenissima animum meum semper
Majestati Tuæ, semper Reipublicæ
devotissimum adspexit, humanitate-
que ac clementia, quod tenuitate
defuit, liberalissimè explevit. Quid
jam pollicear nisi sollicitè elabora-
turum, ut apud ingratum animum
non collocavisse beneficium videar-
is. Me igitur meaque studia, meos,
meorum obsequia ad nutum & vo-
luntatem Serenissimæ Majestatis tuæ
humillime depono: Libeat impera-
re & vitam nobis imperiis Tuis vi-
liorem esse experieris.

Quartus Modus.

4.
Argu-
mentan-
di Ora-
toricæ
Modus.

Aliquando ponitur Primo loco
Major cum suis rationibus: Secun-
do *Conclusio*, Tercio *Minor*. Quar-
to si videretur necesse, repetitur *Con-*
clusio Verbis aliis.

EXEMPLUM.

Gratula-
toria de
Adven-
tu Viri
M.

Si v.g. Gratulari velles in Adven-
tu viri Magni & Regis cujuspiam
Legati, hanc faceres Propositionem:
In Tuo adventu ad nos est gaudendum;
Ratio: *Quia vir magnus es.* Pone
Dialectice ita: *In adventu viri magni*
gau-

gaudendum est: Tu vir magnus, &c.
Ergo. Oratorie sic proferes.

ELABORATIO.

Nec Sidera sine orbis gaudio, nec Major.
magni viri sine animorum serenita-
te transire possunt. N. N. Eam illis
legem natura dixit, ut esse non pos-
sint, nisi prosint: Hanc pulcherri- Ratio
mam necessitatem virtus imposuit, Major.
ut magnis esse nullibi liceat, nisi ad
minores favor & clementia inclinet.
Utinam liceret hodie vel de lucida Conclu-
Momi fenestra omnium nostrum sio.
animos vicinius contemplari, vide-
res utique amorem cum timore,
gaudium cum tristitia, vota cum E-
loquentia, non in leganti consiliu
in pectoribus nostris concurrere: Ut
quando Te magnum hospitem sa-
lutamus, adhuc an Te metus noscer
amet, an amor Majestatem timeat,
aut gaudium de sua tenuitate triste-
tur, an tristitia de tuo adventu gau-
deat, an vota perirent, an Eloquen-
tia faveat, dicere non possumus: To-
tigaudium fieri, toti amor, toti vo-
tum, toti Eloquentia volumus, ut
animorum de Te adfectus coram
Te dignè explicemus.

Minor
cum suis
probationibus.

Et sane Te magnum esse non stirpis solum claritudo, non prudentia singularis, non omni humanitate pertusi mores, non virtutes dumtaxat cæteræ perorant, quas nisi modestiæ vulnera timeret, in lucem facile præeunte fama produceret facundia : Sed totius Regni iudicio Te magnum veneramur, quod cum hos dignitatis radios in Te posuit, Orbi Te Sydus suum proposuit. Magnum Rex noster iudicavit, cum arcanorum Te conscium & regii consilii non semel Arbitrum voluit. Magnum, quando Te personæ suæ capacem, iterum atque iterum ostendit, & hanc non per Germaniam tantum & Britanniam, &c. circumferre sed etiam in Regni sui ambitu dedit, ut foris & domi Magnus haberere : Magnum Te & litteræ nostræ fatebuntur, vel ex hac subscriptione Tua, qua illustrem vultum & excelsum animum ad nostram tenuitatem tam benevole inclinasti. Magnos siquidem se demittendo crescere nemo nostrum est, qui ignoret.

Quin-

Quintus Modus.

Aliquando omittitur *Major*, & ^{5.} *ejus loco ponitur Ratio Majoris cum* ^{Argu-} ^{mentan-} ^{di Or-} ^{atorie} ^{Modus.} *suis comprobationibus. Deinde Con-* *clusio, tandem Minor cum suis pro-* *bationibus; & ultimo Conclusio re-* *perita. Pro hoc vulgare accipe.*

EXEMPLUM.

Sit Propositio: *Non debes in mor-* *te amicorum graviter dolere* Ratio est, ^{Conso-} ^{latoria} ^{in mor-} ^{te Ami-} ^{ci.} *Quia mors est commune malum: one* *Dialectice ita: In communi malo gra-* *viter dolendum non est; Sed mors ami-* *corum est commune malum; Ergo, &c.* *Ratio Majoris est, quia malum com-* *mune vitari nequit; Oratorie sic* *tractabis.*

ELABORATIO.

Quod vitari nequit patienter fe- ^{Ratio} ^{Majoris.} ^{Com-} ^{para-} ^{to.} ^{Conclu-} ^{sio.} *rendum esse, Sapientes exultave-* *re. Ita enim fit ut alienum malum* *à nobis videatur cum non sentitur.* *Male igitur profecto agimus si ani-* *mi non natio morron ob amicorum* *discessum damus, & veluti eodem* *funere lætitiā cum amicis tumu-* *lamus. Non enim hoc malum ad* ^{Minor.} *unum aliquem refertur, unum pe-*

Ratio
Minoris.

Confr-
matio.

Exorna-
tio.

Conclu-
sio repe-
tur.

tit, unum premit ; sed in omnes pa-
riter grassatur, universos affluit. Ii
enim quibuscum vivimus, quorum
vita fruimur, quorum usu oblecta-
mur, omnes eadem conditione de-
vincti sunt, omnes mortalitate da-
mnati. Infirmum enim & debile ho-
spitium animus noster incolit, quod
& intra se pugnancia hostiliter ele-
mentorum bella alit, & plurimis a-
liunde maximisque periculis oppu-
gnatur. Perquam egregie Seneca :
In hoc multi erramus, quod mor-
tem tamquam venturam praestola-
mur ; magna pars illius transiit, atq;
hoc ipsum quod vivimus mors est.
Divide igitur dolorem omnibus,
quem ex communi acerbitate For-
tuna tibi assumpsisti: eodem in cur-
su sumus iidem, omnibus toleran-
da a est, neque recte tactum judica,
si animum doloribus nimis discer-
pendum ultro concesseris.

Sextus Modus.

6.
Argu-
mentan-
ti Omit-
tie Mo-
dus.

Frequenter omittitur Major &
ponitur solum Minor cum proba-
tionibus & Conclusio: dicitur hæc
Argumentatio Enthymema, cujus
Prima pars vocatur *Antecedens*, al-
tera

tera *Consequens*. Ponitur vero sicut placet vel Primo loco *Antecedens*, deinde *Consequens*; vel contra.

EXEMPLUM.

Sit Propositio: *Juvenes rigida disciplina coercendi non sunt.* Ratio: *quia rigore non sunt meliores sed peiores.* Dialectice omissa *Majore*, ponatur sic: *Rigore disciplina peiores sunt juvenes: Ergo sub rigida disciplina habendi non sunt.* Oratorie sic V. G.

ELABORATIO.

Erras & vehementissime erras, Confutatio si disciplinæ severitate & timore juven- quens. tutis recte reliquæ ætati consultum exillimas. Nam in speciem Antecedens. mitigari videntur. austero animo revera effugantur. Invoca experientiam & ad sui juris libertatem dimissos, eos plerumque pessimos inven- Ratio. neris, qui graviori sub disciplina juventutem egerunt. Veluti enim Enormis si aquæ objecto aggere coercentur ut- tione si- cunque & collectis fluctibus quiescunt, ubi vero obicem fregerint, diuturnitatem otii ferociori impetu compensant; sic juvenus sub erudis pressa imperiis, posteaquam legum

claustra egreditur, insolentius efferveſcit, & non conceſſis antea Sirenum illecebris, animos pleniffimis conatibus immergit: Nitimur enim in veritum ſemper & ardentius negata concupiſcimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curaveris: Nam ut optime *Naso* illud naturæ compendium.

Quod licet ingratum eſt, quod non Ovidius, licet acrius urit.

Iſ ſi poteſtas

Semina nequitia languidiora facit.

Septimus Modus.

7. Ad *Herennium* hic Modus à *Cicerone* præſcribitur: ut Primo, ponatur *Expoſitio* ſeu res probanda. Secundo, *Ratio* una ſeu plures. Tertio, *Comprobatio*; Quarto, *Exornatio* ſeu *Illustratio* à *Contrario* vel *Exemplo*, à *Simili*, *Testimonio*, *Sententia*, &c. Quinto *Complexio* in qua totum colligitur; Modus hic facillimus eſt & ad *Oratiunculas* extemporales aptiffimus.

Medio-
cris ma-
litiâ ju-
veni non
nocet.

EXEMPLUM.

Sit *Propoſitio*; *Brevis malitiâ & petulantiâ non nocet iuventuti*: *RATIONES*; *Quia non ideo dicentur ſtatim*

Pars I. Cap. II. Ques. III. 79

*statim mali esse. Quia homo bonus semper esse non potest. Quia & Sol suas habet nebulas. COMPROBATIO; Persuasoria. Et hi qui modo senes sunt petulantes fuerunt dum iuvenes essent. EXOR-
NATIO à TESTIMONIO; Quod Poëta quidam dixerit: Ver ex anno tollit, qui ex iuventute petulantiam. A SENTENTIIS; Quod quævis ætas sibi convenientes debeat habere mores. A CONTRARIO; Turpe est senem juveniliter agere; ergo & juvenem instar senis graviter. A SIMILI; Num recens cerevisia nisi insanit, & feces depellat, nil valet in posterum. Oratorie sic v. g. tracta.*

ELABORATIO.

*Persuasoria & brevis malitia Expofitio. Ratio-
quid damni tandem Juventuti im- nes.
portaverit. An ideo aquam bibunt
Hispani, quia vinum diluunt; aut si
una caleat dies, æstatem statim cen-
sebimus; & quis mortalium omni-
bus horis sapiat. Solem adhuc tam
felicem non vidimus ut diem inter-
dum euntibus sursum terre marif-
que sudoribus non maculaverit; &
in juvenum vita minimum næ-
vum tam religiofe perhorreſcimus:*

D. 4. Quam-

Quamquam, (ignoscite liberius dicenti) pridem & nos vera rerum vocabula amisimus, & quod petulantia est, malitiam novo Calepino appellamus. Quid enim est deambulatione socia plateas coronare; uno vini, vel mulsi poculo cum sociis indecoram juveni tristitiam mergere, vel amissas revocare vires, ludicro certamine alter alteri caesariem vellere, brachia brachiis amico praelio fatigare, non perpetuo doctorum in coetu plantis terram premere, nec semper lucubrationibus invigilare atque libris impalescere, aliquando risui, salibus, saltibus indulgere, quid inquam aliud nisi juventutis blandimenta sunt & defacantis se ad maturitatem aetatis certamina. Nimirum nisi instructa frontis scena Saturnum induas, nisi damnatis perpetuo ad terram oculis, lapides omnes & pulverem computes, nisi deposita in humeros cervice devotionis larvam praeferas, Gyaros jam & ultimam Thulen vitiosus promeruisti. O rigidos juventutis Catones! O Censores Manlio iudice dignissimos! vel ipsi suam relegerent juventutem, discerent utique ex pristina stulti-

Com-
proba-
tio.

stultitiæ suæ indulgentia ad nostram
 aliquantisper connivere, nec aude-
 rent violato juventutis privilegio ^{Exor na-}
 naturam arguere, cum idem sit (ut ^{tio.}
 bene Vates cecinit) Ver ex anno, pe- ^{à Testi-}
 rulantiam ex Juventute tollere. Ha- ^{monio.}
 bet suos quælibet æras limites, & ^{à Sen-}
 sicut vestimenta corpori, ita mores ^{tentis.}
 annis congruere necesse est. Si vero ^{à Con-}
 puerilem Senem ridemus, cur non ^{tratio.}
 æquali arbitrio juvenem vetulum
 detestamur. Et quæ hæc crudelitas
 est in aurora ætatis, gravitatis meri-
 diem desiderare & dum vix pruden-
 tiæ crepusculum adfulget plenum
 Sapientiæ diem exigere. Equis certe
 juvenisq; in primorum annorum
 libertate incuriosos impetus effun-
 dere conceditis, & adeo cæcæ men-
 tes quod in cæteris animantibus vi-
 detis in vestris pignoribus aut negli-
 gitis aut nescitis. Saltem ex Cerevi-
 sia (ut mitissime dicam) veritatem
 bibite, hæc nisi à Coctione juvenis
 petulanti tumultu auram, doliæ cel-
 laria misceat, nec gustui nec valetu-
 dini, ubi maturuerit prodelle pote-
 rit. Hic *Complexio* poni posset, in
 qua hortatio fieret, ut boni consu-
 latur ubi juvenus petulca fuerit.

Octavus Modus.

s.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
Modus.

Fit per *Inductionem*. Est vero *Inductio* Oratio, quæ præmissis non dubiis infert ex iis unum aliquid. Duo in illa observanda sunt. *Primo*, Ut ea quæ præmittuntur sint certa. *Secundo*. Ut id quod infertur sit præmissis simile. Hæc *Inductio* familiarissima est Oratori & ad ornandum illustrissima. *Suaviter instillat*, inquit *Causinus*, & probando delectat, & si rerum, quæ inducuntur, magna sit multitudo, latissimum præbet campum *Orationis*.

E X E M P L U M.

Com-
mendat-
oria per
Induc-
tionem.

Sit *Propositio*: *Homo à se debet commendari non ab extrinsecis bonis*; *Ratio*: *Quia & navis & gladius & regula à se non ab ornamentis suis commendantur*. Oratorie sic tractat *Seneca*.

E L A B O R A T I O.

Navis bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui rostrum est aureum, nec cujus tutela ebore celata est, nec quæ fidei aut opibus regiis pressa est: Sed stabilis
&

& firma, ad ferendum incursum
maris solida, gubernaculo parens,
velox & consentiens vento. Gla-
dium bonum dices, non cui deaura-
tus est balteus, nec cui vagina gem-
mis distinguitur: Sed cui ad secan-
dum subtilis acies & mucro muni-
mentum omne rupturus. Regula
non quam formosa sed quam recta
sit quæritur, quod que illi proprium
est laudatur: Igitur in homine quo-
que nihil ad rem pertinet quantum
aret, quantum tænolet, à quam
multis salutetur, quam pretioso in-
cumbat lecto, quam pellucido bi-
bat poculo, sed quam bonus in se
sit, &c.

Curtius. Huc quoque pertinet illud Le-
gatorum Scytharum probantium
Alexandro non esse nimis fidendum
magnitudini atque sortitudini per
Inductionem sic: Quid Tu inquit, igno-
ras arbores magnas diu crescere, una ho-
ra extirpari, stultus est qui fructus ea-
rum spectat, altitudinem non metitur.
Leo quoque aliquando minimæ cum a-
vium pabulum fuit, & ferrum rubigo
consumit, nihil tam firmum est, cui pe-
riculum non sit etiam ab invalido.

Nonus Modus.

9.
Argu-
mentan-
di Ora-
torie
Modus.

Est argumentari per *Exemplum*.
Est autem *Exemplum* imperfecta in-
ductio seu argumentatio ab uno si-
mili ad aliud. Fit duobus potissi-
mum modis: Primo per *Protasin* &
Apodosin rem explicando. Ita hæc
propositio V. G. *Dux belli debet lit-
teras amare sicut Iulius Caesar fecit;*
tractetur sic: *Iulius Caesar bellicis vi-
etoribus quam nomine clarior tanto studio
est litterarum amplexus eruditionem,
ut gladium sepe calamo permutavit, et
manum qua palmas hosti eripiebat stilo
imbueret. Quis ergo Principum, quis
Imperatorum litteras convenire bello
negare potest? imo si saniore uti consilio
non detrectaverit, si omnes boni Princi-
pis partes explere cupiet has magno stu-
dio sedulus exerceat, &c.* Secundo Ar-
gumentamur ab exemplo, quando
post narratum illi ad rationes pro-
bantes vel reprobantes ei subijcimus
ita sicut in cæteris Orationis parti-
bus facimus, post rationes vero sub-
iunctas rem ad nostram causam re-
ferimus & in illa aut paritatem aut
disparitatem ostendimus. Hic mo-
dus quotidianus est venustus; Sed
obser-

Plutar-
chus.

observa pulcherrimum esse usum Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, &c. dictum volumus) quando per illud sive ab initio sive in aliis partibus Orationis cum sensum exprimimus quem aliàs nostris verbis exprimere deberemus. V. G. *Vellem dicere, cavendum est, Iudices, ne pramiorum spe ad Tribunalia accedatis*; hoc exprimerem Exemplo; *Agathocles* Agathocles iturus ad iudicium dicebat: *Eamus ad auream messem*. Deinde subjungerem rationem quam essem subjuncturus meam propositioni V. G. *Improbe id quidem, qui ab alienis malis se ditari voluit*. Postea idem latius probarem & amplificarem. Possem etiam loco hujus exempli uti illa sententia V. G. *Non tamquam ad undinas eundum est iis, qui Magistratus sibi à Republica habent commissos*: Eidem sententiæ subjungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum est, ut exemplum aut sententia illum ipsum sensum significet qui eo in loco exponi debet. Solet Exemplum & simplici modo brevissime poni v. g. sic: *Iulii Caesaris fata expectent Tyranni, &c.*

*Plutar-
chi.*

*Agatho-
cles itu-
rus ad
Judi-
cem.*

APPENDIX.

Appendix.

Ad Tyronem
monita.

Et si modi prædicti Oratoriæ argumentandi summe utiles sint & in praxi quotidiana proficiat; Tyro tamen sciat *Primo*, non semper per dispositionem oratoriam ita argumentum dilatari, sed aliquando, siue in membra, siue in unam siue in duas periodos Argumentum cum conclusione compingi atque ita commisceri ut distincte evidens non adpareat. V. G.

Si rotas omnes & omnem suppliciorum crudelitatem promeruit ille, qui deposito filii animo in amantissimam Patriam sevit viperino adfectu; Quid Tis pœnarum expectare debes Catilina? qui dies noctesque ad excidium Reipublicæ invigilas, & quasi bonos sustulisse parum sit, aris etiam & Leorum templis interitum machinaris, &c.

Sciat *Secundo*, Quod quando Conclusio ex antecedentibus satis intelligitur, tunc ab Oratore Major aut Minor tractari tantum debeat. Nam post singula argumenta Conclusio nem repetere, esset molestam Crambem recoquere: Imo verò ut fastidium & satietatem evitet, non eodem semper

semper elocutionis passu Argumenta tractet; Sed nunc rotundo circuitu ac paribus membris circumscribat, modo longioribus ambagibus diffundat Orationem, modo in commata ac membra scindat.

Sciat *Tertio*, Omissum esse à me *Dilemma* (quod est cornutus Syllogismus seu Argumentatio ab utraque parte concludens) eo, quod minus frequens sit apud Oratores & à Syllogismis nihil differat, nisi quod hic duæ partes ponantur, verbi gratiâ; *Vel verus est timor, vel falsus; si verus discedo, ne opprimar, si falsus ab eo, ut aliquando timere desinam.*

Q U Æ S T I O I V.

Quomodo partes Orationis disponi debeant.

Ubi inventa in certum ordinem digressit Orator, constituat apud se quas velit in Oratione partes ponere. *Quinque vero sunt secundum Ciceronis doctrinam partes: Exordium, Propositio, Narratio, Confirmatio, Peroratio: Nam Confutatio in Confirmatione comprehenditur: Scias tamen non semper ponendas has esse: Nam ingeniosus Orator sicut expedire*

Oratio-
nis par-
tes.

dire videbit aliquando *Narrationem* omittet, interdum *Exordium*, nonnunquam *Conclusionem*; Imo & *Confirmatio* saepe vix dignoscitur, quando nimirum res certæ sunt & non tam probantur quam ornantur, ut plerumque fieri assolet in officiosis Oratiunculis, *Gratulatoriis*, *Salutatoriis* & *Similibus*; si spectes *Dispositionem nature* eo ordine debent poni partes Orationis quo paulo ante numeratæ sunt, nisi quod *Narratio* frequenter omittatur: sed de singulis enucleatius loquendum est in sequentibus.

Q U Æ S T I O V.

Quid sit Exordium & quale debeat esse.

Exordium.

Exordium est facies & atrium Orationis in quo Orator animos sibi aptat Auditorum ad reliquam dictionem: Aptat verò tribus modis, videlicet *Captando benevolentiam*, *Docilitatem faciendo*, *Attentionem conciliando*. Benevolentia captatur seu favens redditur Auditor vel ex persona ipsius Oratoris; vel ex Auditorum ipsorum; vel ex Adversariorum; vel denique ex re & negotio præsentè. Ex propria persona

Captatio
benevolentia.

sona captas benevolentiam si Te moribus Auditorum accommodes, si modestiam praeferas, si tua merita, dignitatem, virtutem modestissime enumeres; (si enumerari debent.) Ex persona Auditorum: Si eorum in Rempubl. merita vel in te vel in alios aut dignitatem aut virtutes enumeres. Ex adversariorum persona, si eorum vitia aperias & Auditoribus insensos facias, modeste tamen & quasi injuste criminando eos: Non enim gravis criminatio forte esset placitura. Ex Negotio seu re proposita; si dicas Rem celebrem esse, necessariam, utilem &c.

Docilitas fit cum clare Orator aperit Docili-
quid, & de quo, & quomodo dictu-
tas.
rus sit. *Attentio excitatur* cum dicit At: en-
se dicturum de magnis & mirabili-
tio.
bus, de jucundis, necessariis, perti-
nentibus ad Auditores &c.

Vitia Exordii sunt *Primo*, si sit *Vitia*
vulgare, hoc est quod in diversis *Exordii*.
Causis usurpatur. *Secundo*, Longum
quod magnitudini Orationis totius
non quadrat & quasi verbis obesum
intumescit. *Tertio* separatum; quod
cum reliquis Orationis partibus
non bene cohaeret. *Quarto* transla-
tum,

tum, quod non efficit hoc quod
Causa postulat.

Bonum
Exor-
dium.

Bonum Exordium est, quod elegans & venustum est, aptum rei propositae, verbis & sententiis concinnum, faciens Auditorem docilem & benevolum, & à quo non violentus nec coactus, sed facilis & connexus est accessus ad Propositionem.

QUESTIO VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Exor-
dium.

Prolixe licet nimium in Exordiis occupetur Cicero, ut scilicet ejusmodi sint ex quibus propositio connexe possit inferri: Attamen hoc optime docebit optimus rerum Magister usus, & diligens observatio, quomodo Authores Exordia in suis Orationibus confecerint. Solent tamen Rhetores certas formas praescribere secundum quas Tyrones exordiri recte assuescant, ex quibus quatuor tantum selectiores pono.

Prima.

Exor-
dium
Forma.

Ponatur *Primo*, aliqua propositio seu *Protasis*, à qua facile accessus fieri potest ad rem propositam. *Secundo*. Ratio seu *Confirmatio* quae & *refutationem* potest habere adjunctam, nam
libe-

liberum est cuique dum confirmat vera, refutare falsa. *Tertio, Redditio*, seu *Apodosis*, quæ aliàs Rationis corroboratio dicitur. *Quarto, Conclusio* seu *Complexio Exordii* quæ ponitur post *Protasin* veluti aliquid particulare, potestque illi etiam ratio addi & sic jam fiet accessus ad Propositionem.

EXEMPLUM.

Sit *Propositio*; *Volo fûmam meam* Exem-
plum.
quam leserunt Improbi, coram vobis
Auditores defendere. ad eam sic pos-
ses descendere. Nihil non violare Protasis.
solet malignitas, & aded eximium
reperiri potest nihil, quod non è ve-
stigio aut Theonino dente arrodât
aut nigro contumeliæ sarcasmate
conspuat. Ratio. Accidit hoc ex infami se-
culi nostri genio quo plerique jam
sine humanitate homines vivunt,
& non contemnere dumtaxat, quæ
cum virtute fiunt, laborant, sed quæ
ad honestatis etiam regulam facta
vel audiunt vel vident, verborum
ludibriis: siquidem aliter non pos-
sunt, velut injecta caligine oppri-
munt. Et nonne pedetentim eo de-
labemur vitio indulgentiæ nostræ,
ut

Rationis
Corro-
boratio.

ut improbi Momi familia indies incrementum sumente nos singulos tandem honesti pudeat: siquidem scelera in triumpho cum plausu ferri, virtutes ad exilia, ad sannas, ad odia condemnari impune adhuc & intuemur & patimur. Noluisssem
 Compl. Exordii. ego primus hanc sceleratorum Camarinam commovere, sed procella quæ super caput iterato fluctu incubuit, patientiam meam vincit, & nociturum me bonis arbitror, si malis ignoscam. Jam enim non fortunas meas invadunt quod per se miserabile esset, non fundos diripiunt & ædes quod nefarium, non vitæ inhiant & Saluti quod plus quam inhumanum; Sed famam meam sed honorem sed opinionem, probo cuius vita longe cariorum, aggressi, plenius convitiis obrue-
 Accessus ad Propositionem. re machinantur. Ut igitur hæc Improborum Audacia per vos Sapientissimi Audit: semel reprimatur dabitur gratiam hodierna die, & me pro me dicentem brevissimi temporis humanitate donabitis.

Exordii
 Secunda
 forma.

Secunda.

Intellige prius bene Propositionem

nem tuam de qua dicere vis ; deinde deduc ex illa *generalem Rationem*, quæ sit ex ipsis rei visceribus, tum hanc amplifica & exorna jam per *Sententias*, jam per *Exempla*, jam per *Similitudines*, &c. Tandem subsume Propositionem tuam, quæ sit quasi quædam particularis assumptio illius discursus generalis: Hæc forma Exordii in gravioribus Orationibus communiter adhibetur, etiam in Epistolis, dum rei de qua scribunt, quosdam prius generales discursus ponunt per modum accessus ad rem scribendam. Pro Exemplo sit Exordium Orationis funebris olim in obitu cuiusdam Viri non Ignobilis compositæ.

EXEMPLUM.

Super omnes omnino mortales
jussâ & confirmata de Cælo vivit
sententia ut aliquando exeat, qui se-
mel mundum intravit. Quemad-
modum enim vivis aquis sic mori-
turi hominibus uno in loco con-
sistere non conceditur: Trudit dies
diem, annum devorat annus, flu-
ctus fluctum depellit: non aliter pla-
ne volentes aut nolentes de transi-
toria

Oratio-
nis fu-
nebris
Exor-
dium.

toria vitæ transitione tandem migrare & discedere urgemur. Foveamus namque animum in nostro humano corpore, teste *Seneca*, Deum hospitem; numquid verò Deus terram amare quem alta trahunt, numquid hospes diversorio affigi debeat, quem sui repetunt per naturam?

Pegasus. *Pegaso alato Solis equo hominem imponunt Ægyptii sacerdotes*, nimirum quoniam tempus, quod volucris Pegaso exprimitur, portat quidem ac devehit hominem tamquam equus Sessorem, sed exigua mora per terram circumfert, mox enim quo loco non speraveris, quo tempore non expectaveris, de terris sub terras, de vivis ad defunctos subducit atque exportat, & more alitis freno regi aut voce revocari non potens ex sensibus evolat & non rediturum discedit. Vellera cum vero pugnaret

Accessus
ad Propositionem.

mea Oratio. Sed nimium esse veram, Illustrissimus juxta ac Amplissimus Senator N.N. duos ante menses luci Patriæque surreptus exserte probat ac testatur. Probat inquam, exorta occidere, probat intranti exeundum esse, probat animum nostrum in corpore non regnare, sed pere-

peregrinari, non morari sed hospitari. Fuit, fateor, Vir ille ad summa omnia natus, ad summa designatus; cogente tamen inevitabilis necessitate fari, de summis vivorum apicibus ad ima mortuorum sepulchra jussus est descendere, Abiit è Sella Senator abiit, &c. Sed de funebri urna fluentes oculos parumper transferte & spectata duce itineris virtute in Capitolium æternitatis illustrius abivisse, quam olim Barbararum gentium Triumphator urbem Romanam in vestus est, intueberimini. Tu &c. O ventura olim posteritas quem virum ante Te habueris, quam absolutum imitationis exemplar amiseris, tecum poteris sollicita expendere, &c.

Tertia.

Pone prius sententiam contrariam tuæ opinioni cum vel sine ratione; *Secundo* Pone tuam sententiam propriam cum ratione una vel pluribus, vel etiam sine ratione. *Tertio* Solve rationem Contrariam, si videbitur id necessarium esse, & fac accessum ad Propositionem; id est, pone sensum aliquem in præcedentibus

Exordii
Tertia
forma.

tibus locutionibus, à quo connexe Propositionem tuam aperte vel occulte inferas. E. C. Sit Propositio v. g. in aliqua oratione: *Nobili maxime convenit Sapientia*: Hanc ut deducas, pone primo contrariam sententiam, nempe *multi sunt qui putant Sapientiam ad Plebejos tantum pertinere*. Ratio contrariæ Sententiæ. *Quia Nobiles ad bellum nascuntur, non ad Scholam, & à se una commendationem habent*. Tua Propria Sententia: *Mula hæc opinio est & refutanda*; Ratio & Solutio contrariæ; *Quia multum nocet Orbi, Accessus ad Propositionem*: *Ostendam ergo Nobili maxime convenire sapientiam*. Oratorie sic; præmissis generalibus sententiis de mutabilitate judicii humani.

Nobili
Sapientia
pro-
ficua.

Nobiles
ad bel-
lum na-
ti.

EXEMPLUM.

Nihil diu placet mortalibus, & alterno saltu honor & contemptus judicia hominum obambulant; quodque suam modo Majestatem super capita ceterorum protulisse videmus, everso rursus ordine, miserabilem dedisse ruinam, omniumque pedibus succumbere non uno expe-

Contra-
ria Sen-
tentia.

experimento discimus. Credidisset
hoc contingere potuisse quisquam,
ut princeps bonum sapientia, in Re-
gum haftenus palatiis dominata &
Templis ad ignobile vulgus damna-
retur? Ecce! jam illud vivimus se-
culum quo factum prius inter fune-
ra ingeniorum dolemus, quam fie-
ri potuisse arbitramur. Populi cla-
mor est & inter oracula Urbis no-
flet recensuit eos, quos Majorum
claritate illustres in mortalitatis
theatrum natura produxit, manu
non lingua, pedibus non ingenio in-
digere atque adeo ab ipsa stirpis pro-
sapia Marti non Palladi initiari. Illos
autem qui ad tenuiorem projecti
sunt sortem, apud Musas debere for-
tunam mendicare & de caliginosa
originis nube cum artibus emerge-
re. Fatalis enim vis & relabentis in
barbariem secum opinio, quæ con-
suetudine robusta ne remedii tan-
dem impatiens fiat rationum robo-
re profliganda est, atque in annalis si-
pientiae encanthis pro sapientia pero-
randum. Dicam igitur Audientes in
hoc doctissimo consilio vestro &
omnibus quidem congruere sapien-
tiam, in primis tamen Nobili contem-
E dam,

Ratio
Contra-
ria Opi-
nionis.

Propria
senti-
entia &
solutio
Contra-
ria.

Accessus
ad res
positum.

dam, atque adeo *Nobilem sine sapientia oculum esse sine pupilla, ignem sine fulgore, Sidus sine lumine* demonstrabo.

Quarta.

Exordii
Quarta
forma.

Sumitur à *Sententia* vel dicto aliqujus vel ab *historia* vel à *fabula*, *consuetudine*, *legibus*, *Apophthegmatis*, *Adagio*, *Hieroglyphico*, vel ab *alia* *eruditione*. Tractari verò solet eo modo quo *argumentatio* ab *exemplo* tractatur. *Exempla* habes passim in *Mureto*, *Perpiniano*, *Vernulao* & aliis, quapropter his immorari *supervacaneum*: In omnibus vero videndum ut quam optime accessus ad *Propositionem* fiat.

Nota.

Nota vero quod aliquando hæc *eruditiones* sumantur ex *Causæ* *visceribus*, id est, de eadem ipsa re de qua loquimur, & tunc facillima via est ad *Propositionem*. Aliquando sunt *contrariæ* rei de qua dicimus, & tunc tractantur per *rejectionem*. Ut plurimum vero adducuntur & tractantur per modum *Similitudinis*.

QUESTIO VII.

Qui sunt fontes præcipui Exordiorum.
Ut

Ut omnis cura circa Exordium
attenuetur, duodecim fontes tan
tum indigitant meliores Rhetores,
è quibus liberaliter exordia haurian-
tur.

Fontes
i x r-
diorum.

Primus Fons est.

Enumeratio Causarum, cum Ora- Primus.
tor Causas dat, cur dicat, v. g. Di-
cturus de laude cujusdam Herois,
ejusmodi tibi faceres Exordium.
Non debes mirari, quod ego dicam: He-
me Causæ impulerunt (& hic Causas
adducit) Ergo dicam. Sic Cicero pro
Roscio, item pro M. Marcello.

Secundus fons.

Ab. Adjunctis personæ vel Orato- Secun-
ris ipsius vel Auditoris vel illius de dus.
quo dicis: Exemplum Primi v. g.
Laudaturus aliquem sic exordieris:
Majorem hic quidem Panegyristen re-
quirat Vir, tamen & ego loquor ut ad-
fectum meum & gratitudinem osten-
dam, quia benefactor meus est: Exem-
plum Secundi v. g. sic: Licet tenuitas
mea mihi silentium indicat, vestra tamen
Auditorum, benignitas, qua soletis di-
gnari dicentes, me allicit & invitat;
Igitur loquar &c. Exemplum Tertii
E 2 v. g.

100. *Artis Oratoriae*

v. g. *Demoſthenem aliquem aut Tul-
lium requireret hæc perſona, ſi pro Ma-
jeſtate laudari deberet; tanta enim
italia ſunt quæ ad laudandum in illa oc-
currunt: Dicam tamen quia inſtar ſi-
lentii erit, pauca dixiſſe vel tenuiter.*

Tertius Fons.

Tertius. *Ab Adjunctis loci v. g. Si loci di-
gnitatem ſpectaſſem hodie, non dicen-
dum hodie ſuſciperem vel à dicendo ab-
ſtinerem (Et Cæſar ſas ponit cur) Sed
ego magis veſtram Humanitatem ſpe-
cto, aut rei neceſſitatem: Ergo dicam.*

Quartus Fons.

Quartus. *Eſt ab Adjunctis temporis v. g.
Tempus deſiderat, ut hodie dicam (&
Cauſas ſubjunge.)*

Quintus Fons.

Quintus. *Ab Adjunctis Perſonæ, Locis, Tem-
poris & modi ſimul. Exemplum ha-
bes in Oratione Secunda Mureti, ad
quem Teremitto ſi lubet.*

Sextus Fons.

Sextus. *Ex hominum adſectu & opinione:
Nam aut lætantur homines aut con-
tristantur, aut dolent aut irascun-
tur,*

Pars I. Cap. II. Quest. VII.

tur, &c. Et ita variabis Exordium pro adfectu & opinione hominum. v. g. Dicturus de victoria Regis diceret: Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit & in verba debuit emanare, &c.

Septimus Fons.

Adfectus quivis gravior, quem secum Orator adfert, sive ira, sive admiratio, sive dolor; sive gratitudo; Sic Cic. Catilinariam inceptit primam; Sive per invocationem.

Septimus.

Octavus Fons.

A difficultate rei de qua dicendum est v. g. Onus Aena gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo, &c.

Octavus.

Nonus Fons.

A purgatione Sui, vel ab impro- batione adversariorum v. g. Si alicui contradicere diceret, Tibi non placere illius sententiam, adductisq; rationibus tandem tuam sententiam subjungeret. Vel si aliquem accusaturus diceret, Te non odio aliquo privato aut animo nocendi adductum

Nonus.

id facere sed boni communis amore vel
necessitate vel iustitiae studio impulsus.

Decimus Fons.

Deci-
mus.

Cum per praeiterationem dicis posse
Te quidem multa de aliquo dicere,
sed nolle omnia, atque ideo unum
tantum eligere.

Undecimus Fons.

Undeci-
mus.

Ex iis quæ jam præcesserunt, seu
quæ ante jam dicta sunt vel facta: Ut
si aliquem accusaturus diceris: *Non
hoc est Tempus primum quo hic reus fa-
ctus est, jam ante criminibus obnoxius
erat, sed tolerari potuit, modo jam ultro
tolerari non potest.*

Duodecimus Fons.

Utri-
mus.

Si compares & opponas senten-
tias vel personas v. g. Si suadeas pa-
cem, diceris: *Multi bellum & san-
guinem laborem volunt, ego vero exi-
stimo pacem nihil melius nobis esse.* Vel si
Conferas personas, sic: *Peroraverunt
quidem alii ante me Viri & dignitate
& doctrina maximi, quibus cum ego
nullatenus conferri possum, quia tamen
de Republica sermo, ego quoque loquar.*

Potest hic ultimus fons esse à Si-
mi litu-

militudine, ab *Eruditione*, à *Consuetudine Veterum*, *Fabulis*, *Exemplis*, *Sententiis*, &c.

Q U Æ S T I O V I I I.

Quid sit Propositio, ubi ponenda & qualis esse debeat.

Propositio est pars *Orationis* in qua Orator proponit, de qua re dicturus sit, & breviter hortatur Auditores ad se audiendum, si necessum est. Ponitur aliquando statim post *Exordium*, aliquando post *Narrationem*: debet autem esse brevis, clara & accommodata ad *Confirmationem*, ne aliud sit *Propositio*; aliud *Oratio*; Sed.

Adverte Primo quod tripliciter poni possit *Propositio*, nempe *Primo Aperte*, quando Orator clare denuntiat de quo sit dicturus. *Secundo Occulte*, quando vel res de qua est sermo nota est, & facile ex contextu patet: vel quando id quod probandum est, non tanquam pars separata ab *Exordio* ponitur, sed veluti membrum ejus adnexum insinuat, probandum tamen ulterius.

Adverte Secundo; Quod *Propositio*

Quomo-
do di-
stribuen-
di.

fitio quando longior est, debeat distribui in aliquot partes, ut & Orator rem clarius explicet, & Auditor melius retineat. Sic Cicero pro Lege Manilia: *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse dicendum.*

QUESTIO IX.

Quid sit Narratio, quotuplex & quomodo facienda.

Narratio
quid?
quotu-
plex.

Narratio est facti vel rei gestæ relatio; Duplex est vel separata pars Orationis & communiter statim post *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propositio cum Confirmatione* eliciatur: Vel conjunctim cum confirmatione ponitur, quod fit in illis Orationibus, quæ ad probandam rem ipsius rei gestæ explanationem assumunt: v. g. *Si probares generosum fuisse militem quempiam in bello, necessario deberes narrare gesta & facta in quibus generositatem ostendit.* Jam vero in illa narratione quæ ut separata pars Orationis ponitur, debet res gesta breviter & simpliciter sine exaggeratione narrari: In hac vero Narratione quæ Confirmatio-

nem

nem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis; *Sententiis & Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus*, *Æstimationes facti*, *sententie*, *Acumina*, *Amplificationes*, præsertim ex *Similitudine & Comparatione*. Denique ubicunque *Protasim* vel ex *Historia* vel *Fabula* constantem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debēs *Narrationem* instituere, quod fieri potest in quavis parte *Orationis*, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ *Narrationes* in *Laudatoriis & Vituperatoriis Orationibus*, ubi aliorum *virtutes & vitia* narrare necesse est.

Ut bona sit *Narratio* observanda sunt hæc: *Primo*, Ut res nota breviter in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur: *Secundo*, ut narratio sit morata & adfectibus plena, hoc est, ut habeat *Sententias aptas & hominum mores exprimat*; v. g. *Avari*, *Divites*, *Superbi* &c. Valent vero ad hoc *Elliptypoſes*, *proſopopæjæ* & id genus *figure*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid naturæ suæ & propensione conforme.

Ut sit
bona ob-
servat.
I.
II.

111. *Tertio*, ut sit perspicua & clara; Erit vero talis, si longæ verborum ambages evitentur; si nimia rerum personarumque multitudo non ponatur veluti uno impetu; *Si Parentheses* crebræ & longæ, & digressiones inutiles omittantur.

1V. *Quarto*, ut sit probabilis; quod fiet, si *Circumstantiæ* congruentes, *loci*, *temporis*, *personæ*, *modi* ponantur. Insuper testimonia breviter adducantur, licet narrans ipse probus fuerit & fide dignus. Quod si occurrat quid minus probabile, præmuniendum est, sive *Causam* addendo v.g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat sibi periculum imminere. Vulpes contempsit uras, quod cauda decutere non poterat.* Sive *Confitendo*, si non potest defensio institui idque aut simpliciter sic: *Mirabile dictu si fides adhibenda Poëtis:* aut cum compensatione sic: *Mirum est, sed tamen verum.* Aut ad testes appellando sic: *Causam ignoro sed ita viri graves asserunt.* Sive petendo ab Auditoribus ut in præsentia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus. *Quinto* ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex ea pro-

probationes instituantur. Porro hæc maxime in re narranda observet; *personas, rem, tempus, locum, modum, causam* quæ ubique fere interveniunt: non omnes tamen hæ circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout iudicium sanum suggererit.

Vitia Narrationis supra dictis virtutibus contraria sunt: Nempe si sit de rebus notis prolixa, si non plena affectibus, si incredibilis.

Exemplum habes in Miloniana Ciceronis. Mihi placet hic apponere niti-

Ex Cay-
ano.

dam Narrationem de Fabrica Cos-
droæ potentissimi Regis machina
ChrySTALLINA. in qua, ut est apud
Cedrenum mirum dictu, Cæli immen-
sitas, Solis cursus, Lune labor & ater-
ne conversiones micantium Syderum
cernebantur; aderant quoque machinæ,
è quibus vi aquarum exsiliunt, quæ mo-
do subirent in imbres, modo rigescerent
in grandines, modo tumescerent in flu-
ctus, modo precipitarentur in torrentes:
Tum vero aer modo serenus, blanda
velut Etesiarum amœnitate ridebat,
modo nubibus obducebatur, furebat pro-
cellis, micabat fulguribus, minaci ful-
minum terrore confundebatur: Ipse

Narra-
tionis
Vitiæ.

Cosdroæ

quasi Deus aliquis in medio collocatus ,
 ad nutum compositos cursus recursusque
 stellarum contemplabatur , pluebat , nū-
 gebat , tonabat , fulminabat , permisce-
 bat omnia . Simili profecto ratione
 animas in capite velut in arce positus
 sedet & dominatur ; Nunc , ut ait Pla-
 to , cupiditatum gynæcea dispensat ,
 nunc desideria , veluti volitantes pro-
 dromos emittit , nunc furiales irarum
 exercitus è castris educit , nunc serena
 luce circumseptus suavius reuident , nunc
 variis adfectuum turbinibus totus cir-
 cumstrepit ; atque cum talis & tantus
 ipse sit , dux habet facultates omnium
 præstantissimas , quibus veluti manibus
 rerum apprehendit species , intellectum
 dico , & Voluntatem , hac in amorem
 fertur & odium , illo vera discernit à
 falsis , investigat , capit , cognoscit ; &
 si acutior fuerit atque solertior , vocatur
 Ingenium , curi . Deus bone ! quanta
 videntas , quam ceteros motus & plume
 igni ; vis disjunctissimas terrarum par-
 tes peragrarè , jam peragravit , præcipis
 Oceanum transire ? jam tranavit ; ju-
 bes in cælum evolare ? jam evolavit ;
 cupis detinere ? non potes , quos enim
 obices oppones ? pone terræ molem , pe-
 netrabit ; pone claustra adamantina , per-

Angl.
 P. 108.
 12. p. 1.
 2.

perfringet; pone cælum, perfringet; ad extremam usque Naturam pervadet, & sic quid extra est, scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis.

Ut quærat aliquando stilus ubi luxuriat, appono hîc Epistolam insignem & delicatam ad Picum Mirandulam de Paulo Ursinii filio, quæ sic incipit.

Angel.
Policta-
nus lib.
12. epist.
2.

Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, insignis cum pulchritudine tum virtute; flavi puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris.

Ut ergo discubimus, canere quædam jussus notati musicis accentuanculis carmina, simul cum peritis aliis, statim suavisissima quædam voce sic in aures nostras illapsus, imo verò in præcordia est, ut me quidem (ceteros nescio) pene extra me rapuerit, certi sensu tacito, divinæ prorsus voluptatis cujusdam affecerit. Pronunciavit heri um deinde carmen, quod ipsemet nuper in Petri Medicis laudem composuerat; roges quale carmen; quale fere nec mecum dici solitus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi canentis, sed in qua ta-

men utrumque sentires, neutrum discernes, varie tamen prout locus posceret, aut equalis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpetua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, semper emendata, semper clara, semper dulcis. Gestus non otiosus, non somniculosus sed nec vultuosus tamen ac molestus: Roscium diceres prorsus aliquem in scena versari. Postularunt quidam subito carmen, ut illud in prosam retexeret. Oratione soluta totum rursus ut argumentum colligeret. Cunctatus paululum quasi deliberabundus, cepit mox dicere verecunde quidem sed tamen admirabiliter. Et fluebant ex ore tenello verba lectissima tanto cursu, quantum facile nec stili ipse suppeditat; Miraris hæc Pico? dabo aliud majus, majusque quod mireris. Impleverat hoc jam munus, & eum pater jusserat ibidem cibum capere stantem, non enim solet aliter; jam Secunda mensæ erant cum proponere jubcor, quid & quæ Epistolarum argumenta velim, quas ille simul pluribus diceret ex tempore: Proposui quinque duntaxat non enim plura libuit, ne forte purum fatigarem, plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ
prope-

Pars I. Cap. II. Quest. X. XII

proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quedamque ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit. Collocati igitur quinque Librarii per ordinem cum stylis & pugillaribus excepturi quod ille dictasset. Consistit puer in summo, terram intuens modeſte, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei, qui summus confederat, ut jam scribat, ubi pauca dictavit, innuit & Secundo, dictat & huic alterum argumentum, pergit ad ceteros deinceps, donec ad infimum: Rursus quoque ad primum revertitur, sarcians quod omiserat, fulciens quod pependerit, dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil; ita sæpius in orbem remeans Epistolas uno tempore, (quis credat,) absolvit quinque.

Q U Æ S T I O X.

Quid sit Confirmatio & quid in eſcurandum Oratori.

Confirmatio est Cor Orationis & Anima quâ præcipuè vivit Oratio: Seu est princeps pars Orationis in qua producuntur argumenta ad probandam Propositionem nostram, & adversariorum si necesse est refutantur.

In

Curet
Orator.

1.

2.

3.

4.

5.

In hac quid curandum sit, ex dictis constare jam potest. Nam cum Confirmatio consistat ex rationibus inventis & recte dispositis; & quomodo inveniri & quomodo disponi debeant jam supra diximus: Attamen ut totam doctrinam in compendium colligam: In *Confirmatione* curet Orator *Primo*, ut aliquod argumentum fortissimum in principio ponat, similiter & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet; *Secundo*, curat ut crescat semper Oratio, quod fiet si verbis minus significantibus, magis significantia subiciat, si adfectus circa finem major erit. *TERTIO*, curet ut singula argumenta bene propositionem probent. *QUARTO*, ne argumenta semper eodem modo tractet & una forma: quod fiet, si per varias figuras ea tractaverit & modo in *Syllogismum*, modo in *Enthymema* disposuerit, modo *maiores* omiserit, modo *Conclusionem*: ut videbit expedire. *QUINTO*, curet ut agnoscat *Crinomenon*; Sed claritatis gratia

P E T E S I.

Quid sit Crinomenon.

Crinomenon est illa propositio Crino-
in Argumentatione sive generalis menon.
sive particularis, in qua est tota vis,
& qua probata, videtur tota res pro-
bari. quam proinde Orator maxime
confirmare & declarare debet.

Sed Nota I quod aliquando Cri-
nomenon idem sit cum propositio-
ne totius Orationis, & tunc plura
argumenta diversa adduci possunt
ad probandam propositionem, v. g.
sit hæc propositio. *Ostendam vobis*
Audit. Quod Rex debeat amare sub-
ditos suos & Rempubl. Primum Argu-
mentum est, *quia Caput debet ama-*
re membra, Rex est Caput, subditi
membra, Ergo; Secundum Argu-
mentum; *Patrimonium suum quis*
debet amare, Respubl. est Regis patri-
monium, Ergo: Hic vides multa ad-
duci diversa Argumenta ad confir-
mandam propositionem. quia hic
Crinomenon idem est cum propo-
sitione Orationis.

Nota II. Quod aliquando Cri-
nomenon diversum sit à propo-
sitione Orationis totius, & tunc uni-
cum

cum argumentum principale in tota Orat one dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis induſtia verti debet. Porro agnoſces. Crinomenon ſi præcipuum argumentum tantum in recta Syllogiſmi forma poſueris; aliquando enim *Minor Syllogiſmi* eſt Crinomenon, ut in Primo argumento Orationis *Milonianæ Inſidiator jure eſt occiſus, Clodius fuit inſidiator. Ergo: Ubi Major veriffima & notiſſima eſt. Minor ſaltem probanda incumbit Cicroni, & probat eam per totam Orationem. Aliquando Major eſt Crinomenon: Ut pro S. Roſcio: Nullus filius ſine magna cauſſa occidit Patrem. Sextus Roſcius eſt filius, Ergo: Minor hujus Syllogiſmi veriffima eſt; Major ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis eſt. Aliquando & Major & Minor eſt Crinomenon V. G. Cui bono fuit mors Roſcii, ille occidit eum; Capitori bono fuit mors Roſcii. Ergo: Hic Major, & Minor indiget probatione. Itaq; & in legendis Orationibus & in componendis, Crinomenon eſt advertendum. Quando vero Orationis propoſitio plures habet partes, tunc etiam Crinomena erunt plura.*

P E T E R II.

Quid sit Transitio & quomodo usurpanda.

Transitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes Orationis, ut bene cohereant. Est autem Transitio Locutio quæ, quod dictum est paucis repetit, & quid dicendum sit breviter exponit. Duplex est perfecta & imperfecta. Perfecta Transitio est quæ & perfecta dicta repetit & dicenda infert: ut si alia. dicas; *Satis de necessitate armorum dictum sit, jam quæ utilitas inde veniat, videamus.* Imperfecta Transitio est Alia Im- quando non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transitur ad dicenda per has vel similes particulas: *Quid; quod; jam vero; & vero; præterea; adde; adijunge; sed enim; deinde; ad hæc, &c.* Sed Nota etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi à quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius.

Debet Transitio esse elegans ex Verborum delectu & perspicua, quia per

per illam *benevolentia*, *docilitas* & *attentio* renovatur.

P E T E S III.

Quid sit Sententia & quomodo adhibenda.

Senten-
tia.

Vel
aperta
alia.

Vel oc-
culto.

Quia pulchrum est, quod aliquando Orator argumentum per modum sententiæ enun-iet, ideo hic de illa discere quod duplex sit Sententia: Alia aperta, alia occulta: Aperta Sententia est veritas paucis verbis inclusa, seu est locutio universalis de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo, de Religione, de providentia, de rebus utilibus, de magnis, de admirandis, de dissimilibus & similibus rebus ad vitam hominum moresque pertinentibus V. G. *Nemo mortalium omnibus horis sapit*: Vel: *Veritatis una facies est semper*: *Falsis, nulla constantia, variantur & dissident.* Occulta sententia, est Locutio singularis facta ex generali, adiectis circumstantiis personarum, loci, temporis, &c. V. G. sic dicendo: *Non potest fieri, ô Petre, ut omnibus horis sapias.* Vel: *Cum sis mortalis ô Caesar, mortales iras gerere debes.*

Ejus-

Ejusmodi sententiæ occultæ frequentissimè debent esse in Orationis quacunque parte, ornant enim mirificè & capiunt Audientem. Apertæ etiam possunt esse, tamen hæ potissimum senibus conveniunt & experientiam habentibus. Usus earum in rebus gravibus esse debet.

P E T E S I V.

Quid sit Digressio & quando Oratori usurpanda.

Hæc sæpe & pulchre Confirmationem intrat: Est autem tractatio rei diversæ à proposito ad utilitatem causæ pertinentis. Solet poni vel breviter, & tunc nulla facienda est Transitiō: vel longius & fusi⁹, & tum Oratio velut à longo devioque cursu revocanda est ad propositum.

Potest Orator uti digressione cum sermo incidit de rebus communibus & universim sumptis. V. G. *De vitiis, de virtutibus, de servitute, de libertate, de morte, de vita, &c.* E. C. *Probaret quis, literatum esse non ejiciendum ex urbe, posset digredi in laudes literarum, earum necessitatem utilitatem-*

Digressio.

tatemque ostendendo. Ad Digressionem revocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones locorum, personarum, morum, &c.

P E T E S V.

Quid sit Amplificatio & quomodo adhibenda.

Ampli-
ficatio.

Amplificatio est Oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, describendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est Verborum & Rerum; de utraque sigillatim.

De Verborum Amplificatione.

Verbo-
rum
Ampli-
fic. fit.

Amplificatio Verborum est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augetur. Potest autem ex uno Verbo undecim modis dilatari Oratio.

1. Additione aptorum Epithetorum; Sic Cic. quod uno **BELLI** Verbo dici potuit, dixit: *Horrificum quoddam & nefarium atque omni scelere imbutum bellum.*

2. Adverbiorum commoda appositione. Ut, jure ac merito laudare potestis.

De-

Definitione vel descriptione : ut 3.
Consceleratorum ac perditorum manus ;
pro sicarius. Sic Cic. *Cum debuit dice-*
re Sardinus Clodii minister; dixit : Ar-
miger Cutilina, stipator Clodii, signifer
seditionis, conuicator tabanorum, dam-
nator iniuriarum percussor, lapidator,
forti depopulator, obsessor curiæ,

Notatione : ut *Aureum illud os* 4.
Chrysostomus.

Cum una vox in duas secatur : ut, 5.
improborum furor, pro improbis

Synonymiâ ; cum idem signifi- 6.
 cantia multa ponuntur : ut *hanc ani-*
morum conjunctionem, hanc in unum
conspirationem, hanc iucundissimam
vite atque sociorum societatem ; pro
amicitia.

Periphrasi. Ut : *id populi sermo in* 7.
animis nostris iam ante defixit, pro
audiri ex populo.

Formarum enumeratione ; ut 8.
Sanctissimus, prudentissimus, fortissi-
mus, amicissimus Republicæ ; pro opti-
mo Vel. Omnia contra mores legesque
majorum, temere, turbulenter, per vim,
per furorem gesta sunt ; pro nefariè.

Partium enumeratione : quando 9.
 loco totius, partes ponuntur. ut ;
afflicto Senatu ; perturbatis Equitibus,
suspens-

*suspensa ac sollicita civitate; pro com-
mata urbe.*

10. *Causarum Commemoratione, seu rerum antecedentium & consequentium: ut Hunc tu ferro civem & armis & exercitus terrore & Consulum scelere, & audacissimorum minis obsessione temporum, occupatione fori, oppressione curiae, domo & patria cedere curasti; pro vi.*

11. *Adjunctorum frequentatione: ut Frugum inopia, fames, vastitas, caedes, incendia, rapina, scelerum impunitas, fuga, formido, discordia; pro bello.*

De rerum Amplificatione.

1. *Amplificatio rerum est, cum res ipsa gravibus sententiis augetur & confirmatur. Fit ex iisdem locis ex quibus Argumenta sumuntur Communiter tamen, cum Definitiones seu Descriptiones unius rei multae ponuntur: ut Historia est testis temporum, lux veritatis, vitae memoria, nuntia vetustatis, magistra vitae.*

Historia
quid?

2. *Cum consequentia multa ponuntur; h. e. cum ea ponuntur quae consequuntur sunt, vel quae jam sequuta sunt: ut, sit Propositio; Neglectam libertatem multa damna subsequuntur.*

sequuntur.

sequuntur; hæc si amplificaretur; Quid libertatem negligi patiemini? negligitur hoc pacto simul fortunarum cura, negligitur bonorum possessio, negligitur fidelitatis tutela, negligitur civium defensio, contra furiosorum hominum audaciam obiecta propugnatio, negligitur vita ac salus communis, & latissime panditur aditus ad injuriam, jam violentia sine vitio, malitia sine iudicio, scelera sine accusatione, necesse sine poena exercebuntur, &c.

Cum contraria contrariis opponuntur: V. G. sit Propositio; Caligula factus Imperator turpissime vitam in pejus commutavit; amplificaretur sic: O Turpe monstrum & latens sub purpura prodigium, quem virtus ex servo Imperatorem fecit; vitium ex Imperatore in servum transformavit; transit pietas in pravitatem, in odium patientia, pudicitia in pudorem, generositas in ignaviam, humilitas in superbiam, comitas in barbariem, liberalitas in prodigalitatem, sanctitas in eorum contemptum, gaudebat audire Dominus, & vitiis serviebat, gaudebat salutari Deus, & Sacra propinabatur: pulcher miles, turpis Dux; bonus servus, malus Dominus; ante Regnum
F
sequi tro

sceptro dignus, in regno jugum meritis ;
 ante dominium omnium gratiam ha-
 buit, in imperio omnium execrationem.
 Idem fortis & ignavus, pius & scele-
 stus: Patria Pater & carnifex, custos
 civium & oppressor. Huc pertinent
 etiam Repugnantia & Dissimilia.

4. Cum Causæ multæ congloban-
 tur V. G. sit Propositio: Nunquam
 fac, quod aliquando fecisse pœniteat:
 hæc ita amplificaretur: Quando id
 facies, quod dolore luendum est, impetu
 ageris, quo quid stultius? animo desti-
 nueris, quo quid miserabilius; furore
 raperis, quo quid imprudentius? futura
 non prospicis, quid periculosius? cupidi-
 tates non refrenas, quid indecentius?

5. Cum multa effecta congloban-
 tur. v. g. sit Propositio; Antonius
 multa damna fecit Romanis. Amplifi-
 catur sic: Doletis tres exercitus populi
 Romani interfectos, interfecit Anto-
 nius; Desideratis clarissimos viros? eos
 eripuit Antonius; Authoritas nostri
 ordinis afflicta est? Affluxit Anto-
 nius.

6. Cum multæ similitudines po-
 nuntur V. G. sit propositio: Si vitia
 cum parva sunt non corriguntur; diffi-
 cil: postea cum creverint emendantur.
 Ampli-

Amplificares, sic: Prohibete igniculos scelerum si conflagrare non vultis; obstruite fontes si violento fluctu abripi non optatis; succurrite languori si morbo exstingui timetis. Quemadmodum enim ignis de parva scintilla ortus non raro integras urbes demolitur, quemadmodum fluvius guttatim aggeri se infundens universam molem eruit et evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totasque familias absunit; sic vitia juvenum nisi initio opprimantur fortius radices agunt, donec omnem animi virtutem, omnem honesti ornatum turpissima labe conficiunt.

Cum multa exempla adferuntur. 7.
Sic Cicero pro Milone. Uteretur eadem confessione Milo, qua Hula, qua Nasica, qua Opimius, qua Marcius, qua nosmetipsi, &c.

A Comparatione fit pulchra amplificatio. ut, sit Propositio. Frustra disputatur utrum literarum studia an armorum potiora sint, cum utrinque maxima dignitas emicet; Amplificaretur sic: O supervacuos eorum labores, qui literas armis oppugnant, aut literis contra armorum dignitatem aluntur: desistite ab infestis contentio-

nibus, utrinque magnum decus, magna commoda, magna gloria emicat. Arma Deorum inventum sunt & à Vulcano fabricantur; literæ Deorum sunt proles & Iovis cerebro prodierunt. Arma Bellonam colunt, Literæ Palladem. Arma ad fortitudinem & audaciam animum exercent, Literæ mentem honestate & virtutis amore excolunt. Armatus ab hoste non facile vincitur, sapiens à fortuna Armatus gladios & vulnera non timet; Sapiens mortem contemnit; Armatus res in manibus gerit; Sapiens in consilio. Armis dura franguntur; Sapientia emolluntur. Arma in corpore potestatem gerunt; Sapientia in animum; Armis Rempubl. defendimus, Doctrina observamus. Armis libertatem propugnamus; Doctrina discimus. Armis imperia defendimus; Doctrina & jure sub pace retinemus. Ab Armis robur & vires Republicæ accedunt; à litteris industria, doctrina, am. doratur, &c.

Pro pleniori Doctrina nota I. Quod omnes figuræ vehementiores ad Amplificationem valeant, præcipue autem; Interrogatio, Repetitio, Subiectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclamatio, Hypotyposis, Suspendentia.

stentatio, Etopæja, Prosopopæja, Communicatio, &c.

Nota II. Quod necesse sit, ut cum amplificare velis Orationem, semper ille versiculus ante oculos sit *Quis, quid, ubi, &c.* Quæ amplificandi Ratio tam singulis periodis quàm rebus potest servire; & videtur melior pro Tyronibus quam per locos communes. Nec tamen requiritur omnes hæ circumstantiæ ut exaggerentur aut ut certo ordine, sed satis est interdum aliquam vel aliquot adhibere, eo ordine quo placuerit.

Q U Æ S T I O X I.

Quid sit Confutatio & quomodo ponenda.

Confutatio est pars vel species Confirmationis, in qua objecta vel ratio. obijcienda rejicimus, ponitur vel ante Confirmationem vel post illam vel etiam spargitur per partes in tota Oratione. Refutantur autem objecta vel omnia simul, vel ea prius quæ prius objecta sunt, & deinde ea; quæ posterius: Vel firmiora prius, ut his fractis leviora sponte sua

corruant: Vel leviora prius ut illis elusis fortiora infirmentur & extenuentur.

Confutandi
modus.

Modus vero Confutandi, est ostendere id, quod ab adversario dictum est, esse falsum, repugnans, impossibile, incertum, incommodum, non cohaerens. Et quia Orationis pars est, plena caloribus & saepe furoris, ideo admittit Dialogismos, seu colloquutiones, *Ironias, Illusiones, Subjectiones, Interrogationes, Execrationes*, & alios adfectus atque vehementiores figuras. Saepem autem rejicitur adversarius contemptu, saepe non ita rationibus quam voce & gestu eluditur: Saepem increpatione vexatur, premitur interrogationibus, saepe similibus objectionibus impetitur: saepe id quod ex nobis quasi sit sine responso omittitur: Saepem responsum non statim redditur, sed diu prius suspenditur.

QUESTIO XII.

Quid sit Peroratio & quas habeat partes.

Peroratio.

Peroratio, aliter Epilogus, est ultima Orationis pars, in quo debet accu-

accuratè desudare Orator, ut aculeum in animis Audientium relinquar, eosque in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehementiores hic esse debent & adfectus motusque incitatiores. Duas partes habet potissimum, *Enumerationem* & *Amplificationem*; *Enumeratio* requirit ut Argumenta Orationis in contextu fusiùs dicta, breviter, clare, & nova Verborum varietate repetantur, non iisdem verbis, ne cramben recoquas ad nauseam. *Amplificatio* desiderat ut gravibus verbis, sententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere *adhortationem*, & *adfectum pro peroratione*, sed *Amplificatione* hæc includuntur. *Exemplum Perorationis Lege celeberrimum in Ciceronis Oratione pro Milone.*

Hæc Orationis pars vel ideò diligentius facienda est quod communiter Orator tanti fiat quanti æstimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit Auditor, & ex ea de Nobis fert iudicium.

C A P U T III.
DE ELOCUTIONE.

Elocu-
tio.

Inter quinque Rhetoricæ partes
meo quidem calculo principem
obtinet locum *Elocutio*, quippe pa-
rum est acute invenisse, parum bene
disposuisse Argumenta, nisi eadem
aptis & idoneis verbis, figuris &
sententiis ad audientium aures de-
velhas. *Ab Elocutione Eloquentia &
Eloquentes dicimur.* Ab ea quantum
quisque Orator possit, iudicium ser-
tur. Est autem *Elocutio* idoneus
verborum, figurarum & sententia-
rum apparatus; quia *Eloqui* est,
omnia ea quæ mente concepisti or-
natè promere. Jam *Elocutio* ut ar-
tificiosa sit, oportet *Primo* ut sit *La-
tina*; *Secundo* ut *Plana*; *Tertio* ut
Ornata & apta ad id de quo agitur,
de singulis enucleatius.

Q U Æ S T I O I.

In quo consistat Elocutio Latina.

Latina.

Cum de Latina Elocutione agi-
mus, cave putaveris Latinis dum-
taxat verbis Orationes efferni, siqui-
dem vernacula & quavis lingua pos-
sunt

sunt combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen dedimus, inquirendum est de Latino sermone, ne barbare & insulse loquamur. Hoc universum discere, ut, quacunque usus fueris lingua, ejus morem patrium sequare: *Est enim cuius lingue suis genius, suis lepos.* Jam vero ille Latinam Elocutionem artificiose servabit. *Primo*, qui verbis pure Latinis & apud probatos Autores receptis utetur, non peregrinis aut alterius lingue, nisi forte consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut sunt nonnulla Vocabula Scientiarum & Artium V. G. *Philosophia, Theologia* & quæ cum artibus simul à Græcis ad Latinos transiverunt. *Secundo*, si recte loquetur Latine, qui Latina utetur constructione; quamquam publice constet non à Poëtis solum, sed etiam ab Oratoribus maxime panegyricorum scriptoribus item Historicis Græcam passim constructionem & Syntaxin usurpari, est quippe vere elegans & eximie ornat, ut videre licet apud *Paterulum, Sallustium* & alios; Ut ergo ejusmodi constructiones in legendis Authoribus & noveris & iudiciose imiteris,

ostendam hic quomodo *Hellenismus* seu quod idem est *Græcanica constructio* in Latinis Verbis fabricari possit: Et quod docebo ex Latinis probatis Authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus.

Hellenismus.

Nominativus eleganter apud Græcos adverbii loco ponitur; hoc imitantur Latini dupliciter; Primo ponunt *Neutrum* pro *Adverbio*, *Neutrum* tamen illud transit in *Adverbium* & *Accentu* notatur V. G. *A-* Horat. *cutum* clamat, *Acutum* ludit pro *Acutè*. Et alibi: *Crudelè* micat, *dulcè* *Silius*. loquitur, *dirum* minari, *dirum* insonuit. Et alibi: *grandè* ingenuit, *immanè* *Statius*. fremit, id est, valde. Secundo *Reclum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum* sed cujusvis generis, ut *atrox* instat, id est, atrociter; *matutinus* veni, id est, mane. *Vespertinus* fecit, id est, vespere; *nullus* dixeris, id est, ne dixeris. Et hæc sunt per *Enallagen* figuram *Cicero*. ubi pars Orationis una pro altera ponitur.

Secundus.

Apud Græcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Geni-*

Horat.

Genitivum alterum : ita ut apud Latinos inter duos *Nominativos* solet poni. v. g. *Fies Nobilium tu quoque fontium*, id est, Tu quoque fies fons nobilis.

Tertius.

Adjectivum Neutrum venuste jungitur *Substantivo* masculino aut *fæminino*. Ut, *Varium & mutabile semper fæmina*; Et alibi *Tutissimum* *Quincti. penitentie confessio*: Et alibi, *Triste lupus stabulis.*

Quartus.

Adjectivum apud Græcos *Substantive* ponitur & more *Substantivorum* constructur: Latine eos pulchre imitantur dupliciter. *Primo* ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi* ut *equum* pro *equitate*: v. g. Sic *Pœta*: *Servantissimus equi*, id est, *justus*: *honestum* pro *honestate*; *pium* pro *pietate*; *serenum* pro *serenitate*; *verum* pro *veritate*; *sinistrum* pro *infelicitate*. *Secundo* *Adjectivum* ponunt in *Neutro plurali* numeri & *Substantivum* in *Genitivo*. V. G. *amara curarum*, id est, *amara cure*. Sic, *ardua rerum*; *incerta viarum*; *opaca sylvarum*; *plana camporum*.

Quintus.

Idem.
Clandi-
nus.
Cicero.

Eleganter apponitur *Adjectivo* *Casus genitivus*; ut *Abstinens pecunie*. *Abundans corporis*; *Cæcus futurorum*; *Candidus Eloquii*, *doctus Choroæ*, *Litterarum*; *Nimius animi*, id est, *iracundus*; *nimius imperii*, id est, *Severus*; *nimius sermonis*, id est, *Loquax*; *plenus fori*, id est, *inter lites versatur*, *plenus litium*, *animi*, *crapule*, *iræ*, *negotii*, *somni*, *timoris* &c. *parcus irarum*; *parcus oris*; *reus voti*, id est, *delicti solvere votum*.

Sextus.

Virgil.
Plant.

Verba admirandi, *appetendi*, *amandi*, *privandi*, *consequendi*, *participandi*, *aberrandi*, *incipiendi*, *dominandi*, *abstinendi*, junguntur apud Græcos cum *Genitivo*; quod præclare, Latini imitantur. v. g. *Abstine irarum*, *calideque rixe*; *desine tristium querelarum*; *Fallor animi*.

Septimus.

Adjectivis Græci adjungunt *Infinitivum*; hoc imitantur Latini. Sed sepe tantum Poëtæ; & Primo apponunt *Infinitivum Activum*, seu
Neu-

Neutrum Adjectivo. ut *Amicus* ser- Horat.
re jugum; *ceruus* disfluere; *doctus* lu-
dere; *durus* componere versus; *Facilis*
dare; *piger* ire. *Secundo Infinitivum*
verbi apponunt *Passivi* vel *Deponen-*
tis, *Adjectivo*; ut *audax* perpeti;
blundus loqui; *celeris* vchi hora; *ceruus*
in vitium flecti; *mitior* adspici frons; *Idem.*
fluvius sedulus labi.

Octavus.

Pulchre Latini imitantur Græcos
illa constructione, in qua *verbum*
aliquod apponitur *Infinitivo*, quod
fit dupliciter. *Primo* apponitur *verbo*
Infinitivus Activus aut *Neutrius ver-*
bi: ut *Amo* vivere tecum; *descende*
promere vina. *Secundo* apponitur *ver-*
bo Infinitivus Passivus aut *Deponen-*
tis, ut *Amat* dici; *gaudet* aspicere; *an-*
nuit capi, &c. *Idem.*

Nonus.

Multa Adjectiva laudem, *vituperationem*, *patria* r, *gentem*, *no-*
men, vel *partem significantia Acc-*
usativum regunt apud Græcos, item
Participia et *verba*. *Latini imitan-*
tur hoc frequentissime intelligendo
ante accusativum particulam *Se-*

cundum, aut aliquid aliud: ut auctus opes, id est, secundum opes; cuncta pares fratres, id est, Secundum cuncta; testa caput nube, &c.

Hæc sufficiant de constructione, plura colliges ipse legendo; pro fine tamen moneo, ut Orator se exerceat unam eandemque rem pluribus modis efferre. Deinde ex istis aptiorem seligat, sic copiam acquireret & ad Latinae linguæ gratiam perveniet.

Q U Æ S T I O II.

In quo consistat plana Elocutio.

Plana
Elocu-
tio.

Repre-
henden-
di qui?

Plana Elocutio est quando verba & modi loquendi, ita clari sunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, est clare dicere. Hinc illi sub reprehensionem veniunt, qui, ut subtiles & acuti videantur, orationes suas aut phrasibus & inusitatis verbis aut sensibus obscuris, ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas; certè extremæ dementiæ est, loqui ad aliquem & ab eo nolle intelligi: Suadet tamen à doctis viris ut juvenes quoad fieri potest, tumide scribere &

& cum ingenii ostentatione adfuerint, omnemque suam gloriam in ea sitam arbitrentur, quod magnifice & phrastice scribere possint, modo phrasas quærendo, sensum & rem non perdant, facile enim ubi iudicium maturuerit, detumescant & medium invêhiant.

Ut ergo plane loquaris, hæc quatuor observa: *Primo* Longas parentheses & frequentes non usurpa. *Secundo* Abstiusas phrasas & modos loquendi non usitatos rejice. *Tertio* Acumina crebra & inepta evita. *Quarto* Membra & periodos ultra justam mensuram non extende.

Q U Æ S T I O I I I .

In quo consistat ornata Elocutio.

Ornatus Elocutionis in multis Ornata
Elocutio. spectari potest, *Primo* in verbis singulis. *Secundo* in verborum conjunctione. *Tertio* in numero Oratorio. *Quarto* circa incipientes Syllabas & finientes periodum. *Quinto* circa figuras. *Sexto* circa affectus. Distinctionis gratia de singulis quam brevissime sigillatim.

Quo-

Quomodo ornatus in verbis singulis spectandus.

In verbis singulis. Verba, quibus Oratio conficitur vel simplicia sunt sive propria; vel translata sive impropria. Simplicia & propria ut ornata dicantur, has tres virtutes habeant; sint usitata, sonent optime, rem maxime exprimant. Usitata sunt illa quæ à bonis Authoribus usurpantur. Optime sonant primo *Superlativa*, ut, *conspectus noster, multo jucundissimus. Secundo Verbalia*; ut *dominatricæ animi cupiditas, pro Domina. Tertio Composita*, ut *consceleratus, constuprare, &c. Quarto. Quæ habent plures Syllabas*, ut *tempestas pro tempore; moderatio animi pro modestia. Quinto. Quæ longiores habent Syllabas*; ut, *princeps pro primus, quamquam pro licet. Uno verbo*; illa verba sunt sonora in quibus vocales sunt A O V; Molliora & delicatiora illa in quibus I E frequentius; quæ vero verba maxime exprimant rem, iudicio uniuscujusque relinquitur: Ita *Clementia* melius exprimit quam *lenitas*; *perditus* & *profligatus*, quam *malus*; *exterminare* melius quam *ejice-*

ejicere; trucidare quam occidere; ex-
cruciare quam torquere &c. De Alic-
nis seu translatis nil attinet dicere,
fatis de iis passim Rhetores.

Quomodo ornatus in Conjunctio-
ne Verborum spectandus.

In conjunctione verborum erit In ver-
ornatus *Primo*, Si apta *Vocalium &* borum
Consonantium structura fervetur. conjun-
Quod ad vocales attinet; *primo Vo-* ctione.
calium concursus est fugiendus fre-
quens: *Secundo*, ne eadem *Vocalis*
& præcedens verbum finiat, & se-
quens inchoet, exasperat enim Ora-
tionem v. g. *amplissima actio oritur*:
Maxime tamen hoc vitandum est in
A & E. ut autem hoc fiat natura vo-
calium est cognoscenda: Ergo con-
cursus A & A faciunt orationem
hiuleam v. g. *ad ea arma accingimur.*
A & I obtusam, ut, *diligentia inimi-*
cum vicit; A & V insuavem, ut, *Syl-*
va uritur. E & A minus dissonant,
ut, *tua voluntate ad bellum ivi.* I & A
suavius audiuntur ut, *prostrati ad*
pedes jacent. O & A insuavia sunt.
ut, *aquo animo tuli.* O & E mollius
concurrunt, ut, *reprehensio exigua*
non nocet; O & I absona sunt, ut, *se-*
ne modo

ne modo injuria. V & A pulchrius sonant, ut, *urbs adscensu ardua*. Tercio, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda est multitudo, ut, *speciei progeniei*. Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet, alias singulorum verborum singulas Syllabas anxie inspicere, quæ tandem Oratori libero & quam intolerabilis esset servitus!

Quod *consonantes* concernit bene monet Rhetorasperum esse concursum, si S præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis*: Item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut *Ars studiorum, Rex Xerxes*. II. erit ornatus in conjunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. Si nomina aut verba brevia multa non continentur, sic enim compositio fit minuta & concisa. IV. Si nec longa verba multa in unum conglobentur, adferunt enim tarditatem, lura lege apud *Soanet*, lib. 3. Cap. 33.

Venustam etiam facit Orationem quando voces certæ, vel anteponuntur vel postponuntur, quod in Oratoribus passim observare potes.

Quo-

*Quomodo ornatus sit in numero
Oratorio spectandus.*

Numerus Oratorius est quædam In nu-
mensura & vocum coordinatio; ut
hæ longis brevibusque Syllabis con-
stent, quæ voces vel partem sensus
faciunt, vel aliquem sensum, sed
pendentem, vel perfectum & inte-
grum. Si voces aliquæ partem sen-
sus faciunt, vocatur *Comma* seu in-
cisum, si aliquem sensum, sed pen-
dentem, vocatur *membrum* seu *colon*
vulgò *duo puncta*; si perfectum &
integrum *periodus* vocatur. *Comma* Comma
est pars sententiæ seu elocutionis ex
duobus vel pluribus verbis constans
nihil adhuc perfecti & absoluti si-
gnificans v. g. *Et si vereor Iudices,*
Duplex est comma; aliud est *membri* Quotu-
actualis pars, aliud *pars membri po-* plex.
tentialis: notatur *comma* virgula per
modum mediæ lunulæ inversæ (,))
ut quotidianus docet usus. Longi-
tudo ejus proprie sumpti, ad septem
Syllabas longas extenditur aut ad
breves quatuordecim, quia cum
longa quævis Syllaba duo faciat
tempora, possunt pro una longa
breves duæ substitui. Sed in Syllabis
nume-

numerandis terendum tempus non est, aurēs enim tersæ & politæ de omni superfluo & defectu facile ferunt iudicium: Et hac in re optimus magister sit usus.

CAPUT IV.

DE MEMORIA.

Memo-
ria.

Memoria est facultas animæ retinens ea & conservans quæ cognovimus & impressimus: pulchre à Cic. *Thesaurus & sinus animi dicitur*: à Caufino, *horreum mentis*; ab aliis, *Ærarium ingenii*; quia in illa quæ volumus deponimus, ut prout tempore recipiamus. De hac multum loqui consilii mei non est, siquidem ea contenti esse debemus, quam à Deo accepimus; nec ullus sibi per præcepta si caret, formabit. Solent tamen Rhetores multa suggerere auxilia, ut quam natura nobis concessit Memoriam excolamus, amplificemusque; Suadent omnes & docent loca sibi quædam fingere atque imagines, sive nota ædificia, sive castella, sive alia spatia quæcumque concipere animo, atque in eorum partibus certas rei dicendæ partes collo-

Localis.

collocare, ut sic visa aut revocata loci parte, statim occurrat pars rei, de qua dicendum est, & hanc illi *Memoriam localem* sive *artificialem* appellant, eamque Rhetoricæ partem esse volunt: Utatur hac ope qui volet; mihi præsentiora videntur auxilia, quæ sequuntur.

Primo: Ut Oratiōnem commendaturus memoriæ, post invocatam Dei opem, semel totam prius legat, ut quasi confusam ejus habeat notitiam; deinde per partes ediscat, nec facile saltet ab una parte nondum plene possessa, in aliam. *Secundo,* Quia tempus matutinum longe commodius est ad ediscendum quam meridianum & Vespertinum, ideo illud curæ sit: tamen perquam utile est pridie vesperi priusquam dormitum concedas, semel & iterum percurrere ea, quæ postridie sunt ediscenda.

Tertio, dicerem ut curet intelligere, quia intellecta facilius hærent & fortius, sed Rhetori loquor qui sine dubio nihil declamabit quod non intelliger.

Quarto, proderit multum ex iisdem chartis, in quibus composuimus,

mus, ediscere; quia ad paginae loca & partes jam assuevit memoria, hinc scimus, quo in chartae angulo aliquid scriptum sit, atque adeo sedem verbi cuiusque quasi oculis tenemus. Turbatio verò & confusio, si in alia charta scribas & ex alia discas: inter dicendum enim utriusque chartae imago occurrens, distrahit & confundit animum perorantis.

Quinto, Utile est, ut si quidpiam difficilius addiscitur, illi loco aliquod signum vel notam aliquam apponas, cujus admonitu citus occurrat, & infigatur.

Sexto, Puto utilius esse si non tumultuarie sed declamando statim & cum gestu discat, eumque sensum quem jam infixit aliquoties secum revolvat, tum demum ulterius pergat.

Breviter; Maxima fabricandae & servandae sibi Memoriae ars est, indies illam exercere, aut saltem saepissime: quia otiosa diu & sine usu hebescit, & infidelis efficitur.

ORATORIS
EXTEMPORANEI

Sen

ARTIS ORATORIÆ

BREVIARIII

PARS ALTERA.

*Qua circa Praxin in specie occupatur
potissimum.*

A

THE

fi

D

t

n

t

p

l

un

ter

lu

no

tu

ne

cu

co

rat

f.r

ma

B R E V I A R I I
 A R T I S O R A T O R I Æ
 P A R S P O S T E R I O R.

*De genere Demonstrativo &
 Deliberativo.*

Iametsi generalia Ora- Accessus
ad rem.
 toriæ facultatis præce-
 pta, pro omni Oratione
 componenda, abunde
 sufficere possint: Uberioris tamen
 Doctrinæ & claritatis Causâ, ad par-
 ticularia descendere volumus; &
 post ostensas fontes, rivos etiam de-
 monstrare: Ut si forte aliqui minus
 felici studio artem in genere scri-
 ptam non penetraverint, saltem hinc
 laboris fructum colligant: quod
 utique gratum esse nemini non po-
 terit, cum illud jam vivimus secu-
 lum, in quo cum Orationibus nihil
 non inchoatur, nihil non perfici-
 tur. Nam & nascentes nos Oratio-
 nes excipiunt & mortuos deducunt,
 & mentis, hospitia, fora,
 congressus ac singuli hie motus O-
 rationibus perhorant: ut nostrum
 scire loqui, sit eloqui, atque adeo
 nullibi non sedem sibi Eloquentia
 cum

cum libertate & theatrum elegisse
hac ætate videatur.

Instituti
ratio.

Hæc autem instituti nostri ratio
erit; *Præcepta* prius dicam, juxta
quæ *Orationes Demonstrativæ ac De-*
liberativæ generis componi debeant:
Deinde *Præces* subjungam & præci-
pue in genere *Demonstrativo*, quia ge-
nus hoc crebrius est; postremo su-
pellectilem dabo ex *Sententiis, Hi-*
storiciis & aliis eruditionibus, quibus in
ejusmodi Oratiunculis conficiendis
maxime indigemus. Sed prius in
communi docebo, ex quibus præ-
cipue locis Argumenta invenienda
sint pro utroque genere; & quibus
modis Oratiunculæ facile possint
componi ac disponi.

C A P U T I.

EX quibus locis præcipue Argu-
menta invenienda sint in utro-
que genere.

Q U Æ S T I O I.

Ex quibus locis præcipue invenian-
tur in genere Demonstrativo.

demon-
strati-
vum ge-
nus
quid?

Genus Demonstrativum in quo lau-
damus vel vituperamus. Laudamus bo-
num, utile, jucundum; Vituperamus
malum.

malum. Porro, laudare vel vituperare possumus, aut personas aut res, De utrisque aliquid distinde.

Personas laudaturus maxime argumenta sumes ex *Causis*, *Effectis*, *Adjunctis*, *Comparatione* & *Similitudine*. Sunt verò *Adjuncta* personæ Patria, Majores, Parentes, Bona animi, Corporis, Fortune. In Patria considerandum est, qualis sit, clarane & magnorum Heroum genitrix; an obicura, quam ferax, quam splendida, abundans, ubi & quomodo sita. In *Majonibus* nobilitas & res præclare gestæ. Deinde in ipso qui laudatur, natalis dies, & si quæ laudabilia aut prodigiosa nativitate præcellerunt. In *Pueritia*, Ingenium, indoles, docilitas, institutio, proclivitas ad virtutes, ad alta, &c. In *Adolescentia* mores & studium seu virtutis & sapientie seu vitii & ignavie, quomodo vitam egit, apud quos, sub quibus Preceptoribus, cum quibus aequalibus, quibus artibus & studiis vacabat. In *Juventute*, genus vite, fortunæ, bona, ut honores, dignitates, facta præclare gestæ, virtutes. In *Senectute* consilia, pietas, morbi, pa-

Laudaturus
le. Personæ
Adjuncta
sonæ.

tientia, constantia in bene cœptis;
&c.

Sed Adverte in factis vel operibus
laudandis vel vituperandis bene pon-
derandum esse quale opus sit, hone-
stumne an turpe, utilēne Religioni, Pa-
trie aut alteri, an vero noxium: Faci-
lēne an difficile, jucundum an molestum.

Quid vero sit honestum esse, utile,
jucundum infra dicam. In Rebus hoc
universim spectetur, ut rei laudan-
dæ vel vituperandæ partes diligen-
tissime inquirantur: Rursus exami-
nentur Genera, Spécies, Causse, Effe-
cta, Contraria, Adjuncta. Porro res
Naturales, item artes, lingue, virtutes,
scientiæ, laudari vel vituperari solent
ab honestate aut turpitudine, à Causa
efficiente, à necessitate; aut contra ab
utilitate vel à damnis, à facili vel dif-
ficili, à circumstantiis aliis, &c.

Sic Urbes, Castella, Arces com-
mendantur ab antiquitate, à condi-
tionibus, à forma, à situ, partibus, ædifi-
ciorum structura, aëris clementia, fer-
tilitate soli, abundantia rerum, à Flu-
minibus, quibus irrigantur, à Cir-
cum moribus, à Studiis, Operibus, à Poli-
tia, Senatu, rebus gestis. Vituperan-
tur à contrariis.

Insule, Regionēs, loca alia laudan- Insulæ,
tur à situ, figura, amplitudine, anti- Region-
quitate incolarum, à Regibus, Ducibus, nes, &c.
à cultu Religionis, à fertilitate, fonti-
bus, aquis, stagnis, urbium frequentia
& celebritate, ab institutis & legibus,
à rebus gèstis, &c.

Arbores, Plantæ, Herbe laudan- Arbo-
tur à nomine seu Notatione, à forma, res,
à loco subiecto, ab adjuncto tempore, à Plantæ
virtute, ab Effectu. Herbe.

Flumina & Fontes ab ortu seu sca- Flumina.
turigine, ab amplitudine, colore, natura Fontes.
aquæ, à velocitate cursus, à locis meli-
lioribus per quæ fluunt, à piscium gene-
ribus, copia, salubritate, ab effectibus.

Montes laudantur à situ, ab iis quæ Montes
in illis nascuntur et herbis, arboribus:
vel quæ effodiuntur, ut metallicis, à feris,
quæ in illis degunt, ab Arcibus & Tur-
ribus, quæ in ipsis sunt, à fontibus
inde saturientibus, à rebus memorabi-
lus aut prodigijs ibi factis.

Q U Æ S T I O II.

Ex quibus locis præcipue Argumen- Debe-
ta sunt sumenda in genere Deliberativo. rativum

Deliberativum genus est, in quo de genus
rebus futuris, quæ in potestate no- quid?
G. 3^a Ara

sra sunt, quæque evenire possunt
& non evenire, deliberamus, No-
bile & Civile genus dicendi, *duabus*
partibus constat: Suasione & Dissua-
sione. Suademus bonum, dissuademus
malum.

Argumenta potissimum in hoc
genere querenda sunt in *Causis, Ef-*
fectis, Consequentibus, Contrariis, Ad-
junctis, Comparatione Seu ut clarius
loquar, capita universalia pro Argu-
mentis in *Deliberativo genere* ad sua-
dendum sunt hæc:

Si de-
mus.

A necessario, ab honesto, ab utili,
à jucundo, à glorioso, à justo, à possi-
bili, à facili.

Dissua-
demus.

Ad dissuadendum vero hæc:

A non necessario, à turpi, ab inu-
tili, ab injucundo, à periculoso, ab im-
possibili, à ingratulo, à prolioso, à mo-
lesto & damnofo.

Hone-
stum.

Però *Honestum* illud dicitur
quod Deo ac Religionē vera com-
mendatur, quod recte rationi, quod
sanis legibus, quod sapientum dictis
ac monitis consonat. E contra ve-
ro *Inhonestum* seu *turpe*, quod Deus,
quod pietas reprobant, quod sanæ
rationi repugnat, quod sanis legi-
bus, quod sapientum dictis ac mo-
nitis

In hone-
stum.

nitis non congruit. *Utile* illud dicitur quod bona animi vel corporis vel fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat. *Inutile* quod ad nihil horum conducit. *Iucundum* est quod animum voluptate perfundit; *Iniucundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur sine quo vel salus vel libertas vel Religiō vel aliquid aliud esse non potest, vel quod necesse est ut fiat, alias multum nocetur. *Possibile* est quod habet Causas à quibus fieri potest. *Facile*, quod sine labore magno; *Difficile*, cura & pretio.

Probrosū, ex quo infamia sequitur. *Molestū*, quod aufert voluptatem sensuum vel animi, quod tedium vel fastidium generat.

Utile.
Inutile;
Iucundum.
Iniucundum.
Necessarium.
Possibile.
Facile.
Difficile.
Probrosū.
Molestū.

Adverte verò diligenter Oratori considerandum esse in *Suasione* vel *Dissuasione*, quinam & quales Auditores sint: Nam si Generosi & Nobiles, tunc maxime argumenta sumenda erunt ab hominibus: Si vero plebeji animi & mechanici maxime ab illis: uti enim hoc genus hominum maxime trahitur.

CAPUT II.

De Dispositione Orationum generis Demonstrativi & Deliberativi.

PRæter ea quæ supra de *Dispositione* diximus, nihil speciale hic occurrit; de genere *Demonstrativo* hoc solum addendum est, quod cum sit perpetua *Narratio cum Amplificatione*, laudando aliquem solemus incipere à *Patria*, deinde laudare à *Algoribus*, à *Parentibus*, à *Con-sanguineis*, & *Familia* utriusque lineæ. Postea *uirtutem* describimus, tum *Pueritiam*, *Adolescenciam*, *Iuuentutem*, *Tristitiam*, *Senectutem*, denique *noctem*, atque ita quem ordinem vita habuit, eundem oratione sequimur. Aliquando vero accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudandi tota oratione tractandas, atque ad eam vel ad eas alia honeste gesta deducimus quæ possimus, præterendo *Patris laudes*, *Generis & Familia &c.* Sed *Decem* mollos à *spiciendi vel consuevendi Orationum* à *Neotericis collectos proponere lubet, in quibus si sedulus te exercere*

Decem
Modi
dispo-
nendi.

ercere volueris facile in Oratorem
etiam extemporaneum evadere po-
teris.

Modus Primus est.

Cum voles Gratulari, Salutare, 3.
Valedicere, Propinare & alia ejusmo-
di præstare, Primo rationem seu
Causam invenias propter quam id
facere velis: Deinde rationem cum
propositione in Syllogismum dispone
faciendo Majorem, Minorem, Conclu-
sionem, ut supra diximus, & facillime
paraveris Orationem.

EXEMPLUM.

Velles v. g. Amico gratulari Na-
talitia festâ. quaeres ergo prius Ra-
tionem propter quam facere velles &
occurreret hæc; quia Amor impellit:
Ex hac igitur ratione & propositione
conficeres hunc Syllogismum: E. C.
Amor urget amicum ut Amico debeat
gratulari. Sed ego habeo tui Amorem. Gratula-
toria.
Ergo &c.

Oratorie hoc sic facile efficeret.

ELABORATIO.

Habet suas faces, habet stimulos Major.
Fecundus votorum AMOR, & eo
G 5 perven-

Minor.

Conclud.
tio.

permit, eo laceffit usque Amici pectus, donec in Amici praesentia totum in vota, totum in desideria exundet. Quid vero pectus meum, nonne Amoris in Te singularis palatium? quem humanitate haecenus non vulgari & favore ornavisse parum fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutriti, fovisti. Certe in se & iussit ille in amicissimum conspectum Tuum prodire, & hoc tuae benevolentiae Domicilium, si quidem re non potest, verbis aperire commendavit; Obsecundo, apertio, & cum his Natalis Christi Felicias tibi evenisse felices gratulor; tum à Deo rerum & fortunae Arbitro omnia sausta apprecatus annos etiam meos in felicitate tuae promotioni depono. Dixi.

RESPONSORIA.

Qui vellet gratulanti respondere, hunc *syllogismum* institueret. v.g. Gratulatio Amici gratissima est, Tu Amicus gratularis, Ergo: Oratorie sic tractabis;

ELABORATIO.

Nullius quidem vota & salutis
 apprecatio grata esse non potest, ab
 amico tamen quæ venit pectore so-
 let esse semper gratissima. Ut enim
 pretiosis nobilior pretium adjici-
 mus, quando autem adjicimus, Ita
 quæ amore coniunguntur, si bona
 sunt sunt optima. Jam vero à Te
 quid non amore plenum prodire
 potuit, qui totus amor es, & amo-
 ris mei singulare Elogium. Aperuisti
 hodie pectoris dulce Sacratium, &
 me novo favoris radio rursus perfu-
 sum beavisti: Fecisti quod prior fa-
 cere debui & in amicitie certamine
 me longe superior triumphare po-
 tes: Quid aliud gratissimas amoris tui
 voces adjiciam? quia majora non
 possum paria repono, vive & vale
 semper felix, semper meus, & quem
 tempus inter nos inchoavit amo-
 rem, æternitas consignet.

Respon-
 soria.

Major.
 Ratio
 Majoris.

Minor.

Conclu-
 sio.

Adverte hic: *Primo*, quod si fu-
 sius loqui voles propositionibus
 tuis hoc est, *Majori & Minori, &c.*
 plures rationes, confirmationes, exor-
 tationes subijunge.

Nota

Adverte *Secundo* Quod ii qui e-

ruditiones videri volunt, communiter rationes Majoris aut Minoris per Sententias & aliorum dictoria effertur. Quanto autem cultiores erunt rationes, tanto etiam ipsa Oratio plus habebit gratiæ.

Adverte Tertio Communiter in officiosis Oratiunculis loco Conclusionis ipsam adfectus testificationem poni, servientem ei rei, quam assumpsisti, ut si gratularis, gratulationem, si salutas, salutationem ponis in Conclusionem.

Secundus Modus.

2. Quando immutantur partes Syllogismi, & primæ particularis propositio ponitur, seu quod idem est Minor: Deinde universalis propositio seu Major: vel ante vel post Conclusionem, ita tamen, ut si Conclusio ante Majorem posita fuerit, rursus repetatur aliis Verbis in fine.

EXEMPLUM.

Si velles v.g. Capitaneum primo ingredientem. Capitaneatum nomine aliorum excipere, hanc pro fundamento simplicem rationem acciperes: *Letamur quod salus ingrediens,*
quia

*quia hoc assequimur quod optamus.
Syllogismum formares sic :*

*Qui assequitur quod optavit, jure le-
tatur ;*

*Sed nos , cum incolumem Te accipi-
mus, assequimur quod optavimus : Ergo.
Oratorie sic :*

E L A B O R A T I O .

Oculos nostros hodie primum
auspicatus ingrederis , sed in animis
omnium & votis pridem habitas.
N. N. Idem ipse Dies qui Te feliciter
Capitaneum nostrum denunciavit,
desideriis nostris inpressit, ut de
Te unice solliciti , hoc in votorum
summa portaremus Te incolumem
accipere : Sæpe lentum accusavimus
Solem , quod eum moraretur diem
quo magis appreciationibus homi-
num & plausu , quam curru hanc
Urbem & sedem invadeas , nominis
tui magnitudine exornare incipe-
res ; quam ut à Majoribus libera-
lissimè derivare possis ; in hoc ta-
men maximus es quod mensuram
magnitudinis tuæ totus in te habeas
& fortunam quantamcunque ani-
mo & meritis excesseris. Ecce verò
desideria hodie felix coronat even-
tus ,

Saluta-
toria.
Minor.

Major. tus, quando Te Salvum nobis, quando faustum explicat. Et quis votis suis subscripsisse Numen non triumphet? quis voluntati diuturnæ? qui sollicitis animorum curis satisfactum esse non vehementer gaudeat. Gaudemus certe, triumphamus, & quem hodie ingredientem saluum felicem salutamus, eundem progredientem diu faustum, diu incolumem ut amare & venerari eveniat solliciti unanimes Cœlum imploramus.

Conclusio.

Tertius Modus.

2. Quando Conclusionem primo loco ponis & ei Majorem & Minorem subnectis eo ordine quo melius videtur. Denique repetis Conclusionem & facis testimonium adfectus, convenientem rei assumptæ.

PRO EXEMPLO.

Sit oratiuncula, qua Cancellarius Regni Poloniæ Georgius Ossolinsky à nobis salutatus est. Pro cuius fundamento hæc simplex ratio fuit. Salutamus Te, quia magnus Hospes es & ad nostram tenuem Salutationem audien-

dicendam Te demittis : Syllogismus talis est :

Laetitia ex amoris opusest , quando Saluta-
magni Viri se demittunt ad te- toria.
nues :

Tu magnus ad audiendam tenuita-
tem nostram Te demittis. Ergo :
Oratorie sic.

ELABORATIO.

Erubescere debet coram Te Elo- Conclu-
quentia nostra , Princeps Illustrissi- fio.
me , & pudore quam verbis orna-
tior Te hospitem orbis judicio ma-
gnum venerari : Felicitatem nostram
Tua humanitate metimur , quod
magnis advenas aures ad nostram
dicendi infantiam inclines : Et ex-
plicatam Principibus praesentiam
nostrorum intra oculorum com-
pendia contrahas. Ut natura in ma- Major.
gnis miranda sit , in parvis semper
amabilior est , ita magni Principes
quando Majestatem in angustias
colligitis , forte magnitudinem strin-
gitis , sed amorem amplificatis ; sic
molis jactura , sed pretium crescit
aestimationis. Angustum pridem Minor.
nominis tui splendori *Poloniae Cae-*
lum fuit , Mundus aperire debuit , ut
illu-

illustraretur : Imo ipse Mundi oculus *Roma* ad *Polonæ* indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem Heroum frequentia suffulit, cum Te vidit & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator* & in eo Orbis *Christianus* de Te ferret iudicium, fatis aperuit, cum Virtutes tuas *Ducis* titulo æstimavit. Quo in Amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, testatum fecit; Quo loco Rex *Placidius* poneret, quando toties nomen & personam in Te suam transfudit, ad terrarum regna & Duces circumferendam; eccui tandem obscurum reliquit? Quid mirum igitur si cum humili Salutis appreciatione ad Majestatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis tenebras etiam nostras illustratum iri nequaquam dubitemus.

Conclusio repetita.

Quartus Modus.

4. Quando facto *Syllogismo* omittis *Majorem* & incipis à *Majoris Ratione*: eamque si placuerit exornas vel confirmas. Deinde *Minorem* ponis, cum suis itidem si placuerit *rationibus*

bus & exornationibus: Tandem Conclusionem: Vel si placebit pone primo Rationem Majoris, deinde subijce statim Conclusionem: Tandem pone Minorem, & rursus in fine repetere Conclusionem.

EXEMPLUM.

Si velles v. g. Suadere non esse flendum ob Juvenis obitum, hanc rationem invenires; quia maturus Cœlo propter virtutes mortuus est: Syllogismum hunc faceres:

Qui maturus Cœlo licet juvenis moritur flendus non est, sed hic ex c. Ergo; &c. Ratio Majoris est, quia Cœlum non à diebus ætatis, sed à moribus annos computat. Oratorie Sic.

ELABORATIO.

Si more nostro Cœlum, vitæ ^{Suasio-} dies in Annos computare arbitramur, vehementissime nos ipsi fallimur, & Cœli ingenium ignorare videmur. ^{Ratio Majoris.} A moribus ætatem æstimat & de immatura adolescentia maturos virtutum fructus frequentissime decerpit. Hæc miserorum mortalium cæcitas est, sua non nōsse ^{Exornatio.} gaudia, & in lætitia sæpissime mororem,

rorem, in moerore lætitiā comminisci: Ecce in mortali vita currimus omnes per plana & aspera; trudemur per fumina per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria sine pace, sine solatio, semper miseri, semper indigi; donec manumisso semel quod gerimus corpore, quasi procellarum solenni theatro, innocentia vita & morte, immortalitatis metam attingimus. Cur igitur ubi plerosque feliciter attigisse intelligimus, temere in lacrymas solvimur? Cur locum qui maturæ virtuti debetur invidemus? Nautam certe superata hyeme in portum feliciter evasisse nemo nisi hostis fleverit: & militem potitum victoria, quis nisi inimicus doleat. Doleat tuum occasum N. N. qui Virtutis tuæ & felicitatis conscius non est: qui mecum sanioris consilii rationes inire voluerit, gratulationes parabit & panegyres. Cecidisti in primo ætatis flore, sed bonus Salvatori Tuo odor; Ad urbis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam maturus Cœlo: Annis non attigisti Senectutem, attigisti virtute, & quo cum mora temporis vix pervenire solent alii,

Conclusio.

Minor.

alii, eo celeri innocentiae cursu festinus pervenisti; quid multis? Parentem Deo, vitam aeternitate, immortalitate mortem, mundum Coelo permutasti. Hoc morum de Te innocens suavitas: hoc facilis animi in honesti si diuin propensio, hoc in Coelum & Parentes pietas, hoc in socios & pares amor suadent existimare. Et ut vitae inter nos ad probitatis regulam transactae mentionem non iniiciam, cujus cum socii fuimus, testes semper erimus; Quam mentis magnitudine morbum ingressus fueris, quis enarrando satis explicabit? Ostendisti in juvenili pectore vilem habitare animum, quando grassantes per membra cruciatus & ante ambulones mortis dolores invicta fortitudine sustinisti: Atque in maximo februm actu, nonnisi in Christi Salvatoris nomine solatium posuisti. Vere Christianus Athleta, qui & agere honesta didicit & sortia pati non ignoravit; qui defixis continuo in Fixum cruci oculis cordis tanquam in patientiae Magistrum cedro dignas & auro voces emittebat: En, inquit, Christe JESU à tuo pendeo

deo nutu, si mori jubes, lubentissime morior; si vivere placet, tibi vivere non renuo: Caterum in omnibus sanctissimæ voluntati tuæ subscribo, & me ex asse dedico. Sic Herois ille vixit vitam; Sic Heros mortuus est, & juvenem adhuc occubuisse lacrymabimur. Absint à vultu, absint næniæ tristes & querimoniae: Juvenis vixit filius, vir mortuus est; matura virtus excedere terris debet: Depositum tibi Natura & Deus credidit: quod suum est, repetiit uterque: E tuis brachiis in beatitudinis sinum migravit, an meliorem Pater filio optaveris locum. Nos verò adolescentes, quando ultimum N. N. parentamus obsequium, cum J E S U vivere discamus, ut cum J E S U moriamur.

Conclusio repetita.

Quintus Modus.

5. Cum partes *Syllogismi* imminuo & ex ratione inventa duas tantum *propositiones* conficio, quarum *prima* sit inferens *alteram*, & *una* vocatur *Antecedens*, altera *Consequens*. Vocatur hic modus disponendi vulgo *Enthymema*: Fit vero dupliciter: *Primo* cum *una propositio* nudè ponitur,

tur, & altera ei per modum rationis subijcitur, exornaturque & confirmatur prolixius. *Secundo* Quando & *Antecedens* & *Consequens* suis rationibus pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

E X E M P L U M.

Vide supra Parte prima Cap. II.
Quæst. 3. Modo Sexto, pag. 75.

Sextus Modus.

Quando prius præmittitur per discursum aliquem generalem *Expositio* seu *Expositio* rerum de qua dicturi sumus: Deinde verò res ipsa subnectitur, sive illa *gratulatio* fuerit sive *salutatio*, sive quid aliud. Modus est & facilis & frequens, & cultus pro iis maximè, qui eruditionis famam volunt promereri. Constat his partibus: *Primo* ponitur *Propositio* sive sermo explicans rem, de qua dicturus sum. *Secundo* ponitur *Ratio* una vel plures. *Tertio* *Confirmatio* seu *Exornatio* quæ communiter accipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symboleis*, *Similitudine* &c. *Quarto*; ponitur
Con-

6.

Conclusio, seu illa ipsa res tua, quam voles dicere.

EXEMPLUM.

Si quispiam v. g. vellet conjugium Sponso gratulari, Orationem posset optime hoc modo construere: *Primo* assumeret hanc *Propositionem*. *Felix est & eximium*, invenire sibi *fidelem amicum*; *Secundo*, Daret *Rationem*, quia cum eo potest prospera & adversa omnia communicare. *Tertio*, Confirmaret hoc ex dictis *Sapient m*; quia *Amicus dimidium animæ est* & sine eo omnia etiam dulcia amarescunt. *Quarto*, *Gratulatio* quod Sponsus *fidelem* hactenus *amicum* diu quæsitum tandem invenerit, & ut in hac interna amicitia felices vivant optabis. Oratorie sic;

Gratula-
torii
Conju-
gii.

ELABORATIO.

*Propo-
sitio.*
Ratio.

Thesaurum invenit qui amicum invenit, & votorum suorum culmen videtur attingisse. Enimvero si viscera-
tio Lupi & Leonis vita est, quæ sola est, ut Romanus rectè Sapiens existimat; annon supremæ felicitatis tessera erit, cum sibi adscivisse, in cuius sinum arcanas pectoris cogitationes

nes confidentius possis effundere ? cum quo velut tecum loqui, cujus Spiritu vivere, in cujus animo securus habitare, suaviter quiescere, assiduus lætari liceat. Certè non desuperavit ille, & à veritate laurum pro-
 meruit, qui *Amicum partem animæ* Exornatio.
sue alteram aut dimidium sui num. n. pa-
vit: perinde enim quasi non integer homo, qui sine amico est; & dumtaxat in vita moratur, non vivit, magna sui parte versatile cadaver. Et verò habet fortunas omnes cum *Cræso*; numeros candidos cum *Polycrate* felice dies; fluant uliro dormienti in gremium victoriæ cum *Timotheo*; fiat aurum quidquid tetigeris cum *Myda*; fiat rosa quidquid calcaveris cum *Perseo*: nisi amicum tamen habeas, quo cum adfectus & animum commisceas, inter fortunas & solatia *Tantalum* te & *Irum* invenies. In Comitibus sapientum definita veritas est, & experientiæ calculus probata perseverat; *Nullius boni sine socio jucundam possessionem esse, & absque amico etiam dulcia amarefcere*. Hunc igitur amicum diu Gratulatio.
 quæsivim tandem te N. N. invenisse, & vasa hætenus desideria in domino

mo N. N. constituisse gratulamur, & applaudimus in hodiernis mutui amoris feriis : Atque ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam bene precantibus superis æternam esse jussistis; Ecclesiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobilissimis ornamento sit & gloriæ, multis vocibus sed uno corde apprecamur : Facit spem non exiguam similis splendor utriusque Domus & stirpium clarissimarum æqualitas, quæ cum concordia mater sit & amicitia parens, quidni hoc liberum, quod vestris cordibus injecistis vinculum plus quam *Gordio Nodo* confirmabit : Vocabunt vos in amplexum Majores vestri, qui cum recte gestis & nomine famam impleverunt, non difficulter cuivis allucere poterunt & faciem præferre. Sed eximiarum in primis virtutes, quæ in vultu utriusque vestrum, velut in solenni animorum theatro, se late explicant, illa, inquam humanitas, ille pudor, illa comitas, illa modestia, illæ ceterarum mentium generosarum dotes ac pedissequæ, annon æternas mutui amoris nutrices se fore polliceantur. *Mollibus est verbum*, inquit Poëta,

ta,

ta, *dulcis alendus amor*; Ego satius dixerim perennem Amoris ignem ibi construi & foveri, ubi honesti fomitem supposueris.

Hic modus disponendi Orationem adhuc gratior est, si *discursum generalem* incipias ab *inopinato* seu ab aliquo affectu & figura vivaciore maxime in materia pathetica. Tunc enim & arriguntur animi auditorum & statim initio capiuntur.

EXEMPLUM.

Si velles dolere supra mortem Adolescentis posses discursum communem *de imbecillitate vite humane sic affectuose exordiri.*

ELABORATIO.

Adhuc ne spes nostras in secula explicabimus? & cum unius puncti possessores esse non liceat, longas æternitatis ambages, in hac morientium Republica somniabimus? O ploranda mortalitatis felicitas! vix è portu plerisque in altum solvere contingit, & insperatis acti tempestatibus nunquam reparabile vite naufragium facimus; vix in Adolescente ætatis Vere, Autumnum

Oration-
culas
pra
mortem
Adole-
scentis.

H num

num promittimus & contra Naturæ ordinem crudelissimam hyemem experimur. Nimirum inter mortales nihil non mortale est, & anni etiam teneriores diem cum morte partientur. Clarum heu nimis clarum ante oculos nostros decumbis speculum N. N. & de silenti tumba nimis ad mœrorem publicum vocalis, humanæ imbecillitatis exemplar peroras. Certe si viridem ætatis tuæ statum adspicimus; floruisti Juvenis! Si tui Parentis Spem de te conceptam consideramus; floruisti! Si omnium expectationem de tua juventute revocamus; floruisti! Si erectam tui ipsius ad omne honestum indolem memoramus; floruisti! Parenti Spes & Corona, Scholæ decus & gloria, studiosæ juventuti fidus & exemplar. Et quem illimis morum candor, simplex animi tralucens suavitas, innocentia & Religionis, pietatis & studii imago non recreabat aspicientem? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac præterquam tui desiderium & mœrorem reliquerunt nihil! Exaruisi, proh dolor! pulcherrime plantarii floscule; cecidisti formosum Juvenem.

ventutis liliū! aliiſi ſpes parentum & lætitiā. O durā neceſſitatē legem! O acerbā mortis tyrannidē! O ſati inclementiā immanem! Sed fruſtra lamentis agimus Auditores, juvenis ſunt N. N. Sed & homo; humane naturæ tributum eſt mori, & quicquid certum habet, *occafum* exſpectat: Nulli non eadem terenda ſenſita eſt. Hac lege naſcimur ut moriamur. Præceſſit N. N. Serius aut citius omnibus & ſingulis ſequendum eſt.

Septimus Modus.

Per *Protāſin* & *Apodoſin* hoc eſt, 7.
quando Orationem incipimus ab antiquitate aliqua; ſive id ſit *ab exemplo*; ſive à *conſuetudine gentis*, ſive *ab Adagio* quodam, ſive à *ſententiā* vel dicto Sapientis alicujus; ſive *Hero*, *lyphico*, ſive etiam à ſimilitudine pulchra, aut aliquo alio: deinde rem noſtram ei applicamus, eamque rationibus & confirmamus & exornamus. Solit hoc fieri dupliciter: *Primo* quando rem de qua dicimus ſimpliciter ſubjungimus, & ſubjunctam confirmamus. *Secundo* quando partes *Protāſis* cum parti-

bus. *Apodosis* & membra cum membris conferimus. Modus sic disponendi Orationem venustus est & valde usitatus eruditis, praesertim si ex occasione antiquitatis incipias discursum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

E X E M P L U M.

Sit in hac Oratione gratiarum Actoria, qua captivus aliquis hostis ab Imperatore & vita & beneficiis donatus possit gratias agere: Si sumeret, pro fundamento Orationis, *consuetudinem Venetorum, quâ solent singulis annis solenni plausu in Mare annulum conjicere, illudque quasi sibi despondere ac amicum facere.* Oratorie sic.

Mos Vc.
necorum.

E L A B O R A T I O.

Gratiarum Actoria.
Protoras.

Cor hominis mare esse tempestatibus varium, Sapientissimi judicant olim, & nos quotidie discimus N. N. Tamen sicut in commendationem cadunt nationes illæ, quæ quotannis consuetudinem susceperunt, injecto annulo Oceanum sibi despondere, & quasi temerario hoc munere ejus fidem devincire: Non fecus

secus merito in laudem veniunt illi,
qui hominis Cor diversis adfectibus
quasi ventis tempestuosum benefi-
ciis demerentur. Non tuæ Majestati
peregrinæ opis haud indigæ, sed no-
stræ consuluisti varietati, his tantis
ac tot muneribus uno pene tempo-
ris momento in hostes nos tuos, di-
gna vere Imperatoris throno libera-
litate effusus: Ita Cor nostrum Tibi
obligasti, ut excluso cogitationum
æstu in Te dies noctesque sua non
poterit desideria non convertere;
quasi compedes injecisti, ut obara-
tum undequaque, ad tuum debeat
nutum sponte ambulare. Orbis præ-
dicet hanc animi tui celsitudinem,
erga inimicos etiam benignam:
Sciat æternitas hoc Tibi Cor esse
Regium, quo & tuos possis Cives &
Hostes una complecti. Nos cum
hanc throni tui assistricem Clemen-
tiam adoramus, tum hanc, quam à
Te accepimus vitam, beneficiis im-
pares refundimus: Hæc uti, tui erit
arbitrii; res adedò difficilis erit nul-
la, quam subire recusabimus, rati
pulchrum pro tè mori: Quod dum
fecerimus, ingrati adhuc manere
nobis videbimur.

Apodo-
fis.

Octavus Modus.

2. Per *rejectionem*, quando scilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium est, illudque refutamus; deinde nostram opinionem subjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, transimus. Et hic modus venustus patiter ac frequens est eruditioribus.

EXEMPLUM.

Si quis Professor v. g. vellet suis Discipulis gratulantibus sibi valetudinem respondere: Posset *prius* assumere fabulam *Momi* desiderantis fenestram ad Cor humanum: eamque rejiceret & ostenderet, quod per Verba benevola & candide dicta, sufficienter animus videatur: *Deinde* gratis ageret pro hac ostensione & animorum dedicatione. Oratorie sic.

ELABORATIO.

Respon-
soria ad
Gratul-
toriam.

Pereat veritatis latro & emissarius invidiæ satelles *Momus* qui benevolum non aliter animum, in cognitionem amici devenire existimavit, nisi tralucens in pectore virtutum

trum ad altissimos Cordis labyrinthos conspectum admitteret: Quasi vero mendax color non aequalerederet oculos; & quod nunc latebris tunc apertiori dolo non posset abscondere. Verba speculum cordis esse, voces animorum imagines scire debuit; & sicut radii Solem in notitiam deducunt, ita Orationes animum. *Clavis pectorum Lingua est*, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmodum qui viam ad mare nescit, annem sibi Duce[m] eligit; Ita qui ignorat mentem, qui Cor indagat, per verba intelligit. Plus quam luculenti testes sumus, quando Scholam hodie nostram in amoris mutui campum & gratiarum amphitheatrum explicimus. Produxistis imagines N. N. cordis & animorum, & me tot ornastis adfectibus, quot verbis; Toti tinceri; totilympidi, toti mei. Alter altero superior esse voluit, & dulci conflictu nemo vestrum victus est, singuli amorem evicistis. Silcant jam Athenienses annuas amoris ferias, in quibus Amicos amicis simulachra amoris mittere solenne fuisse legimus: Coloribus illi divites animorum ty-

pos donare potuerunt; Vos ipsos animos obtulistis. Accipio gratissime nobilissima munera & quod *Æschinii Socrates* hoc vobis polliceor, vobis vos meliores restituam.

Nonus Modus.

9. Quando orationem incipimus aut per *extenuationem nostræ facultatis & ingenii*, aut à *magnitudine rei*, de qua dicendum est, aut ab *excellencia Personæ* coram qua aut de qua dicendum; sive id fiat separatim ab his singulis, sive ab omnibus simul: Et ex occasione *generalem discursum* aut de *tenuitate dicentis* aut de *beneficii magnitudine* aut de *excellenti Personæ* laude facimus. Possum etiam ab optatione & voto Orationem dicere; optando mihi aut felicitatem alicujus, aut copiam & suavitatem omnium simul Oratorum ad explicandum animum meum, & postea subicere rem meam de qua dicere institui.

EXEMPLUM.

Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere & gratulari pro debellato hoste, posset ab extenuatione

tione sui & à magnitudine beneficii præstiti Reipubl. ex personæ conferentis excellentia sic discurrere.

E L A B O R A T I O.

Publicæ interpres lætitiæ & quasi omnium lingua ad tuam Majestatem missus venio; ut singulorum animos ad Majestatis tuæ pedes explicem & deponam. Felicitas fateor est tot cordium, Atlantem fieri, sed metus & sollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obsequium tenuitate corrumpan: aut ad hoc officii minus idoneus anxia hærenteque devotione gravius in præsentem delinquam Majestatem. Quod enim jam ex orbis Comitio dari potest ingenium, quod Eloquentia sua ad nominis tui altitudinem assurgat; aut cum id non possit, saltem ad parem meritis venerationem & gratias se demittat. Evicisti obsequiorum nostrorum abundantiam, & immortales alias gratiarum horti, in tuis beneficiis nobis deficiunt: Nec de divite inopum penu usitatum illud (agimus gratias) nisi per violatam beneficii dignitatem possumus exprimere: ita

Gratiarum A-
&oria.

omnis facultatis potestatem debiti abstulit magnitudo. Voluimus collatum Reip. à Tua Majestate beneficium in nostri adfectus pignus præsentare, & è benefactoris (ut fieri amat) ærario nostra redimere debita; sed novo rursus miraculo experimur plus pictorum tabulas, quam mentem posse humanam; quod illæ orbem referant, nulla veri injuria, aliqua molis: Hæc tuæ Majestatis in Rempublicam meritorum magnitudinem ita in summam cogere non possit, nisi & amplitudinem attenuet & veritatem minuatur. In his tamen gratitudinis nostræ angustiiis illud solari debet, quod hanc vobis magni Principes à natura impositam necessitatem videamus, ut esse non possitis, nisi profitis: & sicut sidera lucem habent ut effundant, ita vos dotes & animos benevolentia plenos ut communicetis. Cum vero plurimis meritis hominum obligatis voluntates, hoc rursus vicinum vobis cum Deo est, par recipere non posse, & in gloriæ stipendium ex beneficiis dumtaxat sumitis, dedisse. Vix dum in Regem nostrum ac Dominum ex orbis judicio liberis suffra-

fragilis electus fuisti, nondum Majestatis aurum capite indueras & jam Te salutis publicæ ac felicitatis Parentem sensimus; agnovimusque luculentissime in tuo nomine tantum à virtute muneris, ut regni famam gubernaret, animos in spem erigeret cives securitate, hostes terrore percelleret. Et quis non cohortuit Sereniss. Rex ad primas periculis Moschi irruptiones: postquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando posuisse audivimus, tot valentes undique ex orbis regionibus populos, immensis stipendiis collegisse, belli molem jam extra suarum fines provinciarum exportavisse in Regni partem & ferro favire & igne, fossas novo gentis artificio induci, delineari valla, erigi propugnacula, montes tot castris jam instructos, vias passim densis eratibus sepiisque impeditas? Ferale diluvium Patriæ incumbere ominabamur, & de coactis tanto turbine nubibus, ingentem sanguinis pluviam, aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce Tu serenum sidus oriri cœpisti & simul diem facere; vix solum ascendere

H 6   & tuos

& tuos conservare: Ut curantibus
Tuam fatis gloriam occulte, hostem
quoque tuæ laudis operarium fuisse
viderimus. Quando enim tot ex
orbis provinciis manus comparasse
recordamur, vel hoc nomine factum
concludimus, ut per Te in illo Or-
bis vinceretur. Ivisti in persona ad
eam partem Regni, ubi dolor erat,
& si quidem jam Cor & anima Rei-
publicæ palpitabat anxie, ibi sangui-
nem & auxilium contra metum &
stuporem fuggessisti. Evigebantur ad
adventus tui famam, quæ prope in
proclivi erant, & terra illa vires sibi
sensit cum sacro tuo vestigio impri-
mi. Tum meliorem Te Reipublicæ
Mercurium diximus, cum quocun-
que gladium ferres, animi populo-
rum redirent: meliorem *Persam*,
cum quidquid calcas in lumen
cederet. Quis insomnes curas tuas
Rex Potentiss. satis celebret? Quis
exantlatas *Cæli* injurias? quis in cæ-
teris patientiam pro dignitate exag-
geret? Hoc universum satemur;
tuis curis nostram quietem; tuis
vigiliis nostrum somnum; tua in-
quietudine nostram pacem precau-
ratam ac fundatam esse. E tuo sudo-

re effloruit hæc palma & gloriæ Patriæ laurus, qua plerisque nationibus umbram facimus: Ex tua manu, secundum Deum, desiderata manavit Pax, qua soli fere in Europa felices hæc bellorum tempestate fruimur; Tua Virtus, Tua fortitudo, petulanti hostium fortunæ frænos iniecit, ut servire disceret, & cum nostram minuere somniaret, sui imperii portionem haud exiguan prostitueret, ac in redemptionis tributum Regno nostro adnumeraret. Quis igitur nostrum Cor tibi non subiciat? quis magnitudine beneficii & gaudii obrutus eloquentiam deliquium pati non sentiat? Desideriis & votis amor & gratiæ perorant ubi vincuntur, & per me Respublica tuis meritis minor, æternæ tuæ Majestati debito devincta, superos precatur, ut diutissime Te in Regno adorare liceat, &c.

Decimus Modus est.

Quando rem sub *Allegoria* tractamus: hoc est quando accipimus alicujus *Allegoriæ* partes & adjuncta: & singula alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus. Hujusmodi

10.

modi *Allegoriarum* occasio, maxime in stemmatibus nobis offertur. Ut v.g. Velles devictum Turcam ab Imperatore Romano describere, posses ex stemmate gentis utriusque *Allegoriam* formare & dicere, quod *Turcica Luna cornua*, suis decusserit expansis Alis *Aquila Romana*, & in tenebras & noctem suam sidus hoc barbarum compulerit. Curanda autem sunt hic diligenter duo; *Primo*, Ut *Allegorie* accipiantur ex rebus non humilibus sed magnificis; quales sunt *res Cælestes*; *res naturales*, quæ magni æstimantur; *res artificiales*, quæ rariores & celebriores sunt. *Secundo*, Curandum, ut obscura non fiat Oratio: & idèd apertis verbis ac simplicibus permiscenda erit.

E X E M P L U M.

Exemplum I.

Sit in oratiuncula in qua *Christus* *patiens* sub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur sic.

E L A B O R A T I O.

Christus
patiens
sub Allegoria
apis
mellis.

Salve magna Cœli Apis dulcissime Servator. Satis superque nobis Te suavissimam esse Apem hi aculei tui probant, quos fronti tuæ defixisti;

Psal. 22.
v. 7.

si; ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: deque tuo capite favum salutis faceres, in quo tot dulcissimi nectaris cellulae, quot perforatae spinarum aculeis rimae essent. Horruimus haec cognominis illius vilitatem, quando Te vermem & non hominem vocasti: quasi magnus superbusque titulus esset Deo homini, hominem vocari; Nunc autem, cum non quemque inutilem abjectumque vermem, sed apem Te esse circa Caput densissimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine suavitatem, satisque jam mellis ad animae pabulum à Te nobis paratum arbitramur, cum sic Te vocasti. Sed Tibi magnae Api parum hoc fuit, nisi nobis plus, de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu Te nobis Apem probares. Ergo in hortum *Gethsemani* primum volasti ut eo loco redemptionis mella colligere inciperes, nec alibi dignius quam in horto apes caperere; inde Te paricidarum crudeles manus, tamquam ventorum tempestates, ad iniqua iudicium subsellia, caeteraque supplicia asportarunt; & tamen quasi
prata

prata quædam nactus esses, ita ibi mel salutis fecisti, ubi felle acerbissimo pascebare: Nec vero hæc deformia in vultu tuo sputa contemno; quia suavissimi oris tui contactu, in suavissimum nectar sunt conversa: nisi aliquis forte credat Apis Paradisi, in ore tuo aliquid quod mel non esset, esse posse. Vulnera quoque tua non aliter aspicio quam in tanto allevari, id est, corpore tuo magna foramina, è quibus hyblæo nectare quovis gravior sanguis promanavit. Ita enim suavissima Apis etiam sanguinem tuum mel facis, memorque te esse florem, de Te ipso mel legis. Merito dulcissimus vocaris Salvator; quandoquidem Te undique sanguine quasi suavissimo nectare perfudisti: & quod de *Terra promissionis* narratur, melle atque lacte affatim de tuis vulneribus manante, totus immaduisti. Caput tuum plenum rore, sic in pectus demissum index est, multum divini mellis in tuo pectore esse, indeque suave animæ libum peti oportere. Curemus ergo ô inutiles tui placida Apis fuci, ut laboris ignari, parato à Te melle de tuo pectore perfruamur.

Alius

Alius nobis uberior favus non erit, quam is quem in corde tuo hastâ perforato, tuus ille amor magnus mellis artifex aperuit. Aculei hi tui nihil terrebunt, quos tu sanguine capitis tui imbuisti, ut nulli terribiles essent. Denique juvat ad tuum mel, ô suavissima Apis, etiam per aculeos pervenire.

EXEMPLUM ALIUD.

Sit in illa Oratiuncula in qua ^{Exem-}Christus patiens sub *Allegoria* horti ^{plum 2.}vepribus confiti proponitur. Sic :

ORATORIE.

Ave delicate animarum Hortule, ac veprium corona, tanquam armato quopiam firmatoque septo admodum munite: Fideliter hactenus claudebaris, nec ulli omnino interior opum florumque tuorum copia & pulchritudo undecunque aperta fuit: Nunc primum ad Te tot januæ quot vulnera patuerunt: per quæ tota florum tuorum pulcherrima forma, clarissima à quolibet potest videri. Mali agricolæ Judæi, omnia tua membra in pulchro corpore ararunt: ut virtutum lilia, reliquaque animi decora, in Te non tam

Christus
sub Al-
legoria
horti.

tam plantarent, quam plantata aperirent. Vultum quoque tuum omni praeo amoeniorem, turpilabiorum pectorumque fimo commacularunt; ut inde fecundi aureae gloriae manipuli, hilari olim ubertate meterentur. In manu vero tua, in illo nempe tam amplo divinarum virtutum perenniumque Nardorum arvo, levem plantarunt arundinem, quae, ut ut nihil praeceleri habeat, contentu tamen tuo nimium floret & damnato ad vilitatem vanitatemque homini imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem praefert; factae toto in corpore maculae, maiorem quolibet Amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo Horto poma virent vernantque. Hae quoque ah nimium durae immanesque virgae, quae te auream Vitae Arborem caeciderunt, cruore tuo tanquam fecundo rigatae imbre, in nova germina pullulavere, fructumque grandem animarum affatim protulere: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum; sed pulcherimarum laurearum habeant

beant Majestatem. Botri loco Cor-
tuum pono, è quo duo optima ani-
mæ vina, sanguis nimirum & aqua
tam largo flumine manârunt. O
Hortum tanta fructuum florum-
que varietate fœcundum ! O vi-
neam hac aurea ubertate ornatam !
Parco nunc tuæ crudelitati barbara
carnificum furia parco ! pulcherri-
moque huic Horto meo veprium à
te super injectam molem, non adeò
graviter fero ; siquidem inde arma-
tum tutumq; vallum ac munimen-
tum Horto meo paratum animad-
verto. Flore beate ! Hortule flore !
& ne quid à me quoque Operarum
requiratur, hanc meam tanquam
exiguæ aviculæ cantilenam in Te
audiri admitte.

EXEMPLUM ALIUD.

Sit in illa Oratione gratulatoria Exem-
Novi Anni, in qua Annus sub *Alle-* plum 3.
goria maris proponitur : sic v. g.

ORATORIE.

Anno velut Mari committimur, Gratula-
per tot undas vehendi, quot dies ; toria
per tot fluctus & procellas, quot Novi an-
horas & momenta. Ecce ad por ni sub
tum adhuc & prope litus consisti Allego-
mus ; ria Ma-
ris.

mus; quidni, quod prudentiores
 Nautæ in consiliis habent, votis ve-
 la instruimus, ducem itineris ecce-
 ste sidus intuemur? Magnetem cur-
 sus magistrum expeditimus. O Au-
 guste temporis & fortunæ Impera-
 tor; qui educis de thesauris ven-
 tos, lenem savoris zephyrum adspi-
 ra! aut si mavis nobilem gratiæ tuæ
 Favonium, ut siccis oculis monstra
 natantia, decertantem Aquilonibus
 Africum, naufragos fluctus, sono-
 ras tempestates, & si quos alios oc-
 casio objecerit scopulos, felici pro-
 gressu transeamus. Sed quid undas?
 quid procellas perhorrescimus? Cœ-
 lestem hodie Cynosuram, nomen

JE S U accepimus; non mergendi
 certò si pietatem pectoris in Magne-
 tem adhibeamus: mugiat procel-
 la & madidam minitetur mortem!

JE S U M voca; vita est, sedabit.
 Misceant Cœlum Terramque Ven-
 ti! JE S U M aspice & obmutescant.
 Diem eripiat Tempestas & Ponto
Nox incubet atra! JE S U M intueri,
 Lux est, fugabit. Irruant Balenæ,
 & Cete grandia, aut si quod mon-
 strum Mare parturit crudelius! Ad
 JE S U M curre, Asylum est, tuebi-
 tur.

tur. Melius cum J E S U quam sua fortuna C.Æ S A R navigabis, & quasi series Halcyona, quocunque ratem direxeris, malaciam facies. Quis enim saluti nocere præsumat, ubi salutis tuæ custodem ipsam salutem viderit. Ite felices temporis Nautæ, & jam decisis rudentibus, mergite remos, transcendite fluctus, subigite procellas; cursus ego vestri me socium porrigo & votis meis ac desideriiis J E S U M itineris annui Rectorem ac portum non magis exopto quam exoro.

C A P U T III.

De Orationibus Sponsalitiis.

Tanta est Orationum prodigalitas, quibus Nuptias exornant hocce seculo, ut in Catalogum redigere fere operosum sit. *De quadruplicibus* hic agere tantum est animus; nempe de SPONSALITIIS; de NUPTIALIBUS; & EPITHALAMICIS deque MUNERUM OBLATORIIS: Nam Orationes vel hæ celebriores sunt, vel ad eas Sponsalitiæ quæ dicantur. cæteræ revocantur. Jam vero *Sponsalitiæ* Orationes illæ dicuntur, in quibus

bus Sponsa à Parentibus impetratur, vel per amicos Sponsi, vel aliquando per ipsum Sponsum: & Parentes vel patroni Sponsæ respondent; vel promittendo; vel negando, vel differendo. Sit itaque

Q U Æ S T I O I.

Quomodo conficiatur Oratio in qua petitur à Parentibus vel Patronis Sponsa per amicos Sponsi.

Petit-
rus
sponsam
petar.

1.

2.
Obfer-
vet d
hac.

1.

2.

3.

Qui petiturus est Sponsam à Parentibus vel Adfinibus vel Patronis, debet *Primo* invenire *Rationem* unam vel plures, quibus dicat Sponsum esse inductum ut hanc coniunctionem desideraret; *Secundo* *Inventas Rationes* debet aliquo modo ex supra dictis decem disponere: Hæc tamen puncta observet præcipue, *Primo* *Rationes* tales inveniat; quibus facile animum Parentis vel Adfinium Sponsæ conciliare possit & ad Connubium permovere. *Secundo* Pone laudem Sponsæ & Parentum ejus à familia, à virtutibus, &c. *Tertio* Exponat quis sit sponsus, quo genere, quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus: breviter quidem si notus

notus est, latius autem si ignotus.
Quarto Explicet quo adiectu & desiderio ad hoc Conjugium feratur, quam magno, quam iusto, quam perpetuo. *Quinto* Si differri non placeat, petat promptum ac determinatum responsum: Si vero placeat differri, dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolis & possessionum Sponsi mentio, sed communiter hoc punctum privatum tractatur.

Observa quod si aliqua alia puncta occurrant, quæ in argumentatione commode exprimi non possunt, debeant conclusioni subijci.

Eiusmodi Oratiunculas facile conficies, si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut Te vel leviter manu ducam, aliquot Præses hic dialectice dispositas subijcio, quas Oratorie vertendas tibi relinquo.

PRÆSIS PRIMA.

Virtus speculum interioris hominis est: & Magnes non oculos tantum, sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. Ast in Tua
N. N.

Præses
aliquot.
I.

N. N. domo est virtus. Ergo inclinant & oculos & voluntatem Domini N. N. *Majorem* exorna *Ratione* aliqua vel Similitudine. *Minorem* proba ex laude familiæ ejus, quem petis. In *Conclusione* pete ut annuat voluntati inclinatæ: & si qui adfectus & officia occurrent, ibidem pone.

PRAXIS ALTERA.

2. Vulneri suo quisque medelam quærit; Cervus telo saucius ad herbam *Dictamnum* natura docente festinat: Hirundo *Chelidonium* inquirat, ut oculos recuperet. Vulneratus quoque est ab amore domus tuæ Clarissimus Dn. N. N. & maxime à filiæ tuæ dotibus; quam Oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium petit vulneri cordis. Et quia in Amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua à Te Nobilissime Domine suppetias rogat, succurres ei pro tua gratia.

PRAXIS TERTIA.

3. Ignis & Amor in hoc conveniunt, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit Amor pridem in Corde N. erga te

te & domum tuam N. Accendit eum claritas Majorum tuorum & familiæ nobilitas & virtus tua & virtus filiæ tuæ. Latuit hætenus, sed jam per nos ecce manifestatur: atque ut fomentum in domo tua per gratiam tuam inveniatur, orat.

PRAXIS QUARTA.

A veritate non aberrarunt illi, qui 4.
Amori Citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: Non quod Sylvas & Saxa in Urbes & communitatem convocet, ut ille, sed quod suavi melodia & concentu animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Ludit hic Amor Nob. Domino N. & quidem suavi concentu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, præcipue Avi M. Proavi, fratris, &c. Igitur hoc concentu victus, merita domus suæ cum meritis domus tuæ, Virtutes suorum Majorum, cum virtutibus tuorum Majorum conjungere desiderat; atque ad hoc Cor suum cordi tuo subijcere per nos petit ut sibi liceat.

PRAXIS QUINTA.

In hominum notitia habitare & 5.
I fama

fama ita pulchrum est, ut generosæ mentis possessores universas inter curas hanc principem numerent & in votorum culmine portent. Hinc & Romanus ille crystallinam domum, vitreos parietes & perspicuos habere optabat, ut velut in Theatro & cognitione omnium viveret. Sed quid opus est crystallo? res cum virtute gestæ pro Ecclesia & Patria clarissima specula sunt, quæ nobilem familiam tuam N. in omniuna pridem cognitionem deduxerunt; deduxit N. hoc cum consideraret Nob. Dominus N. maturo secum consilio conclusit, meritorum horum particeps fieri, atque ideo ut hæc illi fortuna contingat per nos enixe postulat.

PRAXIS SEXTA.

6. Amicum sibi sincerum & socium reperire inter labores & curas gravissimus est. Nam & quæri sapienter debet & inveniri vix aliquando inter mille solet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti Amicum tabulam proponebant, in qua Cor inter oculos, lampades, & stellas depictum esset, cum hac inscriptione;
Vide

Vide Cui : quasi monebant, Amicum quærere, esse, Cor ve'le tradere. Sed hic *centoculum Argum* esse oportere nec unani *Diogenis* lucernam, sed mille accendendas, imo corlitis lucem petendam, ut satis cautus & felix inveniatis. Non temere, sed matura deliberatione rem exegit Dominus N. antequam nos ad Te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, Cor suum in domo tua posset deponere, atque nobilem thesaurum, amicum perennem invenire. Persuasit hoc illi virtus familiæ tuæ, virtus tua &c. Ut ergo desiderio illius annuas, & nos petimus.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo Oratio facienda sit in qua Sponsus ipse Sponsam petit.

Hæc Oratio eodem modo disposita debet, quo & aliæ; hæc enim puncta in ea observanda sunt. *Primo*, ut reddas Causam, cur eam conjunctionem desideres. Causæ autem plerumque sumuntur ex laude familiæ Sponsæ & parentum ejus. *Secundo*, ut magnitudinem adfectus declares, quo ad eam conjunctionem

Sponsus
ipse pe-
titorus
Spon-
sam.

nem traheris. *Tertio*, si ignotus es, qui Sponsam petis; manifesta conditionem tuam & possessionem, modeste tamen: si notus es, fac idem sed brevissime. *Quarto* si placet differri responsum, dicas te ex dilatione non offendendum; si verò non placet, pete responsum quantocitiùs. *Quinto* Omnem gratitudinem & ad omnia obsequia animum paratum offer: Et ut Verbo me absolvam: In Oratione ejusmodi dicendum est, quid petas, quare, quis vel à quo missus & quanto adfectu.

Praxes vel similes, vel eadem, quæ jam datae sunt, hanc Doctrinam illustrant: tantum ibi alieno fit Oratio nomine, hic proprio.

QUESTIO III.

Quomodo facienda sit Oratio in qua respondetur Sponso vel Amicis ejus petentibus.

Qui respondere volet, sive concessurus, sive dilaturus, sive negaturus; hæc debet puncta exprimere. *Primo* dicet, sibi summe gratum esse adfectum petentis & se merito jure ad compensationem teneri. *Secundo*

Respon-
soria ad
petito-
riam
Sponsi.

do Laudes suas & merita modice & modeste extenuabit. *Tertio* Si Sponsus notus est; dicat merita ejus & sibi & omnibus aliis perspecta esse: Si vero ignotus fuerit, dicat, se minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum se ei debere, quod è longinquo venerit, ut studia sua & officia offerret.

Quarto Offerat gratum animuni etiam Amicis ipsis, qui à Sponsomissi fuerunt, & eorum gratiæ se quoque commendet. Præter hæc

puncta, si *Concedere* voles quod petitur, *Quinto* dices Te concedere & in parte felicitatis futurum tibi adventum Sponsi; quem proinde invitabis, ut domi Tuæ impofterum siquidem elegit, tanquam Amicus & domesticus agere velit. Quod si

vero *Differre* volueris; dices Te paratum quidem esse ad omne obsequium, rogare tamen ut absque offensa rem differre liceat & maturiore consilio digerere; siquidem hoc certissimum futurum est quod fata

ordinaverunt. Quod si *Negare* voles, præter supra dicta puncta, hæc tria maxime observa: *Primo* liberalius Sponsum à virtutibus & meri-

Concessurus
notet.

D'laturus.

Negaturus.

tis lauda. *Secundo* Causas da quare neget, tales tamen quæ Sponsum non offendant: Sumuntur vero hæc passim vel ex alia intentione Sponsæ vel ex ordinatione divina. *Tertio*, Roga ut hoc fiat sine læsione amicitiae, & offer obsequia tua Sponso, Procis, atque Amicis pro omni alia occasione.

Pono *Praxes* Dialectice dispositas, quas ubi placuerit Oratorie vertes.

Procis
Conce-
dendi.

PRAXIS CONCEDENDI

Prima.

Primo.
Maj. r.

Jure hospitalitatis apud eos qui humanitatem colunt, debet gratus esse, sacer & acceptus omnis quidem hospes; Ille tamen qui cum nova amicitia, novo domus ornamento venit, & cum gemma singulis optanda non potest non esse gratissimus, etiam ei apud quem crudeliores mores humanitati non nil libaverunt. *Ratio est*: Quia, qui Amicitiam offert, adfert solatium & necessitati parentum & amicorum desiderii & filiorum votis ingens &c.

Minor.

Sed Vos Nob. Domini cum nova Amicitia N. in domum meam veni-

venistis, & in benevolentia, erga me
servum vestrum, plane prodigi, ad-
firmatis, & Vos & Eum maxime,
cujus nomine venistis, meis meritis
& virtutibus provocatos esse. Uti-
nam esset aliquid in me & domo
mea, quod tantorum virorum oculo-
rum & corda posset advertere. Lator
tamen Nobilissimo Domino N. ali-
quid in me placuisse, & hunc adse-
ctum quem mihi domumque meam
offert, libenter accipio, ejusque
voluntati respondere paratissimus
sum: ratus domum meam tanti viri
dotibus & virtutibus consecratum
iri. Ceterum oro enixe, ut Domi-
nus N. si quidem ita satis placuit, ad
me & domum meam, jam non ut
nobilis Hospes, sed ut singularis Am-
icus, aut filius potius in posterum
divertat.

Conclu-
sio.

Secunda.

Et laudare adsectum Domini N. *Secunda.*
& me domumque meam felicem
hodie predicare debeo. Orbi enim
notum est, quantæ familiæ & quan-
torum Parentum homo suas virtu-
tes & monilia in domum meam in-
ferre desiderat, prout ex vestris ver-

bis N. N. intellexi; Cæcus sum, si ornamentum non videam, quod ex utriusque domus conjunctione confurget; Barbarus, si tantum Domini N. adfectum non admitto: Invidus mihi ipsi & domui meæ, si huic fortunæ fores & ostium non aperio. Veniat Dominus N. ut Amicus & filius noster, siquidem Deo, siquidem illi placuit, & nostram domum suis meritis & dotibus exornare pergat. Unicum nostræ senectutis fulcrum erit, & solatium ingens. Vos vero N. N. qui tantæ felicitatis authores esse cepistis, gratia vestra & adfectu singulari adestote. Vobis ego & domus mea, æterno gratiarum vinculo obligabimur.

PRÆXIS DIFFERENDI.

Præxis
Differendi.

Non soli vos limen domus meæ intraistis N. N. vobiscum venit latitia omnis & ipsa fortuna, nobile & aureum vinculum manu offerens, quo corda & domus nostræ in perennem concordiam colligentur: Et non gaudeam, quando Dominus N. tot Majorum suorum, tot sua merita hic deponere, & apud me desideria

ria sua coronare desiderat. Utinam
aliquid in me aut domo mea esset,
quod hunc animi impetum Domi-
no N. succendere potuisset! Sed
cum nihil dignum videam, adfē-
ctum tamen & voluntatem meam
petitioni Domini N. inclino: Deum
ter O. M. precor, ut, felix princi-
pium, felici exitu definiat. Vobis
N. N. immortales gratias refero, pro
favore, adfēctū, lætitia, cujus Autho-
res venistis, oroque enixè, ut mille
salutes Domino N. à me dicere di-
gnemini; postulantes, ut delibera-
tioni aliquod tempus concedere
non gravetur: Magna quippe, ma-
gnis sunt incipienda consiliis. Erit
utique hoc certissimum; quod ad-
amantinis libris Fata futurum in-
scripserunt: nec voluntati divinæ
ulla mora temporis resistet.

PRAXIS NEGANDI.

Et hoc mortalitatis infortunium Praxis
est, quod fortunæ frequenter oc-
currentis, ultrò Dominos, fieri non
liceat: debeamusque inviti inter-
dum felicitatem è gremio ejicere.
Est Altior supra nos Potestas, quæ
cogitationes & voluntates nostras
I. 5. ordi-

ordinat, ut nostrum saepe numero tantum proponere sit, Illius proposita disponere. Nonne felicissimus ego hodie sum, ad quem Dominus N. omni ex parte, sive Majores spectes, sive ipsiusmet studia & merita, Nobilissimus divertit, ut aeterno, foedere domum meam tantarum virtutum heredem faciat. Sed ecce jam aliter cecidit alea; aliter Deus, qui disponit omnia, disposuit. Quare si Domini N. voluntati hac in re respondere non possum, pro illa omni occasione obsequia mea & studia domus meae, pro hoc favore & honore offero: enixe simul precor, ut pristina gratia me excidere non sinat. Vobis etiam N.N. pro obsequiis & studiis vestris, aeterno me compensandi debito obligatum profiteor.

QUAESTIO IV.

Quomodo aliquae aliae Orationes parantur spectantes etiam ad Sponsalia.

Aliquae Multae sunt aliae Orationes quae
Aliae Orationes haberi solent à modernis Politicis
rationes ante & post Sponsalia: Sed de omnibus
quomodo perficiantur. dicere non est necessarium; eo quod vel similes sint praedictis, vel ad

ad eas pertineant, de quibus jam sumus dicturi. Nam *Gratiarum Actio* pro promissione; utique ad *Gratiarum Actio* pertinet. *Significatio de adventu Sponsi*, utique spectat partim ad *Salutatoriam*, partim ad *Petitoriam*: quia in illa, nihil aliud agitur, nisi salus dicitur à Sponso, & ostenditur fervor durantis desiderii: deinde facta mentione temporis, petitur nomine Sponsi, ut actus ille utrique domui honorificus terminetur.

DE DESPONSATORIIS

Orationibus hoc hanc.

Desponsatio est, cum jam mutua Despon
promissio fit futuri Matrimonii; satoriz
præsentibus Amicis utrinque & testibus: Certeque pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In Oratione ergo desponsatoria hæc puncta exprimimus *Primo* Explicamus Dei nutum & lætitiā Amicorum Sponsi, qua hanc futuram conjunctionem prosequuntur. *Secundo* Exponimus adfectum quo omnes eam optant, & gratias agunt Parentibus & Amicis Sponsæ, pro hac in se propensione. *Tertio*, Ominamur quod

decus, quod solatium inde in utramque familiam sit venturum. *Quarto* petes ut gratiæ promissæ Confirmatio in conventu tot illustrium virorum & Amicorum peragatur. Ejusmodi Orationes vix differunt ab iis; in quibus Sponsa petitur: nisi quod ibi coram Parentibus aut Adfinibus Sponsæ fiat; hic vero coram Amicis utriusque partis, & quod hic petatur promissæ gratiæ confirmatio ultima: Quare Præses superius dictæ facile hic accommodari possunt.

Nota.

Est alia Oratio in qua solet petere facultatem Sponsus devovendi se in famulum Sponsæ; aut se ultro devovet, in obsequia illius. Hanc construendo hæc exprime puncta. *Primo*, Expones adfectum gratitudinis ob factam promissionem: & quam Te lætum, quam felicem hæc promissio fecerit, explicabis. *Secundo* Ages gratias quod Te dignum famulatu suo habuerit, & rogabis, ut imperare Tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obsequiis tuis possis asperire.

P R A -

T. 1. c. 6.

C. 1. c. 6.
r. 1. c. 6.
Epist.

P R A X I S.

Et me copia gaudii verborum facit inopem; nec possum eloqui, quæ lætitiæ pectus meum inundaverunt, ubi precibus meis locum apud Te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Illud gaudio identidem sufficit, quod servus tuus esse cœperim: Hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est: hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatem ut jure portem, & jure portare merear, unum oro, ut audacter imperes, & certissimo imperia ante vitam mihi esse experieris.

Oratio
qua se
devovet
Sponsus,
Sponsæ.

SENTENTIÆ VARIÆ

Hæ materiis servientes.

Eccl. c. 6. Qui invenit Amicum, Thesaurum invenit. Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo Tua Thesaurum, morum, virtutum, stemmatum, splendorum, charitatis.

Oratoria
Supel-
lex.

Cassiodorus in Epist. Sine Amico omnis cognatio est tedium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tor-

mentum ; sine ejus solatio vivere est ^{Cassiodo-}
mori. ^{rus in}

Quidquid Amor jussit, non est con- ^{Epist.}
temnereturum. ^{Ovidius.}

Gubernatores accommodant se ven- ^{Stobaeus.}
torum mutationibus, & viri sapientes
adfectibus.

Amor est latens ignis, gratum vul- ^{Petrar-}
nus, sapidum venenum, dulcis amari- ^{cha.}
tudo, delectabilis morbus, jucundum
supplicium, blanda mors.

Quod est in Navigio Gubernator ; ^{Philippus}
quod in Civitate Magistratus ; quod ^{Beroald.}
in Mundo Sol ; hoc inter mortales est
Amor. Navigium sine Gubernatore
labasit ; Civitas sine Magistratu peri-
clitatur ; Mundus sine Sole obtenebra-
tur ; & mortalium vita, sine Amore
vitalis non est. Tolle ex hominibus A-
morem ; Solem è Mundo sustulisti.

Ut vincula ex commissura vires ac- ^{Angu-}
cipiunt, sic ex consensu Viri & Mulie- ^{stinus.}
ris familiae status.

Amicitia est divitibus pro gratia ; ^{Petrus.}
pauperibus pro censu ; Exulibus pro ^{Blesen.}
Patria ; imbecillis pro virtute ; pro me-
dicina egrotis ; mortuis pro vita.

Amicus est anima dimidium. ^{Horat.}

Nullus est amico jucundior posses- ^{Canic.}
sio. ^{Gracius.}

Quo

- Idem. Querendus agro Medicus est corpori,
 & agritudini mentis amicus.
- Petrarc. Fama præsens, absentes parit amicos.
- Idem. Si amicum inveniisti, magnas te di-
 vitias invenisse scias.
- Idem. Magnus thesaurus, est amicus.
- Idem. Cui Amicus abest, manui ei dexte-
 ra & oculus abest.
- Plutar. Amicus magis necessarius est quam
 ignis & aqua.
- Nazian- Amicitia, quæ disjuncta sunt, pro-
 zen. pinqua efficit.
- S. Greg. Amicus animæ custos.
- Boreo. Amicus in pectore quaritur non in
 atrio.
- Hieron. Amicus est alter Ego: igitur qui
 amicum non habet, se non habet.
- Cato. Anima ibi plus est ubi amat, quam
 ubi animat.
- Arist. Arma potentissima sunt hominibus
 Virius.
- Tympius. Quatuor abscondi non possunt; A-
 mor, Tussis, Ignis, Dolor.
- Adagiū. Unus Homo, nullus Lomo.
- Arist. Amicus est anima in duobus corpo-
 ribus una.
- Dion. Non est Amicus qui sempiternæ non
 amat.
- Arist. Non est Amicus quisquis amare
 desinit.
- Horat. R. c. 20. Enrip. in
 Troa.

Ami-

*Amicitia immortales, mortales vero Livius.
inimicitia esse debent.*

*Amore conciliatur Amor: Ma- August.
gnus amoris Amor.*

*Dogma nature est ut amatus ames. Nazian.
Zen.*

*Ostendam Tibi potissimum reme- Seneca.
dium Amoris, ut ameris ama.*

E X E M P L A

Et Alia Supellex.

*Catena, pedica, manicaque sunt Pierius.
Symbolum vite conjugalis. Applica;
Dominus N non refugit hac vin-
cula dulcia, sed appetit.*

*Uxores sunt aureæ compedes rationis Seneca, in
Dial.
et adfectus,*

*Parthen. Parthenia Sodalitas in collegio Ro- Petrar-
Sodal. mano habuit in Symbolo suo CATENA- cha.
Symbol. NAM ea annulus non nexis sibi invi-
Catena cem, sed secreto complexu à superstante
sine ne- magnete compositis, nam Magnes primo
xu con- attrahit annulum ad se, annulus vi at-
nexa, trahitur imbutus, trahit secundum, se-
cundus tertium; et sic fit catena sine
necesse connexa: Lemma fuit: ARCA-
NIS NODIS. Applica; potentem
Magnetem Amorem esse; qui cor-
da hominum arcanis nodis conne-
ctit, & ad se pertrahit.*

Soda-

ero Lincio

Angust

Nazari

Seneca

Seneca

Pierius

Sente, in

Dial.

Petrar-

con.

Idem.

Sodalitas Mariana aliud Symbo- Sodal.
um habuit; Columbam odore perjusam, Mari.
quam gregatim alie insequiebantur: Symbol.
cum Lemmate: IN ODOREM. ba.

Emissa enim una odorifera colum-
ba, plurimas adducit. Applica Te
odore famæ, virtutis, Domini N.
adductum esse.

Idem.

Due facies vinculo coligatæ, sunt
Amoris mutui indicium. Significatur
etiam per Lyræ Amor, quia debet esse
concors. Lyræ autem ea vis est, ut
non solum Alexander ludente Ti-
motheo; sed & saxa paruisse, luden-
te Amphione, dicantur.

Plato.

Amorem magnum Deum esse, dixit,
& omnipotentem: quisque cui nec Her-
cules resistere potuit; & cujus famu-
lum se esse Socrates ex Delphico oracu-
lo Sapientissimus publice professus est.
It quid non vincit Amor? Applica,
& Te ab Amore devictum in Do-
mun D. N. opima Spolia Te & tuos
Majores deferre.

Ravennas
lib. 7.

Apud Athenienses Amori in eo- Tem-
dem Templo cum Pallade Sacra fie- plum A-
bant: Nimirum ut Sapienter ames mori. c
non temere; amare enim & sapere Palladi
vix Deo conceditur. com-
mune.

Romæ Imago Fidei sic fuit expressa:
Ab

Ab una parte stabat forma *Viri*, cui ^{Galliel.}
nomen erat adscriptum HONOR. ^{Choulius.}
Ab alia parte forma *Virginis*, cui ad- ^{de Imag.}
scriptum erat nomen VERITAS. ^{Deo, & nat. Gall.}

Hæc autem Honori manum porri-
gebat: Inter has duas statuas, me-
dia stabat alia, cui nomen adscri-
ptum erat AMOR. *Applica*: Hæc
duo esse quibus Amor supervenit,
nempe honorem natalium, & Verita-
tem adfectus: quæ duo cum Domi-
nus N. habeat, & in Domo D. N.
esse agnoscat, tertium, Amorem vi-
delicet supervenire desiderat.

Amicitia
pomo
lucrata.

Mater dedit filio tria poma, ut ^{Tympius.}
hunc instrueret quem eligere ami-
cum deberet. Hunc nimirum qui tra-
ditum sibi pomum æqualissime divide-
ret: Nam qui sibi maiorem sume-
ret partem, hunc utilitatis suæ stu-
diosum fore putabat: Qui sibi mi-
norem accepisset partem & filio red-
didisset maiorem, hunc Adulato-
rem: qui æqualem sibi & filio sum-
pisset, hunc verum amicum & sin-
cerum. *Applica per Rejectionem* ar-
guendo temeritatis, quod Amorem
pomo lucrari vellet: Non sic Domi-
nus N. Cor, *Se, Sua offert.*

Sylla.
Felix.

Lucius Sylla cognomine Felix hoc ^{Plutar.}
pri-

primum inter fortunas sibi esse dixit; quod P. Metellum haberet Amicum. Applica: Dominus Feliciorem se habebit, si apud Te Amicitiam poterit inire.

Plutar.
in A.
populicis

Lacinarum Virgo quedam, roganti Virgo. cuidam quam dotem esset allatura, respondit: Pudicitiam, virtutem mihi à Majoribus traditam.

Pycius
lib. 46.
Idem.
lib. 54.

Amor alas habere pingitur, sagittas Amor item & arcum. Pingitur etiam Amor in una manu pomum habere, in altera papaver; significat jucunditatem fluctuosam, securitatem & foecunditatem.

Tymon

Narratur, olim Amicos duos ad Vulcanum ivisse, postulantes, ut se in unum hominem transformaret & transduceret.

Nat. Co-
mes
Myth.
lib. 8.

Mos antiquus fuit multorum, ut Mes nuptias prestantium Mulierum virute Antiq. comparandas proponerent. Sic Anticus Rex Lydiae filiam suam Alceim victori cursus proposuit: Sic Danaus filias, Pisander Camirensis Sorores, &c.

Nat. Co-
mes in
Myth.
Et Ovi-
dus in
Metam.

Atalanta Iasi Regis filia corporis Atalan- viribus & elegantia atque pedum velo- ta. citate excellens, nulli volebat nubere nisi à quo in cursu esset victa. Multi atten-

Plutar.

attentarunt hæc sponsalia, sed victi ab illa, sicut conventum fuit, in pœnam occisi sunt: Tandem Hippomenes tria poma aurea sumens ex Hesperidum hortis, cum illâ certamen ingreditur, & quoties antecedit Atalanta, toties Hippomenes ad partem pomum aureum projecit, cuius pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum sustulit. Sic ter dum fecit, victor evasit & Sponsam accepit. Applicata; Ludicra esse hæc media quærendi Sponsam.

Pythagoras.

Pythagoras docebat eos qui Amicitiam colere vellent, omnia ad commune conferre debere. Applicata; hoc vult facere Dominus N. omnia quæ à Parentibus decora & à virtute sua habet, ad usum Amicitiaæ ecce confert.

Mos Græcorum.

Apud Græcos & Macedones dum inibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebat panem gladio divisum gustare.

Symbolum Friderici Duc. Julia.

Carolus Fridericus Dux Iuliacensis pro Symbolo habuit parvam, sicut scutum cordibus humanis plerum, cum inscriptione; HIC MURUS AENEUS ESTO. Applicata; omnes nos defendere nitimur ab hostili tempore & oblivione subruente omnia: nullus autem murus fortior est.

Erasm. in Apophtheg.

Alex. ab Alex. lib. 2.

Encl.

Est, quam concordia familiarum & conjugium, in quo tot corda connectuntur. quot in amicitiam admittuntur.

Lib. 16.
natur.
hystor.

Cælius
Rodig.
lib. 6.
antiqu.
lect.

Plinius ait reperiri *Arborem* quam **LARIX**. dam nomine **LARIX**. quæ igne non comburitur, quin potius si in ignem conjiciatur ac si esset lapis, ejus flammis resistit; quod experimento probavit *Cæsar*, circa civitatem *GeXgobiam*, ibi namque erat *Turris* ex hoc ligno confecta, cui ignem apponi jussit & cum flammis unde quaque circumdaretur, nullum detrimentum passa est.

Turris.

Erasim. in
Apoth.
lib. 3.

Alex. ab
Alex. l. 4.
cap. 7.

Lacedæmonii priusquam ad bellum moverent victimas *Ancrim-* molabant: Cur non potius *Marti* bellorum Duci? credebant victoriam in bello subditorum potius adfectu quam ab *Armorum* robore dependere.

Amori
victimæ.

Alex. ar
Alex.
lib. 2.

In Embl.

Alciatus pinxit *Plyssæm* consilio prudentissimum, & *Græcorum Diomedem* fortissimum cum inscriptione **U-
NUS NIHIL, DUO PLURI-
MUM POSSUNT.**

Ulysses.
Diomedes.

CAPUT IV.

De Orationibus Nuptialibus.

Oratio-
nes ad
Nuptia-
lia spe-
ctantes.

Post firmata *Sponsalia*, ubi dies Nuptiarum advenit, iterum Orationibus certatur: sed pleræque *Salutatoria* sunt; *Gratulatoria*; *Gratiarum Actoria*; quæ proprie ad Nuptias spectant hæc sunt: *Primo*, Est Oratio, qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante vinculum maritalle à Parentibus vel Adfinibus Sponsæ. *Secundo*, Est Oratio quâ respondetur nomine Sponsæ, sponso. *Tertio*, Est Oratio qua traditur post Copulationem; à Parentibus vel Adfinibus Sponsa Sponso; & omne jus Parentum vel Adfinium in Sponsum transfunditur. *Quarto*, Est Oratio qua gratiæ aguntur pro Sponsa nomine Sponsi. *Quinto*, Sunt Orationes quibus gratulantur Amici & Hospites præsentés. De Singulis distinctè quomodo construendæ sint, quæramus.

Quæ.

Q U Æ S T I O I.

*Quomodo constructur Oratio in qua
nomine Sponsi petitur Sponsa ante Co-
pulationem.*

Hæc puncta servari solent : *Pri-* Petit-
mo ; Discursus aliquis ponitur , sive rus
de voluntate Dei disponentis om- Sponsam
nia , cui ne in minimis resistendum ante Co-
est : Sive de lætitia qua perfunditur pulatio-
is , qui expectatum tempus desiderii nem ob-
explendi tandem advenisse videt : Si- servet.
ve de Constantia affectus ac Amo-
ris qui temporis mora , si verus est ,
intepescere non solet , sed incremen-
tum sumere.

Secundo ; Fit applicatio ad Spon-
sum qui vel voluntati divinæ , à qua
ductus fuit in Domum Sponsæ , re-
pugnare non vult ; vel latatur tem-
pus venisse quo promissio explea-
tur : vel adfectum habere dicitur æ-
que stabilem ut ante , erga Domum
Sponsæ & ipsam Sponsam. *Tertio* :
rogatur Parens vel affinis Sponsæ ,
ut promissam Sponsam , nunc , quia
tempus venit , ei extradere velint . &
hoc æternum amicitiae vinculum
inter utrasque nobiles familias in-
choare. *Quarto* : Offeruntur obse-
quia

quia & gratiae. *Breviter*, optime hæc Oratio construitur, si in illa revogetur promissio facta Matrimonii; Si protestatio fiat durantis animi & amoris; Si rogetur extraditio Sponsæ; si gratus animus offeratur.

P R A X I S.

Græcis
dicitur
Albe-
ston La-
pis.

I.
Praxis.

Frustra Secretarius Naturæ *Plinius* tantis verborum phaleris *Asbesti* lapidis constantiam famæ & admirationi proponit; quod succensus igne semel, imposterum nullo possit extingui Oceano. Pectus ille sincero candens Amore vidisset, magis Amoris ingenium admiratur, majorem fecisset commendationem.

Profecto *Adamante* scribit, qui *vere amat*; nullisque evertendum machinis gerit propositum, amato potius: Hoc donec fiat omnis illi festinatio mora est; omnis expectatio, violentia: Imo pone gladios; funde maria; explica ignes, & mille discrimina rerum; per omnia perget audax Amor, in amplexum dilecti, citiusque volet emori, quam non pervenire. Recens & Domesticum ante oculos exemplum videre licet in D. N. Domum, ille Tuam
N. ama-

N. amare cepit, cum tua stirpe nobili amicitiam inire petiit: & quid ardentius voluit hætenus quam conjungi? quid sollicitius expectavit, quam cum diem qui summam rerum ferret, coronaret fortunam & desideria felici fine absolveret? Hic igitur cum faustus advenerit & jucunda hospitem comitia id exigere in partem lætitiæ videantur. Dominus N. promissam sibi dilectam, velut eximium & dulce debitum à Te Domine N. repetit. In te solatia & gaudium, à Te tot Amicorum vota pendent & desideria; annue verbo & diem lætitiæ implevisti: Cæterum Dominum N. æternis tibi meritis perpetuo obæratum experieris.

P R A X I S   A L I A .

Supra vocem & Eloquentiam est lætitia, quæ hodie Dominus N. perfunditur, cum ex hodiernæ diei diu expectata præsentia, tum ex tot Magnificor. Dominorum Illustri hospitem Corona; qui serias amicitias hodiernas & negotium Domini N. inter omnia maximum, præsentem exornare non recusarunt: Amico amplexu excipit omnes & æternum

K

sibi

sibi futura cordi hæc tanti momenti beneficia sanctissime pollicetur. Sed ut cumuletur lætitia & culmen accipiat; Tu Author esse debes Domine N. A Tè Dominus N. à Te Domini N. N. Amici enixe orant, ut quam sibi dilectam & præ omnibus unicam fata destinaverunt, virtutis & familiæ tuæ splendor suavit, nobile verbum & gratia tua promissit, ei nunc in æternam fidem & amorem porrigas: ut hic perennis Amicitiae auspex dies insurgat auctior. Hoc unanimi consensu volunt omnes, hoc perpetuum tibi devota Domini N. iterum iterumque petunt desideria.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur Sponso à Parentibus Sponsæ vel Adfinibus.

Primo fieri solet vel discursus brevis de voluntate Dei disponentis omnia; vel de constantia amoris veri; vel de lætitia, quæ percipitur ex adventu Sponsi, Amicorumque ejus, & ex præsentia diei nuptialis; quo Nobile Amicitiae Vinculum utrique Familiæ debet imponi; vel

Respon-
soria
quomo-
do con-
struen-
da ad
præced.

ab

ab æstimatione adfectus Sponsi, qui non satis habuit rogare semel sed iterum iterumque precatur. *Secundo* Annuitur petitioni & siquidem ita volentibus animis Deoque disponente fit, omen sumitur futuræ faustitatis.

P R A X I S.

Etiam nunc noster in Te calet adfectus & magis succenditur ex tot Illustrum Hospitum Amicorumque præsentia & iteratis precibus tuis Domine N. Non sic levi momento fundatam habeo fidem, ut facilis inconstantia everterit: non sic hoc Nobile Amicitiae Vinculum, quod subire paramus semel placuit, ut displicere possit. Quod maturis utrimque consiliis ponderatum est, quod nobili verbo & promissis decretum, adhuc inviolabile possidetur. Ne verò tempus amplius gaudia differat, fiat feliciter! fiat bene precantibus Superis quod sic amat fieri nobis volentibus! *Vox Populi, vox Dei est*: quod autem vocante Deo fit; anne prospero successu destitui potest? Hilares præterea vestri Hospites & effusi in vultus ani-

Praxis.

mi, ad omnem faustitatis spem, non inutile mihi augurium porrigunt.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo construitur Oratio, in qua post Vinculum Maritale traditur Sponsa Sponso à Parentibus vel Adfinibus?

Traditoriz quomodo fabricanda post Copul.

Primo, Præmitti solet vel laus Conjugii: vel lætitiæ manifestatio de vinculo injecto: vel discursus aliquis de Amicitia: vel quid simile. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Majoribus, Parentibus, Nobilitate, Adfinitate & ab iis virtutibus, quæ illi propriæ sunt; ut est Pietas, Verecundia Honestas &c. *Tertio*, Explicatur adfectus Parentum; quo in Sponsam feruntur, & quo eam tradunt. *Quarto*, Exponitur adfinium lætitia, & votum pro felicitate, virtute, imitatione parentum. *Quinto*, Commendatur Sponsa Sponso ut ejus curam habeat, amorem & venerationem.

Nota.

Adverte vero non semper necesse esse omnia hæc prædicta puncta in Oratione exprimere, sed quæ pro tempore & loco videbuntur, dicere;

ces; quæ itidem videbuntur, omit-
tes.

P R A X I S.

Brevissima quidem est illa *Episco-
pi Wilnensis Eustachii Wollonicæ* sed ^{1.} Praxis.
nervosa & plurima continens; qui
ex tempore iussus à *Sigismundo III,*
gloriosissime memorie, tradere Spon-
sam ex Reginae Gynæceo nomine
Leonoram, cuidam Magnati, sic dixit:
Illustrissime D. *Hæc est Leonora*, Tu
illam in Conjugem accipe, ama &
honora. Dixi.

P R A X I S S E C U N D A.

Adhuc felicitatis plenitudinem, ^{2.} Praxis.
quam dies hodiernus in sinum ve-
strum & animum infudit, non satis
explicuero; si nobilem Conjugii
Copulationem inter omnia Socie-
tatis vincula & arctissimam & ju-
cundissimam esse dixero; & quod-
dam humanæ felicitatis Corolla-
rium. Altius est beneficium quam
ingeniis attingi possit. Latius & am-
plius quam verbis suis Eloquentia
circumscribere. Nec late fluens so-
lum *Ciceronis* copia hic deficiat, nec
stagnans *Isocratis* suavitas; sed cen-
tum

tum ora & centum Linguæ, sole-
ne Poëtarum in caussis gravioribus
votum ad enarrandum non suffe-
cerint. In cæteris enim inveniendis
aut mortalis necessitas aut industria
subtilior humana excogitando labo-
ravit: Connubium, ipsius Potentis
omnia, naturæ Authoris inventum
est, adhuc ab ipsis Mundi incuna-
bulis, in illo voluptatis Viridario;
Cui magnam beatitudinis partem
deesse credidisset, nisi primos inter
homines hoc decumanum munus
inseruisset; quod cum tempore
deinde ad nos hereditaria felicitate
transiret. Parentis & Filii amorem,
supremum naturæ vinculum & jus
cedimus? Ecce strictius Sponsi
charitatem & fœdera, quæ & Pa-
rentem à Filio deseri, & Filium à
Parente manumitri possunt, persua-
derem: Phytiam Damoni accessis-
se, Orestem Pyladi uberrimam gau-
dii materiem reputavimus, virtutis-
que & fortunæ singulare privile-
gium: Conjugio tot Amicos para-
veris, quot utriusque familiæ ho-
mines in unam sanguinis lineam fa-
cis convenire. Parum est thori So-
ciam, curæ vitæque Consortem ac-
cipe-

cipere; dulcissima humanæ conversationis & gravissima nomina, *Imperium & Servitus*; ea hic temperantia mansuescunt, ut & dulcedo gravitatem minuat, & gravitas augeat dulcedinem: Sic alter in alterius jus concedit, ut suo non abeat; sic suus manet, ut totus sit alterius; uterque servit: & quæ duo erant ac diversa, Sacra Metamorphosi eadem sunt & unum. Quid quod aliquam æternitatis imaginem æmuletur & perenni nepotum successu, familiam ab oblivionis ruina sustineat? aureæ non inconveniens Arbori, in qua

*Ramo avulso uno, non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga
metallo.*

Hinc felicitatis acervum nobis hodie cœlitus obvenisse Nobil. N. cum cæterorum plausu Amicorum gratulor. Tibi vero imprimis Domine N. qui hanc N. Virginem in perenne vitæ consortium & eligere voluisti & copulare; cujus ego vitam cum inspicio, ita omnium honestarum actionum societate contextam invenio, ut sub nobilibus figuris Natalitia Claritas velut aurea

tela lateat, emineatque decentius, si Paternum Maternumque Genus; tot utriusque ordinis Heroës; uno impetu obtutum incurrunt, ut me quos proferam, quosve silcam, in ambiguo sistant. Sed quis in Sole nisi noctua cæcutiat? quis nobilissimam stirpem nisi hōspes in Patria ignoret? Adhuc fama non conuenit, nec senescet unquam, Sed immortalis gloriæ *Phœnicem* in memoria posteritatis faciet æternum juvenescere. Quis Nob. *Arum* &c. N. quis *Parentem* Virginis, quis *Fratres* nescit? &c. Adhuc *Subsellia* Senatorum ornant &c. ut me tempus citius deficiat, quam singula virtutum magis quam virorum nomina possim enumerare. Ipsa Virgo Nob. quos hætenus vitæ annos exegit, cum probitate egit, ut in summam de se semper Parentum Amicorumque animos spem crexerit, & mitiorem honesti familiam, qua se hic sexus solet exornare abunde collegerit. Hanc itaque tantorum Herorum Heredem, tanti sanguinis Neptem, & tantarum virtutum Sponsam cum hodie ad intimam cordis familiaritatem admiseris, Parentem-

rentum & Amicorum nomine atque adeò animis omnium Illustrissimor. hospitum iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut foveas perenni amore, ut honores Sociam nec monere me sinit tua Nobilitas, nec orare pietas. Ultra spem & preces dignaberis illam, quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus promulgatione quævivisti, elegisti. Adfuit modo *Superi* & quam inchoavimus Amicitiam in felicem faciant sobolescere posteritatem.

QUESTIO IV.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur nomine Sponsi ad traditionem Sponse.

Primo, præmitti solet vel laus Respon-
Conjugii vel Amicitiae; vel solet soriae ad
explicari lætitia ex inito Conjugio preced.
orta; vel aliquis alius discursus fieri ex consuetudine Gentium vel ab aliqua Antiquitate. Secundo Laudatur Sponsus à familia & Virtutibus. Tertio Explicatur animus Sponsi de tali Socia, agunturque gratiæ pro illa sibi tradita. Quarto promittitur adfectus, debitusque cum amore

more honos Sponsæ. *Quinto* Vota
fiunt & apprecationes.

P R A X I S.

Praxis.

Amico diu quæsito, diu desiderato potiri, hæc demum lætitia est, quæ nullis Eloquentiæ cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris *Celeusma suum Nauta*, ubi procellis superior tempestates transiit, & incolumis portum ingreditur: canit *Peana miles*, quando hoste subacto victoriam adipiscitur: *Cursor in Olympiis* ubi consecutus Coronam est, *plausus hominum & Triumphos præstolatur*: Sed potiori jure Amicus, postquam Amico frui conceditur; nec *Celeusmate*, nec *Peane*, nec *Triumpho*, aut si quid Orbis amplius excogitat, lætitiâ suâ potest evolvere. Quippe Amici pectoris & portus, & victoriæ & triumphus & corona alter Amicus est. Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui ævi gloria Antiquitas; fingat, scribat, dicat duos sibi ejusmodi prærogativæ Amicos fuisse, quorum uterque à se habere & alter in alterum *Vulcano* artifice recudi voluerit, atque unus homo fieri: *Ferias etiam Amoris Solemnnes instituat*;

tuat; quibus Amicis convenire San-
ctum fuerit atque in reciprocum æterni
adfectus debitum conjurare. Habuisse
hoc, sicut alia pleraque communi-
sci antiqui poterant & imaginaria
felicitate lætari: Nos sacro Conju-
gii fœdere & videre fieri possumus
& possidere gratulamur. Nonne e-
nim hæc pulchra Metamorphosis &
unio? quando non Sponsi dum-
taxat Cor & animum, in Cor &
Animum Sponsæ transire intue-
mur, sed nobiliss. præterea stirpes
venusta confusione commisceri, ut
amplius Reip. lumen crescat & or-
namentum. Hæc ego cum dico Te
non possum non laudare N. cujus
arbitrio & gratia hoc nobilissimum
par conjugum convenire potuit:
qui omni ornatam Choragio virtu-
tum filiam tuam Domino N. pleno
jure in æternam amicitiam concess-
isti. Non errasti certe in amico de-
ligendo: Nam sive stirpem Domi-
ni N. spectare velis, eam utique esse
nôsti, quam merito jure *Equo Tro-
jano* conferre possis *ex quo tot Herot's
quot homines prodierunt*, in Orbis
& Patriæ defensionem. Fuerunt in
hac Illustri Domo qui victrices A-

quilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt, qui Consiliis, fuerunt qui Manu fulserunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in Patriæ salutem profuderunt; longe ab eorum consuetudine diversi qui immensis poculorum certaminibus & quasi bello nihil præter vinum pro Reip. salute effundunt. (Hic laudetur susus familia) Majorum suorum vestigiis insigniter inhæsit Dominus N. & cum teneriores annos in Scholis ad virtutem & probitatem exegit, tum reliquos in cæteris exercitiis, in exteris Nationibus, in Castris, in Militia, in Aula Seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis portum quæreret & familiæ suæ solatium, hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse lætatur. Gratias habet immortales pro adfectu, & hanc nobilem filiam quam in confortem ei dedisti, non eordi sibi futuram, sed Cor & Animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi interim obsequia sua æternum devovet, hoc uno sollicitus ne ingratus moriatur.

Q U Æ S T I O V.

Quomodo construuntur Orationes in quibus hospites & Amici præsentés gratulantur Sponsis.

Primo ; poni solet vel significatio Gratulati-
lætitia exundantis in omnes, vel dis-^{torix.}
curritur breviter de felicitate ejus,
qui æternum & fidelem Amicum
invenit ; vel laus connubii ponitur.
Secundo ; fit Gratulatio Sponsis su-
per præsentí felicitate. *Tertio* ; Omen
sumitur de futura faustitate. *Quarto* ;
Laudantur Conjuges , à Familia &
virtutibus. *Quinto* ; Vota fiunt &
apprecationes: *Exemplum* habes hu-
júsmodi Orationis , supra Capite 2.
sub sexto Modo. Exemplo 1.

C A P U T V.

De Orationibus Epithalamicis.

Epithalamicæ Orationes illæ di-
cuntur, quæ haberi solent ad thala-
mum , quando Sponsa Sponso ite-
rum traditur. Vix in aliquo diffe-
runt hæ Orationes à superioribus
Nuptialibus , nisi tantum tempore.
Claritatis tamen gratia etiam de illis
distincte dicamus.

Due precipue sunt; Vna nomine Parentum & consanguineorum in qua traditur Sponsa Sponso & plenum jus transfunditur in Sponsum. Altera est nomine Sponsi, in qua gratiæ aguntur pro sponsa.

Q U Æ S T I O I:

Quomodo construitur Oratio in qua nomine Parentum vel Consanguineorum traditur ad Thalamum Sponsa Sponso pleno jure?

Epitha-
lamicæ.

Fere eadem puncta servari debent, quæ servari dixi in Oratione Nuptiali traditoria Sponsæ: nam *Primo*, poni solet vel laus Nuptiarum: vel discursus aliquis de Amore aut Amicitia; aut de fortuna ejus qui fidelem & insignem invenit Amicum: vel explicatur lætitia communis de inito Matrimonio inter hos conjuges. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Familia & dotibus. *Tertio*, commendatur Sponsa Sponso & traditur ei in illam plenum jus. *Quarto*, fit cohortatio ad mutuum Amorem & concordiam. *Quinto*, Apprecatio felicitatis & benedictio impertitur.

P R A-

P R A X I S.

Ea est creatarum rerum ambitio, Praxis.
 ut nulla non Societatem desideret :
 N. Domine. Forum Universi Aë-
 rem si adspicimus, concolores A-
 ves pariter volare videbimus : si
 in Sylvas & Nemora descendat co-
 gitatio, CERVOS gregatim curre-
 re & quodcunque Animal cum hu-
 manitate communicat, similitum
 contubernia vestigare & sequi ani-
 madvertemus : Et viventia quidem
 convivere non utcunque admira-
 tionem superat : illud stupore magis
 quam verbis dignum ; quod Ioannes
 Bussamantius inter Adamantes duos
 se vidisse historica fide confitetur :
 Duos, inquit, Adamantes heredita-
 rium unius familia pretium vidimus,
 naturali connubio ita sociatos, ut ma-
 rem alter, alter fœminam retulerit ; hos
 si loco componeres uno, videbās perenni
 amplexu & osculo secum harere : si se-
 parares spatiis & situ, radiis tamen &
 quodam promicante fulgore se mutuo
 intuitu irrorabant, donec fecunditate
 mirabili tertius è duobus Adamas, sin-
 gulos in annos nasceretur. Quod si
 muta mutuus tangit Amor, quidni
 ho-

Ada-
 mantes
 duo.

homo animal ad societatem natum? ut sollicitus inveniatur, cui cor amicitiae obliget vinculo, desiderii orbem inambulet? Utcunque enim bonis animum vitamque impleverit; si amico tamen careat, nullius boni jucundam possessionem habebit. Non quiescit *Magnes* nisi *Cynosuram* habeat; nec Homo si non Amicum. *Alf*; *que igne & aqua vivere homini non est possibile*; potio-rem tamen igne & aqua magisque necessarium Amicum esse censuit cum cæteris *Plutarchus*: Unde venuste Latini *Amicitiam à necessitate Necessitudinem* voluerunt nominare. Sed quid multa? Tu N. impetu naturæ & imperio persuasus, amicum Tibi & socium prudenti diligentia quaesivisti, quaesitum invenisti, inventum ecce è paterna manu accipis. Accipe & posside, quam per me servum & Amicum tuum Tibi tradit N. Dominus filiam: accipe Nobilem Nobilium Heroum sanguinem, Familiae Gemmam, Parentis Speciem, Matris solatium, & *Anima dimidium*. Accipe simul cum ea verrecundiam virginem, & fere dixerim Angelicam: Accipe humilis ani-

mi pietatem, devotionem ad tuos
nutus & obsequia promptitudi-
nem, & cæterarum virtutum gynæ-
ceum, accipe jus & potestatem,
quam Pater cum amore pariter
omnem tibi cedit in filiam suam.
Quod si & stirpis claritatem deside-
ras, cum Te sanguinem accipere co-
gita, qui liberalissime in amorem
Patriæ fusus, eos nutrit Héroës,
qui & Sago & Toga celebres, apud
famam vivunt, viventque in memo-
ria posterorum, donec Orbis recte
gesta sciverit revereri. Veniat in
mentem Dominus N. Patruus; ve-
niat Avus &c. Hunc igitur amicum
perennem, hoc ornamentum Do-
mus Illustrissimæ; ut amico pecto-
re & suscipias & foveas, & Parentes
Magnif. per me orant, & precamur
Amici. Nec tua sponte inclinata vo-
luntas multis eget precibus inflecti:
Nulla *Erynnis* infelix concordiam
vestram temeret: aut *Alecto* tu-
multuum obsterix domi vestræ re-
sideat; sed Amor, sed faciles *Gratie*,
sed honor, sed fortuna & omnis fe-
licitas comitentur, assideant; nec
hospitentur, sed habitent. Hoc bene
precati vovent N. Parentes: hoc nos
Ami-

Amici & Adfines unanimi desiderio
precamur.

*Este pares & ob hoc concordēs vivi-
te, nam vos*

*Et decor & Virtus & Amor socia-
vit & atas.*

Q U Æ S T I O II.

*Quomodo construitur Oratio in qua
gratiæ aguntur ad thalamum, pro Spon-
sa sibi tradita, ab Amicis Sponsi.*

Respon-
sorix ad
præced.

Primo; Solet præmitti vel Matri-
monii laus vel discursus de beneficii
obligatione; vel de Amicitia aut
Amore vel etiam lætitia explicatur,
quæ omnibus inest ex felici nuptia-
lis diei successu. *Secundo*, Breviter
laudatur Sponsus à Majoribus & vir-
tutibus. *Terio*, Acceptatur Spon-
sa & pro ea gratiæ aguntur. *Quarto*,
Promittitur omnis Amor & honor
Sponsæ. *Quinto*, Vota fiunt & ap-
precitiones & ad omne obsequium
oblationes. Solent interdum aliqui
hic subicere Gratiarum Actionem
ad Parentes Sponsæ, pro bona edu-
catione Sponsæ Sponso enutritæ; &
mentionem simul facere hospitum
maxime præcipuorum, quibus gra-
tiæ dantur, quod adfuerint.

- P R A -

P R A X I S.

Odium perenne apud veritatem ^{Praxis.}
 meruerunt, tamquam sacrilegio in-
 fames. *quicunque AMOREM & pue-* ^{Amor}
rum esse & cecum ausi sunt comminisci. ^{Cæcus}
 An enim Amor immaturus semper ^{& puer.}
 & semper fragilis est? cujus forti-
 tudini nullum robur par potest Or-
 bis invenire. An semper stupidus &
 incogitans consilii? ut quem hodie
 in animum & pectus admisit, cum
 cras mutato suffragio non de me-
 moria solum, sed oculis etiam ex-
 turbet. Leviores isti plumâ gratiam
 putaverunt, & in omni pectoris de-
 siderio, nescio quid puerile decreve-
 runt inveniri; ipsi pueris magis pue-
 riles, quibus maturo mentis obtu-
 tu nondum licuit adultum agno-
 scere Amorem. Vel cum nomen
 improbitati dederunt, quod ipsi non
 sunt, alios non esse arbitrantur. Suis
 moribus metiuntur cæteros, & aspi-
 cere solent nullum, nisi suæ de se
 opinionis vitro oculos inumbrent.
Argum ego potius Amorem dixe-
 ro & supra Heroës invictissimum,
 qui plena timoris sollicitudine inspi-
 cit omnia, attendit omnia, vitamque
 prius

prius destituere, quam amatum obstinato conatu laborat. Et verò prophanus Amor, si forte levi receptus fomite, ubi aliquantum arsit illustrior, non difficulter extinguitur. Hic certe connubii, quem natura & naturæ Author consecraverunt, flammæ celestis æmulus est: lucet & ardet semper, si in fidelia cecidit pectora, tenebrasque & fumum ignorat: Hoc prudenti Amore succensus animus N. nobilis prosapiæ & Majorum imaginibus clarissimus, socium vitæ & consortem quæsit; hoc, invenit; hoc, è benigna & paterna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc, habebit; hoc, possidebit, donec vita superaverit. Lætari quidem ille potest, de Majorum suorum non vulgari luce; atque ut lucernam in sole non præferam, quot suæ familiæ viri, tot Patriæ ornamenta, sunt, à quorum gloria & dotibus ne latum unguem abivit: sed nobilissimam hanc domus suæ lucem, cum nobiliss. stirpis tuæ radiis commisceri, tot Heroës Majorum suorum tecum & cum Heroibus Majorum tuorum in recte gestorum communionem concedere, hoc

hoc gaudiorum ingens diluvium est, cui omnium nostrum animi atque pectora non innatare debent sed mergi. Aderunt Boni superi sine dubio, & quod hodie felici initio incipimus, hoc felix successus, non sine fama & posteritatis commendatione perficiet. Magnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam Domine N. non in cordis dumtaxat & animi sociam, sed, si dulce Mariti nomen patitur, in Dominam servus ad honorem & cultum paratissimus admittit: Et hanc à Te sibi hactenus enutritam, optimisque & sanctissimis moribus imbutam fuisse, & gratulari debet & gratias reponit immortales. Tunc ad voti culmen se venisse arbitrabitur, si grande quod subit debitum, sua obsequiorum gratitudine, non dico adæquare laborabit, sed æstimare æternum ostenderit. Vobis etiam Perillustres &c. Domini hospites, qui vestra nobili præsentia, hoc perennis amicitiae sacramentum condecorare voluistis, siquidem verba non suppetunt, quibus gratiæ possint referri, ahimum suum Dominus N. cum utriusque familiæ obsequiis, volun-
tati

tati Illustrium Dominorum N. N.
& nutui devotum æterna dedicat
subjectione. Dixi.

APPENDIX.

Observa Primo, Posse interdum fieri, ut solitaria Oratio dicatur nomine Sponsæ, in qua gratiæ aguntur parentibus pro honesta educatione: Quæ Oratio quomodo construenda sit, & facile patet cuivis, & si quidem Gratiarum Actoria est, inferius docebimus.

Observa Secundo, Interdum contingere ut alter conjugum conditione inferior sit altero, nec adè clarus, ut cum dignitate ex familia & majoribus laudari possit: tunc ergo prudens Orator, vel communem locum de nobilitate tractet: vel in utraque Oratione tam traditoria quam responsoria nobiliorem Conjugem laudet, non instituendo comparationem familiarum, sed potius dicat, æstimandum beneficium esse quod talis ac tantus eam personam ambiverit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes & dotes, cujus Natalem fortunam laudare non poterit.

SEN-

SENTENTIÆ

his Materiis Servientes.

- Domus & divitiæ dantur à parenti
bus, à Domino autem prudens Vxor.* Oratoria
supel-
lex.
- Prov. *Mulier digna, corona est viro suo.*
- Ecl. 9. *Mulieris bona beatus vir, nam na-
merus duplicatur dierum ipsius.*
- Ecl. 16. *Gratia super gratiam mulier sancta
& pudica.*
- Petrar. *Conjugio ornatus speciosa vin-
ctus es catena, unde Te sola mors li-
beret.*
- Phocyl. *Ne maneat sine Nuptiis, ne sine no-
mine pereas.*
- Plutar-
chi. *Amor conjugalit naturam nostram
pessum euntem gencrando resuscitat.*
- Gregor. *Amicus Anima custos est.*
- Idem. *Amicitia est una anima, duo cor-
pora ferens.*
- Idem. *Inimicitia terminos cognosce, Ami-
citiæ nullos.*
- Chryso-
stom. *Quot Amicos paraveris, tot oculos
habebis, quibus quæ velis videas: tot
aures, quibus quæ decet, audias; tot
consilia, quibus de iis quæ conducunt
consultare possis,*
- Seneca. *Nihil aque agrum rescit; sicut
Amicorum adfectus; non iudico me
mori,*

mori, cum illos superstites relinquo; puto me victurum non cum illis, sed per illos.

Non exercitus neque thesauri praeidia regni sunt; sed Amici. Sallust.

Nulla est pretiosior possessio bono Seneca. veroque amico, nec aliunde plus fructus ac voluptatis capitur.

Amici non debent esse, ut supputatorii calculi, qui interdum valent multa millia, interdum nummum, interdum nihil. Solon.

Tota domus duo sunt, iidem parent-que iubentque. Ovid.

Tristia omnia vince, aut Animo aut Amico. Anonym.

Satis magnum Regnum est Marito Euri-
Vxor et Liberi.

Optime sunt divitiae generosam invenisse Conjugem. Menander.

Virtutis penu est generosa mulier. Alexander.

Genus humanum sociale est, ipsius autem societatis principium est Conjugium. Aethi-
naus.

Coniunx aut perenne refugium aut perenne tormentum. Fulgent.

Bonum Maritum agere, quam in Republica magnum virum esse, plures re-
teres amplius censuerunt. Alex.

Conjugium genus hominum immortale reddit, In-

Inter Conjuges pullulent quotidie timor, gratia, amor mutuus atque fides.

Uxor existimet mariti mores esse legem vite sue impositam quam sequatur.

Quod honestius levamen quam assumere conjugem prosperis dubisque sociam?

Tanto Uxor est honoratior, quanto amplius virum honorat.

Concordia fulciuntur opes.

Conjugum dissensio, est totius domus perturbatio.

Similes sunt senectus & nuptie: utrumque consequi desideramus; postquam vero nacti fuerimus, tristamur.

Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem.

Qui verè amicus est, omni tempore amicus est.

Pulchra mulier est saepe inaurata pillula, formosa ad videndum, acerbata ad sumendum.

E X E M P L A

Et *Alia Supellex.*

- Themisto. *Themistocles dicere solebat eligendum* *Stobaeus.*
potius esse virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro; alludit ad Diogenis dictum, qui viso divite indocto, en, inquebat, Ovis aurea. Ovis propter stultitiam, Aurea propter divitias!
- Diogenes. *Democritus dicebat, eum qui bonum* *Idem.*
generum nactus esset, invenisse filium: cum autem qui malum; perdidisse & filiam.
- Olympius. *Olympius dicebat, quidam nec auri-* *Eras. l. 5.*
bus nec oculis, sed digitis. Vxorem ducunt, solam spectantes dotem.
- Socrat. *Socrates consultus à quopiam A-* *Anton. part. 2.*
dolescente, an Vxor ducenda esset? dixit; Pisces qui nondum intra nassam sunt, volunt intrare: qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic tu vide ne idem tibi contingat.
- Epaminondas. *Epaminondas reprehensus à Pelopi-* *Brissen.*
di, quod calebs viveret; non curas tu, inquit, rempublicam Epaminonda, qui nullos post Te filios relinquis, quorum manu salus Patria defendi possit.
- Socrat. *Socrates dicere solebat, normam* *Anton.*
Conjugis virum esse.

Pho.

Idem.

Phocionis Vxor interrogata, quare auro & muliebri splendore non uteretur: Satis, inquit, Vxoris magnus ornatus est, viri sui virtus.

Uxor
Phocionis.

Sabel.

Vel ut alibi: dixisse fertur, Mens ornatus non est talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Atheniensium Imperator.

Lucerna ardens apud Onocritas Symbolum Conjugii fuit. Quia Amore Conjugium ardere, sana luce, calamitatum tenebras pellere & solari mutuo convictu debet.

Conjugii Symbolum.

Valerius
Maximus. 4.

Artemisia Carie Regina, Mausolum virum suum defunctum eo honore & amore prosecuta est, ut mortuum intra se sepeliverit. Nam cineres defuncti, vino immiscens paulatim ebibit. Deinde sepulchrum ei Mausoleum dictum & inter Orbis septem miracula connumeratum construxit; ad funus quoque ex tota Gracia Principes Oratorum convocavit.

Artemisia.

Hieronymus ad
Lottanum.

Democio: Areopagite filia, mortuo Sponso negavit se alteri nupturam, dicens: aliis quidem mortuum esse, sibi tamen adhuc virum vivere.

Democio filia.

Propert.

Prothesilao sub Troja occiso, Vxor ejus Laodemia in solatium mæroris orabat, ut saltem umbram mortui viri videret.

Prothesilao Uxor.

re possit: Quod cum impetravit, præ
gaudio in amplexu umbra exspiravit.

Philippi-
des.

Philippides dicebat, bini cum uxore Flaut.
mag. 1.
tit. Nupt.
sunt jucundissimi dies, unus quo duci-
tur, alter quo mortua effertur.

Anti-
phanes.

Antiphanes ajebat, infortunium Ibidem.
extremum Nuptias esse.

Dioge-
nes.

Diogenes dicebat. Amorem esse otio- Laërtius.
lib. 6.
forum negotium, eo quod plerumque ad-
fectus otio deditos invadat.

Cato
Major.

Cato major ajebat amantis animum Plutarch.
in eius
vita.
in alieno corpore vivere & animam il-
lic potius esse ubi amat, quam ubi ani-
mat.

Amoris
Syncta.

Quemadmodum radius à Sole, calor Philip.
Beroal-
dus.
ab igne, frigus à glacie, candor à nive
nequeunt separari: ita ab Amore di-
vellere non possunt benevolentia, societas,
necessitudo, concordia.

Amor
Deus
mundi-
cia.

Apud Plantum senex. Amorem ap- Plantus.
pellat Deum munditiantem, seu omnis
elegantie & munditiarum patrem,
eumque nitoribus nitidissimis antecel-
lere.

Amor
Iudibun-
das.

Qui Amorum agmina depingere so- Pierius.
l. 4.
lent, pingitant eos plerumque malis col-
ludere & inter arbores poma decerpere,
abrodere, jactare &c.

Martia
Catonis
filia.

Martia Catonis filia quesita quare Eras. l. 8.
M. p.
post mortem Mariti cum alio copulari
nollet,

nolet, respondit: Quia non facile virum
invento qui me magis velit quam me.

Portia cum diutius desunctum vi-
rum lugeret, rogata; quem esset diem
ultimum habitura luctus, respondit:
eum quem & vite.

Cato dicebat, si sine Uxoribus mun-
dus esse posset, vita nostra non esset sine
Dici.

Idem dicebat cum uxoribus incom-
mode vivitur, sed sine illis non vivitur
omnino: Pude Uxor quid est, nisi ne-
cessarium malum.

Alphonfus dicere solebat tunc ma-
trimonium tranquille & cura quærimo-
nias posse exigi, si Maritus surdus fiat,
Uxor cæca, hoc est, si garrulitatem
patiat Uxor Maritus, & Uxor
non laboret suspicionibus malis de
Marito.

Antisthenes agebat Uxorem ducere
debetur nature & Patriæ: Nam rem
propius intuenti; (inquit Plutarchus)
non ita magnum discrimen est inter eum
qui civem occidit, & qui civem Reipub.
cum dare possit, recusat.

Democritus interrogatus cur pusil-
lam Uxorem duxisset, respondit: Ego
ex omnibus malis minimum elegi.

Periclitantibus quibusdam in mari

ac jam prope naufragium subeuntibus cum nauta dixisset, ut ejectis oneribus levarent Navim: alii merces ejiciebant & quæ habebant onera: unus arreptam Vxorem in mare projecit, eam sibi gravissimum onus esse dicendo.

Uxor
eandem
onus
grave.
Antip-
pus.

Aristippus mulierem parvam sed pulchram conspicatus: Parvum quidem pulchram, inquit, magnum autem fort. malum.

Anton.
serm. de
mulier.
1.1.

Protha-
gor.

Prothagoras quæsitus cur inimico filiam suam nuptam dedisset? quia, inquit, nihil illi dare poteram deterius.

Idem.
serm. de
mul. in-
per.

Mulier
mala.

Philosophus quispiam interroga- tus quid esset mulier mala? respon- dit, viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vite captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum bellum, bellua convi- va, solitudo confidens, Leena comple- tens, exornata Scilla, animal malitio- sum, malum necessarium.

Maxi-
mus
sem. 9.

Causæ
nubendi
Antiq.
Mos
Carma:

CAUSÆ NUBENDI

Ex Antiquitate.

Apud Carmanos nemo Vxorem du- cebat, nisi qui hostis caput prius ad Re- gem detulisset.

Alex.
Alex.

Apud

Arria-
nus l. 8. de
reb. g. *Apud Indos ille in premium acci-
piebat conjugem, qui in pugnis & lucta* Indo-
pravaluisset, *runt.*

Alex. M. *Nemo inibat connubium nisi qui ho-* Amazo-
Herodo-
tus l. 4. *stem consecisset apud Amazones; idem* num &
Stobæus de Sauromatis; Et Mela lib. 1. *alior.*
de populis circa Meotim adfirmat.

Strabo
l. 1. *Apud Persicam gentem mulier e-* Persa-
quitandi perita jus habebat nubendi, rum.
sic enim, ait Historicus; quæ optime
iudicatur quadrigas ducere, cuiunque
vult, nubit.

ORNATUS NUBENTIUM

Nuben-
tium or-
natus.

Apud Antiquos.

Apud Romanos induebat Sponsa Apud
Rectam Tunicam & togam puram; Roma-
nos.
Erat autem toga pura, vestis, quam
nullus purpureus limbus pratexe-
bat: neque adscitus alter color can-
dorem ejus ullo modo vitiabat: un-
de Candidus Umbo vocatur apud
Persum. Tunica autem recta fuit
purpurea & picta: Inde forte & mo-
derna consuetudo apud plerosque
inolevit, ut vestes albæ sumantur
ab iis, qui Matrimonii foedus sunt
inituri.

Tana-
quil tu-
nica
re te in-
ventrix.

Tanaquil omizium prima (teste Plinio) reclam tunicam fecit, quam simul cum toga pura tyrones induebant nomine nupte. Erat vero hæc vestis miri

candoris, subtilitatis & odoris, & fortunæ consecrata. Unde & vestis fortunæ dicta fuit. Non cuivis verò concedebatur, sed ei tantum qui virtutibus & probitate sanam meruerat, eaque uti tantum quadrante

Servius
Tull.

horæ licitum fuit: Servio tamen Tullio, qui natus radios circa caput & flammam habuisti sine damno visus est, concessum fuit integro die ea veste

Dion. l. 4

Vestis
immor-
talitatis.

uti. Addit Varro hanc vestem ad Sejani tempora duravisse & ideo dictam fuisse, Vestem immortalitatis.

Varro.

Apud
He-
braeos.

Apud Hebraeos quamdiu Sponse statum virginalem profitebantur, tunicis albis utebantur: quibus in introductione solenni injiciebant floribus pictam vestem: Hinc apud Philonem filia cujusdam à spe conjugii lapsa inducitur sic loquens: & albam quam nexit Mater mea, tinea comedet eam.

Philo.

Hieronymus de
Hebraeo-
rum ve-
ste cly-
peata.

Divus Hieronymus in illa verba: In fimbriis aureis circumamicta varietatibus, dicit vestem Sponsarum apud Hebraeos scutulatam fuisse, dictamque vestem

Pf. l. 45.

vestem chypeatam: eo quod Clypei acupicli in ea fuerint, & in clypeis singulis, singula Majorum imagines. Hinc Sponsa Majoribus suis induta ad Sponsum ducebatur.

Fest.
Pompej.
lib. 3.

Ex verbera & floribus necebat olim sponsa corollam, eamque sub amiculo ad virum deferebat; & hæ corollæ quando ex variis floribus erant nexæ, appellabantur Pancarpix.

Corol-
læ.

Plut. de
conubio.

In Bæotia Sponsum Asparagine coronant: ut ait Plutarchus. Fit autem id ad significandam urbanam jucundamque vitæ societatem. Nam Asparagus, ut dicitur, fundit suavem fructum ex spina asperissima.

In Bæo-
tia.

Strabo.
l. 3.

Apud Lusitanos ex Solis rosis debebant esse ferta sponsalitia.

Lusitani.

Apud Græcos caput Sponse, hæsta gladiatoris comebatur, & crines discriminabantur: sed hæsta hæc nulum debuit caput mortui tetigisse. Ejus rei Plutarchus dat triplicem causam: Prima, Ut monerentur nuptæ, quod bellicosus viris jungerentur, ideo ipsas debere à luxu & mollitie alienas simplici ornatu uti.

Græci
hæsta
caput
comieb.
Sponsæ.

In quest.
Rom.
num. 87.

Secunda, Ut innueretur hoc solo ferro Conjugium discissum iri. Tertia, quia pleraque ad Nuptias perti-

nentia ad *Iunonem* referuntur : *Iunoni* autem sacra habetur *hæsta* & plerumque ejus *statue hæstis* nitebantur. Quartam dat *Alexander ab Alexandro* : *Opinari*, inquit, licet quasi fortes In *Gæa* de causa viros genituram se omine-
tur. Quinta, ut hoc signo subditam se sponsi disciplinæ fatetur.

Flammæum.

Flammeo etiam caput tegebant, de-
pendebat autem ita ut vultum tegeret :
Erat autem lutei coloris. Causa à *Festo* l. 1. cap. 6. datur : *Flammeo*, inquit, amicitur nubens boni ominis causa : quod asidue eo uteretur *Flaminis* uxor, cui non licebat divortium facere. Idem mos fuit apud *Spartanos* & alias Nationes, ut prodeuntes foras puellæ, vel totam faciem vel dimidiam velarent.

Romani. Cingulo cingebatur Romana Sponsa, *Fest.* l. 3. ex ovina lana contexto, quod *Herculano* nodo cinctum erat. Inde *Iunoni* natum nomen ut *Cinctia* diceretur.

Athenæ. Athenis in usu erat, ut Sponsi caput *Caricis* & palmarum fructibus inspergeretur. Idem fiebat servis novitiis, qui primo domum Dominorum ingrediebantur.

Monile. Ornabantur Sponse monili, & tunc Natalis exsecrabantur monile filie *Martii*, quod Comes.

fin.

frangebatur adeo infaustum esse gestantibus, ut vel discordiam Conjugum, vel aliquem interitum insolitum portenderet.

Test. de coron. mil. c. 13. Moys. Bercepha Syrus lib. de Parad. cap. 28. Sponsi & Sponsa solebant coronari fere apud omnes Gentes: Sic enim Tertullianus, inquit, coronant & Nuptie Sponsos. Hic mos manavit ab Adam qui Evam gramine viridissimo dicitur coronasse, quando eam Deus ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è floribus textæ, postea etiam aureæ. Et inde natum ut Sponsæ Regina, Sponsi Reges vocarentur. Et in Sacris literis vox Hebræa, quæ est Vxor, dicitur etiam Regina. Bene ergo dixit Chrysostomus: Cuilibet viro Regnum ejus est Conjux.

Coronantur Sponsi.

Adimprimus coronavit Evam gramine.

Plutarc. in Lycur. Apud Coos Sponsus Sponsilia initurus muliebri veste induitur. Apud Coos & Spartan.

Apud Spartanos verò, Sponsa capite raso in indumento virili ad Sponsum deducitur.

Pol. Virg. l. I. c. 4. de rer. Invent. In Anglia Sponsa corona spinea redimitur, & manu aliam gerere debet. Anglo-rum mos.

MODUS NUBENDI.

Varro l. 4. de ling. Lat. Apud Romanos ignem & Aquam in limine appositam ambo tangere jubebantur; qua etiam nova nupta

Nubendi modus. Apud Roman.

ignem
& A-
quam
tinge-
bant no-
va au-
pta.

aspergebatur: quasi eo fœdere eterno
nexu essent copulati. Caussam dat Fe-
lib. 1.
stus Pompejus: Aqua & igni inordi-
ci solet, inquit, damnatis: contra ac-
cipiunt nupte, videlicet quia hæc duæ
res humanam vitam maxime continent.

Clarius Plutarchus; Ignis, inquit, lu-
strat, aqua purgat: debet autem quæ
nubit puritatem & castimoniam serva-
re.

in qua ff. Rom.

Apud
Maced.

Alexander Magnus more patrio
panem divisum gladio cum Sponsa liba-
vit. Hoc enim erat apud Macedones
Sanctissimi Matrimonii signum.

Curtius. lib. 8.

Apud
Galatas.

Apud Galatas inituri connubium
ex eodem poculo bibebant.

Plutar. lib. 8.

Romu-
lus.

Romulus in communicatione panis &
aqua dicitur inivisse Matrimonium.

Dion. Halic. lib. 2.

Latini.

Apud Latinos Sponsus & Sponsa
amicti Fitta purpurea, candido colore
distincta aut veste versicolore, jugum
subibant: unde Iuno Iugalix dicta est:

Juno ju-
galis.

Virgilius: Iunoni ante omnes cui vin-
cla Iugalia cura.

lib. 4. Aeneid.

Perse &
Medi.

Perse & Medi inibant Matrimo-
nium dextris datis.

Arrian. lib. 3.

Galli.

Apud Gallos signum electi mariti
erat aquam manibus dedisse.

lib. 7. 1. 4.

Massil.

Apud Massilienses cui Sponsa phia-
lam impletam porrexisset, ei nubebat.

Athena. lib. 4. cap. 12.

Apud

Olaus. *Apud Gothos quando Sacerdos be-* Gothi.
cap. 14. *nedictum annulum porrigit, adstantes*
impingunt colaphos Sponsis.

Fol. Virg. *Apud Anglos Sponsa à Sacerdote Angli.*
l. 1. c. 4. *benedicta incipit in templo bibere,*
Sponso & reliquis idem facientibus.

Binetius. *Megarenses Sponsum cum Sponsa Mega-*
copulaturi, eosdem à Templi vestibulo renfes.
usque ad Altare pugnis concutiebant :
Indicantes neminem ad gaudia per-
venire, nisi per tolerantiam adver-
forum.

S A C R I F I C I A' Sacrifi-
NUPTIALIA. cia.

Alex. ab *Apud Hetruscos in conjunctione Hetrus.*
Alexan. *nuptiali porcæ immolabant.*

Plutar. *Apud Græcos in Epithalamio Deos Græci.*
in quæst. *presides nuptiarum invocabant, vide-*
Græci : *licet, Iovem adultum; Junonem adul-*
l. 1. c. 2. *tam; Dianam suadelam.*

Plutar. in *Apud Bæotios & Locros nihil erat Bæotii.*
Ar. ride. *in Sponsalibus firmum, nisi Sponsus &*
Sponsa in Ara Ecclesiæ Virgini dicata
prius libarent : Dum nubarent invo-
cabatur Deus Iugatinus; Dum Nup-
ta domum duceretur; Deus Domi-
ducus : ut do ni esset, Domicitius. ut
cum viro maneret, Manterna : cum
postes ungerentur, Iuno Vnixia.

Fortuna
mulie-
bris.

Erat Romę *Templum Fortuę mu-* *Valer.*
liebris in memoriam Veturie & Vo- *Max l. 1.*
lunnie dedicatum, id est, Matris & *cap. 8.*
Uxoris Coriolani: cum dedicaretur *num. 4.*
ei Simulacrum, auditę bis sunt vo- *lib. 8.*
ces hę: Rite me Matrone vidistis, &
iri dedicastis. Addit Dion: Halicar-
nassus, quod monitu primę Sacerdotis
sit institutum, quod hoc simulacrum se-
le novę nuptię coronarent.

MODUS DEDUCENDI

Sponsam.

Romani.

Romani non patiuntur nuptiam tran- *Plutar-*
scendere limen, sed sublata transporta- *chus in*
tur à pronubis. Hujus rei tres causas *quęst.*
dat Autor: Prima, quia in raptu non *Rom.*
ultra intraverunt mulieres Domos; *num. 15.*
Sed illatę sunt ut Livius lib. secundo.
Secunda, quia videri volunt non vo-
lentes, sed vi coactę eo ingredi. Tertia,
quia hoc signum est eas exire etiam do-
mumque relinquere non debere, nisi
vi ejiciantur, sicut vi introducuntur.
Nam etiam in Bęotia in nuptiis
axem plaustrı ante fores combu-
runt: significantes Sponsę hic jam
manendum esse, sublato avehendi
instrumento. Quartam causam sub-
jungit

Jungit Cicero de claris Oratoribus, ubi de Scipionis familia dicit, ex duarum familiarum conjunctione, gloriam stirpis in unam domum vel in unam arborem inseri: Hoc igitur modo illiminatur Sponsa seu in limen inferitur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat novumque Sponsi induat.

Plutar.

Sponsa introiens domum Sponsi debuit dicere ubi tu Cajus ego Caja: Cujus rei duas dat causas. Primo, quia Sponsa hac conditione intrat, ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat. Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu Dominus eris & paterfamilias, ego Domina ero & materfamilias. Secundo, quia Caja Tarquinii prisci Regis Vxor optima lanifica fuit: ideo institutum ut nova nupta ante Mariti januam interrogata quomodo vocaretur: Cajam se esse diceret.

Cajus,
Caja.

Valer.
Max.

Romana Sponsa domo egressa ibat precedente Tibicine, & eo qui canebat Hymenæum, eum secum ferens & sum cum stamine: Canebatur autem sic, Hymen, ô Hymenæe Hymen: Ades ô Hymenæe Hymen. Fiebât autem in gratiam Hymenæi Dei nuptiarum, qui à Gracis pariter & Latinis cole-

Romana
Sponsa.

Hyme-
naus
Deus
Nupt.

cole-

Valer.
Max. l. I.
cap. 8.
num. 4.
lib. 8.

Plutar-
chus in
Caja.
Rom.
num. 15.

colebatur, & pingebatur coronatus
floribus & Amaraco, dextra facem te-
nens, sinistra flammum in pedibus cro-
ceos foccos habens.

Tueri
duo Co-
res
Sponsa.

Apud eosdem ducebant Sponsam
duo pueri, qui ex eodem patre & ma-
tre sunt nati; seu (ut Festus ait) quo-
rum uterque parens in vivis esset: ter-
tius autem præibat, & præferebat facem
ex spina alba; Fax vero hæc diceba-
tur Prelux: & rapiebatur ab Ami-
cis, ne forte illam cito vir ferret in
sepulchrum ut ibi combureretur,
quod erat ominosum. Plutarchus
dicit quod quinque præferebantur fa-
ces, & dat causam; quia impar nu-
merus diffindi pariter non possit; qui-
narius vero maxime congruit Nuptiis:
Nam ternarius primus est de impari-
bus: binarius primus de paribus: ex his
tanquam mare & sæmina nascitur qui-
narius.

Faces.

Græci.

Apud Græcos medio in curru Spon-
sa locabatur: comitabatur eam Sponsus
& adfuit aliquis necessarius, qui Pa-
rochus dicebatur eo quod pedibus iret.

Morem fuisse apud eosdem fertur, ut
Sponsam in viri domum euntem puer
Spina & glande querna obsecus præ-
cederet, & canistrum panis præferens

Plutarchus
quæst.
Rom.

Rodig. l.
4. c. 15.

Amas-

clamaret : Effugi malum , inveni bonum ,

Tira-
quellus.

Apud Romanos Sponsa in domum Romanos
Sponsi deducta in gyrum vertebatur :
causam dat , ne scilicet viam sciret ad
paternas aedes.

MODUS DISPONENDÆ

Domus , quam Nupta ingrediebatur.

Plinius
l. 28. c. 9.

Ianua cingebatur lana apud Romanos & lauro exornabatur. Sponsi vero
ingrediens , postes vitis lanceis attinge-
bat , & oleo vel adipe suillo vel lupino
inungi jubebat : ne quid perniciosæ pe-
stis irreperet. Et ab hac unctione
quam novæ nuptæ faciebant , dicit
Sextius dictas *Uxores quasi Vncores.*

Uxores
quasi
Uncores.

Alex. ab
Alex.
Horat.
lib. 1.

Alii selle nigri canis suffitum facie-
bunt : Alii in villarum foribus pone-
bant rostrum lupi , ne quid periret aut
fascinaretur. Alii caput Draconis li-
mini subiciebant.

Fel.

Rostr.
lupi.
Caput.
Draconis.

Sat. 8.
Plen lib.
29. c. 4.
Al. ab
Alex.

Alii Stellam marinam vulpino san-
guine illitam , ne quid periculi aut noxæ
foret , desigebant.

Stella.

Varro.

Focus accendebatur à Sponsa & de-
posito in eo nummo , in signum cultus
Larii , pluribus ornabatur corollis :
Edium

Ædium vero fores exornabantur floribus & frondibus.

Cibus.

CIBUS NUBENTIUM.

Succus
papave-
ris.

*Sponsis apponebatur papaveris suc- Ovidius
cus lacte & melle dilutus. lib. 4.*

Persæ
malum.

*Apud Persas malum edebatur aut Fastor.
cameli medulla: nec licebat alieno cibo Sirabo.
vesci eo die.*

Thymia-
ma.

*Babylonii & Arabes thymiamagu- Herod.
stabant. lib. 1.*

Cydo-
nium
malum.
Repotia.

*Ex Solonis instituto malum Cydo- Plutar.
nium epulis nuptialibus adhibebatur.*

*Repotia apud novum maritum po- Apoll.
stridie nuptiarum dabatur; & tunc lib. 2.
jam Sponsa Dominam agebat: clavis
adhuc ei tunc porrigebatur.*

Ritus.

Ritus Nubendi.

Cimbri.

*Cimbri in more habebant ut ipso nu- Guerar-
ptiarum die, postquam inter propinquos. ra in
de matrimonio convenerat; Sponsus Horol.
ungues sibi demeret, Sponseque præg- Princip.
mina nutteret & Sponsa vicissim Spon-
so; que si invicem accepissent, mox pro
justis conjugibus habebantur.*

Tento-
nes.

*Tentonum ritu Sponsus Sponse & Idem.
Sponsa Sponsi caput radebat, quod si-
mul atque uterque consensu mutuo seif-
sent, nuptias celebrabant.*

Ar-

Idem.

Armenis Lex fuit ut Sponsus dextrae aures Sponsae, Sponsa vero Sponsi aurem sinistram rumperet, quo facto & illa se illius conjugem, & ille se huius maritum testabatur.

Armenii.

Idem.

Elamitis solenne fuit; ut Sponsa digitum annularem Sponsus pungeret, & sanguinem inde manantem suget, & Sponsa itidem digitum annularem Sponsi pungeret, & simul atque sanguinem alter alterius è digitis libasset, conjuges erant.

Elamitæ.

Idem.

Numidæ habuerunt in more, ut Nuptus in terram spueret, idemque Sponsa faceret, lutoque ex amborum sputis temperato mox Sponsus Sponsae & ipsa Sponsi frontem illineret, & sic lutum alter utrinque illitum, contracti conjugii signum erat.

Numidæ.

Idem.

Daci Nuptias celebraturi, certum in Daci locum Sponsum Sponsamque debebant; quo cum convenissent; Sponsus novum nomen Sponsae quod libuerat, itemque Sponsa Sponso rursus imponerebant: quæ nominum impositio, si ab utroque rata habebatur, signum erat contracti conjugii.

Idem.

Apud Pannonas Nuptiarum initio Deum familiarem, quem Larem vocant, bant, id est, Deum domesticum, Sponsus Spon-

Pannonæ.

Sponse ex argento factum ; itemque Sponsa Sponso Deum suum argenteum mittebat, & postquam alterius Deum alter acceperat, jam conjuges erant.

Thracæ. Apud Thracæ nova nupta ferrentur Idem. mento subtilissimo candente, quendam caracterem fronti novi mariti inurebat, Sponsus vicissim in fronte Sponse; quibus cauteriis notati conjuges habebantur.

Sicyoni. Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut Idem. Sponsus Sponse & Sponsa Sponso calcem mitteret; quod si alter alterius calcem accepisset, signum erat contracti Matrimonii.

Tarentini. Tarentini in more habebant ut nupturi Idem. mense accumberent, & Sponsus Sponse & Sponsa vicissim Sponsi manu ingesta comederet; quod si per incuriam aliquis eorum propria manus in os ingereret cibum, nec firmum nec ratum erat conjugium.

Scythæ. Scythis lex erat, ut quemadmodum Idem. nostro ævo matrimonium inituri manus dant & accipiunt, ita pedibus Sponsus Sponse pedes, genua genibus, manibus manus, cubitos cubitis, capite caput tangeret; & tandem postquam inter se complexi erant, satis confirmatum habebatur matrimonium.

SYMBOLA NUPTIALIA.

Cyros Regi spectaculo se oblectanti in
Scenam produxerunt tres fratres sor-
orem Columnentem, Equum adaquan-
tem, & Amphoram cum aqua. Miran-
ti Regi virginem, & quæ sit querenti;
fratres responderunt sororem suam esse.
Placuit Regi tam laboriosa Virgo ean-
que in Vxorem duxit. Hæc jam Re-
gina facta in sua corona insculpi for-
micam & apem Symbolum sui laboris
cum lemmate: **HOC EXSTO,**
QUOD GESTO in tumba vero
sua excidi curavit Colum, Ampho-
ram, Equum.

Aegyptii ornabant filios suas etiam pauperrimas torquibus: et ab aliis pro torquibus filio stipem erogabant. In his torquibus figurae erant sex: Prima, TURTUR, cum lemmate, SIC SOLA. Secunda, COLUMBA, cum lemmate; SIC CASTA. Tertia, AQUILA cum lemmate; SIC PROMPTA. Quarta, CICONIA, cum lemmate; SIC PIA. Quinta, NOCTUA cum Lemmate; SIC VIGIL. Sexta, ALAUDA cum lemmate; SIC SANCTA AUT DEVOTA, Pau-

Porphyr-
ites.

Pausanias inquit, tracta Virginem ut Fulvia Porphyriten. Porphyrites vero lapis est, in quo quidquid vis sculperere possis. Fulvia ergo sculpsit in illo virginem super testudine stantem: à partibus duos serpentes: in dextera pomum stellatum: lævâ corniculam pellebat:

virginis
Symbol.

ex capite crescebat palma. Hoc Symbolum Virginis est. In testudine stat, ut sciat Virgini convenire: graviter & tarde moveri. Serpentes à lateribus significant, ut sit Sapiens & circumspecta ubique. Pomum stellatum notat, ut Coelum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornet. Corniculam pellit, ut non sit garrula & litigiosa. Palma crescit ex capite, quia virgo vincere debet virtute sua omnes pravas cogitationes & desideria.

Dux Me-
diola.
Sponsæ
Anneu-
lam
mittit:
remittit
illa Lan-
ces au-
reas.

Iohannes quidam Dux Mediolanensis Leonora Sponsæ duos annulos misit, in quorum singulis, singule gemmæ erant pretiosissimæ. In gemmarum una scriptum erat A V E, in Secunda A G E id est, Saluto te & rogo ut facias hoc quod faciendum promissisti. Leonora hæc remisit tale hieroglyphicum:

phic
re
bum
fide
meu

An
carit

con
ergo
cem
meb

For. Re-
lus
de
pente.
g.

bel
Pin
scen

md

erat

fram

bebat

hæc a

E T

inlig

mon

quod

temp

rest

cus

quæ

phicum : duas lances aureas & in una
verbum EXPENDI, in altera ver-
bum APPENDI posuit ; id est, con-
sideravi hoc quod petis & ad pectus
meum appendi seu admisi.

Athenienses singulis annis festum
Amoris celebrabant : in quo mutue
caritatis Symbola depicta exponebant,
Tympius. & specialiter Amorem invicem aut
conciliabant aut redintegrabant. Alii
ergo Geminos ; alii Castorem & Pollu-
cem ; alii alia caritatis Symbola pro-
mebant.

Athe-
nenses
Festum
Amoris
celebr.

Petr. Re-
bus
lib. de
prole-
gus.

Antiqui scite admodum ac per-
belle Amici figuram descripsere.
Pingeant insignis formæ Adole-
scenscentem, capite nudatum, hirsuta veste
indutum, in cujus fimbria scriptum
erat : VITA ET MORS. In
fronte HYEMS ET ÆSTAS ; ha-
bebat latus usque ad Cor apertum, ubi
hæc aurea verba legebantur, PROPE
ET LONGE : Hæc autem omnia,
insignia quædam documenta præ-
monstrabant. Quid ætas viridis ?
quod vera amicitia vireseat semper,
tempore senescat nullo. Quid viles
vestis adumbrat ? quod fidelis ami-
cus debeat esse paratus toleranda
quælibet ardua pro Amico. Dete-
ctum

Amici
pictura.

Etiam Caput indicat, amicum nunquam esse negandum. *Latius apertum* quid? innuit Amicum esse diligendum, non ore tantum sed corde & opere. In *fronte Hyems & Aestas*; quia verus Amicus tam in prosperis quàm in adversis leges amicitiae conservat. Circa *Cor* erant hæc duo verba literis aureis exarata; *Prope & Longe*: hinc deducitur quod veri amici etiam absentes tanquam præsententes se mutuo diligunt; distantia enim loci non tollit Amicitiam; Corpora quidem sed non corda animosque separat. In *sinibria Mors & Vita*: Quid hinc? qui vere diligit, usque ad mortem amat.

Symbo-
lum
stud.

Huc quadrat quoque Symbolum istud: *Columbae duae utrinque pedibus tenent annulum cum inscriptione COMMUNIS UTRIQUE: Supple compes seu vinculum; Annulus enim compes cordium est. Infra pingitur Ciconia Serpentem lacerans; lemma NE CAT NE NO CEAT: significat à connubio omnem acerbiteratem & venenum abesse debere.*

Mar-
chionis
& Uxo-
ris Sym-
bol.

Carrepta Wilhelmi Marchionis uxor Typat in Symbolo Lunam habuit cum lem-
mate

mate ME TUIS ORNARI. Ipse
vero Marchio Solem habuit cum lem-
mate. SIC MUTOR AD ILLAM.

Idem.

Hieronyma Arragonia M. Anto- Uxor
nii Columna uxor ad significandam M. Ant.
perpetuam cum marito concordiam, duas Col.
jaces vinculo quodam aureo collegatas
habuit pro Symbolo; cum lemmate;
UNA FUIT, & UNA ERIT, Faces.
id est, una anima, una vita cum ma-
rito.

Idem.

Constantia Sfortia Ducissa, ut scum Con-
serenum candorem inter conjugales cu- stantia.
ras testaretur, Cygnum in aquis natan- Cygn.
tem & desuper tres respertiliones suo
volatu quasi tenebras minitantes pro
Symbolo habuit: Lemma; CANDOR
ILLÆSUS.

Idem.

Anna Regina Ungarie & Bohe- Ferdi-
mie Ferdinandi I. Imperatoris Uxor, nand. I.
manus connexas cum rosa pro Symbolo Uxor.
amoris habuit: Lemma: SIC IN
PERPETUUM.

Isabella Caroli V. Imperatoris Uxor Caro-
in Symbolo suarum virtutum quibus li V.
Sponso placeret, pingi curavit Tres Uxor.
Gratias, quarum una rosam, altera Gratia.
myrthum, tertia glandem praeferret:
Lemma; HAS HABET ET
SUPERAT.

M

Renata

Renata
Herculis
Uxor.

Renata Vxor Herculis Secundi Ducis Ferrarie pro Symbolo habuit duas manus quasi invicem se salutantes: & duos ramos in modum crucis positos, desuper coronam: Lemma, UNA FUIT.

Margarita
Friederici
Uxor.

Margarita Ducissa Mantuae Friederici Vxor in Symbolo habuit duas manus ad se porrectas & junctas. Lemma: IN ÆTERNUM.

Elisabetha
Ferdinandi
Filia.

Elisabetha Austriaca Ferdinandi Imperatoris filia, Arborem fructiferam habuit in Symbolo, desuper verò è nubibus manus fulmen tenebat, ac illo Arborem findebat; Lemma; SOLA MORS SPOLIAT MUNERA NOSTRA.

Sigism.
III.

In Nuptiis Sigismundi III. Regis Polonia cum Austriaca Archiduce, tale numisma cum Symbolo cudebatur. Stabat à dextris Aquila Nigra biceps Imperii Romani: à sinistris Aquila Alba Regni Polonia: utraque vero Aquila insistebat Stemmata Austriacæ domus, quod est, ALBA TENIA in scuto rubro: Lemma: POST ANIMOS SOCIASSE JUVABIT.

idem.

Secundum Symbolum ejusdem Regis erat, Duæ Palmæ supra adversas

fas partes ripæ fluminis, se invicem, versum se acclinantes cum hac inscriptione. AMOR DISTANTIA JUNGIT.

Franciscus II. *Valesius*, Rex Gal-
lie habuit pro Symbolo aureum num-
mum coronatum, quem dextra ad lapi-
dem *Lydiū* probabat: Lemma: SIC
SPECTANDA FIDES. Signifi-
cabat fidem Amicorum & amorem
Conjugum, non verbis sed re præ-
stari & cognosci.

CAPUT VI.

De Orationibus Munerum
oblatoriis.

M Unera offerri solent variè: A-
lia inter Sponsalia & Nuptias:
alia postridie Nuptiarum: & hæc
quidem partim à Sponso Sponsæ,
partim ab Hospitibus, partim ab In-
vitorum Legatis. Sed omnibus
idem modus offerendi convenit:
itaque de duplici Oratione hic dice-
re sufficiat: De Oblatoria scilicet
munerum, & de Responsorialia ad
candem.

Q U Æ S T I O I.

Oratio
Mune-
rum ob-
latio.

Quomodo construitur Oratio in qua munera offeruntur?

Postquam *rationem* aliquam inveni-
eris, propter quam munus istud te
offerre dicas, dispone eam juxta ali-
quem modum supra dictum: hæc
tamen puncta in ipsa rationis expo-
sitione include. *Primo*, Expone ani-
mum & adfectum offerentis & be-
nevolentiam ejus semper consecra-
tam alteri commenda. *Secundo*, Ex-
tenua breviter & ingeniose munus
oblatum. *Tertio*, Roga ut munus
benevole recipiatur & constantem
imposterum adfectum offer. *Quin-
to*, si munera post Nuptias offerun-
tur, potest addi apprecatio felicitis &
concordis vitæ in Connubio: Me-
minerit supra omnia Orator brevis
esse in ejusmodi oblatoriis & in ea
laudem sciat positam esse, si com-
pendiose & erudite hoc officium
transegerit. *Duos autem præcipue mo-
dos à modernis observare licuit in ejus-
modi Oratiunculis.*

Primus est:

Incipiunt ab aliqua Septentia vel
Exem-

Exemplo vel aliquo discursu de testificatione Amoris; deinde exponunt benevolentiam suam: quam munere oblato testantur: tandem extenuant munus, ut suscipiatur orant, offeruntque se ad cetera obsequia liberalissime.

Secundus est.

Ex occasione muneris quod offertur, omnia hæc supra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere: ad quod plurimum conferent jam jam scribendæ eruditiones.

PRAXIS PRIMA.

Utcunque verbis Amorem nostrum & lætitiā explicare conati fuerimus. N. amplius tamen in petore fervet desiderium; quod satis Linguâ exsolvi non potest: grandior urit adfectus, qui interpretem sui vultum, pro dignitate nescit ad cognitionem incendere Optime itaque ex Majorum instituto, aliam Eloquentiam invenimus, & cum ore non sufficeret, manu loqui incepimus, cujus dicere, dare est, cujus verba munera sunt. Et licet hic etiam Amoris Orator infirmus sit

Praxis
prima.
Oratio
Obsequii
munus.

& infans, uberius tamen & clarioris pectoris benevolentiam perorat Elocutione. Hac igitur & ego facundia instructus, cum N. tibi hoc simplex amoris argumentum porrigo, Tu N. in aeternam amicitiae persuasionem admittes, sed una cum animo meo, à quo sicut humanitatis testimonia veniunt, ita pretium accipiunt: Humilis fateor Amoris character est; sed cogitabis omnes amare posse & lætari, à nemine amorem & lætitiā satis explicari,

P R A X I S II.

Cymbium,

Si offerre velles *poculum navis instar fabrefactum*, quod vulgo *Cymbium* dicitur & insuper anchoram adderes; hac uti posses Oratione.

Praxis
Altera.

Onerariam plenam non mercium gemmarumque, sed votorum tibi veho. N. Gubernacula tua petit hæc Navis: Sincerius nemo *Navigium* regere potest, quam is qui suagerit regitque commoda. Occupa prudentia tua *Malum*, ut in integro attingas. Enaviga feliciter his remis omnes tempestates: *Navim* inconcussam turbulentis exime fluctibus. *Favonii* benigni, venti placidi

cidi fidique Te propellant, quo te fortuna, quo te quies tua vocat. *Anchoram* etiam eidem *Navigio* addo, quam jacere ad felicitatem tuam, quietemque poteris, tunc potissimum cum tempestates te exagitârint. Hæc te *Anchora* tutæ ac firmæ benevolentiae sistat inter ipsas turbas ac mota discrimina: hæc Portum tibi inter maris procellas statuatur. Urere illa feliciter, nullumque naufragium pertimesce.

P R A X I S III.

*Traxis
Tertia.*

Oblatio Torquis.

Amoris compedes & amicæ servitutis Catenam, qui Torquem esse diceret, an à veritate calculum non mereretur? N. Ad quid enim colla cingimus; nisi ut publico argumento nos amicorum captivos voluntaria deditione profiteamur. Et sint dulcia licet semper vincula, sint amabiles catenæ, quas AMOR Tyrannus injicit: non eo tamen nomine hunc Torquem N. offéro. In servum me & amicitiæ mancipium dedico atque vincula simul, quibus in omnia obsequia meam oblige

M. 4. volun-

voluntatem, porrigo. Non *Gallicus* olim duntaxat *Hercules*, ea gaudebit prerogativa, ut missis ab ore catenis, omnes ad suos nutus inflexerit: etiam Tu inter amicos felix imperabis. *Imperare enim invicem & servire amicorum est.* Caterum cum totquem hunc vile adfectus tui documentum benigne admiseris, animum meum cum tuo aurea unione colligatum esse interpretare.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur ad Oblatoriam mun.

Respon-
soria ad
preced.

Respondurus hæc puncta observet. *Primo*, Demonstret gratum sibi esse adfectum offerentis. *Secundo*, Munus oblatum aestimet & breviter collaudet. *Tertio*, Mutuum adfectum polliceatur.

Nota.

Adverte autem, quod tota respondentis industria in eo verti debeat, ut respondendi occasionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex re oblata. Ad hoc autem multum juvabit: si rerum earum, quæ pro munere offerri solent *Qualitates & Adjuncta* bene considerabit. Pulchros enim

enim & ingeniosos conceptus eruet.
v. g. *si de Serto dicturus dicat*: Amo-
rem semper floridum esse, semper
coronatum incedere, semper ance-
nitatibus tamquam floribus cingi,
& nunquam finem scire, ut circulus
ferti, &c.

PRAXIS I. RESPON-
SORIA

Respons.
ad 1.
preced.

Ad primam Praxin preced. quest.

Non Amorem & lætitiā tan-
tum persuasisti, hac duplici oris ma-
nusque Eloquentia. N. Sed animum
& gloriæ commendationem me-
ruiſti non vulgarem. Nescis est inter
eos Te numerare Oratores qui ut
facundissimi, *Mel & Rosas* locuti
fuerint, non nisi tamen clamores
suis auditoribus dederunt. Eorum
Catalogo inscribimus, qui ab aurea
elocutione aureum nomen accepe-
runt: Teque novum nostri ævi (ab-
sit invidia verbo) & potioſem Chry-
sostomum, Chrysologumque pla-
cet appellare. Crede mihi non in
summa aure hæret hoc aureum a-
moris verbum: altissime in pectus
à N. demittitur, ut in aureas gratias

exsurgat. Cui siquidem pro maiestate impræsentiarum responderi non potest, animum erga Te suum æternis obsequiis N. perorabit.

P R A X I S II.

Respons. *Responsoria ad Secundam Praxin præ-*
ad II. *cedentis Questionis.*
præc.

Feliciter in portum benevolentia gratissimus Amoris Nauta Onerariam tuam appulisti. N. Excipit votorum merces latissimus N. Dominus, & quia in regno Amoris Cor & Animus monetæ sunt, quibus emuntur omnia: non alio etiam pretio hæc amicitia mercimonia redimit solvitque. Utcunque faverint venti & Dominum N. super procellarum capita tempestates vehent incolumem, non se felicem tamen opinabitur, si non magis te quam suam *Cæsar fortunam*, comitem secundorum habuerit. Hoc cum vovet, cum exoptat, tum æternam latitiae *Anchoram* apud animum tuum suumque jecisse se arbitratur.

P R A

P R A X I S III.

Responsoria ad Tertiam Praxin præcedentis Questionis.

Uti servitus Amoris grata est, ita
Symbola amicæ servitutis non pos-
sunt esse non gratissima N. Certe
accipit lætissima fronte Torquem
hunc quem tradidisti: & quod *Man-*
lius olim fecisse ad famæ commen-
dationem perhibetur, hoc in amoris
tui meritum faciet. *Detractum* ille
in acie è collo Galli torquem, sue cervici
imposuit, & eam ob rem apud posterita-
tem *Torquatus* audire meruit: Domi-
nus N. Catenam hanc Amoris, quæ
non è collo sed corde tuo processit,
gratissimi instar muneris, imo dicam
opimi instar Spolii de tuo animo re-
portati habebit, meliusque in Corde
quàm collo Torquem hunc porta-
bit, ut & ipse Amoris tui *Torquatus*
possit nominari.

Respons.
ad III.
præced.

Manlius
unde
Torqua-
tus di-
ctus.

S E N T E N T I A

Huic Materix Servientes.

Greg.
l. 12.

Non Abel ex muneribus sed mune-
ra ex Abel placuerunt.

Augu-
stinus.

In beneficio conferendo plus animus
quam sensus operatur.

M G

Re-

Regium est & humanum parvula Placere.
accipere & largiri magna.

Nihil offertur Deo ditius bona ro- Gregor.
luntate.

Ante Dei oculos non est vacua ma- Augu-
nus à munere, si arca cordis plena est stin.
bona voluntate.

Rejiciendi genus est protinus aliud Sen. l. 4.
invicem mittere, & munere munus ex- de Benef.
pungere.

Benefactorum recordatio jucundissi- Aristot.
ma est.

Beneficia eo usque grata sunt dum Tac. l. 4.
videntur exsolvi posse; ubi multum an-
tevenère pro gratia odium redditur.

Liberalis officium, serere beneficium, Cicero.
ut possis metere fructum.

Interdum beneficii solutio est ipsa Senec.
confessio.

Duo beneficentia venena seu vulne- Petrar.
ra sunt hinc exprobratio largientis; hinc
oblivio accipientis: utraque Mater in-
gratitudinis & beneficii Noverca.

Nemo habet eam in beneficiis ma- Seneca
num, ut non saepe fallatur.

Maximum beneficium est, unus in Seneca
fame panis.

Animum in beneficiis spectamus, Lipsius
nec pretium iis unquam à se faciamus, Cen. 1.
sed ab affectu, Epist. 4.

- Lipfius.* *In beneficiis non ut in pecunia red-
ditione quærere opus est ut solvas sed
agnitione & grato animo.*
- Mart.* *Extra fortunam est quidquid dona-
tur Amicis,
Quas dederis solas semper habebis
opes.*
- Ovidius.* *Acceptissima semper munera sunt,
Auctor quæ prætiosa facit.*
- Idem.* *Multiplicat doni gravitas auctoris
honorem.
Et Majestatem res data dantis ha-
bet.*
- Cicero.* *Ei plurimum tribuamus, à quo dili-
gimur plurimum.*
- Epictet.* *Quoniam non potest fieri id quod
vis, id velis quod possit.*
- Seneca.* *Non quanta quaque sint sed à quali
& quo Domino dentur, perspicendum
est.*
- Idem.* *Valentior fortuna Voluntas est.*
- Cato.* *Melius est benefacere quam benedi-
cere.*
- Cicero.* *Vultus & frons animi est Ianua,
quæ abstrusam animi voluntatem signi-
ficat.*

Oratoria
supel-
lex.

ERUDITIONES

& Alia Supellex.

Annu-
lus.

De Annulis.

*Plinius pessimum vitæ scelus patrâs lib. 13.
se dicit eum, qui annulum digitis primus cap.
induit.*

Prome-
theus
Annuli
Author.

*In Fabulis Prometheus habetur au- Kychem.
thor annuli: Hic exfectum circulum de An-
ex catena, qua ad Caucasum ligatus nul.
erat, dicitur gestasse cum tubis fra-
gmento ut maneret poenæ recorda-
tio. Unde factum est, ut in gratiam
Promethei Parentis homines deinde an-
nulos gestarent.*

Servis
datur
annulus.

*Servis in libertatem vocatis; circulus Petra-
lus ex catena cum particula lapidis de senta l. 3.
quo fuerant empti eidem circulo inserta de An-
dabatur, ut essent memores conditionis nul.
pristina. Deinde ex luxu ferrum in au-
rum, lapis in gemmam transit: cœpit-
que esse gestamen quod antea fuit vin-
culum, & ornamentum quod fuit tor-
mentum.*

Spons.
dantur
annuli.

*Annuli dantur Sponsis, quia ser-
vire invicem conjuges debent, nec
retinent sui in matrimonio liberta-
tem.*

Apud

Petra-
sent.
lu. 3.

Pars II. Cap. VI. Quest. II. 279

Apud Pythagoram etiam *Annulus* Symbolum servitutis fuit, ideo pro-
verbio monebat; *arctum annulum ne*
indue, id est, in duram servitutem
te non committe.

Flamini Diali interdicebatur annu-
li usus: nam Sacerdotes maxime de-
bent esse liberi: Nostri tamen utun-
tur utcunque, quia Deo & virtuti
servire debent.

Numæ Pompilii & Servii Tullii Statuæ
statuæ cum annulus erant tempore *Plinii*
in Capitolio; quia Rex bonus est servus
publicus.

Post exactos Reges annuli ferrei e-
rant Romæ apud Imperatores, & man-
serunt tamdiu quam manserunt aurei a-
ferr.

In funere apud Romanos, luctu &
acerbis Reipublica casibus aureos annu-
los deponebant, & ferreos induebant.

Erant annuli æstivi pro Æstate, hy-
berni pro Hyeme, Verni etiam & Au-
tumnales, Candida gemma Hyemem,
Cerasina Ver, flava Æstatem, rubea
Autumnum representabant.

Erant pro singulis Mensibus singuli
annuli, imo *Heliogabalus* quotidie toto
anno annulos mutavit, & singulos se-
mel tantum induit.

Anno

- Annulus pronubus. *Annulus Sponse dabatur loco pignoris, quem Tertullianus Procubum vocat, & Iuvenalis Pignus digiti.*
- Selenus. *Selenus in annulo Anchoram sculptam habuit; convenientissimam Sponsis; quia est signum fixæ firmæque benevolentiae, ut possit dici illud Poëtæ:*
Anchora jacta mihi est: Propert.
Et illud: iam Anchoram ad felicitatem jeci. Pindari.
- Indi. *Nec novum est Anchoram portare in manibus, dicit enim Philostratus Consuetudinem apud Indos fuisse ut Anchoram auream in manibus gestarent. Philost. in vita Apoll.*
- Polycrates. *Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordie. Clemens Alexan. ex hoc.*
- Annulus corona cordis. *Ubi nuptie ibi harmonia; ubi harmonia nostra Deus jungitur. Ambrosius.*
Annulus nuptialis in quarto digito manus sinistræ portabatur. Ratio hujus præcipua est, quia in eo digito vena quædam reperitur, ad Cor usque pertinens: & hoc modo putabatur, ab Ægyptiis cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo dixit, annulus est corona cordis.
- Romani. *Romani soliti sunt omnes alios digitos. Pierius. lib. 4.*

gitos coronare præter medium, qui morosus, sordidus, impudicus dicebatur.

Plin. l. 3.
cap. I.

Annulus qui à Sponsis offerebatur ferreus fuit, & sine gemma; pertinet hoc ad durationem & robur: vel ad modestiam & fugam luxus: Gemma autem Annulo deerat, quasi ipsa Sponsa gemma esset.

Annulus
sine
gemma.

Apud Persas Annulis ac monilibus Persæ uti nulli licebat, nisi cui à Rege data essent. Proinde donari annulo, magnæ benivolentiæ & amicitie signum erat.

Plin.

Apud Romanos soli honoratiores, Romæ uti Centurio, Tribunus &c. aureis utebantur annulis; alii omnes ferreis.

Idem.

Idem legatis ad externos profecturis annulum aureum tanquam insigne munus dabant.

Legati.

Idem.

Carthaginenses pro munere expeditionum militibus annulos dabant.

Carthagini.

Idem.

Hannibalis annulus venenum pro necessitate servatum sub gemma habuit.

Hannibal.

Tetrasant.

Nefas erat olim victimas offerre, nisi eas prius Sacerdotes annulo obsignavissent. Habuit verò hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Victimæ
obsignatæ.

Plin. lib.

Idem aut potius Gygis annulus erat, cujus gemma si versus volam manus vertebat.

Annulus
Mida.

l. 3. cap. I.

lib. 4.

tebatur, ipse à nemine cernebatur et omnes cernebat. Hoc annulo ipse usus Opilio in Regem Lydiæ evasit.

Adami
annuli
duo.

Adamus duos dicitur habuisse annulos; unius nomen OBLIVIO, alterius, MEMORIA fuit. Ex Tit. Iudaor.

Mos
Venet.

Princeps Venetus quolibet anno, die Ascensionis Domini cum solemnibus supplicationibus per mare vehitur, et illi annulum injicit, ut ita Mare Reipublice Venetae desponset.

Alex.
Magn.

Alexander Magnus ante ipsam Curiam mortem cum jam loqui non posset, Perdicca magno amico suo, annulum quo usus fuerat in signum Amicitiae dedit.

Polonus
Legatus.

Legatus quidam Polonus apud Imperatorem quandam Germaniae, cum illi Imperator thesauros ostentaret, quibus se Polonos debellaturum gloriabatur, annulum ex digito detractum in thesaurum injecit, dicens: Addamus aurum auro. Cui Imperator vernacula respondens dixit: Habt danck, Ex hoc nomen deinceps promeruit familia Habdanckorum. Cramer.

Sacrificaturi.

Annularem digitum Sacerdotes sacrificaturi variis odoribus inungebant. Picius.

Pyrri
Annul.

In Pyrrhi annulo Apollo cum novem Musis exsculptus fuit ac ferè Parricinus integer. Alex. ab Alex.

Pli-

Plinius junior quadrigam in suo an- Plinius
nulo habuit. jun.

Carolus Magnus pro annulo signa- Carol.
torio gladii capulo utebatur. Magn.

Pharaonis Annulus quem Iosepho Pharao-
dedit, habuit signum crucis significans nis an-
quod ei sumendorum suppliciorum pote- nul.
statem daret.

Agell. Flamen Dialis casso & pervio an- Flamen
nulo utebatur. Nimirum Sacerdos ipse Dial.
gemma est.

Abrahamus Gorleus scribit se repe- Annul.
risse annulum aureum vetustum cui si- vetust.
mul adnexa erat clavis: in gemma ha-
buit duas spicas sculptas, inter quas erat
gubernaculum navis & in manubrio
gubernaculi & crux.

Dabantur Sponsis annuli, qui in- Sponsis
sculptam sponforum aut sponsarum effi- a muli
giem ad memoriam eorum cordi habenda- dari.
dam gererent. Puto ego insculpta
fuisse quædam amoris Symbola,
nam & in calceis ejusmodi Symbo-

la ferebant, ut testis est Clemens A-
l. 2. Pæ- lexandrinus; Multæ inquit sæmina-
dag. c. II. rum soleis quoque amatorias salutatio-
nes imprimunt, ut vel per terram nume-
rose incedentes meretriceos Spiritus in
incessu insculpant. Castæ autem Spon-
sæ in superiori parte calcei Symbola
hæc

hæc gestabant, vel in parte subjecta calcei, addebant soleis clavos, cum iis formis insignes, quas in sigillis exstare

videmus. Et hinc arbitror natum loquendi modum, cum ex vestigiis alicujus dicantur flores erumpere.

Sic dicitur quoque: *Quidquid calcaveris, hoc rosa fiat*: Quia fortè clavis inscripta fuit rosa.

Carolus V. In annulo horologium habuit, quod non sonabat sed pinguendo digitum, horas indicabat, menebatque Imperatorem temporis exacti.

Quædam Regina Ungariæ annulum ex Smaragdo habuit; sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sentit enim hæc gemma jacturam Virginitatis.

Philosophi suos Magistros in annulis celatos habuerunt. Stoici Zenonem: Academici Platonem: Peripatetici Aristotelem: Alii Epicurum.

Alii parentes, Avos, Patriam: Africanus Patrem: Lentulus Africanus: Iulius Cæsar Venerem: Galba canis caput.

Alexander M. in annulo uno habuit Darii imaginem, pro Epistolis in Asiam à se victam obsequandis. Epistolas vero in Europam suimet imagine obsequavit.

In

In Pompeji annulo ensifer Leo fuit. Pomp.

In Augusti, Sphinx (significabat Augusti
robur cum solertia, vel secreta esse annulus.
principum consilia) Deinde cum
murmuraretur Augustum ænigma-
ta scribere, imago Alexandri magni
in eodem annulo sculpta fuit.

In quorundam annulis Harpo- Harpo-
crates Deus silentii: in quorundam crates
Amor Leonis insidens habenisque re- Deus si-
lentii.
gens iram, fuit.

In Mæcenatis annulo Rana fuit ex Mecæ-
Insula quapiam, ubi ranæ perpetuo nis in
silent. Hic Mæcenat cum esset Sece- annulo
tarius Augusti, omnem silentii fidem Ranam
ei promittebat. hab.

Plinius. Olim gravatis somno & morientibus
detrahi debebant annuli.

Seneca
lib. 3. Tiberius sub pœna gravi prohibuit, Tiber.
ne quis annulos imagine singulari nota-
tos in lupanaria, latrinas, aut alia loca
obscœna inferret, & ob id accusatus est
Paulus Pretorius quod matuli indi-
gens manum cum annulo & imagine
Tiberii obscœno vasi admovisset.

Cicerar. Cato in annuli sui gemma scri- Cato.
ptum habuit: Amicus unus, inimicus
nullus.

DE TORQUE.

Con-
stant.

*Constantinus Imperator in Torque Nicéph.
suo Solem aureum tulit cum Inscriptio-
ne: ET ASTRIS, ET SIBI.*

*Idem Imperator alium Torquem ha- Idem.
buit, in cuius medio pendebat Cor au-
reum, circumcirca vero omnia supplicio-
rum genera erant expressa cum Inscri-
ptione; NIHIL, NIHIL, NI-
HIL: quasi diceret Cor vere Deum
& patriam amans pro Dei & patriæ
amore hæc omnia contemnit.*

Burch.
Mont-
morent.

*Burchardus Montmorentius stetit in Petra-
Acie infractus, dum alii è prælio fuge-
rent: post intravit semel aulam Phi-
lippi I. Regis, torquem in collo ha-
bens connexum ex auris capitibus
Cervorum, ex quibus pendebat
caput canis. Aulici indignati, quod
venationum trophæa circumferret,
sed ille Regi quærenti de insolito
Torque, respondit: Notari illo tor-
que proceres illos, qui fugerunt ex præ-
lio timidi instar Cervorum, dum ipse
mansisset instar fidelis moloysi ad custo-
diam sui Regis.*

Bolesl.

*Boleslaus Rex Poloniæ circumfe- Cromer.
rebat in Torque, parentis sui imaginem
ne*

ne unquam aliquid turpe aut parente suo indignum faceret.

Tipocius. Quidam Prorex Neapolitanus cum Prorex
in extremis, illi allatus esset torques Neapol.
à Rege, collo eum imponens dixit :
O quam magna ciphra ex multis ciphris
constans.

Dion. Cum Sardinus quidam habitandi Aureæ
caussa Carthaginem migrare vellet, compe-
des.
Claudius Imperator cum magno studio
retinuit, inquit, Ego Te aureis com-
pedibus obligabo. Intellexit per hoc
Senatoriam dignitatem.

Herodot. Darius Medicum qui se graviter in- Darius.
firmum sanavit, duarum compedum au-
rearum paribus donavit.

Philo hoc sensu dari torquem dicit : Philo.
Damas Tibi torquem ornamentum in
prosperitate, vinculum in adversitate.

Pulchra est illa catena quam effi- Catena.
cit Magnes ferreos annulos attra-
hens ad invicem, cum inscriptione.
Arcanis nodis. De qua supra.

Curtius. Tirii obsidione pressi Herculis Dei Tirii.
Imaginem ne à se discederet, aureis tor-
quibus alligaverunt.

Pierius Torques Fabii Quadrati in marmore Fabii
lib. 41. incisus, in medio speciem candelabri torques.
habuit.

Alex. ab Qui in praelio se insigniter gesserant Romani.
Alex. c. 3. apud

apud Romanos torquibus donabantur: sed Externi aureis; Romani ferreis.

In Galliis erat Ordo qui torquem ex liliis aureis concinnatum gestabat, vocabaturque ordo liliatus.

Ludovicus. II. Valesius instituit Cardinalem ex Proceribus Gallia qui uterentur torque de quo pendebat bulla cum imagine S. Michaelis Archangeli Draconem calcantis, cum inscriptione. IMMENSI TERROR OCEANI. Supra torquem verò erat corona regalis.

DE POCULIS.

Græci In Cœna apud Græcos tria pocula apponebantur, unum Mercurio, alterum Gratiis, tertium Iovi Seruatori.

Grammaticum poculum seu poculum literarum fuit versibus Homericis circumscriptum & Palladi sacrum: Hoc postea fuit adfixum in Diane Templo.

Erat etiam genus poculi quod dicebatur Cymbium, qui erat in formam cymbæ aut navis factum.

Vetus Imperator habuit calicem crystallinum, qui nominabatur VOLU-

CER

Par
ceri
nonne
In S
genime
lum ada
In D
ste Ma
Bel
Pocu
habens
tum cum
debat An
tibias
bantur.
Ex c
la, ex
nec ser
obnox
Erat
e Po
mis dist
dum be
ter, sed
ram C
bat: Er
dole m
Ludo
batur pr
cum in
rior.

CER seu **EQ**UUS : ab ejus equi nomine quem dilexit.

Tursill. In Scypho *Henrici Gallie Regis* *Henr. Scyp.*
gemmeo, erat *Angelus aureus*, li-
tium adamantinum manu tenens.

Virg. lib. I. In *Didonis* poculo erant res ge- *Didonis.*
Æneid stæ Majorum sculptæ, id est, *Jovis*,
Beli, *Agænoris*, &c.

Mar. Poculum *Rusi* ex *Electro* fuit, *Pocu-*
lib. 8. habens caprum aureum efforma- *luse*
Æpigr. 49. tum cum aureo vellere, in quo se- *Rusi.*
debat *Amor aureus*, alatus, inflans
tibus, qualibus *Epithalamia* canebantur.

Phil. lib. Ex cornibus *Onagri* sunt pocu- *Onagri*
3. cap. 41. la, ex quibus qui potaverit, eo die *cornua*
nec ferro, nec igni, nec venenis est *contra*
obnoxius. *venen.*

Ferdinandus Rex, *Solimanno Tur-* *Poculum*
ce Poculum aureum obtulit, totum gem- *archi-*
mis distinctum, habens argenteam ma- *nna ho-*
chinam horariam, quæ non horus tan- *tionu*
tum, sed motus etiam errantium signo- *pre se*
rum & lunares mutationes exprime- *terens-*
bat : Erat autem tanta magnitudinis ut
duodecim viri portarent.

Jovis *Ludovicus XII. Gallie Rex* ute- *Ludovi-*
& Sab. batur pro Symbolo, *Cratere Cælesti*, *cus XII.*
Typoc. cum inscriptione : *Inter eclipses*
orior.

N Scyphus

Nestor. *Scyphus*, quo *Nestor* olim utebatur, dicebatur *Nestorida*: fuit aureis clavis confixus; ansæ ipsius quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbæ aureæ pascebantur: duæ *Columbæ aureæ* sub pedibus *Scyphi* erant: Hunc *Scyphum* vocat *Alciatus* Cœlum:

Est cœlum Scyphus ipse colorque argenteus illi

Aurea sunt cœlis sidera claviculi.

Plejades esse putant quas dixerat ille columbas,

Umbilici gemini magna minorque fœra est.

Apollo & Nept. in ædificata Trojæ præmii pocul. accep.
Neptunus & Apollo in præmium Mart. l. 8. ædificatæ *Trojæ* poculum aureum acceperunt: Cecinit autem *Apollo* *Lyræ*, qua sonante muri steterunt. Figuriabantur etiam pocula exsculpto intus speculo ad multos angulos: ut uno intuentem turba appareret.

Quem quisque gratum habebat, ejus speciem insculpebat in poculo: *Utr. de* quod de *Epicureis* testatur *Cicero*. *Fin.*

Cornel. Marc. *Cornelius Marcus* utebatur poculo ex *Electro*, in cujus medio *Alexandri M.* vultus erat expressus: *Tri. bell. Pollio.* in

in circuitu autem omnis historia & bellum illius exprimebatur.

Alex. Aphro. in Probl. 1. Erat & poculum *Baucalium*, ita Baucal. dictum, quod redderet quendam sonum cum infunderetur.

Achill. lib. 2. Pater *Clitophontis* habuit poculum, cujus oram vites in ipso natae coronabant: è vitibus racemi pendebant cum botris, qui sicco poculo omnes acerbi, immixti autem vino rubentes & maturi fiebant. poterat hoc poculum dici *Vinea*.

Gen. 44. v. 5. Joseph Patriarcha ex poculo divinabat teste S. Scripturâ. *Joseph. Pocul.*

Alex. ab Alex. l. 5. Priusquam in convivio pocula gustabantur Diis libabant Antiqui; & convivis apprecatio instituebatur. *Mos Antiq.* Primus autem calix *Iovi Olympio* mifcebatur; secundus *Heroibus*; tertius *Iovi Servatori*.

Idem. Remotis mensis mos fuit Anti-Scyphus quis, maximum scyphum afferri, boni qui dicebatur *Scyphus boni ominis*, omin. quia boni ominis causa circumferebatur, & de illo omnes gustabant.

DE CORONIS, SERTIS
& Floribus.

Idem l. 4. *Cajus Caligula* coronas invenit in- Caligula. star Solis & Luna.

- Corona.** Donabantur antiquitus *Corona* viri fortes & strenui in bello. Alia
- Civica.** autem erat *Civica*, quam perpetuo gestare licebat & fiebat ex fronde, hanc qui meruisset in ludis à populo universo & Senatu ei assignabatur. *Corona obsidionalis* erat ex gramine in eo loco collecto, in quo cives obsidione liberati erant. *Corona muralis* desinebat in similitudinem
- Navalis.** Pinnarum; *Navalis* autem instar navis rostrata erat.
- Perse.** Apud *Persas* non modo Sacrificuli, sed omnes qui Sacro intererant, coronabantur.
- Barbarae gentes.** Apud *Barbaras gentes*, florentes corollas imposuisse, pacis & Amicitiae signum fuit.
- Romani.** *Romani* in conviviis etiam ministros conviviorum & pocula & potestates coronabant.
- Nuntii victoriae, literae & naves
& fusces victorum lauro coronabantur,
- Templum Florae & Salutis** in eodem loco apud Romanos templum erat.
- Corona Musarum** ex pennis neuntur quas ex *Sirenium* alis evulseret, quo significatur earum famam Orbem peragraré,

Etiam

Par
Etia
lina fer
quid
coron
ext
sed
m
f
t
R
s
apud
g
Eg
mum in
tate obse
rollam cap
autem An
potius quan
res delecter
viviscit, &
Ejus s
cantur à p
C A
De Or
Oratorum

Pars II. Cap. VI. Quest. II. 293

Ilem
lib. 55.

Etiam Mortuorum sepulchra so- Sepul-
lita fuisse coronati, refert *Pierius*, & chra co-
quidem *Valeriani filio*, *Roma*, *terna* ronata
coronæ, *rosæ in Julio*, *Myrtheæ hyeme* apud
ext. t. imo superimponi debebant. Rom.

Alex. ab
Alex.

Triumphatori sertum laureum fuit, *Trium-*
sed prius myrtheum: dum autem curru phat.
in triumpho veheretur, flores per plateas
spargebant. Sertum autem triumphæ-
toris Iovi consecrabatur.

Pierius
lib. 55.

Rosam olim spinis carnisse docet Ba- Rosa
silius: sed post peccatum *Elæ spinas* si que
assumpsisse: Unde *Rosa sine spinis* spinis.
apud Authorem est *Amoris Hiero-*
glyphicum.

Ilem.

Ægyptii si quem vixisse ad extre- Ægypt.
mum inoffensa valetudine & digni-
tate observassent, *Amaranthi co-*
rollam capiti ejus imponebant. Est
autem *Amaranthus* spica purpurea
potius quam flos: & postquam flo-
res defecerunt, aquis madefactus re-
viviscit, & hyernas coronas facit.

Æstas & Pax in Spiceo serito di-
cuntur à Poëtis ambulare.

C A P U T VII.

De Orationibus Funebribus.

Orationum funebrium duplex genus
est

est in usu. Nam aliæ dicuntur ab Hospitibus ad Amicos defuncti; Aliæ ab Amicis defuncti ad Hospites. De utrisque agendum separatis, quæstionibus, & deinde *Epitaphiis* seu Sepulchrorum & Vexillorum Inscriptionibus.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio funebris ab Hospitibus ad Amicos defuncti.

Oratio-
nes Fu-
nebres
ab Ho-
spitib.
ad Ami-
cos.

Tria præstare debet talis Oratio :
exprimere dolorem super defuncto :
Laudare defunctum : & consolari
Amicos defuncti : Hæc autem ita
fiunt optime. *Primo*, Exordiendo
ab aliquo discursu de Mortis certitu-
dine, aut de incertitudine tempo-
ris mortis, aut de varietate, aut de
potentia : vel dicendo de brevitæ
vitæ aut de mutatione fortunæ aut
de Calamitatibus impendentium ho-
minibus multitudine : vel declaran-
do quis dolor ex morte secutus sit :
vel optando lætiores occasionem,
in qua adfectum tuum & obsequia
defuncto ostendere velles : vel di-
cendo, ferreum eum fore, qui mor-
tuum

tuum talem non d. fiat : vel descri-
bendo dignitatem & potentiam
mortui, & ex ea occasione erumpe-
re in querelas & commiserationem :
vel laudando Amicos à constantia
amicitiæ &c. *Secundo*, Laudando
defunctum à Nobilitate Majorum, à
factis Parentum, à meritis & bene-
gestis erga Patriam, Ecclesiam, alios.
Tertio, Consolari Amicos ; adferen-
do Causas quæ dolores mitigare
possunt. Tales autem Causæ com-
muniter sunt : *Voluntas Dei* ; *neces-*
sitas moriendi communis ; *recte acta*
vita ; *bene merita in Rempubl. & Ec-*
clesiam ; *memoria secutura, posterorum*
felicitas, exempla aliorum, qui mortem
suorum tulerunt patienter ; *dicta Sa-*
pientum ; *Amicorum constantia &c.*
Sed

Nota quod hujusmodi in oratio-
ne maxime hi dominari debeant
affectus ; *Amor, Dolor, Commise-*
ratio, & alii graviores : atque ideo
valent *Primo*, *Exordia* ex abrupto
aut alio singulari impetu fusa. *Se-*
cundo, Possunt adhiberi frequentes
Exclamationes, Epiphonemata, De-
scriptiones, Apostrophe. *Tertio*, Ex-
curratur sæpe in querelas de incon-

stantia vitæ . de fallacia spei, de afflictione Amicorum, Patriæ, Ecclesiæ, quando vir singularis occumbit. *Quarto*, *Apolrophe* fieri solet vel ad Amicos defuncti, laudando quod talem virum in suo genere habuerint; vel ad hospites excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum gratulando illi æternam Patriam & perennem ex beneficiis famam apud posteros: vel ad Familiam, Patriam, Religionem, Templâ, Xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod benefactorem amiserint: vel valedicendo defuncto nomine singularum hospitum & Amicorum: aut illius nomine hospitibus & Amicis: vel introducendo ipsum defunctum valedicentem.

P R A X I S.

Fun-
bris
Oratio.

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram se publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen sui destinatum tempus ignoret. Eset aliquod adhuc in malorum maximo solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed
ô fa-

ô fatorum inclementiam, ô crudeles supra nomen suum *Parcas* ! latet ultimus dies, ut observentur omnes: & quasi parum sit, fragile vitæ filum invida manu carpere, omne præterea quod vivimus tempus, timore inundat. Sæpe nimium de Tempestate securi negotiorum æquor adimus: hilaresque & salvi super procellarum capita triumphamus & nescimus sub malacia insidias esse, ponenteque vento *Brevia* superesse & *Scoopulos*, qui etiam in portu parant naufragium. Omnino sicut *Fortuna*, ita *Vita nostra vitrea est*, cum maxime splendet, maxime frangitur. Et hæc ego non eo animo dico, quasi Dominus N. cujus ossa mœsti tumulamus exultimem non expectato mortis telo præventum esse. & in eorum vixisse confubernio, quibus omnia casu metientibus, omnia accidunt, non eveniunt: illudque te nerarium & imprudens verbum subinde exclamant, non potui. Semper ille mortis incitor, ubique mortem expectabat: Semper virtutis *Alumnus*, nunquam non æternitati maturus fuit: & ne ignavi militis more, ab impedimentis oneratus, tunc vasa

colligeret primum, cum jam in acie standum esset, suam quotidie in numero habebat *Conscientiam*. Exire è vita voluit, non excludi, cum sciret *volentem à Fatis duci, nolentem trahi*. Nostram hic ego lamentor miseriam, Reipublicæ calamitatem defleo, quæ tantum virum nobiscum præter spem amisit; Cujus si redimere vitam integrum foret, nemo nostrum esset, qui de suis illi annis non concederet. *Atlas* certè noster fuit & Patriæ delictum; qui, si moerorem nostrum nolisset, numquam nasci debuit; si perenne Reipublicæ decus & commodum, numquam mori. Magnus quidem ille fortunâ fuit & Majorum imaginibus insignis; quippe cujus familiæ claritatem nec ille ignorare potest, qui in Patria nostra plus quam peregrinus & hospes vivit: Sed in hoc vere maximus dici meruit, quod Avorum virtutes supergressus, mensuram suam totus in se habuerit, & fortunam quantacunque & animo & meritis excesserit: ut novo naturæ ingenio, non ille ex Majoribus, sed Majores ex illo ad gloriam & famam nati videantur. Juventutem
& lu-

& lubricos ætatis annos laudent in illo, illi, qui disciplinis regendum habuere commendatum; Nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibisse, cum ætate corroborasse: & sæpius incertum fuit, an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Ulyssis* studio in exteras Provincias, quod hac tempestate Nostratibus nimium solemne est: Sed innocens exiit, innocens rediit, quod heu nimis rarum. Excepit redeuntem Patria, ut amantissimum filium sollicita Mater; & in Reipubl. obsequiis instructum ad Off. N. honorem primum, deinde & Off. N. Reipubl. evexit. Hic ille virtutis campum nactus, quid non egit ut decurreret. Summam adhuc Juvenis auctoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit; huic suavis accedebat affabilitas, affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic universi hominum ordines, cum necessitatis suæ *Asylum* habere; in auribus eius suarum precum domicilium collocare; neque ullum esse audivimus vel infimæ conditionis, qui non illum, quem supremum dignitate su-

spiceret, parem sibi facilitate expe-
 riretur. Privatorum dumtaxat esse
 aiebat *sibi et suis vivere, se publica
 luci expositum velut candelam aliis lu-
 cere debere, sibi consumi.* Quid quod
 semper ille in publica territorii no-
 stri corona prudentiâ superior
 triumphavit? nosque velut à Sole
 minora sidera consilium accipere
 potuimus, & illi, qui ætate ei non
 cedebant, sententia tamen libenter.
 Et cujus tandem facundia, Patriæ si-
 bique non morituram apud externos
 famam conciliatam, satis enarret?
 plus cogitationi hic relinquendum
 quam sermoni concedendum est;
 siquidem multa de Te N. N. dicere
 possumus, sed nemo satis. Si tamen
 has lugubres nostras admittis gra-
 tias, agit Tibi, agetque immortales
 Patria pro consiliis & ornamento:
 agunt Senatorum subsellia pro
 prudentia; agimus nos pro fama
 & laude: & Tibi simul illustris fa-
 milia gratulemur, quod tantum vi-
 ri decus proleis, quem imitari
 possumus omnes, admirari debe-
 mus. Prohibe jam cadentes lacry-
 mas ac æternæ Numinis voluntati
 defunctum concede. *In hanc ne ef-
 fitatem*

sitatem nascimur ut moriamur; serius aut citius, ad illum pertinet, cujus arbitrio totus componitur Orbis. Juvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non ætatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus, quod Heroum est, censemus. Quamquam, quid vixit? quid mortuum dico; adhuc vivit, vivetque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum theatro, sed in animis cordibusque omnium; mortalitatem deposuit; Vitam non exuit, sed mutavit. Dixi.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio in qua gratiæ aguntur nomine defuncti Hospitibus?

Ad Ho-
spites
Gratia-
rum
Actoria
nomine
defun-
cti.

Similis in multis esse hæc Oratio priori debet, ita tamen texti solet: *Primo*, ponitur aliquis discursus de morte, aut de miseriis humanis, aut de vita præsentis; aut ex abrupto describitur dolor propter defunctum: aut quocunque alio modo, supra in præcedenti quæst. dictio inchoatur. *Secundo*, instituitur laus defuncti. *Tertio*, fit gratiarum actio

hospitibus, qui funebri pompæ adesse voluerunt, sive per se, sive per Legatos missos: & fit repromissio obsequiorum in alia latiori necessitate & occasione. *Quarto*, fit invitatio ad Convivium funebre.

Nota. Nota quod plerisque in locis inter Magnates legati mitti soleant, qui nomine eorum perorent: illis ergo, cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate, prius respondendum erit.

P R A X I S.

Gratiarum
Actoria
ad Hosp.

Et non ille latissime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit, qui duarum vocum angustiis inclusit Elogium & *vivam mortem vitam hominis* appellavit N. N. Omnino non morituri, sed morientes vivimus, alternisque momentis vita & mors, dies & annos sibi partiuntur. Ruina & perennis fuga est tempus quod vivimus. Labitur Infans in puerum, Puer in juvenem, Juvenis in virum, Vir in senem; & sic omnis rerum humanarum Historia, est interire. Atque utinam hoc ordine constanter procederet negotium, & ultimus qui omnes consumat dies
non;

nonnisi cum senectute incumbet :
Sed cæca Mors nescit discrimina , &
latronis more quidquid obvium est
diripit , juxta maturos immaturos-
que invadit, eo solum nomine, quia
mortales. Ecce recens ante oculos
exemplum Dominus N. cujus si re-
cte gesta & virtutes consideramus
non immature obiit : si annos &
desideria omnium , cheu nimis im-
mature !

Ut enim famæ satis , ut satis im-
mortalitati vixerit ; Nobis certe non
satis, non satis Patriæ, non satis bo-
norum votis , qui cum tot immor-
talia gerentem viderent , vix censere
volebant mortalem, Fuit benignio-
re natus genio, & coelo liberali , ut-
pote in quo Natura parens nimium
permiserit sibi cum genuit, quando-
quidem unum habere concessit ea ,
quæ vix multis concessit. Cum Si-
donio dicam, *Natura, Virtus, fortuna*
in eo sibi compendium fecerant , & no-
bilem nobiliss. Heroum epitomen.

Et quis non in illo *Aristidis* ju-
stitiam suspexit ? quis non *Lycurgi*
prudentiam admiratus est ? quis non
Alexandri magnanimitatem ? *Julii*
Cæsaris fortunam ? imperterritum in
ad-

adversis *Catonis* & *Pompeji* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. *Non sibi Se, sed Patriæ natum* sciebat; quare quod *Themistocli* *Miltiadi* trophæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & Patriæ cura semper versabat animum: cujus publicam quietem, privata inquietudine dicebat sanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod Religionem, quod Cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipsius arduum, nihil impervium fuit; quod autem impietatis & Religionis Amore præcipuum est, *nescivit velle, quod velle non debuit.* Sint igitur nimis quæ luctu in san. illæ & Patriæ mitigare possint. N. N. illud grande & magnum doloris solatium, Dominum N. sub onere Reipubl. fractum occubuisse. Quamquam & serenitas & tranquillitas, qua supremum clausit diem, quanta & qualis? Deus immortalis quam non perturbatè, quam suaviter: In morte sibi vel maxime vivere videbatur, qui dum

dum viveret, assidue sibi moriendum esse cogitabat: ut minime illius vita mori oblivione possit, cujus vel ipsa mors visa sit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ referantur Domini Hospites &c. quod Supremo amicitiae & Christianæ pietatis officio egregiè perfuncti, frequentes confluxeritis, ut diem hunc Patriæ & nobis luctuosum vestro etiam dolore levaretis: Revera Amici; revera vicini & usque ad summam factorum urnam in amore constantissimi. Faxint Superi ut hanc obsequiorum industriam lætiori occasione compensare liceat: ad hoc prompti & alacres, animos & corda consecramus. Interim ut mutuus dolor, mutuo convictu melius mulceri & profligari possit, post lugubrem laborem ad lugubre convivium N. N. Dominos invitamus.

SENTENTIÆ

Huic Materia servientes.

*Epist.
tus.* Vno eodemque ubere vitam mortem-
que fugimus.

Seneca. Non est res magna vivere, magnum
est honeste mori.

Ne-

Nemo unquam mortalium erravit Idem.
ad Sepulchrum.

Alia vos, ô Reges, Aula deducit in Gers.
Sepulchrum, vermis, putredo, tene- Paris.
brae.

Quem Dii diligunt Adolefcens mo- Plant.
ritur.

Optima quæque rapit mors, peſſima Homer.
quæque relinquit.

Puer centum annorum moritur, & Iſaias
peccator centum annorum maledictus c. 65.
erit. v. 20.

Mors ultima Linea rerum. Horat.

Somnus frater mortis. Seneca.

Mors medicus Malorum eſt. Aſch.

Mors terribilis eſt iis, quorum cum Cicero.
vita omnia extinguuntur; non quorum
laus emori non poteſt.

Mors nobis quaſi Saxum Tantalo Idem.
impro det.

Impie & impudenter vivere, non Demo-
tantum eſt male vivere, ſed diu mo crat.
vi.

Vndique eadem eſt via ad Sepul- Diag.
chrum.

Nos accendimur & extinguimur, Seneca.
medio tempore aliquid patimur.

Quoniam vita qua fruimur brevis Saluſt.
eſt, memoriam noſtram, quam maxime
longam efficere ſtudeamus.

Tota

Idem.
Seneca.

Tota vita discendum est mori. Et :
Nullius rei difficilior est scientia, quam
vivere.

Isocrat.

Cogites velim mortale Corpus nos ha-
bere, sed gloria & laudibus fieri compo-
tes immortalitatis.

Euripid.

Bene moritur, quisquis moritur cum
lucrum facit.

Plutarc.

Post mortem non opuscula, sed opera
pensanda meminerimus.

Seneca.

Non vivere bonum est, sed bene vi-
vere. Et : quid est novi hominem mori,
cujus tota vita nihil est aliud, quam ad
mortem iter. Et :

Quisquis ad vitam editur, ad mortem
destinatur.

Senec.

Illi mors gravis incubat, qui no-
tus nimis omnibus, ignotus moritur si-
bi.

Trag.

Seneca.

Quotidie morimur, quotidie enim
demitur aliqua pars vite, & tunc cum
crescimus, vita decrevit : & hunc ipsum
quem agimus diem, cum morte dividi-
mus. Et : Vir fortis & Sapiens non
debet fugere ex vita, sed exire. Et :
Quidquid egeris tunc apparebit cum a-
nimam ages. Et : Omnes eadem condi-
tio revinxit, cui nasci contingit, mo-
ri restat ; intervallis distinguimur, exi-
tu æquamur.

Com-

Commorandi nobis diversorium natura, non morandi, dedit.

Ex vita discedendum est, tamquam Cicero. ex hospicio, non ex domo.

Atque hic diuturnum videtur illud, Seneca, in quo aliquid est extremum. Et: *Vestra quae dicitur vita, Mors est.*

Namquam bono quidquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo.

Insuper mortem caret, non parat. Bernb.

Non potest male mori, qui bene vixerit. August.

Compendium est male agentibus, si Ambro. cito moriuntur.

Inopi quanto longior vita, tanto plus Tacitus. supplicii.

Tota vita hominis unus est dies. Fabius.

Non est ullum majus solatium mortis, quam ipsa mortalitas. Seneca.

Mala mors putanda non est quam Aug. bona vita precessit.

Mors vite est testimonium.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat Patriam. Ambro. sin.

Non domus est hoc corpus, sed Hospitium & quidem breve hospitium, quod relinquendum est, ubi te gravem esse hosti videris. Ang. sin. Seneca.

Sicut mali nascuntur ut moriantur, Guevar. sic boni moriuntur, ut vivant.

Vir

Idem.

Vir bonus etiam si moriatur vivit;
vir malus etiam si vivit, moritur.

Idem.

Mundus est taberna fortunæ, in qua
omne mercimonii genus suspectum est.
Et: In Fortunæ nudinis nihil nisi
mendacia venduntur, nihil nisi nostræ
vitæ stipe solvitur, nihil ad pondus
mensuram datur.

Idem.

Viri Sapientes magis duos vitæ hu-
jus dies felices, quam ducentos fortunæ
adverse formidant. Et:

Non minus egent consilio felices in
rebus secundis, quam auxilio miseri in
rebus adversis. Et:

l. 3. c. 51.

Maximum ultionis genus, quo ini-
micos nostros afficimus, est; ut eos diu
vivere sinamus. Et:

Mors est verum persugium, perfecta
sanctus, portus securus, integra Victo-
ria caro sine offe, piscis sine spina, fru-
mentum sine paleis. Et:

l. 3. c. 53.

Vita invocens mortem reddit secu-
ram. Et: Immoderatum in vita risum,
largus in morte precatus sequitur.

Idem.

Quod Phoenix inter aves, hoc filius
inter homines, qui Patris mortem non
exoptet.

Idem.

Divitiæ, Adolescentia, Solitudo,
Libertas, sunt quatuor pestes quæ viros
occidunt, mortuos infamant. Et:

Pau-

Pauper ut requiescat moritur, Dives cap. 56.
ut crucietur. Et :

Soli felices appellandi sunt, qui ex Ibidem.
hac vita Deo chari, & hominibus non
invisi discedunt. Et :

Germanus & minime ingratus ff- l. 3. c. 59.
lius, quo die Patrem in tumultum durum
miserit, eo ipso die illum sepelire in tene-
ro corde debet.

Ita vivere hominem oporteret, ac si Lactan.
post horam ei esset migrandum. *Diffi- lib. 7.*
cile est tacere cum doleas. Cicero.

Loquacissima res est homo infelix. Philos.

Non ita optime vixerunt, qui diutis Varri.
simè, sed qui modèstissimè

Quo facilius obrepat mors, sub ipso Seneca.
vite nomine latet.

Qui est hodie, in eum qui cras erit, Plutare.
moriatur; & qui heri fuit, in eum qui
hodie est, mortuus est.

Vita Comædia est, cujus Epilogus
Morsest.

Vita Græcis Comædo-Tragædia est,
quam mixta habet lætis tristitia: Por-
phyrius Matrimonium etiam sic appel-
larit.

Quomodo fabula sic vita: non quam Seneca.
diu, sed quam bene acta refert

Congenita sunt sibi prorsus; vita & Philem.
dolor.

Vita

Pars II. Cap. VII. Quest. II. 311

Plutar.
ex Ar-
stoph.

Vita humane accinitur perpetuo
cantilena, Eja, Eheu!

Ad majora natus sum, quam ut ter-
ra serviam.

Philo-
soph.

ΑΠΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ.

In Orat,
contra
gent.

Clemens Alexandrinus hominem Homo
esse Citharam dixit: Pulchre, nam Cithara.
sicut Cithara è variis chordis, ita
homo ex corpore & anima, opibus,
honoribus, compingitur; ex qui-
bus tamen omnibus una harmonia
fit in laudem Dei, Patriæ, sui:
Rumpitur hæc cithara dolore &
morte.

Diogen.
Laërtius
in vit.
Phil.

Braxillus Philosophus moriturus cum Braxil-
à senatu frequenti visiteretur & de. lus mo-
ploraretur; propter quatuor se letari riturus
dicebat. Primo, propter bonæ conscien ob qua-
tiæ testimonium. Secundo, quod tan- tuor læ-
tos viros suam mortem lugere videret. tatur.
Te. tio, quod 60. annis Reipubl & aliis
prodesse studuerit. Quarto, quod cultum
quem debuit aliis. præstiterit semper;
denique subjunxit, Erg. mihi hodie vi-
tam exordiri videor.

Macro-
bius
Saturn.
l. 2. c. 21.

Isidorus Pellusi. t. vocabat Mun-
dum perpetuam ruinarum ruinam. Al-
ludit puto ad Ethnicorum veterum
consuetudinem, qui Deum suum

Mundus
ruina.

non

non in forma humana depingebant,
sed in forma baculi simplicis, appel-
labantque hoc Idolum; *Jupiter Ti-*
gillus seu *Fulciens Dominus*: quasi
humana omnia ad interitum ruen-
tia fulcire Dei munus continuum
sit.

Jupiter
Stator.

Huc pertinet quod *Romulus Iovis* *Diodorus*
effigiem in Capitolio posuerit; cum *Siculus.*
titulo: *Jupiter Stator.* in manu ba-
culum hic *Jupiter* habebat, ut eo ful-
ciret *Novam Roman*; sed *Sempro-*
nus Consul ibidem jussit *Vulcanum* lo-
care, quasi diridentem *Iovis baculum*
in baculos minores pro aliis *Diis* v. g.
in sceptrum pro *Plutone*; in tridentem
pro *Neptuno*; in clavam pro *Marte*;
in caduceum pro *Mercurio*, & lemma
adscript: **ET VOS FULCIUN-**
T O. Quasi diceret vos minores
Dii, id est, vos Domini, terreni
Principes, Magnates, simul cum
Deo fulcite ruentem mundum.
Nam scepra vestra participant à
Sceptro Dei.

Adde hic quod in *Italia* alicubi in
Templo depictus sit *mundus rotun-*
dus, quem duodecim baculi sustentant,
Lemma subscriptum est: *Predica-*
tio Evangelii, ac si duodecim Apo-
stoli

stoli verbis suis velut baculis te-
neant orbem.

Queri.

l. 3. c. 56.

Aurelius Imperator moriturus di-
xit: *Ex omnibus quæ habui & possedi*,
duo tantum habeo, nimirum quod Deum
offendi, cruciatum, & dolorem, quod
vitiis tempus impendi.

M. Au-
relius.

Item.

l. 3. c. 51.

Secundus Philosophus interroga-
tus quid esset *Mors*? respondit: Est
Somnus eternus, dissolutio corporum,
divitum pavor, pauperum desiderium,
inevitabilis eventus, incerta peregrina-
tio, latro hominis, somni mater, umbra
vitæ, discessio vivorum, omnium reso-
lutio, laborum finis, cupiditatum clau-
sula, improborum carnifex, bonorum
premium.

Mors
quid sit?

Licosten.

Epaminondas mortem fortium viro-
rum otium esse dixit: improborum vero
& ignavorum laborem.

Epami-
ondas.

Plato dicebat. vita nostra sicut
flamma stupæ à minimo vento extin-
guitur.

Sereca.

Homo est vas quassum & fragile, est
corpus in omnem fortune contumeliam
projectum.

Homo

Alii dixerunt hominem esse calami-
tatis omnis hospitium.

Bernhard.

Mors bona est laboris corona, feli-
citatatis porta, vitæ janua.

Mors

O

Phi.

Philippus.

Philippus Maced. Rex. cum con-
fuluisset Oraculum quomodo pos-
set senex fieri: responsum accepit:
Vita quadrigas. Quo audito primum
edixit, ne ullus in regno suo quadri-
gis uteretur: Deinde cum Montem
audivisset esse, nomine *Quadrigam*
eum suffodit & evertit. Sed *Pausa-
nias* in capulo gladii, quo eum occi-
dit, quadrigam habuit caelata.

Venus
quatuor
cygnis
vehitur.

Dicerem ego si vis ad Maturita-
tem pervenire, *vita quadrigas*, sed
Veneris. Venus quippe juxta Poëta-
rum Opiniones quatuor Cygnis rebitur;
& secundum *Bernhardum* Luxuriæ
currus quadriga volvitur vitiorum:
*Inglurie ventris, inhonestate sodalium,
mollitie vestium, otii soporisque resolu-
tione.*

Cræsus
Socrat.

Quæsitus quidam olim quid mal-
let, an esse *Cræsus dives*, an *Socrates*
sapiens; respondit: In vita *Cræsus*, in
morte *Socrates*.

Gorgias
Leontin.

Quæsitus olim *Gorgias Leontinus* Lycost.
Orator jam senex, an mortem æquo
animo ferret, si è vita vocaretur, re-
spondit: *Ex putri & defluente domun-
cula non invitus discedo.*

Orator.
Severus.

Severus Imperator vivo sibi locu-
lum parari iussit, cui se interdum in-
clu-

Valer.
Maxim.
l. 1. c. 8.
Ext. n. 9.

De Reus
*in co-
nition.*

Xi. lili.

cludens sic illum alloquebatur: *tu o
losule virum capies, quem Orbis non
capit.*

A. n. d. s.
Tur. n.

Religiosi quidam in Turcia in-
cedunt per plateas portantes specula; &
porriguntque obviis & dicunt; in-
spice & vide quis sis.

Reli-
giosi
Turcici.

Laërtius
l. 1.

Zeno philosophus cum ab Apolli-
nis Oraculo sciscitaretur, quomodo
posset vitam bene agere? responsum
accepit, mortuos consule, & ab iis quid
sit faciendum discere.

Zeno.

Idem.

Antisthenes à discipulis quaesitus
quid esset Mors, duos Circulos fecit,
& hoc esse mortem affirmavit: Inter-
pretati sunt illi, unum circulum esse
corpus, quod ducitur unde incepit;
nempe ad terram; alium circulum
esse animam, quæ etiam suum ter-
minum quaerit.

Anti-
sthenes.

Reine-
mus.

Nabathæi Reges non in Masfoleis
sed in simo sepeliebantur, nec aliud li-
bi occini præter hæc verba volue-
runt: Pulvis pulveri, simus simo tra-
ditur.

thæi Re-
ges in
hæc se-
pel.

Idem.

Idem Reges ante pectus loco signa-
culi mortem gestabant, cum inscri-
ptione: Mæter bonorum, Noverca ma-
lerum.

Idem.

Apud Scythas in coronatione Re-

Scythæ.

gū spargitur terra & cinis, & simul
hæc verba dicuntur: Hæc tua est origo,
vide ne quid superbe agas.

Medi-
caus.

Nicolaus Medicus Princeps cum Idem.
post multas expectationes filium
accepisset, lacrymans in hæc verba
prorupit: Et tu fili ad ferendas huius
seculi calamitates advenisti.

Iustinus.

Iustinus Imperator jubebat sibi le- Cedro-
Elum conspergi pulvere & lacrymans nus.
dicebat: Ecce nunc in pulvere dormiam,
quoniam pulvis sum & in pulverem
convertar.

Albani.

Apud Albanos si mæsculus nasce- Crisp-
batur, Adfines ei militaria munera manus.
offerebant cum his verbis: Armeris
miser, quia ad Bellum non ad otium
venisti.

Marcus
Anto-
nius.

Marcus Antonius Scnator Roma- Comi-
nus cum Pyramides Egypti lustraret, nens
ad suos dixit: Omnia tempus devorat,
omnia consumit, sola gloria laborum
nostrorum cum tempore intercidere non
potest: hæc ut æternum duret, vitæ est
anteponenda.

Epami-
nondas
præ-
mium
quale
postula-
verat.

Epaminondas Dux Thebanus acce- Lycast-
pto lethali vulnere, cum universa ci-
vitas ad corpus ejus afflueret, de
præmio laborum rogatus dixit:
Nullum aliud volo quam memoriam
mei.

mei. Sollicite itidem quæsit an
Clypeus salvus superesset, & cum
superesse audivit, dixit; nunc letus
mior hoc salvo, quo salvo letus vixi:
Epaminondus dux vester, nunc vivere
incipit, quia sic moritur.

Inem. &
Intianus
in Epist.

ad Ami-
ri.

Democritus Philosophus mæstum
Darium Regem ob mortem conjugis con-
solaturus; vitam defunctæ se restitutam
promisit, si modo tres illi homines inve-
nirentur: qui nunquam lugubri vestitu
usi fuissent, quæsi tres in tota Persia,
& non inventi; tum ille ad Regem,
vides ô Rex quam inevitabilis sit omni-
bus fati necessitas; nefas est deflere,
quod nefas est devitare.

Demo-
critus
solatu-
rus Da-
rium
tres po-
stulat
homines
qui lu-
gubria
non
sumpsist.

Spondan-
nus.

Ferdinandus Rex Castell. ubi ab
Isidoro intellexit vicinam esse horam
mortis; regio habitu indutus ad Tem-
plum concessit, ibique consilens ad
Altare, purpuram, sceptrum, coro-
nam, torquem, annulum: & omne re-
gium vestimentum exsuens deposuit,
dicens: Domine! Regnum quod à Te
accepi, tibi restituo: colloca me in
æterna luce: sic mortuus ibidem. Pto-
lomeus Philadelphus Ægypti Rex in-
ter mediæ epulas mortui cranium sem-
per habuit, & à ministris hanc si-
bi vocem dici voluit; iustice Rex

Ferdi-
nandus
Rex.

Plut. in
conviviis
Sapien-
tium.

Ptol.
Pacha-
delphus.

Et cogita te talem aliquando futurum

Xenophon.

Xenophonti sacrificium peragenti Lycophontem cum nuntiatum esset, majorem natu filium occubuisse in prelio, coronam regiam primo deposuit, quæ fuitque quonam modo occubisset: ubi ergo auditur fortissime pro Patria pugnantem occubuisse, reposuit capiti coronam, et testatus est se voluptate majori perfundi, quam dolore.

Basilii.

Basilii Episcopus sibi virum construxerat sepulcrum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo pro festis diebus Episcopali pompa cogebatur uti, puerum destinavit qui subinde exclamaret: Pater mortem cogita, et sepulcrum tuum perfici jube.

Lips.

Lipsius decubiturus dicebat semper: Drexel. ad Lectum ad Letum.

Carolus Magnus.

Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo constitutus, à suis rogaretur, quenam insignia sepulcro affigi vellet, respondit: Sola Mortis insignia sculpanur, hæc est enim regina illa potens, quæ omnes meas victorias in nihilum redegit et de meipso victore triumphum agit, hac adscriptione: Sola mors omnia æquat.

Diogenes ad Alex.

Diogenes Cynicus cum aliquando cur.o.

*curiosius sepulcra inspiceret, ubi defun-
ctorum ossa cernebantur, Alexandrum
M. obviam habuit; & cum ille per-
cunctaretur, quid inter mortuos ageret?
in hac ossium congerie Patris tui Phi-
lippi calvariam quero, sed à cæteris di-
gnoscerè non valeo.*

*Marl. Musonius Philosophus, interrogatus, Muso-
ci 26. nius. quissimum sit aptior modus ad diem ulti-
mum feliciter claudendum, respondit:
Vive ut cras moriturus.*

HIEROGLYPHICA & Symbola.

*Alphonsus. Arragonum Rex in Alphonsi
Symbolo dicitur habuisse Coronam, si coro-
in cujus ambitu hæc inscriptio ex- na.
stitit: Artifex cudit, Deus ludit, im-
ponendo, deponendo. In fronte coro- Fornum.
næ pomum erat Smaragdinum; cum
Lemmate: Æstate prodor; Autum-
no probor; Hyeme perdor. Manus. Manus.
nens filo Orbis globum; cum lem-
mate Tenui pendencia Filo.*

*Candela ardens cum inscriptione: Cande-
lum aliis prosum, consumor. la.*

*Drex- Brachmani certis temporibus so- Brach-
lius in lent mittere vicinis regionibus are- man.
Prod. facta folia cum his verbis: Talis est Lolium.
ater, vita hominum, qualis foliorum.*

Lilium.

Iohannes Dux Clivia habuit in *Topotium*;
 Symbolo lilium cum inscriptione;
Hodie aliquid, cras nihil. Hinc in
 tumbis antiquorum exprimebantur
 lilia & rosæ.

Germ.
 antiq.
 Sepul.
 inscrip.

In sepulcris *Iuvenum* ac puero- *Drexc-*
 rum apud *Germanos* erat olim hæc *lius in*
 Inscrip- tio per interrogationem &
 admirationem: *Et mortuus est?* In *Prod.*
Senum vero Epitaphiis erat eadem *alter.*
 cum periodo seu puncto: *Et mor-*
tuus est.

Scipio.

In Exequiis *Scipionis* celeberrimi *Tomach.*
Marsalci Gallia, ante tumbam cadu-
 ceum prætulerunt, è cuius manu-
 brio tria lilia pullulabant, utpote
stemma Gallia; per medium verò
 caducei erat inscriptio hæc: *Non*
genere tantum sed ore et re Scipio.

Calvaria
 dua.

Duæ calvaria jacent; una inter *Sond.*
 sceptræ & coronas alia inter ligones
 & rastra; inscriptio *His discerne Re-*
gem à Rustico.

Sol.

Perse in tumbis sculpebant *So-*
lem, cum lemmate: *Orietur.*

Phoenix.

Antiqui Egyptii Phœnicem in
 sepulcro post fata superstitem scul-
 pebant, cum lemmate: *Erola-*
bit.

A he-
 nienf.

Athenienses in monumentis scri-
 bebant

bebant ciphras multas, cum lem-
mate : *Ignorans.*

Avis quæpiam reperiri dicitur,
quæ uno dumtaxat die vivit, mane
nascitur, vespere moritur : Interea
vero aliarum avium nidos pervolat
& singularum voces ac cantus addi-
scit, canitque jam ut *Turdus*, jam ut
Philomela, &c. Hæc avis Symbolum
solet esse hominis cito morientis,
cum inscriptione : *Non diu sed satis.*

Alexander M. de se dicere sole-
bat, *vixi satis, quia non annos sed*
triumphos numero; metior me non ata-
te sed perennitate.

In monumento *Pausania* depicti
erant canes multi insequentes feras
diversi generis per campos & sylvas;
Lemna : *Venatio.* Nempe vita ho-
minis venatio est, & sæpe dum cape-
re volumus, capimur.

In *Orphei* sepulchro inscripta erat *Orphæ*
hæc unica vox : *Lusit.*

In monumento cujusdam *Elee-*
mosynarii scriptum fuit : *quod dedi*
Habeo; perdidit quod servavi.

Ægyptii inter convivia mortui *Ægypt.*
caput circumferunt, & convivato-
ribus ostendendo dicunt : *Comedite*
tales futuri.

Elari en-
jusdem
Symbo-
lum.

Habuit quispiam ampullatus ho-
mo ex superbia potius quam ex
scientia pro Symbolo, in stemmate
hanc unicam vocolam *Omnia*. Cui
oblique tumorem castigando quis-
piam adscripsit literam S. ante O &
legenda fuit vox *Somnia*. O bene
humana *Omnia* sunt *Somnia*!

Anguilla
fragil.
hum.
Symbol.

Aegyptii notaturi eum, qui rebus *Pierius*.
huius vitæ fideret, spemque suam in
fragili poneret: *hominem manu an-
guillam tenentem pingeant*; Nam
mundana instar anguillæ elabuntur
è manibus, nec teneri possunt,

Homi.
vita na-
vis hum.

*Alii vitam hominis notaturi narem
pingebant, cujus clarum Deus guber-
naret.*

Isabella
Arago-
nia Re-
gina
Symbo-
lum.

Isabella, Arag. Regina in Symbolo *Brisson*.
habuit duos flosculos, unus vocaba-
tur *Securitropos*, id est, Flos Lunæ;
Alter *Heliotropos*, i. e. Flos Solis: cum
lenunare: *Sequitur & æternum spectro.*

Mel
n.ortis,
fel vitæ
Symbol.

Mortis Symbolum o'm mel fuit, *Rodigin.*
vite vero fel: Nimirum sicut apes, est *l. 28.*
homo, & dum vivit ex floribus vir-
tutum, mel æternitatis colligit.

Mortis
Tem-
plum.

Spartani Templum Deæ Morti ex *Pausa-*
candido marmore extruxerunt, in cu- *nius.*
jus positis scriptum erat: Morti matri
perennis felicitatis.

Leo.

Idem.

Leonidis ossa in mausoleum sunt Leonidis ossi.
translata cum inscriptione : *Specu-*
lum benemeritorum de patria.

Clotarius Imperat. tres Philosophos Clotario
quos à consiliis habuit, interrogavit, Impera-
quomodo posset vita humana opti- tori à
me exprimi : respondit horum Pri- tribus
mus, pingendum esse florem Caryophylli Philof.
Indici, qui licet honore & odore ceteris vita hu-
præcellit, si cum tamen Testudo subin- mana
traverit, statim arefcit; cum inscriptio- aquipa-
ne : Tales opes momento pereunt. rata Ca-
ryophyl-
lo.

Secundus, suafit pingendum Phœni- Thezauri.
cem, qui cum ab plumarum pulchritudi-
ne aves sibi sciat infidiari, noctu & in-
terdiu volitat, nec tamen manus aucupis
aufugit; cum inscriptione : Tantorum la-
borum stipendium, Mors : Tertius suafit Et Nau-
hominem pingi in mari naufragantem, fraganti.
supra verò in nubibus Aquilam &
Anchoram; cum Lemmate : Domine ad
Te sunt oculi nostri.

In Caroli V. sceptro stabat maf- Sce-
culus manu tabellam tenens, cum parum
lemmate : Sto : infra vero maures Caeli
ejus plantas arrodebant cum inscri- V.
ptione : Iacebis. Idem Imperator
dicitur annulum habuisse cum ho-
rologio, in quo carbunculus instar
indicis horas indicabat; bicolor au-

tem fuit hic carbunculus, & lucida parte diem, nigra noctem denotabat. Lemma fuit: *Vertimur*, id est, Carbunculus in carbonem.

Henrici
Gallie
Regis
vitæ
adorna-
tio.

Henricus Rex Gallie sic vitam suam ordinaverat; *Octo horas legebat, octo orabat; octo dabat corpori et Reipublica*: Sedit ad Mensam tres Orbes apponebantur, in primo orbe *Crucifixus*; cum lemmate; *Cibus cordis*; In secundo *Liber*, cum lemmate; *Cibus mentis*: in tertio *panis*, cum lemmate; *Cibus ventris*: supra mensam ex tholo pendeat *Alauda*, cum inscriptione; *Cælum cane, terram tale*. Loco horologii utebatur *candela*, quæ viginti quatuor lineis distincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continuo ardens indicabat.

Alauda.

Adverte hic, quod Alauda cum in terra sedet, tacet, cum volat in altum, canit: unde bene ille, Deum lauda, non sicut Alauda, à terra te elevasti, Deum laudare coepisti ad terram redire noli ut Alauda redit, iustorum enim via crescit, non decrescit.

Sala-
mandr.

Urbis Parisiensis insigne *Salamandra* nimirum in medio flammarum,

marum, apposita hac nota; *Circum-*
dor, sed non uror.

Idem
cap. 6.

Struthio aspiciendo ova, fovet: *Stru-*
cui apposite Academicum: *Ex visu* thio.
Salus.

Julianus Imperator gerebat in Julia-
stemmate regio *Aquilam* sagitta nus.
percussam, quæ confecta fuit ex
ejusdem plumis addita notula; *Ex*
ipsa contra ipsam: id est, ab ipsa na-
scitur quod illam perimit. Ita Mors
ex peccato, at memoria mortis oc-
cidit peccatum, unde merito dici
potest: *Ex ipso, contra ipsum.*

Pulchrum etiam Symbolum hu-
manæ vitæ potest esse Lapis ille pre-
tiosus, quem, *authore Dorotheo*,
Angelus dedit Alexandro M. Para-
disum ingredi quærenti: hic enim
lapis omnes alios pretiosos in bilan-
ce superabat, etiam simul positos:
Conspersus vero pulvere minimo,
minima pluma levior fuit: Hunc
lapidem pulvere oblitum in Sym-
bolo habuit *Alphonsus Arragonie*
Rex cum Lemmate; *in pulvere non*
Rex.

Lapis
Alex. M.
datus.

In *Alexandri M.* tumulo fuit Alexan-
Asia & Africa ligata catenis cum dri M.
Lemmate: *Victoria Alexandri.* tumul.

Exempla & reliqua Supellex.

Noctis filii Somnus & Mors. *Olympie* visa est Nox in figura & habitu muliebri, quæ puerum album dormientem dextera tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*; Alter *Mors*, uterque *Noctis* filius. *Pausanias.*

Hispani. Apud *Hispanos* mos fuit tot habitas fingere circa sepulchra, quot hostes quis interfecisset. *Veridicus.*

Scythar. Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello & vivus debuit bibere ex *aureo scypho*, & super mortui sepulchrum *aureus* appendebatur *scyphus*. *Idem.*

Regina Amaluf. Reginam *Amalusintam* sic de- *Lib. 1.*
scripsit *Cassiodorus*: *Si prudentem*
quæris, hæc fuit: si sortem, nulli cecidit:
consilio optima; religione nitens; prole
beata; ubique chara; Epitaphium ei
tale fecit: Casta vixit, lanam fecit, do-
rum servavit.

Tessalia. Tessalia funeri Matris suæ cum adesse non posset, misit spongiam lacrymis plenam cum lemmate; *Corde & lacrymis prosequor.* *Appianus.*

Libitina statua. Romani in medio foro statuam *Libitinae* posuerant, ut transeuntes eementesque & vendentes mortis monerentur. *Rosinus.*

Syba-

Pars II. Cap. VII. Quest. II. 327

Solinus.

Sybaritæ ut melius voluptatibus indulgerent, *plētebant eum morte, qui mortis mentionem fecisset.*

Sybaritæ.

Tacitus

l. 5. annal.

In Principatu *Tiberii* sub pœna capitali interdictum erat, mortuos deflere; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur.

Mortuos deflere interdicitum.

Claudius

Parad.

In Coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capiti Corona, manibus sceptrum Imperiale imponebatur, egregius sepulchrorum fabricator, tres diversos lapides, *Alabastrum, Iaspidem & Porphyrum* afferret, ut ex illis habito delectu, sepulchrum construeretur, alta voce inclamans: *Elige ab his ex quo Augustiss. Cæsar, Ipse tibi tumulum, me fabricare velis.*

Mos in coronatione quondam usitatus.

Stobæus

Serm. 19.

Philippus Macedo puerum habuit in Aula, huic tantum muneri destinatum, ut quotidie ad eum ingressus tale quid proferret: *Memento, ô Rex Te esse hominem: tunc Rex miseram conditionem considerans, tales è pectore effundebat voces: Heu me miserum! Homo sum, & proinde mortalis ac in cinerem redigendus.*

Philippus Macedon

Alian.

l. 5. c. 15.

Pintar.

Ægypti dum *Genio* indulgerent, *Osirim* Regem in aurea tumba circumferebant.

Ægypti.

Domitianus.

Domitianus Imperator invitatos ad *Xiphili-
nas.* convivium, in palatium nigro pan-
no obductum induxit, ubi tantum
duæ ardebant candelæ, & quemli-
bet loco solii, in tumba collocavit:
dicendo: *Vive memor Lethi.*

*Æthio-
pes.*

Macrobius *Æthiopie* populi defun- *Ctesias
apud
Diod.
Siculus.* ctorum statuas ex auro vel Argento
vel ligno erigere solebant, ut ita
memoria defunctorum in Animis
conservaretur: His vero Statuis
excavatis includebantur cineres de-
functorum. Is autem qui sanguine
proximus defuncto fuit, eam sta-
tuam domum deferrebat, & vitro
pellucido includebat: Cæteri vero
ad fines, primitias frugum suarum,
& alia plurima singulis annis offere-
bant.

Galatæ.

Galatæ superstitionem habuere, *Al. ab
Alexan-
dro l. 3.* ut quamprimum exspirasset aliquis
varias ad eum literas & scripta desti-
narent: quæ ipso sepulture die una cum
corpore cremabant. Credebant literas
à mortuis in alio mundo legi.

*Lacedæ-
monii.*

Lacedæmonii, ut Juventutem ad *Bessæus.*
Majorum imitationem accenderent;
defunctorum Heroum imagines in
ære vel marmore ad vivum expri-
mebant, in senatuque exponebant
fin-

singulas cum suis elogiis & hoc lem-
mate; *si fueritū sicut isti, eritū sicut*
isti.

Abrahamus Ortelius Cosmographus ossa
scribit quandam gentem esse, *que* mortuo-
ossa mortuorum loco nummorum habet, rum di-
vitiarum vitia.
iisque utitur in emendis vendendis-
que rebus, loco auri, & ea ossa loco
divitiarum habet.

Tyrannus quispiam sibi ex ossibus Tyran-
mortuorum, organa fieri curavit, nus ex
dicens. *Salus Regum, Mors hostium* ossibus
est. organa
fabric.

Idem *Tyrannus* Capita occisorum
in Arboeum ramis horto suo delica-
to pomorum loco appendebat: in
vestibulo autem horti scriptum e-
rat: *Bellaria Martis.*

Philosophus quidam rogatus ut Vitæ
suam de vitæ brevitate sententiam brevitaa.
daret, *tacens in orbem se gyrauit.*

Alter Philosophus parumper substi-
stus deinde se abscondit, & hoc esse op-
timum Symbolum humane vitæ dicebat.
Symbo-
lum
Vitæ hu-
manæ.

Ex carnio Nicephori Imperatoris Cra-
nium
poculum formatum est, *Bulgaro-*
rumque proceribus ab ipsorum Principe
deinde propinatum.
Nice-
phori.

Romani, ubi animam ægrotus ex-
halare cœpit, qui proximiores erant,
spiri-

spiritum ejus egredientem ore ap-
posito excipiebant.

Cupres-
sus Sym-
bolum
Mortis. Apud eosdem *Cupressis* signaban- *Idem.*
tur mortuorum domus, quia sic-
ut hæc arbor excisa non renascitur,
ita ex mortuo nihil jam sperandum
est.

Tibici-
nes. Tibicines præcedebant funebrem *Rosinus.*
pompam, qui canebant laudes &
facta defunctorum, præferebantur
etiam insignia honorum quos ges-
sit, coronæque omnis generis quas
meruit: præterea totius familiæ
imagines in hastis & perticis porta-
bantur: *Servi à defuncto libertate do-
nati lacrymantes & pileati, seu alba la-
na velantes capita, præcedebant fere-
trum; & hoc maxime honorificum
fuit, familiam suam à defuncto ho-
noratam fuisse.*

Mos
apud
Roma-
nos post
exustum
cadaver. Apud eosdem *Romanos* mos fuit, *Idem.*
ut post exustum cadaver *Præfica*
novissimum verbum illud, altissima
voce inclamaret. *Illicet: id est, ire
licet jam domum: quo dicto qui co-
mitati funus erant, domum abituri
extremum Vale sic ter occlamabant:
VALE, VALE, VALE! nos
te ordine, quo natura permiserit, seque-
mur.*

Epif-

Episcopi Constantinopolitani, ita ^{Episcopi} olim gratulabantur Imperatoribus, ^{Con-}stantino-
Imperator oriaris, Imperator moriaris : pol.
quæ verba etiam ab Imperatoribus
inter gemmas Diadematis circum-
quaque scripta portabantur.

Alius Sparti. Severus Imperator moriens ulti- Severus.
mo dixit, *Omnia fui, sed nihil prodest.*

Petrus Alphon- Ad *Alexandri* mortui corpus ^{Philoso-}
sus apud plures philosophi confluxerunt, & ^{phi la-}
Drexel. super Regio funere lamentati sunt. ^{mentan-}
Unus dixit; *En modo quatuor ulnarum* ^{tes super}
spatium ei satis est, cui spatiosissimus ^{Alexan-}
terrarum Orbis non sufficit. Alter sub- ^{dri mor-}
jungit: *Heri potuit Alexander quos* ^{tui cor-}
voluit à morte liberare, hodie seipsum ^{pus.}
non potest. Tertius aureum tumulum
contemplatus dixit: *Heri ex auro fe-*
cit thesaurum, jam mutatis vicibus the-
saurum ex Alexandro facit aurum:
alii aliter sunt lamentati.

Lucius Marin. Carolus Rex *Sicilie* cum in ulti- Carolus
de reb. mis esset, hæc locutus est: *O vanas* Rex
Hisp. hominum cogitationes, ah miseri honori- mortu
bus delectamur & Cælum negligimus! vicinus.
Nondum cæpi vivere, & jam cogor vi-
rendi finem facere. Eadem me necessti-
tas involvit, quæ vilissimum mendi-
cum: Vale igitur terra vale! sed ah uti-
nam liceat dicere: salve Cælum!

Tur-

Turci-
cus Im-
perator.

Turcarum Imperatores cum quen- *Basil-*
dam è Basis suis & imperii proceri- *quius de*
buss perire volunt, literas ad eum sua *res. Tur.*
manu scribunt, easque nigro holo-
ferico obvolvunt: Harum literarum
hæc semper est summa: *Mitte mihi*
tuum caput.

Pacu-
vius.

Pacuvius Syria præfectus hoc in *Cassius*
more habuit, ut quotidie à cœna vi- *l. 4.*
no somnoque sepultus se in lectum *Symbol.*
ferri à famulis juberet atque à flen-
tibus occlamari: Vixit! vixit! Ap-
plica: Quod ille ex perversa con-
suetudine faciebat, nos pio & lau-
dabili Christianorum more, cum
Domino N. facimus: reddimus illi
ultimum obsequium, extulimus in
lectum subterraneum, restat ut ac-
clamemus, Vixit: nimirum ad decus
familie, Patrie, Ecclesie & glorie,
&c.

Augu-
stus.

Augustus Imperator supremo vitæ *Sueton*
die vocatos ad se amicos percuncta- *in Au-*
tus est, ecquid videretur an vitæ Mi- *gust. 99.*
nim bene transigisset, cum illi re-
spondissent bene; subjecit ille: *Er-*
go plausum date.

Moneta
Herod
dicta.

Tempore Severi Imperatoris. re- *Trebel-*
perta est moneta, quæ Herod dicta est, *lus.*
in qua mirabilis exsculpta fuit figu-
ra:

ra : Caput Elephantis fuit, cum lemma-
te : Magnanimitas. Pectus Delphinum
cum lemma; Humanitas. Manus
Castoris cum lemma; Officiositas.
Pedes Vrsi cum lemma; Modestia.
Imago fuit Hercules significans virtutes
quibus vitam suam ornare debet, ut lau-
di vivat immortalis.

Græce.
vus.

Henrico Bavaria Duci apparuit
quispiam in pariete scribens hæc
verba : *Post Sex: Henricus* moritu-
rum se existimans *post dies sex*, om-
ni diligentia ad mortem se præpara-
vit; *ast transactis diebus sex* cum
salvus existeret, *post 6. hebdomadas*
mortem imminere verebatur, ideo-
que rursus sua disponebat, sed nec
tum mortuus : quapropter *post*
menses sex vitæ finem fore autumans
denuo paratus quasi moriturus; sed
& tunc evasit incolumis : certissimè
itaque *post annos sex* moriturum se,
concluserat; Sed ecce *elapsis annis sex*
in Cæsarem eligitur, & hoc ei Elo-
gium adscribitur : *Seipsum singulis*
Senariis superabat, & *post mortem*
identidem vivebat.

Henri-
cus Dux
Bavaria.

Henric.
Secunda-
vus.

Philippus Rex Hispanie moriens
sic Philippum III. filium instrue-
bat : *Fili hoc assequutus fastigium quod*
habui

Philip-
pus Rex
Hispan.

habui, hujus etiam lecti in quo me jam
vides meminervis; hic ut cernis subsistit
omnis Mundi gloria: sic vive ut Re-
gem, non amittere se Regnum sed com-
mutare sentiat.

Geor-
gius
Dux
Claren-
tia.

Georgius Dux à fratre Eduardo *Drexil.*
Quarto Angliæ Rege ob suspicionem *Pro. trom.*
affectati Regni jussus est mori, data t.a. *cap. 3.*
men est ei mortis optio. Ille, suavis-
simam, inquit, mortem eligo, labrumque
vino Malvatico impleri præcepit, in
quod se collocans sensim dulcissimum li-
quorem sorbendo se submersit.

Fons
mirabilis
effica-
cia.

In Insula quapiam, Boguca dicta, *Eusebius*
fons laudatur perennis & nobilissi- *Norimb.*
mus, cujus aqua epota, senes jam *l. 6. c. 54.*
mortuis vicini rejuvenesunt: Quidam
senex decrepitus eo se contulit a-
more vitæ lotus & potus est ibidem
aliquot dies, resumpsitque robur
virile, & florens domum rediit, uxo-
rem iterum duxit & genuit filios.
Hunc senem dicit se vidisse Petrus
Martyr.

Mauso-
leum.

Artemisia Regina, Mausolo ma- *B. Pfeuss.*
rito celeberrimum monumentum
extruxit & à nomine viri Mauso-
leum vocavit; Cineres verò viri cum
vino mixtos ebibit, ipsa vivum Ma-
riti sui sepulchrum facta.

Ludo-

Drexel.
in pro-
drom.

Ludovicus Cortusius Juriscon-
sul-
tus Patavinus ad funus suum musi-
cos 50. omnis generis conduxit: fe-
retrum iussit ferri à 12. Virginibus
viridi veste ornatis cum cantu læto
& triumphali; centum funalibus
stipantibus comitante toto urbis cle-
ro & monachis omnibus, exceptis
nigris, ne tristitiæ color lætitiæ fu-
neris funestaret, lachrymari testa-
mento prohibuit.

Sepul-
tura
trium-
phalis.

Plutarc.

Menandro optimo Regi Bactrorum Menan-
in Castris mortuo honorifice in ci-
vitatibus omnibus parentatum est:
de reliquiis ipsius vehementer pu-
gnatum est, & vix hac conditione
pax stetit, ut singulæ civitates parte
æquali cinerum ejus ablata, monu-
mentum ei statuerent.

Menan-
der Rex
Bactro-
rum.

Idem.

Dionysii Vxor & liberi contume- Dionysii
lia prius affecti, necati sunt & cine-
res eorum in mare dissipati.

Dionysii
Uxor &
liberi.

Epistol.
II. ad
Geront.

Hieronymus scribit se vidisse duos
conjuges, virum quidem qui viginti
sepelivisset Uxores: foeminam vero
que viginti duobus superstes fuisset
viris; & hos matrimonium denique
secum inivisse. Expectabant homi-
nes avidissime, quis horum prius
moreretur, sed mortua primo fœ-
mina

Duo
Conju-
ges.

mina est, ergo maritus à populo totius urbis coronatus est, palmamque ferens manu, laureatus ante feretrum & omnem populum ibat, dum uxorem terræ commendaret.

Philip-
pus Rex
Macedo-
nia.

Philippus Macedo moriens ad Proceres flentes & adstantes dixit hæc solandi ergo; *Non moriar quia Alexandrum in quo vivam, in terra relinquo.*

Plutar.

Eduar-
dus I V.
Angl.
Rex.

Eduardus I V. Rex Angliæ moriens cum ei Cancellarius dixisset an non doleret, quod tam splendida palatia & possessiones relinquere deberet; respondit; ostendendo filios: *Ista pignora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habitabo quoad stabunt: & possessiones meae erunt, ex quibus sine ullo jam labore percipiam fructum.*

Annal.
Angl.

Hippo-
cratus
Ara.
Galenus
Morbo-
rum Im-
perator.

Hippocrati Aram statuerunt Anti-qui; cum inscriptione *Deo Vitæ.* Cum *Galenus* à quodam morbo lethali *Antoninum Pium* liberasset (in quo depellendo Caesar duodecim gemmas hausit, quæ novem millionibus constabant) Imperator medico suum diadema dono dedit, dicens: *Antoninus Imperator Romanorum, Galenus Morborum.*

Lampri-
dus.

Ma-

Brutus. Maria *Ungarie Regina* habuit aviculam nomine *Vita* quæ ejus moris est, à quo oculos avertit, signum est illum brevi moriturum: quem vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem promittit: Hujus ergo aviculæ oculus hæc Regina in annulo habuit, cum inscriptione: *Non gemma sed Vita.*

Æthi. *Athenienses* Regibus suis sic precantur vitam: *Vince hostes armis, civis animis, corvos annis.* Athen.

Idem. *Lacedæmones* sic: *Dent Tibi Dii Lacedæmoniam manum, longam fidem, longam vitam.* Lacedæ.

Idem. *Veneti* sic: *Princeps es to tot annorum quot subalterum.* Veneti.

Brutus. *Clementi VIII. Pontifici Romano* ab initio *Papatus* obtulit quidam *Florologium* cum inscriptione: *SEMPER PRIMA, NUMQUAM ULTIMA.* Hortel.

Franci. *Franci* recens creatis Regibus offerunt formicam, in qua scriptum: *SEMPER SUPERSES.* Franci.

Idem. *Lacones* se gratulabantur suis *Laconibus*: *Pelle mortem, pelle mortuum.* Lacones.

Camera. *In Terra Saracینorum* *Arvicula* nomine *Soroacēs* hæc duo propria habet:

bet : primo quod à Dominica Passionis ad Pascha nec cantet nec volitet, sed veluti mortua extensis in crucem alis ad ramos arborum pendeat; secundo quod sub tempus Eclipsis Lunæ cor ei obrigeat, & oculi velut nube quadam & caligine inumbrentur.

Lamentatio.

Super uno Imperatore defuncto sic *Ansel.*
lamentabantur: Utinam aut non nasce- *in mort.*
retur, aut non moreretur. *Imperat.*

Augustus.

Augustus Imperator capta Perusia *Sueton.*
in plurimos sevit: Orantibus veniam
hæc unica vox occinebatur; Morien-
dum est.

Thracæ
nates
plorant;
mortuos
rident.

Gens quæpiam Thracibus finitima, *Herodo-*
edito infante cum amicis frequentibus *lus.*
plorant, commemorando sibi quantas
hic calamitates perferre debeat; è con-
tra defunctum hominem cum letitia ef-
ferunt, recensentes, quam multis sit
malis subductus.

Idem fecerunt Causiani, & Gethæ *Stobæus.*
puerperia luxerunt, funera plausu ex-
ceperunt.

Saladi-
nus.

Saladinus Egyptiorum Regum ma- *Anton.*
ximus, cum totum Orientem subjugasset, *p. 2. tit.*
Occidentem terrisset, Asiam domuis- *17. 6. 9.*
set, totum denique Orbem concussisset,
ut morti se jam vicinum vidit, manda-
vit ut statim ac spiritum exhalasset, tu-
nica

nic interior per omnes civitatis vicos in
hasta circumduceretur & à præcone al-
ta voce inclamaretur; Saladinus O-
rientis flagellum, Asia Dominus, om-
nium populorum terror, ex omnibus suis
victoriis in bello partis, tandem Regi-
ne Morti cedens, nihil secum deferret, nisi
unicum hoc indusium quo in sepulchro
operitur.

Xerxes innumerabiles militum copias Xerxes.
collegerat, quas cum lustrandi causa in
verticem montis se contulisset, lachrymis
obortis suspirans dixit: centum abhinc
annis nullus omnino superstes erit, omnes
in cinerem redigentur.

Philippus Macedo cum palastram in Philip-
qua Greci luctabantur, ingressus esset, pus.
& inter luctandum ad terram prolabe-
retur, jacentis sui corporis imaginem,
in arena expressam videns & quam pa-
rum loci occuparet, considerans, jocando
incepit dicere: O quam minimam terre
partem, natura sortiti, orbem appeti-
mus Universum!

Brachmani cum ab Alexandro pe- Bracin-
tissent donum immortalitatis, ipse vero mani.
respondisset; rem prorsus filii impossi-
bilem postulatis, quia & ipse mortalis
sum, tunc protinus adiecerunt, cur ergo
tam insana regnandi libidine flagras, ac

si mori nunquam tributum soluturus.

Pictores ut Mortis naturam exprimerent, illam proponunt nudam, lumine cassam, auribus carentem & falce armatam: Nudam quidem, ut doceant, quod hinc nudi exire debeamus. Cur lumine captam? quod in obvia quæque impingat & sine respectu obruat Auribus caret, quia clamoribus non flebitur, lacrymis non movetur, & ad preces humanas veluti rigida rupes surdescit: Hinc à Pericle Atheniensem Duce Atropos (inexorabilis) nominatur: Porro quid persalcem, quam feralis hac Megara manibus vibrat? quoniam mors omnia Sola æquat.

Est commune mori, mors nulli parcit honori;

Debilis & fortis, veniunt ad funera mortis.

Naviganti similis vita nostra.

Gregorius Navigantibus similem facit mortalium vitam, videntur enim homines quiescere loco, & opinantur arbores, agros, scopulos moveri, at non sic; navis iter agit, cetera neutiquam moventur.

Agrigentini stulti.

Stultos Agrigentinos antiquitas nominavit, de quibus dicitur: Agrigentini epulantur ut eras morituri, adificiant ut semper victuri. Al.

Pars II Cap. VII. Quest. III. 341

Camp. f.
l. 8.

Alphonsus Dux Calabriae Eduardo Alphonsus filio
filio suo dedit in aureo clypeo Zodiacum clypeum
talem, in quo quatuor animalia picta dat.
erant: Primum erat *Cervus* cum in-
scriptione; *DEUM TIME.* (Cervus timet tonitrua & fulmina.) *Se-*
cundum erat Ciconia cum inscriptione;
PARENTES REVERERE. (Ciconia senes parentes dorso suo
portat ac nutrit:) *Tertium erat testu-*
do cum inscriptione; *DOMUM*
PROCURA; Testudo domum
suam semper portat secum; *Quar-*
tum erat Delphinus cum inscriptione;
OFFICIIS VACA. Delphinus
alios pisces sibi conciliat benefacien-
do, non nocendo: nautas prae-
monet saltu suo & lusu cum tempestas
imminet, mergentes tergo portat:
Super omnia hoc lemma fuit: *CE-*
LER VIRTUTIS CURSUS.
Id est, sic cito senescere possumus &
longam vitam vivere.

Q U A E S T I O III.

Quomodo Epitaphia construenda sint
& sepulchrorum inscriptiones

Epitaphium est Oratio sive prosa Epita-
sive ligata in defunctorum sepul- phium
chris quid?

chris scribi solita, vel vexillis super sepulchra pendentibus: Debet continere nomen mortui, genus mortis, gentis, familiae & factorum principuorum brevem commemorationem. Supra inscriptionem communiter hæc verba ponuntur, D E O O. M. vel ÆTERNITATI: Infra verò ponuntur nomina eorum, qui defuncto *Epitaphium* posuerunt.

Epitaphia alia sunt iocosa, alia seria. Variis modis scribuntur. Aliquando enim simpliciter narratur, quis hic sepultus sit & qualis fuerit. Aliquando ipse mortuus inducitur de se loquens cum Viatore aut Lectore. Aliquando ipsum marmor aut saxum loquitur de eo quem tegit: Interdum instrumenta loquencia inducuntur, quæ defunctorum tumulis aut insculpuntur aut adpunguntur. Solebant autem antiquitus singulis sua instrumenta apponi v. g. *Pastori* baculus; *Nautis* remus; *Agricolis* aratrum; *militibus* framea; *Vinatoribus* falco aut canis; *Ceteris cætera*. Modernis verò temporibus stemmata imprimuntur aut Symbole tumulis v. g. *Ducibus* *Aquie* vel *Leones*; *Sacerdotibus* *claves*; *Oratori-*

*toribus Fulmen ; Poëtis Cygnus ; Ergo
mos est ut interdum aliquod instru-
mentum loquatur v. g. Framea sic ;*

**ACUTA FUI OLIM
FRAMEA,**

Sed nunc ad mortis saxum hebetata
sum :

Fulgebam olim splendore Martio
Ibi , &c.

At nunc rubigine Lethi corrodor.
Timebat me Hostis,

Sed quamdiu me brachium Domini
N. agitabat.

Jam cum Domino fessa Bello
& Victoriis

Hic quiesco &c.

Interdum ponitur supra tumu-
lum pictura tantum seu Symbolum
aliquod cum Elogio , seu acuta sen-
tentiola v. g. *Si Regis cujuspiam A-*

morem in subditos velles depingere :
Symbolum hoc serviret , Pelicanus for-

guine pullos suos fovens , cum Elogio :
PRO LEGE ET GREGE. Vel

Aquila expansis Alis cum Epigra-
phe ; SUB UMBRA ALARUM

MEARUM. Vel Leo apertis oculis
dormiens cum lemmate ; NON

DORMIVIT QUI CUSTODI-
VIT.

Adverte autem, summè curan-
dum esse ut *Epitaphia* & *Inscriptio-*
nes sive *tuulorum* sive *vexillorum*
abundent doctrinis & sententiis
moralibus. Sed omnia melius in
exemplis videbuntur.

E X E M P L A.

Quæris Viator quis sub hoc Mar-
more tectus jaceat ?

Homo, ut Tu mortalis,

Qui sic Patriæ vixit,

Ut cum vixisse non poeniteat :

T u

Manibus ejus bene precare

Salutis tuæ non inmemor :

Vive & Vale !

A L I U D.

Hic decumbo Viator

Vide quid sum,

Fui quod es,

Eris quod sum;

Vale.

ALIUD.

A L T U D.

Mortales cum finis ,
Quid futura dies nobis vehat
nescimus :

Johannes mihi nomen est ,
Cognomen N.

Annis vixi X V I.

In palæstra literaria exegi V I I I.

Virtuti litavi ;

Integritati sacrificavi ;

Parthenius Partheniæ vixi ;

Et Ecce ,

In vernanti ætate morior.

O me vel ipsæ Musæ ,

Vel Fata ,

Vel Amici ,

Vel Parentes ,

Flete !

Ex deliciis Orbis hac sint.

Francisci Pacini.

Inveni portum, Spes & Fortuna valete,
Nil mihi vobiscum est, ludite nunc
alios ;

Hospes eram Mundo, per Mundum
semper eundo ;

Nunc suprema dies fit mihi summe
quies.

Angeli Politiani.

Politianus in hoc tumulto jacet Angelus ; Vnum

Qui Caput , & linguas (res nova)
tres habuit.

Iocosum in Vespianam, litigiosam
Vetulam.

Tres habuit furias quondam, sed Vespianae
Manes

Ut petiit, furias quattuor Orcus habet.

Silvii Palladii.

Fui,

Non sum

Estis,

Non Eritis ;

Silvius Palladius

Qui

Ut moriens viveret

Vixit ut moriturus.

ALIUD PRO

Juvene,

Heu ! Heu !

Hic ante annos Juvenis jaceo

Morti ludibrium,

Fratri Funus,

Patri mœror,

Matri lacryma,

Musis luctus.

Juve-

Juvenibus exemplum,
Senibus suspirium,
Mihi tabum, Cinis, Nihil :
Deo quid ?
Ah ! Viator cur rogas ?
Eheu !
Jam audio quod timeo ,
Quod Spero
Tu cras Scies ,
Curiose Civis abi.

Saladini Egyptiorum Regis.

Floruit in toto, qui Rex Oriente poten-
ter.

Nunc jacet ; ex tantis quid tulit ?
Ecce nihil !

Principis Poëtarum Virgilii Epi-
taphium quod morti vicinus sibi e-
rexit , ad libros respiciens suos quos
conscripserat , De Bucolicis , de
Georgicis & Æneidos.

Pastor, Arator, Eques, pavi, colui, su-
peravi ,

Capras, Rura, Hostes, fronde, ligo-
ne, manu ;

De Capris pastis, de Rure sato, Hoste
subacto ,

Nec Lac, nec segetes, spolia nulla
tuli.

Ovidii ex l. 3. Tristi. Eleg. 3.

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amo-
rum

Ingenio perii Naso Poëta meo.

Mirandula in templo S. Marci
Florentia.

Hic situs est Picus Mirandula: cetera
norunt

Et Tagus & Ganges: forsan &
Antipodes.

Similii Præfecti militiæ sub
Adriano Imperatore.

Similius hic jacet,

Cujus ætas multorum quidem annorum
fuit;

Septem tamen duntaxat vixit

Quibus vixit sibi:

Similius septennis vetulus.

In Sardanapali tumulo erat manus
sculpta ad elidendum digitis crepitum
disposita.

Sardanapalus Anacyndaxis filius
Anchialelem & Tarsum

Uno die condidit.

Ede. bibe. Lude.

*Reliqua ne debitorum quidam crepitu
digna sunt.*

In Orphei sepulchro.

Lyra fuit sculpta, um inscriptione

L u s i t.

In Mercatorem magnum debitorem.

*Mercator jacet hic : cujus mihi dicere
longum*

*Nomina sit : moriens nomina mille
baluit.*

Funus Maximiliani Caesaris.

*Maximilianus Cæsar semper
Augustus.*

Demissus cælo

Redditus cælo.

Non obiit sed abiit.

Lovanii Joannis Vamefii.

Iste vir fuit, Lector sed fuit :

Tu quoque quod es non eris.

Alius alto sed omnes huc imus ;

Cogita & huius bene apprecare,

Ita posteri tibi.

Joannis Fossæ ex nimio Poësis studio
ad insaniam redacti.

*Hæc sunt in fessa Fossæ mirabilis ossa ;
Qui sibi condendo versus , cere-commi-
nuit brum.*

Philosophiæ Magistri indocti , inter
disputandum in Grammati-
cam peccantis.

*Hic jacet Magister noster,
Qui argumentavit bis vel ter,
Semel in Celarent
Ut omnes admirarent :
Bis in Frisese morum,
Requiescat in secula seculorum.*

Magistri Grammaticæ.

*Grammaticam didici , multos docuique
per annos ;
Declinare tamen non potui tumulum.*

Uxoris Loth in statuam versæ.

*Hoc est sepulchrum intus cadaver
non habens ,
Hoc est cadaver sepulchrum suum non
habens ,
Sed cadaver idem est & sepulchrum
sibi.*

ALIA

ALIA RECENTIORA.

SIGISMUNDI III

Poloniæ Regis.

Æternitati

Sigismundus III.

Suecis à Natura, Polonis à libera
populorum suffragatione

Utisque à Deo Datus Rex

Joanne Sueco & Catharina Jagel-
lonia;

Hoc est

è vetustissimo hinc Gothorum, inde

Polonorum utrinque

Regio sanguine :

Flos Europæ Nobilitatis

Natus

A Patre Regum sapientissimo

Regnandi ,

A Matre Fœminarum piissima,

Deum colendi artes edoctus :

Ita vixit ut

Regnare ,

Ita Regnavit,

Ut vivere eum diutissime Reipubl.
interfuerit.

Regnavit à pueritia ,

Vixit ad Senium ,

Semper bonus supra suorum vota ,

Semper felix

Supra sua merita &c.

Bello

Bello invictus, Victoria mitis,

Pace justus :

Nihil unquam magis timuit quam
bellorum causas :

Nihil minus quam eventa ;

Bellavit saepe , vicit semper , trium-
phavit numquam ,

Quod diceret

Regum rationes ita demum consta-
re , si illis opus & Labor , Reip.

merces & fructus , Soli Deo

Gloria & honor :

sua cuique redderentur , &c.

Vixit

Annis LXVI ;

Quod Regum non multi ,

Regnavit XLIV ,

Quod pauci

Ubique inculpatus & propria sua
laude innocens, quod vix alius.

Fama cane ,

Livor sile,

Posteritas mirare !

Ego magnos Manes veneratus
similes Orbi terrarum Reges precor ,

& ab eo N. N. Lacrymans.

Constantia Reginae Poloniae

D. O. M

Serenissima Regina Poloniae

Constantia ,

Fer-

Ferdinandi I. Imperatoris Optimi
Neptis Caroli Archiducis Austr.

& Mariæ Ducis Bavariz filia,
Ferdinandi Caesaris semper Augusti
Soror,

Seren. & Potent. Pol. & Succ. Regis
Sigismundi III.

Conjux,

Mortalitatis suæ exuvias
ad Dei Judicis usque adventum hic
deposuit:

Joan. Casimirum, Joan. Albertum,
Carolum Ferdinandum,

Alex. Carolum,

Annam Catharinam,

Leuitimos Principes,

fecunda boni publici Mater reliquit:

Cælo autem fecunditatis suæ

partem filium & filiam

consecravit, &c.

Inopinato mortis casu

Conjux Regem,

Mater Principes,

Regina Regnum,

totam Christianitatem piissima Prin-
ceps in maiore reliquit.

Versavie X. Julii Anno salutis
reparatæ clō 16c xxxi.

Ætatis XLIV.

Conjugii XXIV

A L E -

ALEXANDRI CAROLI
PRINCIPIS.

D. T. O. M.

Hic

Primævo in flore raptus,
Flos ille Principum
Alexander Carolus Poloniæ & Sue-
ciæ Princeps,
Sigismundi III. & Constantiæ Po-
lon. & Suec. Regum filius
Vladislai IV. Pol. & Suec. Regis
Frater, tot Caesarum, tot Re-
gum germen,
mortales ævi flores, mortales exuvias
deposuit;

Ille Alexander

Sanguine, Indole, expectatione
Magnus;

Et ipsa expectatione Major
Alexandro illi Magno, sed innocenti
simillimus

Ea jam Indoles, is Animus præcur-
sor ætatis

In moribus, in factis, in consiliis,
emicuit, eminuit

quo jam Regnis, quo spei publicæ
non Domi tantum, sed
foris placuit.

Qui dum Christiani Orbis florentio-
res partes inter stuporem &
amorem

amorem magnus hospes

lustrat,

Repente ad Arma & bellum contra

Christiani Orbis Hostem

Pro Religione, pro Patria propera-

vit, rediit:

Huc studia, huc vota omnia præpa-

rabat.

Intercessit Pax, accessit Morbus,

successit heu Mors!

Sed nihil laudi, nihil gloriæ

decessit.

Respexit Vota Cælum, Animum-

que coronavit,

XIII Kalendas Decembris

ANNO

ÆTATIS XX.

CHRISTI clc Idc XXXIV.

Regnantis

Vladislai Fratris III.

Walensteinii Manibus

Hanc nec molem, nec Pyramidem,

nec Sepulchrum, sed exiguum

Ruderum struem

ne despicias

Viator;

Quam ingentis machinæ ruinam

Ipsemet Jupiter Germanicus ex-

horrescit.

Gigantem tegit,

Qua-

Qualem, terram Parentem
irâ Deorum irritatam
extremum Encelado fratrem
peperisse dicas ;

Hunc

ex claris quidem sed modicè fasti-
giatis penetibus
ea fors suscepit,

Quæ ligones sceptris vel gaudet vel
audet æquare

quæ ex Pastoribus facit Heroës,
Novum Herculem dixisses ge-
nitum.

nisi ille serpentes in ipsis cunabulis
necâset, ut monstis interficien-
dis adultus assuesceret ;

Hic

ab incunabulis malos Genios
fovisset

à quibus aliquando monstis inter-
ficeretur.

Jamque ita excreverat,
ut ipsum Jovem suam prolem
agnoscere credidisset ;

Ille

Supremus bellorum Minister,
Summus Imperii Administrator,
Olympum solus sustinere videba-
tur.

Cur autem in tanto culmine non
valide

valde steterit, quavis?
Ambitionis turbo eum dejecit
Siquidem non ipse, Sed fortuna fa-
tigata dum majus quod sibi
parabat pondus,
lexis illa, detrahat,
Degeneres Oritus prodidit,
& ex filio Jovis
Rebellem indicavit,
Ut quem simulata fides evexerat
aperta perfidia deprimeret:
Religionis sacra polluere,
Imperii Majestatem evertere,
tot Regum, tot Cæsarum ipsique
pene Coelo cognatum san-
guinem innoxium
profundere,
Omnia superbo pede calcare,
Regem se facere
Sacrilegus moliebatur:
Verum
Moles tanti furore ignis ante
tempus disiecta,
Molito rem ipsum egit in Cineres.
Sic Imperia iisdem quibus parata sunt
artibus amittuntur.
Tu
antequam abeas
Lapillum saltem congerere ne
graveris

Ut

Ut in Gigantis olim excrescat tu-
mulum, qui Gigantis nunc
operit ausus.

EPITAPHIUM
CARDINALIS DE RICHELII.

Piis manibus tumulus.

Adsta Viator quo properas? quod
uspiciam videbis & audies
hic tegitur.

Joannes Armandus de l'Esse de Ri-
cheliu. Davus origine,
Magnus ingenio, Fortuna eminen-
tissimus.

Quod mirare

Sacerdos in castris, Theologus in
aula, Episcopus in plebe,
Cardinalis sine titulo, Rex sine no-
mine, Unus tamen omnia.

Naturam habuit in numerato, feli-
citatem in consilio, ararium in pe-
culio, securitatem in bello, victo-
riam sub signis, Socios in pro-
cinctu, amicos in obsequio,
inimicos in carcere, Ci-
ves in servitute.

Hoc uno miser quod omnes fecit
miseros,

tam

tam sæculi sui tormentum quàm
ornamentum.

Galliam subegit, Italiam terruit,
Germaniam quassavit, affluxit Hi-
spaniam, coronavit Lusitaniam, ce-
pit Lotharingiam, decepit Catalo-
niam, fovit Sueciam, truncavit
Flandriam, turbavit Angliam,
lusit Europam

Poëta purpuratus, cui scena mun-
dus, gloria siparium, regia gaza
choragium, Tragicus maxime, quia
fabulam male absolvit.

Post regnum Suis testamento di-
stributum, paupertatem populo in-
peratam, dissipatos Principes, no-
bilitatem exilio & suppliciis exhau-
stam, Senatum auctoritate spolia-
tum, pacem terra marique profligatam,
exteras gentes bello & in-
cendiis vastatas, cum fatiscente cor-
pore animum grandioribus consiliis
ægrè vegetaret & nullius non inter-
esset, aut vivere ipsum aut mori,
jamque bona sui parte mortuus,
aliorum tamen morte viveret, dere-
pente spirare desit & timeri.

O fluxa mortalitas, quam tenue
momentum inter omnia & nihil

Mortui corpus rheda extulit, se-
cuti

cuti pedite equisq; magno numero,
fases prætulerunt ephæbi,
crucem nemo, quia currus vehebat
publicam.

Denique hunc tumultum implet
non totum, quem Europa non im-
plevit

Inter Theologos situs ingens di-
sputandi argumentum,

Fidem Regi servavit,

Spem vivis reliquit,

Charitatem ab hæredibus abstulit,

Quo migravit Sacramentum est.

Hæc te volui Viator, hic te metire

& abi.

E P I T A P H I U M

aliud Ejusdem.

V I A T O R

Sub hoc marimore quis quiescat vix
effari audeo,

Cum vix mortalem fuisse censeam,

Qui tot immortalia dum vixit, fecit.

Est tamen.

Armandus Joannes Plessæus Cardin.

Dux Richelius

Sanguine, pietate, ingenio, pruden-

tia, magnanimitate, fortuna

magnus, virtute Maximus.

Ex

Ex bono olim subdito Optimus
Galliæ Princeps

Non minus prompte obedire, quam
sanctè imperare didicit.

Quocunque Regis sui arma vexit,
Simul terrorem, victoriam, famam
circumvexit :

Armis prope totam pertransiit
Europam.

Nemo Rex nec Regnum
cui sui non incussit timorem ;
nec Thronus in quo suum Regem
non posuisset ,

nisi religiosæ menti magis justitia
quam potestas imperavisset.

Illustre illius nomen

Galliæ & hostibus fulmen fuit ,
ad cuius fulgorem etiam sera poste-
ritas connivebit & contremiscet.

Si dies quibus vixit, Victoriis ;

si anni Triumphis
numerentur

plura illum vixisse secula olim nasci-
turi censebunt.

Rerum ab eo gestarum Historia non
habet, nisi à seipsa quod metuat :

tot Prodigiorum ferax, tot mirabi-
lium fœcunda

difficulter apud ventura tempora si-
dem inveniet

Q

quæ

quæ felix tamen hoc seculum
vidit.

Æqui semper tenacissimus & ideo
invincibilis

Nec hostes aliud lucrum habent,
quam quod prostrati ejus victorias
auxerint,

Cæsi famam & nomen dilatarint,
Prudentia affluebat incredibili &
ideo felicissimus, imo omnibus
ideo felicior, quia supra
omnes prudentior.

Quod dixit fecit semper,
quam promisit fidem nunquam
fessellit.

Vidit & mirari debuit Orbis,
paucorum odio obnoxium
à pluribus diligi, ab omnibus
æstimari.

Si eximia illius virtus
ipsam interdum coëgerit loqui in-
vidiam
ne detrahat

Veritas silentium indicet.
nec ipsa sibi fidem dabit oblatrans
maledicentia.

Virtutis erat asylum, artium bona-
rum Mæcenæ singularis.

Inaudito Seculis miraculo effecit,
ut innocentissimæ Pacis deliciae
inter

inter horrida bella & arma late circumferentia tota Gallia luserint, regnaverint.

Tandem, cælo maturus
Laudabili vitæ morte laudabili Coronidem imposuit.

Dum viveret ingentes possedit opes,
nunquam ab iisdem possessus.

Vitæ metam intrepidus operiebatur,
quod

novos sibi Triumphos novas parari
cerneret Coronas.

Diem clausit sicut vixit

Magnus invictus gloria plenus.

Et ne quid illi decisset honoris aut
amici solatii.

Regiis etiam lachrymis desideratus est.

Tu Viator,

Si fortassis ira diffusus à Gallia
vixisti,

Ut lucentem harum veritatum famam
ignorare potueris,

fidem vera promenti adhibe,
& mimini

turpe esse mortuis assentari ei,
qui à vivis quod speret in posterum
non habet.

Gallia denique quanta quanta est,
nisi sibi æternam ab hoc marmore

Q. 2. ingra-

ingratitude obijci velit.
 Omnia quæ dixi
 Calculo suo confirmabit.
 Vale & Manibus benè pteſtare.
 Mirare hac urna incluſum, quæ ſe-
 cula nunquam ſatis mirabuntur.

CAPUT VIII.

De Oratione Natalitia.

DUplex Oratio Natalis eſſe ſo-
 let: Una eſt qua gratulamur
 Parentibus felicem filii aut filię na-
 talem. Altera eſt qua Natalem ali-
 cuius in recurſu anni recolimus, ei-
 demque ipſi gratulamur. De utra-
 que breviter.

QUESTIO I.

*Quomodo conſtruitur Oratio in qua
 Prolem natam Parentibus gratulamur.*

Primo, præmitti ſolet aliquis diſ-
 curſus; aut de Parentum felicitate;
 qui familiæ ſuæ fulcra aut decora in
 liberis accipiunt: aut de felici ſuc-
 ceſſu Amicorum, aut de conſuetu-
 dine gentium, aut alia Hiſtoria ad
 rem accommodata. Præſertim ta-
 men hi diſcurſus formari ſolent, ex
 occaſione aliqua interveniente tem-
 poris,

poris, loci, personæ, vel aliarum circumstantiarum. *Secundo*, explicentur causæ lætitiæ, propter quas parentes & amici gaudere debent, ut quod hoc modo familiæ fulciantur, Majorum gloria propagetur & optata nobis per posteros nominis æternitas occupetur, &c. *Tertio*, Omina & auguria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vitæ: & hic laudes tractari Majorum possunt, quos scilicet infans imitabitur, & à quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. *Quarto*, fiunt apprecationes, ut hæc omnia impleantur quæ spe sunt concepta. *Quinto*, si Patrimus Orationem dicit, gratias agit Parentibus quod singulari ratione ad hujus lætitiæ sensum se admiserint: seque illis & Infanti ad Obsequia offert.

P R A X I S.

Semper ego risu dignam existimavi lacrymandi eorum consuetudinem, quibus suorum natales indictis plorationibus excipere in frequenti amicorum collegio nimio-
pere religiosum fuit N. N. Stolidi-
certe Mortales, aut ne mortales qui-

dem , si rationis in hoc opere & naturæ injuriam rite contemplemur : Vel enim se natos deflere debebant , vel plenissimo invidiæ ausu velle soli vivere & secum universam humani generis OEconomiam exstinguere. Nam ut ut verum sit , etiam quotidiano experientiæ calculo , hominem fortunæ adversarium & calamitatum nasci ; numquid ita fuerunt in rerum natura hospites aut plumbei sensus , ut ad Virtutem homines creari nesciverint : Virtus verò cum fortuna litigare debet , si vera est , ut triumphet , & inter adversa debet clarescere. Non frangunt hominem sinistra , sed firmant ; sicut Nebulæ Solem non foedant sed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi & voluptatem in stipendium mereri , non vitam velut arenam ingredi , in qua fortia agere & pati generosorum est hereditas. Sed ut ut sit , sanioribus saltem voluissim oculis hæ nationes hominis vitam inspexissent , didicissent utique filium personam patris , vocem patris , animum patris , simulacrum patris nasci , in familiæ ornamentum , decus Amicorum , senectutis

Autis fulcrum, ærurnarum leni-
nem, Reipubl. præsidium, Ecclesiæ
tutelam, Coeli incrementum. Quid
vero istorum tantam lacrymis ma-
teriam suggerit. Meliori nos disci-
plina imbuti, hodierna die & animis
exultamus & nobis nostrisque Pa-
rentibus gratulamur; cum singulari
Authoris naturæ beneficio; nos vo-
torum vestrorum terminum, in se-
nectute & ærurnis anchoram, nos
amici commune solatium, illustis
familia incrementum, Respubl ci-
vem & præsidium, gloria & im-
mortalitas clientem, in hoc recens
nato filio attigerimus. Prælagit au-
gur animus omnia summa de par-
vulo, nec infirma spes dicere jubet,
fortunatissimam prolem, à Majo-
rum suorum vestraque inprimis,
qua dignitate, quo morum candore,
qua virtutum frequentia, qua nomi-
nis & honorum sublimitate, neuti-
quam discessuram. Urent cum ar-
canæ quæ in Majorum cineribus la-
tent faces, quæ etiam tunc cum co-
gitantur, quasi manu admoventur,
inflammant. Vocabit in sui ho-
noris vestigium Dominus N. voca-
bit &c. (Hic laudentur Majores)

vocabunt alii; & quem generis nostri sunt, virtutis etiam avitæ heredem volent nancisci. Quemadmodum enim non omnis Arbor cydoniis malis rubet, nec quilibet fons Nilum fundit: Ita non exiguum est fortunæ ad Virtutes præsidium illu-
stri venisse origine.

Est præterea quædam ad honestæ vitæ prosecutionem in venis nobilibus lex, quæ magnos Spiritus sup-
peditat, semperque velut igniculis urit, & tanquam ad motus calcaribus excitat, nec degenerem esse finit. Sic hunc parvulum olim Themistoclem non unus Miltiades in æmulos ausus animabit, Interim cresce beate Infans, Deo regente & ducente, tenero solidare corpusculo, & cresce in virum fortem fortium sanguis, hauri ex institutione te digna nobiles Spiritus, æmulos induc Majoribus mores; Avorum Parentumque imago virtutes representet, meritis in Deum, in Patriam, in tuos auctus & dives ad sublimes conscende dignitates. Denique non nisi fessus annis & meritis commune mortalitatis tributum per solve. Dixi

Quod si aliquis brevius dicere vo-
let,

let, omisso discursu longiori, dicat tantum, gaudendum esse, quod Proles spei bonæ & sanguinis nata sit; enumeretque ornamenta quæ à Parentibus, & Majoribus recens Natus accipit: Denique apprecetur Infanti fausta omnia & longam salutem.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio, in qua respondetur à Parentibus Gratulationi Natalitiæ?

Primo, solet etiam adhiberi aliquis *Respon-*
discursus per modum accessus. *Se-*
cundo, Gratia aguntur pro adfectu *foris ad*
& appreciationibus, optaturque ut *Præc.*
ea eveniant. *Tertio*, Merita & laudes
modice extenuantur. *Quarto*, petitur
Continuatio benevolentia inchoa-
tæ. *Quinto*, Gratia aguntur illi qui Pa-
trem pueri egit in Baptismo: opta-
turque ut puer maturescat ad ejus
& reliquorum hospitum obsequia.

P R A X I S.

Si quemadmodum in magnis do- *Resp. ad*
mibus vestibula ulteriorem orna- *Natal.*
tum promittunt, ita natalis dies cæ- *Grat.*
terorum dierum velut janua, reli-

Q s quæ

quæ ætatis certissimum foret augurium, fortunatissimam prolem ex DE I munere recens natam arbitrarer, ultroque parens virtutis ac Cœli filium venerarer. Sed ab Occasum diem commendare jubemur; ceterum ab ortu inter meridiem & vespere spe metuque fluctuare, ne tempestas exspectationem eripiat; dedecorant enim (ut Lyricus canit) bene nata culpa; & usitato Græcorum circumfertur proverbio, etiam Heroum filios plerumque noxas nasci. Utinam votis N. N. vestris subscribant fata & desiderii, ducatque & animet in Majorum vestigia nobilis Genius; fiatque non quidquid calcaverit rosa, sed quid egerit Reip. gloria, Parentum lætitia, amicorum solatium, familiæ ornamentum. Sed vestrum comprimis N. N. in obsequium adulescat, nobilemque hujus diei benevolentiam, quem secundo natalem lætitiæ fecistis, multis maturisque officiis compenset. Quam quidem felicitatem quia infans non agnoscit, Ego vicaria gratitudine immortales gratias habeo, meque simul meosque æterno favori Vestro N. N. consecratos esse, unice exopto! Dixi.

De

Prov. 17.
7. 6.
Clem.
Alexan.
domus.
Menan.
der.
Simp.

qu
tu

Horat.

Arat.

plu

De alia natali, quam in recurſu
anni recolimus, non eſt quod dica-
mus; eo quod hæc Oratio proprie
ad Gratulatoriam ſpectet, in eaque
nihil fiat, niſi quod gaudii Cauſſæ
coacerventur, ex laude ejus, cujus
natalis dies eſt. Denique diuturnæ
incolumitatis & proſperitatis appre-
catio additur. Sed de his paulo poſt.

SENTENTIÆ

Huic Materiæ ſervientes.

- Prov. 17.* Corona Senum Filii eorum.
v. 6. Matrimonii flores liberi ſunt, quos
Clem. quidem carnalium pratorum Divinus
Alexan- colligit Agricola.
drinus. Latitia patris, filius ſapiens.
Menan-
der. Nihil eſt tam honorificum pueris,
Surip. quam bono & honeſto parente eſſe na-
tum.
Nazar. Rapitur ad ſimilitudinem ſuorum
excellens quæque natura.
Horat. Fortes creantur fortibus & bonis,
eſt in juvenis, eſt in equis patrum vir-
tus, nec imbellem feroces progenerant
Aquila columbam.
Aratus. Aurei Patres ſæpe filios reliquerunt
plumbeos.
Casau-
bonus. Acetum vini filius.

Ex ovo albo saepe nigri pulli pro- Garne-
rus.
deunt.

E spinis Rose prodeunt.

Filii sunt dulcedo amarissima & fel Am-
mianus.
Petrar-
cha.
melle circumlitum.

Habes filios? habes & unde virus Idem.
doleas & mortuus agnoscaris: habes in
quibus vivas, & in quibus saepe mo-
raris.

Magnum & dulce solatium Patri Idem.
filius, sed sollicitum & grave.

Magnum depositum habent paren- Chryso-
stom.
tes filios suos.

Boni viri & boni viri origo non est
inquirenda.

Et verbo & saclo parvis sit regula Verinus.
natis,

Optima sitque omni tempore nor-
ma Pater.

Qui non recte instituunt atque edu- Cicero.
tant liberos, non solum liberis sed &
Republ. faciunt injuriam.

Nemo gloriatur quod magna urbis Arist.
sit, sed quod sit dignus magna & illu-
stri Patria.

Liberis nihil est carius humano ge- Livius.
neri.

Iam non admiror si omnia nos à pri- Sueta.
ma pueritia mala sequuntur, inter exc- E. 17. 11.
crationes parentum crevimus.

Idem.

Contemptum Tibi omnium opto, quorum tibi parentes copiam optaverunt.

E X E M P L A

Et Alia Supellex.

In Sacris literis vocatur filius Ben, id est, ut ait Bineda, Domus seu Ben. palatium Parentum.

Proverb. Salomon à matre vocabatur filius Salomon. votorum.

In jure filius vocatur persona Patris, vox patris, corpus patris. Alii vocant filium animum patris. filii diversi nuncup.

In Targum. Nazarius vocat imaginem seu simulacrum patris.

Matr. Votum erat Carthaginiensium, Carthaginiens. votum. quo precabantur, ut Romani aut improbi aut malefani nascerentur.

Dorothe. Elias cum esset nasciturus, Patris. Helias. Ipse Tyr. ter ejus vidit illum ab Angelis niveis salutari, & igne tamquam fascis involvi & flamma ignis tamquam cibo nutrir: Hierosolymam ergo profectus nunciavit Sacerdotibus visum, & dictum ei fuit ne timeret, nasciturum filium qui in luce habitabit, igneque & gladio vindicabit Israël.

- Ester.** Cum *Ester* nata esset, *Philomela* in *Salianus*.
cubiculum involavit, in cunisque
sedens suavissime aliquandiu cecinit.
- Statuæ loquent.** Apud *Iones* statuæ, erant quæ præ-
tereuntes salutabant dicendo: *Sal. Appian.*
ve, responde. Cum nascimur nos ma- *lib. 8.*
iores nostri salutant sed ut respon-
deamus volunt, virtuti eorum, non
ore sed more.
- Orphei Sepul-
turæ.** Locus Sepulturæ *Orphei* produ- *Cassin.*
cit *Luscinias* excellentes cantu super
omnes alias. Sic ubi nascaris inter-
est.
- Annul.** In *Enigildis Regina Scotiae* cunis *Annal.*
apparuit annulus miræ pulchritudi- *Angl.*
nis & magnitudinis, cum inscriptione:
*Mater Regum, filia Regum, Regi-
na Regum.*
- Zoroast.** *Zoroastes* ridens natus est, in præ- *Iustin.*
sagium magnæ Indolis.
- Venus.** Venerem etiam ridentem natam
fabulantur Poëtæ.
- Curius Dentat.** *Curius Dentatus* natus est cum *Livius.*
dentibus & inde nomen traxit.
- Fabius.** *Fabius Ambustus* dictus erat, *Volaterra-*
quod ipsi adhuc adolescenti fulmen *nus l. 14.*
nares ambussisset. Dictus est etiam
pullus Iovis, quasi dilectus ab eo-
dem.
- Hercul.** *Hercules* tener adhuc & lactens *Nat.*
angues *Con. 25.*

angues manu elisit. sic jam infantulus indolem futuri roboris dedit.

Pluto cum positus esset in myrte. *Plato* :
to examen apum ori ejus insedit.

In ore *Stesichori* Poëtæ infantis *Stesich.*
dicitur *Luscinia* confedisse.

Ædem in *Pindari* dormientis ore *Pindar.*
mellificarunt. præfagium fuit mel-
lisui sermonis.

Diod. *Semiramis* infans exposita diu e. *Semira-*
Sic. l. 8. ducata est ab avibus : alii dicunt nu-
mis.
tritam esse à Columba , cujus etiam
nomen habet ex *Syriaca*.

Sabellicus In *Caji Marii* pueri sinu repertæ *Cajus*
lib. 9. sunt septem *Aquila* , quod erat si-
Marius.
gnum septies eum Consulem futu-
rum.

Idem. *Aureliamum* infantem ortum hu- *Aurel.*
mili genere *Aquila* ex cunis rapuit ,
& in propinquam aulam deposuit.

Iustinus *Hieronem Syracusanum* expositum *Hieron.*
lib. 9. apes in *Sylvis* aluerunt : fuit is po-
stèa *Rex Sicilia*.

Dionys. *Servius Tullius* visus est dormiens *Servius.*
Halicar. habere caput ardens , flamma circa
tempora serpente.

Fulgos. *Socrates* instituturus *Platonem* *Socrat.*
lib. 1. & puerum , visus est sibi *Cygnum* vi-
de *Laërtius.* dere è gremio suo egredientem , qui
tone.
cantu orbem terrarum impletet.

Phi-

Philip-
pus.

Philippus Macedo visus est sibi per Falgof.
somniau- imprimere Sigillum in
quo erat forma Leonis. Natus est
ei deinde *Alexander Leoni par ma-*
gnanimitate.

Olymp.

Olympias Mater Alexandri puta- *Sabell.*
bat se fulmen gerere in utero. *lib. 9.*

Aquila.

Cum *Alexander* nasceretur duæ *Plutare.*
Aquilæ super palatium sedebant &
una ad Orientem, altera ad Occi-
dentem avolavit.

Mater
Octavii.

Octavius Caesaris Augusti mater *Alex. ab*
somniauit sua viscera in sublime fer- *Alex. l. 3.*
ri & in totum Orbem diffundi ;
Item se Solem peperisse ; unde cum
natus esset *Octavius* summum illi
Imperium prædixit.

Cicero
de Octa-
vio.

Cicero somniavit quod *Iupiter* au-
rea catena *Octavium* Coelo dimitte-
ret ad portam *Capitolii* & postea fla-
gellum illi daret, & revera triumvi-
ratus illius fuit flagellum insolentis
nobilitatis.

Rustica.

Rustica quædam in *Britannia* som- *Fulgof.*
niavit ex utero suo egressam *Lu. lib. 1.*
nam, quæ totam illustraret *Britan-*
nam, genuit deinde puellam, quæ
peperit *Alestinum Regem Britanno-*
rum.

Hecuba.

Hecuba visa est sibi per quietem *Sall.*
facem.

facem eniti, natus est ergo *Paris*, qui
Trojae exitialis fax fuit.

Idem.

Astiyages somniavit ex se vitem ^{*Astya-*}
enatam quæ magnam terrarum ^{*ges,*}
partem inumbraret: Nata ei postea ^{*Avius*}
filia quæ mater fuit *Cyri*, ^{*Cyri.*} *Potentissimi*
Perfarum Medorumque Regis.

Plutarc.

Agarista Xantippi Vxor visa est ^{*Agarista*}
in somni Leonem parere & pepe- ^{*Periclis,*}
rit *Periclem.* ^{*Mat.*}

Fulg.

Iustus Patricius Romanus somnia- ^{*Justina.*}
vit ex se egressam purpuram, ge-
nuit ergo filiam *Iustinam*, quæ in
uxorem à *Valentiniano Imperatore* est
accepta.

MOS ANTIQVORVM CIRCA

Natalitia.

Macro-
bios.

Mos fuit antiquis ut infantes sta- ^{*Infans*}
tim in Terram deponerent: Terram ^{*in Ter-*}
enim *Deam Opem* esse; ejus igitur ^{*ram de-*}
implo- ^{*pos.*}abant auxilium ut pia ali-
menta subministraret infanti; Se-
dentes autem parentes vota concipi-
ebant & terram de industria tan-
gebant.

Solebant etiam puerum natum
super Clypeum locare: unde *Cla-*
dianus

dianus de Honorio; *Reptasti per scuta puer.*

Lacedæmonii etiam in Clypeos exponebant infantes: forte ut eundem locum nascens puer haberet, quem moriturus; nam idem & super clypeos sepeliebant: Ideo Matres Lacedæmonie filijs suis ituris ad bellum Clypeos porrigebant dicendo: Aut cum hoc, aut in hoc *Supple; redi.*

Infans ortus die quinto circa adem ferebatur curriculo, & tunc ei mittebantur munera, præsertim autem Polypus: dat rationem Lysias; quia infans veluti Polypus est, talis enim eva-rit quales ii sunt, cum quibus est assiduo.

Est autem Polypus piscis, qui ejus rei, cui se applicat colorem induit.

Thracæ. Thracæ infantem circumfede- bant cum propinquis & lacrymabantur, narrabantque ei omnia, quæ erat passurus: mortuum verò cum lætitia sepeliebant, narrantes sibi, quæ mala evasisset.

Apud Romanos Festa dicta Genethlia. Hunc diem felicissimum habebant, dona

Varro.

Polyn.

scien-

tia in

Suet.

Nat.

Rom.

Bæcher-

mus.

Alex. ab

Alexan-

dro 1.2.

Varro.

dona sibi invicem mittebant: sanguine eodem die abstinebant, ne eum diem, quem ipsi acceperant, aliis demerent. Munus etiam *anniversario Genio* solvebant.

Varro.

Vulcano non arriserunt parentes (solebant enim pueris arridere) ideo nec *Iupiter* illum est Mensa dignatus, nec cubili.

Vulcanus.

Rosin.

sed enu-

cle: in

Quest.

Plut.

Rom.

Bochor-

mus.

Ad *Genitam Manam* suscipiebatur votum, ne quis Domi nascetur probus, & credebantur eum nequissimum fore, cui hæc Nascenti adstitisset.

Genita Mana.

Parca colebantur inter Natales, *Parca*, ne stamen vitæ cito abrumperent, & ut candidi & aurei velleris horas, hoc est, felices nerent: Diæ sunt à parcendo quia nemini parcunt.

Alex. ab

Alexan-

drol. 2.

Brachmanes edito infante faciebant consilium & ex membris iudicabant cujus essent indoles, & si ea placebat, dabatur disciplinis informandis, sin minus occidebatur.

Brachmanes.

Varro.

Pueri, quamprimum cum lacte transferebantur, consecrabantur Deabus, *Eduæ*, *Potinae*, & *Cubæ*; Scilicet edendi, bibendi, dormiendi.

Edua, Potina, Cuba, Deæ.

CAPUT IX.

De Orationibus Salutatoriis &
Valedictoriis.Saluta-
toria
Oratio-
nes.

IN Salutatoriis Orationibus significare solemus latum nobis & gratum accidisse adventum alijus, precamurque simul eidem omnia fausta & obsequia nostra dedicamus.

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur Oratio Salutatoria?

Primo, Gratulando adventum vel incolumitatem alicui, redditur causa laetitiae & salutationis: quæ optima erit si desumetur ex re & occasione praesenti, sive ex circumstantia loci, temporis, personae tam ejus, uæ salutatur quam illius quæ salutat. *Secundo*, laudatur is qui salutatur à familia, virtutibus, meritis, adfectu &c. *Tertio*, omnia fausta eidem impofterum apprecamur, dedicamus officia nostra, animos, studia, obsequia. *Quarto*, Petimus vel mutuam benevolentiam vel gratiam vel protectionem quisque pro conditione suae personae.

P R A-

P R A X I S.

Et incolumem Te illustr. Domine Saluta-
 & præsentem intueri, 'ingens mihi toria.
 gaudiosum materia est: Nam & vo-
 tis meis Cælum subscripsisse video
 & benevolentiam in me tuam supra
 vota adscendisse adverto. Vehemen-
 tius mirarer certe, in tanta animi tui
 profusione, nisi scirem eam Vobis
 Magni Viri à virtute impositam ne-
 cessitatem ut prodesse debeatis. 'Et
sunt sidera lucem habent ut illustrent,
ita Vos amore & gratiam ut commu-
nicetis. Sed & inopem se hic Elo-
 quentia mea in tuo Meccenatis mei
 favore explicando fateri debet: &
 quia animorum negotium est, adse-
 ribus cedit, ut illi scilicet perennem Saluta-
 gratitudinem aternâ obsequiorum toria qua
 periphrasi aeternum perorent. Illust.

A L I A P R A X I S.

Latitia est, & pronior in Te ad-
 sectus Perillustis Domine qui nos
 ad Te expeditur & studiosæ juven-
 tutis universæ animorum de tuo
 adventu iussit esse interpretes. Cir-
 cumspice frontes omnium & colli-
 ges neminem esse 'cujus plenum
 gaudiis pectus in vultum non exun-
 det, neminem qui non quam Opti-
 me dam.

me cupiat, neminem qui ad iunctos *Maji* Dies amœnam sibi de avita tua *LUNA* affulxisse lucem non affirmet. *Diogenis*, quod meminimus olim, querela fuit, cum illum *publicum Orbis hospitem* & re & nomine *Magnum* incola dolii susceperet, ex Principis adventu tenebras sibi suboriri & clarioris diei interire amœnitatem: Contrarium experimur hodie: tantam scilicet lucem nobis cum lætitia infundi ut dejecto vultu, ipsa prope debeat connivere Eloquentia: Enim vero si vel generis tui inspicimus clauitatem, bonam fidem, quis fulgor! quot homines video, tot Heroes numero, quot viros, tot pene Senatores, ut recte Domus vestra *Equo* conferri possit *Trojano*, de qua semper amplissimi Duces, non in Orbis excidium, sed in Patriæ Salutem & Ornamentum prodierunt. Fatiger enumerando, si incipiam & citius deficiam quam finiam: Vestra hæc laus à multis vigeat annis, vos domi habere exempla quæ sequamini non aliena tueri; & nobilem honorum textum semel cepisse, numquam interrupisse. Itaque cum fortunam non nemo glo-

gloriabundus in Domo sua dixit
confedisse in veftra ego annon ve-
rius virtutem dixerim habitare; ali-
bi hofpitem eſſe, apud vos incolam:
niſi forte & ideo inſigne gentis lu-
nam geritis, quod ſicut hæc deſice-
re quidem debet: Sed commoda vi-
ciſſitudine aliam ſui vice ſemper
ſubſtituit: ita in veſtræ Proſapiæ
curſu cedere quidem debetis aliis,
quod naturæ decretum urgeat, alii
tamen in locum ſuccedunt, perinde
quaſi alter alteri lampada traditis &
deſinendo ſemper inciꝑitis. Sat cla-
rum in te documentum videmus,
Perilluſtris Domine, qui Religio-
nis amore & Sapientiæ ſtudio &
belli gloria Majores tuos producis, &
velut vivum ac celebre trophæum
Orbi loqueris. Gradere tanquam
hæres eorum, virtute & honore, in
Eccleſiæ, Patriæ, Familiæ ornamen-
tum diutiſſime; hoc vovemus,
optamus! *Dixi.*

QUESTIO II.

*Quomodo conſtruitur Oratio Re-
ſponſoria ad Salutatoriam.*

Reſponſurus Primo, Gratum ſibi Reſpon-
ſe adfectum Salutantis & ſe vicif-
ſim Præced.

sim lætari tum ob valetudinem ejus tum ob animi in se propensionem dicit. *Secundo*, Extenuet modeste laudes suas & salutantem laudet. *Tertio*, Apprecetur ei omnia fausta & sua studia cum obsequiis offerat, oretque ut perseveret in adfectu erga se.

Praxis.
I.

P R A X I S.

Ad plurimos Salutantes Responsorio.

Placet Nobilissimi Domini igneus in pectoribus adfectus. Optime in meam initiati benevolentiam non verba dedistis, sed tela! Tela quæ Animum inflammant, Cor adurunt, totum invadunt, & nihil nisi vos, nisi vestri Amorem injiciunt. Perennet hic ignis in animorum vestrorum Templis; & vestri pectoris in me benevolentia, melior quam *Clelia Vestalis* hanc flammam æternis excubiis custodiat. Meliore nos quam *Achillem Mater* incendio perfunditis, ut immortalitate imbuiamur: Ille inviolabili *Styge* lotus, plantarum tamen improvidus fuit; & quam toto corpore nactus æternitatem habuit, gressu corrumpit; ne totus fortassis hominem,

minem, adhuc inter homines, excederet, & nostræ felicitati majus reservaretur beneficium, qui amoris mutui flammâ irrigamur & involvimur. Amor autem, non vili fomite succensus, ætatem habet semper, hyemem nescit; semper incipit meridiem, nunquam declinat in vespertum; semper ortus dedidit occasum. Asbesti erimus sic credo & quæ lapidis gloria est, cordium nostrorum fiet, semel accendi, semper ardere.

PRAXIS ALTERA.

Praxis
2.

Concordem singulorum adfectum, quem veluti omnium lingua Orator liberalissimè explicuit, gratissime suscipio, & quia Animus non nisi animo dignè æstimatur meum rependo. Quot verba audiavi, tot Amoris monumenta accepi; quem in ea ingeniorum ac nationum diversitate repetire, erga me immeritum & volentem adhuc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri ante munera, & ut gratissimi sitis, gratis beneficia præcurrere: Nisi forte quod in magnis solet esse satis, apud vos magnæ mentis Pos-

R scisso-

cessores voluisse facere, fecisse sit. Si tamen in tam casto Amore peccari potest; nimium ego in laudes meas vos exundavisse, accuso: quas in me haud reperiri ut ego dissimulem, rubor ingenuus cordis interpret, confitebitur. *Sed qualis esse deberem, non quis, si edocuistis; Et Amor vester, ut Me venustiore haberet, fecit. Nihil tamen non placet in amore, sapiunt errores & peccata prope virtutes fiunt. Agite mutuos colligamus amores, non Gordio Nodo, quem Macedo quispiam diffindat; sed Adamante aeterno, quem nec Morti, nec tempori violandum relinquamus. Dixi.*

Q U E S T I O   I I I .

Valedi-
ctoria.

Quomodo construitur Oratio Valedictoria.

In tribus praesertim occasionibus utimur valedictoria Oratione. *Primo*, Quando Amici Amicis per se vel per alios valedicunt. *Secundo*, Quando filii Parentibus valescunt, discessuri vel in exteris Nationes, vel ad Bellum, vel ad Aulam. *Tertio*, Quando famuli à Dominis abeunt.

In

In ejusmodi itaque Oratiuncula fabricanda, hæc puncta exprimi debent: *Primo*, Dolor de abitu suo explicetur & reddatur causa, quare invitus disjungatur. *Secundo*, Exponatur necessitas discedendi, & causæ dentur, quæ eandem urgeant. *Tertio*, Gratia habeantur pro beneficiis, & eorum laus instituatur. *Quarto*, Venia abundi postuletur & sui Memoria, (Filius autem petat paternam benedictionem.) *Quinto*, Offerat se cum obsequiis suis, quod memor velit manere beneficiorum, gratusque vivere pro iisdem. *Denique* precetur ut saluum & incolumem rursus redire liceat.

P R A X I S.

Valedictoria ad Amicum.

Praxis
Valedictor.

Ignosces Amicorum optime, si crudelior in utriusque nostrum amicitiam esse debeo. Non meæ potestatis negotium est, sed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium concessit & Imperium; ut relicta paulisper Patria alienas per terras *Ælyssu* colligam vestigia. Durum fateor est, à Patria

abire : durius ab eo avelli amico , cu-
jus conspectu frui & colloquiis , ni-
hil ferè in vita dulcius fuit. Sed pa-
rendum Majoribus est, qui Fatorum
nobis tabulas prælegunt : Eris mihi
Amicus etiam in absentia præsens ,
& cum oculis Te non potero , ani-
mo circumferam ; in quo altius Te
mihi tua beneficiorum argumenta
impresserunt , quam ut tempore
possis aut reminiscientis animi insi-
diis obliterari. Alia in terrâ vivam ,
alio sub Sole, sed non alius : semper
Idem, semper Tuus ero hoc in votis
laturus perpetuo , ut sicut nunc sal-
vos & tristes separari contingit : ita
postliminio incolumes & hilares
convenisse eveniat.

QUESTIO IV.

*Quomodo construitur Oratio Respon-
soria ad Valedictoriam ?*

Respon- Respondens *Primo*, Explicet caus-
soria ad sas doloris concepti propter abi-
Præced. tum ; si tamen id Valedicentis per-
sona & dignitas patiatur. *Secundo*,
Apprecetur felix iter & felicia om-
nia ; & si de aliquo monendus erit
discessurus, moneat. *Tertio*, Pollicea-
tur

tur se ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam sui memoriam, præsertim autem ut communicatione literarum subinde sibi loquatur.

P R A X I S

Responsoria ad Præced.

Amicum in oculis ferre non pos- Praxis
se, grande pectoris Amici vulnus est; Respons.
& dimidio animæ suæ privari, quid-
ni doloris ingens materies? Abis à
me inter Amicos optime, & quo-
modo animum tristitia non vulne-
res? I tamen felix, siquidem hæc
Majorum tuorum voluntas, cui re-
fragari velle, læsi Numinis foret pia-
culum. Eat Tecum fortuna & vir-
tus tua individuo passu,, eat amor
noster, & jam Orbem in benevolen-
tiæ campum nactus, quo fuerit re-
motior, hoc fiat auctior.

Ostendes non dubito, Amice,
Cælum non animum ab iis mutari
qui trans mare currunt; & levem
illorum damnabis Amicitiam qui si-
mul ex Oculis ubi evaserunt, etiam
ex animis evolant. Hærebis, mihi
crede, infixus pectori, impressus

R 3   animo,

animo, & vitam prius, quam tui memoriam amifero. Illud unicum Te meminisse cupio, *Amyclas* silentio perisse: quapropter ne simili ruina noster Amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

SENTENTIA

His Materiis Servientes.

Latitia loquax res est & ostenta. Symmachus.

Bona valetudo maxime divinum. Plutar.
longeque blandissimum est condimen-
sum.

Nihil tam difficile est quam differ- Quintil.
re gaudia: Item, Spem gaudia parant.

Amicos incolumes cogitare & in- Seneca.
sucri, melle frui est.

Sequenti gaudio confert dulcedinem Casiodorus.
premissa tristitia.

Hospites à Iove sunt omnes. Homer.

Iupiter est honorator supplicantium Idem.
& hospitum: est hospitalis qui hospites
venerabiles simul comitatur.

Qui favoris gloriam veri petit, ani- Seneca.
mo laudari magis, quam voce volet.

Diis thura, hominibus prolis laudes Socrat.
debentur.

E X E M-

E X E M P L A

& Alia Supellex.

Alex. ab Alex. Mos fuit apud Romanos ut matu- Roman.
tina Salutatio absolveretur verbo,
Ave; vespertina autem verbo Sal-
ve.

Idem l. 2. c. 19. Ad affabilem Salutationem mul-
tum pertinebat suo quemque nomi-
ne salutare: unde Romani secum habe- Nomen-
bant nomenclatores qui civium nomina clatores.
suggeriebant.

Ibidem. Apud Græcos verò mos tenuit Græci.
non proprio sed officii nomine salu-
tare: eos tamen qui præcipua digni-
tate eminebant, proprio nomine
salutabant.

Dii saluari debebant capite tecto, Modus
præter Saturnum: Et Imperatores saluandi
aliqui ut Caligula & Diocletianus, Deos.
qui divinos honores affectabunt,
aperto capite saluari volebant: Sa- Salutan-
lutabantur etiam Dii dextera osculo, do tan-
& corporis circumactione: quod & gebant
Imperatoribus aliquibus factum
fuisse ab Adulatoribus testatur hi-
storici.

Alex. ab Alexan. Fiebant etiam Salutationes appre- Manus,
hensione manuum: Genua etiam oscu- Genua,
labantur & frontem tangebant: co- Fron-
tem.

quod genua sacra sint Clementiae,
Frons autem sinceritati & Majesta-
tati.

Oscu-
lum
manus.

Romani milites ex more patrio *Idem. l. 2.*
victrices Imperatorum manus oscula-
bantur.

Aves
salutan-
tes.

Non solum cives Romani ingre- *Pontanus.*
dientes Imperatores post bellum ac-
clamationibus salutabant, sed &
aves edocebant, ut hæc duo verba:
Salve Imperator; distincte possent
pronuntiare.

Hebraei.

Apud Hebraeos & alias gentes *Suetonius.*
viguit mos, ut viris magnis ur-
bem intrantibus cives obviam pro-
dirent cum lampadibus ardenti-
bus.

Holofer-
nes.

Duci Holoferni omnes Lybie & *Judaic.*
Mesopotamiae populi cum ramis oli-
varum & lampadibus obviam pro-
cesserunt. *(ap. 3.)*

Pompe-
jus.

Magnum Pompejum cum trium- *Plutar.*
pho Neapolim ingredientem, cives,
ornati fertis cum lampadibus exce-
perunt.

Idem.

Idem Pompejus ex morbo recreatus, *Justinus.*
cum Romam Neapoli venisset tota fere
Urbs cum palmis ei obviam processit,
floresque sparsit.

Odores.

Mos fuit ut in adventu Principum *Athenaeus.*
Viro-

Virorum varii semper odores accenderentur.

Idem. *Antonius Triumvir* cum Arcem *Antonius*
Athenarum ingrederetur, salutat^{nus}
est lampadibus ac universis testis
fulgentibus.

Laërt. *Cum ad Olympia* semel descen- *Plato.*
lib. 3. disse, omnes Græci ad eum con-
currerunt, relictis ludis: illumque
velut Numen divinum venerati sunt.

Idem. Hanc habuit auctoritatem *Zeno* *Zeno.*
Philosophus, ob probitatem morum
apud Athenienses, ut dum *Athenis*
moraretur hospes, Cives apud eum
claves urbium deponerent.

Idem. *Platoni Syracusas* venienti *Diony-* *Plato.*
sus Tyrannus navim laureatam ob-
riam misit: è navi autem exscen-
dentem quadrigis excepit, et ipsemet
ejus aurigam egit: Summam Pla-
tonis Sapientiam hoc cultu æsti-
mans.

Iustinus. *Iulius Cæsar* cum ab aliquo saluta- *Cæsi.*
retur, scintillas ex oculis projiciebat
gaudens se salutari.

Idem. *Alexander Magnus* à nemine *Alex. M.*
volebat salutari, sed ab omnibus ad-
orari.

V. Max. *Scipio Africanus* id sibi nomen *Scipio.*
lib. 2. comparaverat, ut prædones etiam ad

eum salutandum venirent, felicesque se judicabant quod eum videre licuerit: manus ejus victrices deosculabantur & dona Diis offerri solita in vestibulo ejus deponebant.

Livius.

A Gadibus usque Romam aliqui Fulgos. venerunt ut Livium Romanæ Historiæ l. 2. Scriptorem viderent & salutarerent: Putabant enim ex Livii aspectu melius se veterem Romanorum frugalitatem, fidem, sinceritatemque comprehensuros, quam ex statuis & ædificiorum magnitudine.

Ismenias.

Ismenias Legatus Thebanus ad Per- Plutarc. sas, ne Regem salutans adoraret, annulum suum volens dejecit, & eum suscepturus se inflixit. Applica, dicendo te non coacte nec fide facere, &c.

Sfortia.

Franciscus Sfortia Dux Mediola- Fulgos. nensis cum inter hostes aperto capi- l. 2. te esset productus, tanta Majestate eos perculit, ut confestim ex ejus conspectu humi procumberent, eumque genu flexi adorarent.

Ammoni Statua
ni Statua
melo-
di in
reddens
ad Or-
rum Sc-
lis.

Ammon statuam in Ægypto fabri- Strabo. carit super montis culmine, quæ intus instrumenta musica habuit eo artificio composita, ut quotidie Sol Oriens, cum per ejus statua Os radios immitteret instrumen-

frumenta que attingeret, statim elegans
melodia audiretur exire de statua, qua
☉ Sol Oriens salutabatur semper ☉
prope habitantes de presentia Solis ex-
hilarabantur.

C A P U T X.

De Orationibus Gratulatoriis.

Gratulari est gaudium testifica-
ri, quod concipitur ex felicitate
Amici aut cujuscunque personæ.
Gratulamur verò felices eventus, de-
pulsam pericula, honores obtentos ac di-
gnitates, comparatam victoriam, &c.

Q U Æ S T I O I.

Quomodo construitur Oratio Gratu-
latoria?

Primo, Mentio fit felicitatis, quæ ^{Gratula-} illi contigit, & quis hominum inde
sensus, quæ lætitia sit, explicatur.
Secundo, Laudatur is, cui gratulatio
fit à Majoribus & meritis ac factis
& dictis, & à modo quo ad eum re-
rum successus pervenit. Quod si
victoriam v. g. gratularis, exagge-
ras ejus magnitudinem, celebra-
tem, iustitiam, fortitudinem, item

clementiam, utilitatem, perennitatem facti, expectationem aliorum & præsertim adjuncta illa *Quis, quid* &c. per comparationes & consequentia. Quod si verò honorem gratularis, exaggeras ejusdem honoris amplitudinem etiam ab adjunctis & consequentibus. *Tertio*, Excitamus eum cui gratulamur ad gaudium super hoc suo eventu. *Quarto*, Optamus ut, imposterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum & Patriæ gloriam.

P R A X I S

*Gratulatoria Festorum Pentecostes
ad multos.*

Gratula-
toria
Festo-
rum.

Beatissimus ignis, quo melior Christiani Orbis portio, hoc triduo succensa in caluit, eccujus glaciale etiam pectus feliciter non resolvit? Et siquidem Amoris est colliquescere; eccujus in vota animum scintillare non fecit: Cor enatare in desideria? Nimirum pudor est in Eloquentia sterilem esse, post tam uberrimam Cœlestium linguarum pluviam: quando ab eloquente Cœlo Verbum prius quod Caro factum est, &c

& modo pro nobili *Verbo* ut simus
 disertis linguas accipimus. Et potue-
 rit olim felix *Cadmus* ex projecta te-
 mere dentium semente, armatam videre
Gigantum messem, in sui ipsius perni-
 ciam mutuo certamine ruentium? non
 poterit nobilissimus Divini Cordis
Tullius de profeminatis ex consilio
 linguis enatos Oratores intueri? qui
 pulcherrimo conflictu mitissime
 crudeles in mutuae salutis commo-
 da depugnent? Certe si vera pro-
 menti apud ingenuos fides est, me-
 liore supra *Catullum* voto, potiore su-
 pra *Nasonem* *Metamorphosi*, totus
 lingua fieri exopto, ut integram vo-
 bis valetudinem totus gratuler; vel
 ut nobilius viveam; totus verbum
 esse amaverim, ut animi in vos mei
 propensionem, perpetua factorum
 elocutione enuntiem: aut denique
 quod ego & Vos mavultis, totus
 Cor fieri, totus Cor vivere deside-
 ro, ut nihil nisi non amare nesciam.
 Eritis & vos sic credo *Lingua*, eritis
Verba pectoris mei, eritis *Corda*, &
 in reciproco amoris duello invicti,
 vinci vos aeternum non patiemini.

PRAXIS ALTERA.

Gratula-
tio Di-
gnitatis.*Gratulatoria Dignitatis.*

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia Tibine honorem an Te honori gratulemur, adhuc apud nos in ambiguis est N. Scimus honorem diuturna ambitione talem desideravisse, qualem Te Indoles tua & virtus pridem fecit: Virum sua fortuna dignum & huic muneri natum. Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud dignitatis subsellium adscendere, quod avitæ Majorum tuorum virtuti veluti hæreditarium præmium est; in quo sustinendo à multis prope ætatibus ex vestra stirpe alterna fatigatione *Atlanti Hercules* succedit. Redit, crede, nobis hodierna die in animum N. Divus avus tuus, cujus in eodem munere prudentia; hæc recte factorum apud nos vestigia impressit, quæ nulla temporum oblivione possunt eradi. Redit & divus Parens ejusque simul & eloquens lingua & strenua manus & beneficiorum in nos omnes ac inprimis in Patriam amplitudo. Redit N. & Frater tuus qui paulo ante hoc solum bene gestis implevit,

vit, quod nunc inscendisti: & si ideo cessit ut tu succederes, fas est ut dolorem lætitia commutemus; sed quid multa: melius Tu moribus omnes referes, quam nos Oratione, siquidem nobile Majorum compendium & viva tuorum Historia nobis relictus es, ut quod sparsim fecerunt omnes, tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ituro in posteritatem exemplo ostendes, non ab honore Magnates, sed à Magnatibus honorem exornari: Hoc in lato animorum plausu hodie vovere non possumus, sed à tua virtute jussi, sperare & audemus; & debemus.

PRAXIS TERTIA.

*Gratulatoria Professoris ad
Discipulos.*

Nunc demum & ipse clarissime intelligo, quam difficile sit Amori et lætitiæ verba reperire N. Inventus enim uterque Hercules, ubi Cor & Animum possederunt, columnas eloquentiæ figunt, & solemne roboris sui Epitaphium Non plus ultra audacter

Gratula-
tio Pro-
fessor. ad
Discip.

audacter obijciunt. Omnem excēdunt loquendi potestatem magnitudine. & arbitrantur exiguum omne, quidquid sermone potest terminari. Benignius tamen nobiscum egit parens natura, quando vultum pectoris Oratorem esse voluit, & in verborum deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Unde videre vestrum hic audire sit, & mei magnitudinem gaudii de vestra valetudine, si cognoscere desideratis, per geminas animi fenestras, oculos & frontem feliciores *Momi* Cor inspicite. Quid enim vero amicus in salvo amici adventu omnem prompserit lætitiā? Vos dulcissimum amicitiae nomen Amore in me vestro supergressi, prope ad ætatis meæ injuriā, velut filii parentem diligitis. Ut vel inde colligere liceat, volociorem amoris cursum esse quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis annos computari. Utinam vero quod vestrum plerisque in votis est, hoc in felici eventu videamus! Utinam (parcite ambitiosius dicenti) æmula *Jovis* felicitate, de meo cerebro velut totidem armata *Pallades in Orbis decus* prodeatis & Ornamentum. Sed labore hic opus
&

& obstetrice industria, ut mihi laudis vestigal non pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Superi sine dubio, aderit is qui triumphat omnia **J E - s u s**, ut abjecto tristitiæ & inertiae sepulchro in omnis diligentiae vitam conatus erexerimus: & pia modo non defuerit voluntas; ab hac sudoris nocte, à prudentiæ aurora, in perennem lætitiæ & solatii proficiemus meridiem.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Gratulatoriam?

Primo, Explicet lætitiæ Responsurus; quam ex Gratulantis adfectu percepit, collaudetque ejus in se studium. *Secundo*, Extenuet modestæ suas laudes: & si dignitatem consequutus sit, dicat se alteri potius aptiori & digniori eam optasse, cui ipse tum ob amplitudinem tum ob oneris magnitudinem non sufficiat. *Tertio*, Gratias agat pro adfectu & sua studia gratulantibus offerat.

Responsor. ad Præced.

P R A X I S.

Praxis
Respon-
soria.

*Responsoria ad gratulationes
multorum.*

Et non ingens mihi lætitiæ cum-
mulus ad Orbis commune gau-
dium accesserit? quando temporis
& Scenæ studiosos in pulcherri-
mum amoris certamen descendisse
video N. Ecce amoris feriæ sunt &
mutuæ gratulationis solemnia: &
in occasionem & humanitatis le-
gem peccatum putavissetis, nisi tot
torrentibus, favoris in me vestri &
adfectus studia, non ornate minus,
quam alter altero copiosius effun-
dere contenderetis. O placidam li-
tem quia concordia! o dulce bel-
lum, quia pacis! Et quidni singuli
Victores amicum animum meum,
tot jam beneficiis victum, tot jam
nominibus vestrum, rursus & ite-
rum universi in prædam & trium-
phum accipitis. Accipite, possidete,
triumphate, sed vestri prius victo-
rem, possessorem, triumphatorem.
Certe fortunam meam venerari de-
beo, certe virtutem vestram agno-
scere, quajam effectum video, ut
magis

magis in singulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinæ pulpitō me confedisſe intelligam: magis adfectibus provehi veſtris; quam meis paſſibus. Sicut animorum Principi ſceptra porrexiftis & in tanta cordium claſſe ad clavem ſedo Agnoſco, generoſa pubes, agnoſco nobiles animos, & beneficiorum licet adhuc tenuium, non ſteriles ſinus, de quibus nobilem fructum & regiam meſſem, amorem & gratitudinem ecce maturè colligo.

Pendeſis revera ante peſtoris horreum pretioſus laboris mei manipulus: pendeſis æternum memoriæ monile: & ſiquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui teſtimonio cor meum conſignabis.

Dixi.

PRAXIS ALTERA.

*Reſponſoria ad Gratulatoriam
Dignitatis.*

Ab amici honore in æmulationem non accendi hæc demum veriſſima amicitiaſ tefſera eſt, & ambitione maguarum mentium furia ſecu-

Praxis
altera.
Reſponſoria.

securos vivere, non homines ostendit, sed Heroës N. Optassem ego hoc honore maectatus, ita me veritas, ut Serenissimi nostri &c. & omnium vestrum favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolvisset: qui & consilio & manu melius omnium expectationi respondisset & votis. Sed quia Fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei erit laboris negotium accurare ut Serenissimum & vos beneficii non poeniteat. Illud tamen animum erigit & non exiguam lætitiæ materiem sufficit, quod, de vobis bene merendi campum nactus, obsequia & studia in vestri commodum convertere possim, & in honore publico, publicus omnium vivere servus. Quod ubi pro virili enitar; gratia & amor vester, sic credo, mihi nunquam defuerit. *Dixi.*

SENTENTIÆ

Pro Gratulatione dignitatis.

Honor fugientes sequitur, sequentes P. Syrus fugit.

Virtutis umbra honor etiam invitos Seneca comitatur.

Glo.

Pars II. Cap. X. Quest. II. 405

Bion.

Gloria Mater annorum.

African.

Ipse honos laborem leviores facit,

Bias.

Magistratus virum ostendit.

Valer.

Virtutis uberrimum est alimentum

Max.

honos.

Arist.

Virtuti laus debetur.

Tacitus.

Gloria Virtutis pedisse qua est.

Cedren.

Ab hominibus iis honor debetur,

quos honore Deus dignatus est.

Arist.

Solis bonis honor debetur.

Gregor.

Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruinam.

August.

Honorem non debet sequi Virtus sed ipse Virtutem.

Gregor.

Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit et moribus cadit.

Arist.

Qua in civitate non magnus honos virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status, stabilis et firmus esse non potest.

Xenophon.

Nulla voluptas humana ad divinam accedit propius, quam ea delectatio quae ex honoribus percipitur.

Arist.

Melius est civitatem regi a viro optimo, quam a lege optima.

Cicero.

Magistratus est lex loquens.

Thucyd.

Magistratus est medicus civitatis.

Dion.

Præfectum rebus publicis stantem mori oportet.

Vel.

Velut thus non hominibus sed Diis Stobaeus, competit, ita laus non indignus sed boni tribuenda.

Magna virtutis est cum felicitate Augustini.

Vita brevis est, gloria cursus semper Cicero. terminus est.

Fax mentis honesta gloria. Silius.

Eximiam virtutem sponte sequitur Plutar. suum decus.

Gloriosis magis placent praemia, Casiodor. quam tributa

Quid est dignitas in indigno? ornamentum in luto. Saresb.

Quidam honores fugiunt. ut honoribus obviunt, saepe enim gloria ut acquiratur contemnitur, & munus ut obtineatur relinquitur. Hugo.

Magni animi sunt magnis honoribus. Livius.

Pecunia ex quo in honore esse coepit, Seneca. verus rerum honor cecidit.

Nullus in fortium Regum pectoribus Guicaculem, laudis & gloriae cupiditate ciard. acrior est.

Homicidii genus est famam hominis Idem. impetere.

Fama unicus sapientum thesaurus est Lipsius. purissima vite gemma.

Nec flamma sine fumo, nec sine Idem.

calumnia fama solet surgere.

Sola dulcedo glorie non senescit.

Sat ero dives si bonam famam mihi servassem.

Fructus honos oneris, fructus honoris onus.

Alia pro Gratulatione Victoria.

Reisnerus. Omnis victorie fructus in eo consistit, si ea bene & recte utaris.

Plutar. Recte Victoria uti clarior est, quam vivere

Cicer. Victoria semper est insolens.

Agath. Non ita armis quam pietate paratur victoria.

Reisnerus. Victoriā semel partam prudens conservabit Princeps, si securitatem frequentissimum calamitatis initium vitaverit.

Florus. Vera est victoria quæ salva fide & integra dignitate paratur.

El. Vopiscus. Si vis vincere, clementer age.

Plato. Vincere seipsum omnium Victoria-
rum prima est & optima.

Gorgias. Liberales & humanos esse erga inferiores præclarum est Ducibus vaticum ad victorias, ad triumphos.

Ra-

Ratio & consilium sunt propriae Du- Tacit.
cis artes.

Quemadmodum egregium est hostem Idem.
dejicere, ita non minus laudabile infeli-
cium misereri.

Solent Deus his, qui iusta & necessa- Paulus
ria arma induunt & belli causa pra- Iovius.
stant, certam vincendi occasionem pro-
ponere.

EXEMPLA

Et Alia Supellex pro Gratu- latione Dignitatis.

Tem-
plum
Honoris.

Apud Romanos Templum Honoris Al. ab
penes templum Virtutis erat, nec po- Alex.
tuit templum Honoris intrari, quin
prius virtutis penetraretur.

Statua
Honoris.

In civitate Peloponei fuit Templum Ege-
Honoris, in quo Statua ejusdem prae- sippus.
rebat manu sinistra orbem, ex sapphiro
plenum coronis regis, sceptris, clavis,
& aliis dignitatum insignibus: dexte-
ra vero statuam Virtutis Chrystallinam
gestabat, aureo torque colligatam; à
quo haec literae auro fusa dependebant:
TIBI UNI ET SOLI: (sup-
ple, militat honor.)

Princeps
& sub-
diti.

Timon Philosophus interrogatus, Erison.
quid interesset inter Principem &
Popu-

Populum, respondit: *Quod inter u-
num et omnia*; Omnes enim subdi-
ti Principem unum spectant, unus
autem Princeps omnibus mores &
leges præscribit.

Tardanus. *Arcadii in Regum thronis posuere* *Arcadii.*
fortunam auream, quæ dextrâ diadema

*regium cum Sole, sinistra spharam Or-
bis cum lilio tenebat.* Significare vo-
lebant eum qui in dignitate esset,
debere ut Solem lucere, ut aurum
Rempubl. ditare, ut lilium bonis
moribus bonos odores spargere.

Plutar. Cum Pyrrhum ob præclara gesta *Pyrrhus*
milites *Aquilam* vocarent: *per vos, Aquila.*
inquit, *Aquila sum qui vestris armis*
velut pennis sublevor.

Stolæus. *Aristoteles* præcipuam dicebat *Arist.* de
esse dignitatem non fungi honori- *dignit.*
bus, sed ab aliis honore dignum ju-
dicari.

Panormitanus. *Alphonfus Arragonum Rex di-* *Alphon-*
cebat, hos qui aliis præsumt, tanto *fus.*
privatis hominibus meliores esse de-
bere, quanto honoribus alios præcelle-
rent.

Idem. Idem Rex dicere solebat: *Bonus*
est Princeps qui subditos suos habet in
capite: melior, qui in corde; pessimus
qui in ventre.

Episcopis oblatum quid?

Episcopis suis quædam nationes *Epitom.* ingressum gratulantes, ex aureis literis componebant & offerebant illas duas voces: *Bonus Pastor*. Aliis flores aureos: *Ambrosio suo Mediolanenses* Apiculam & stellam auream.

Cives gratulantes Regi.

Cum Regi cuidam recens coronaro *Anglia cives* gratularentur, *Genbr.* offerebant ei: Primo, *Aureum libellum & gladium* cum lemmate: *Et pace & cade Tui*. Secundo, offerebant lances aureas, cum lemmate: *Tu unus, plus omnibus vales*. Tercio, *Claves aureas* cum lemmate: *Tecum & intrare & exire & manere parati*. Quarto, offerebant ei filios suos & pueros acclamando: *Es patrum & filiorum & Nepotum Rex esto*. Quinto, faciebant Sertum ex tot flosculis quot urbes erant in *Anglia & coronantes Regem clamabant: Regno coronari, Vive!*

Carolus V.

Carolus V. cum ad aliquam veniret civitatem de triplici P quærebat quale esset, hoc est, qualis esset *Parochus, Præceptor, Prætor*. Putabat enim omnia salva esse, si hi qui eminerent, sancti & boni essent. *Nam*

Annales Franc.

Nam mobile semper mutatur cum Principe vulgus.

Pierius.

Ægyptii inter gratulandum porrigebant Principi *sceptrum*, quod in imo habuit caput *Hippopotami*, quod Animal ferum est & immitte; in summo autem *Ciconiæ* caput avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse ferum malis, benignum bonis.

Ægyptii
apud
eosdem.

Sabellius.

Apud *Ægyptios* eisdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus erat Princeps, quærebatur ex eo, *Essetne pius*? Et ille tunc manus in Cœlum tendebat. *Secundo*, Quærebatur, *Essetne justus*? & tunc ille fratri meam eductam cervici proptiæ applicabat. *Tertio*, quærebatur: *Essetne liberalis*? Et tunc ille aurum argentumque in vulgus spargebat. *Quarto*, *Essetne laboriosus*? Et tunc stivam à rustico oblatam ad aulam instar arantis deferebat. Ad aulam verò appropinquantibus occurrebant *Juvenes cum ornamentis & insignibus regiiis*. Post ingressum autem illius in aulam prodibant *centum juvenes cum cultris argenteis, & prospectantes*.

Mos eligendi
Principem.

Pius.

Justus.

Liberalis.

Laboriosus.

Centum
juvenes.

te Rege è palatia in cultros irruebant
dicendo : MORIMUR UT VI-
V A S.

Agato-
cles.

De *Agathocle*, qui ex figulo Rex
erat factus, refertur, quod singulis
annis suis Senatoribus gratulantibus
sibi, ollulas à se factas distribuerit,
in quibus hæc inscriptio fuit : *Vilis*
labor honor Regum.

Indi.

Apud *Indos* veteres pridie coro-
nationis, juventus in campum ef-
fusa expeditis jaculis nummum in
sublime projectum ita configebat
ut tota die non decideret : Postri-
die verò totum nummifina confos-
sum, gratulabunda offerebat Regi,
dicendo; *Forma Rempubl. sicut pe-*
cuniam. Porro Regum *Indiæ* mu-
nus erat, monetae eudere, in qua
hæc inscriptio fuit : *Regis opus, Regis*
munus.

Mos
Graeco-
rum.

Apud *Græcos* olim mos fuit, ut *Sydo-*
Princeps electus, adhuc ante coro-
nationem per Provincias & Urbes
imaginem suam mitteret; quam
cum summa reverentia suscipientes
ubique exponebant, & dulci cantu
atque acclamationibus adgratula-
bantur dicendo : *Vivat Rex!*

Mace-
dones.

Macedones ultimo Regi suo *Perseo*
gratu-
Politia-
nus in

Miscel-
lan. gratulantes auream fortunæ statuam
obtulerunt, dicendo: *Dent superi vi-
tam, nos fortunam.*

Epit. *Bactriani* anniversarium Regi Bactria-
suo gratulantes natalem, Cupressum ni.
mortalitatis signum succendebant: *Ce-
dros vero & Myrtos immortalitatis
Symbola radiis solaribus exponebant,
clamando: Pluant vitales Regibus
ignes.*

Baden. in
Synob. *Alphonso Regi Castellæ* cum gra- Alphon-
tulabundus Populus acclamaret ju- sus.
xta morem, *Vivat Rex.* Ipse ad vices
singulas respondebat, *Vivat Lex. vi-
vat Grex!* Vivit Lex per attentam
sedulitatem, vivit Grex per provi-
dentiam Regis.

Tertius. *Vladislaus Vngariæ & Bohemiæ* Regis
Rex in Symbolo habuit Obeliscum, Boh.
in cuius fastigio corona aurea erat Symbolo-
posita ad quam homo alatus enite- lum.
batur: Lemma. *Vel sic enitar.*

Eduardus Marchio habuit in Sym- Eduardi
bolo laurum juxta annum pro- Symbolo-
fluentem: desuper vero in nubibus lum.
solem: à cuius radiis laurus ureba-
tur; cum lemmate: *Non aliter.* Si-
gnificatur neminem posse Laurum
mereri, nisi virtute Solis illustris sit,
& æstum fatigationis sustineat.

Aegyptii *Aegyptii* hominem in Magistratu collocatum sic exprimebant. *Senem* in cuius dextra Sol, in sinistra Horologium. Hinc *Calius Rodig*: inquit, *Esto horologium, ad quod se tota vita dirigat, esto Sol exemplo & moribus prælucens.* *Rodig. lib. 5.*

Romani. *Romani* ante Magistratum faces ardentes præferebant, ut innuerent, Magistratum virtute debere præluere. *Rosinus.*

Johannes Rex Angliæ. *Johannes Rex primus Angliæ* ut virtutem exprimeret, qua omnibus præluxit, *Montem Etnam* pinxit eructantem flammam cum lemmate: *PRÆLUCEMUS.* *Tiloc.*

Alphonfus. *Alphonfus Rex Arragonum* in Symbolo habuit lumen ardens cum lemmate: *Aliis servio, mihi consumor.* *Binet.*

Rex Ludovicus XI. *Ludovicus XI. Rex Gallie* habuit in Symbolo *Pelicanum* revocantem ad vitam sanguine proprio pullos emortuos; Lemma: *Sanguis meus estis, virite.* *Annales Franc.*

Urbanus V. Pont. *Ambrosius Pigapheta* in coronatione *Urbani V.* canem instruxit, qui occurreret Pontifici, & se pedibus ejus supponens ululatum ederet per syllabam *V* vel *ur*; Tunc dixit *Pigapheta.* *Plat'na.*

pheta. *Vive Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur; tuumque nomen si non exprimendo, certe inchoando celebrare conabuntur.*

Claudia-
mus. *Ad Honorii Caesaris Inaugurationem in Cælis melodia audita est, visæque stelle motu quodam veluti saltu commo-
veri.*

E X E M P L A

Et Alia Supellex pro Gratulatione Victoria.

Stobæus. *Epaminondas conspecto ingenti Epami-
exercitu, qui Duce carebat bono, nondas.
O quam magna, inquit, bellua, sed sine
capite.*

Plutar. *Pausanias quærenti cuidam, quo Pausa-
modo de Thracibus victoria compa-
nias.
rari posset: Si, inquit, qui vir optimus
est in belli Ducem eligatur.*

Siob. *Agesilaus quæsitus quid Ducem Agesi-
belli præcipue exornaret, respondit; laus.
Adversus hostes audacia & in oblata
opportunitate ratio & consilium.*

Briss-
nus. *Numantini à Scipione in fugam Numan-
tini.
versi cum castigarentur à suis quod
toties victos fugissent; respondit
quidam: Pecus equidem nunc etiam
idem est, sed mutatus est Pastor. In-*

nuens æque fortem nunc esse exercitum, sed Ducem debilem.

Alphon-
sus.

Alphonfus Arragonie Rex non tam quod hostes vinceret, gloriari solebat, quam quod didicisset victis consuleret. Illud enim fortunæ munus esse, hoc verò semper suum. *Panorm. lib. 2.*

Julius
Cæsar.

Julius Cæsar à Pompejo acie quadam victus, cum victor hostes non prosequeretur: Hodie, inquit, penes hostes erat Victoria, sed non habent Ducem, qui Victoria sciat uti. *Plutar.*

Frideri-
cus.

Fridericus Imperator debellatis in Hungaria hostibus, dixit ad suos: Magnum opus actum est, milites, nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos, atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati franos imponamus. *Æneas Sylvius.*

Alexan-
der.

Alexander suadenti Parmenioni ut noctu Darium invaderet, respondit: Molo me fortune pœniteat, quam Victoria pudeat. Et nolo victoriam furari. *Curt.*

I. Cæsar devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium. VENI, VIDI, *Phil. Camer.*

Cæsar.

Et Carolus Imperator dixit, CAROLUS. VENI, VIDI, VICIT AUTEM CHRISTUS.

Timol.

Timolion Corinthius cum in Templo Delphico Apollinem de victoria *Fulgos. lib. 1.*

con-

consuleret, Corona quæ inter donaria
pendebat, in caput illius tam apte inci-
dit, ac si manu imponeretur, quod
omen Victoriæ fuit.

Sabell.
lib. 9. I. Cesar cum in Africam ex Caesar.
scendens corruisset, omen in melius
vertens exclamavit: Teneo Te A-
frica.

Idem. Alexander Magnus cum obsideret Alex.
Tyrum, videbatur sibi videre Herculem Magn.
à Tyriis maxime cultum, qui sibi è muro
manum porrigebat. Pude omen victoria
cepit & vicit.

Fulgos. Primo bello adversus Marium Sylla.
Sylla vidit à Pallade sibi fulgur dari,
monerique ut eo telo hostes pete-
ret: Marium igitur igne & ferro pa-
tria expulit. Idem deinde contra
Marii filium pugnaturus, vidit Ma-
rium patrem monere filium ne postredie
cum Sylla confligeret, eo quod illa
dies sibi infauſta fuiſſet.

Idem. Judas
Iudas Macabeus antequam con- Maca-
fligeret cum Nicanore Regis Syrie baeus.
Duce vidit in ſomniis Oniam pro ſe
orare, & quod Ieremias Propheta gla-
dium ſibi aureum contra hoſtes
porrigeret.

Theo- phraſtus. Apud Celtyberos aque Scyphus Celti-
ante Duceſ belli portabatur, & beri.

vocabatur poculum fortune. Si ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo omine id fuit interpretatum; quod si ex inadvertentia scyphus è manu decidisset, desperabant omnino & se hostibus ultro subiciebant.

Mithridates.

*Mithridates Rex Ponti devictus à Paternu-
Pompejo sic se solabatur: Omnis mi-
hi etiam adversa fortuna, cujus author
Pompejus est, tolerabilis est: nec enim
turpe est ab eo vinci, quem vincere
esset nefas: neque inhonestum ei se
submittere, quem fortuna supra omnes
extulit.*

Carolus
V. Rex.

*Carolus V. Rex Hispanie occu-
pavit castra Ducis Brunsvicensis, &
miles ejus statim etiam castra diri-
puit: Cecidit Dux ad pedes Regis
supplex, ut satis haberet, accepit
castra & vicisse; vitam relinqueret
militibus & aliam suppellectilem, re-
spondit Carolus, cujus castra ejus ra-
stra. Hoc est, qui castra accepit,
omnia potest radere & accipere.*

Alphon-
sus.

*Alphonsus Rex Castelle dicebat: Atranti-
Probos milites gemina manus armat, mul. lib. 5.
fortis & iusta: fœdis fragos terna exar-
mat, perfida, pia; strenua.*

Cabrias.

*Cabrias Dux Atheniensium dicere Marti.
sole-*

solebat : *Se malle exercitum Cervorum
Duce Leone ; quam exercitum Leonum
Duce Cervo.*

Fulgos.

Ludovicus Burgund. Rex contra Ludovi-
Cæsarem bellum movit : sed captus cus Rex.
ab eodem juravit se amplius illi bel-
lum non illaturum. At liberatus de-
nuo cum majori exercitu venit, sed
iterum victus omnia perdidit. insu-
per oculi illi eruti sunt, & in fronte
ab aure ad aurem hæ literæ ferro
impressæ : *Hunc servavit Clement a,
perdidit perfidia.*

Politia.
lib. 5.

Apud Cimbros contra perfidos Cimbri.
quatuor cohortes educebantur; pri-
ma erat Puerorum, secunda Juvenum,
tertia Virorum, quarta Senum. Sed
primæ tres tantum spectabant præ-
lium. Quarta autem cohors pugna-
bat. Putabant enim debiles vires suffi-
cere ad hoc ut perfidi vincerentur. Nam
perfidia deseritur à Deo & ideo e-
nervis est.

Patricius
in Ethic.

Normantici Galliæ urbem obsede-
rant, & jam occupaverant arma-
mentarium. Inaudivit hoc Rex Phi-
lippus & ad turbatos cives scripsit :
*ne timueritis, mox aderit vobis dexte-
ra magnetica ; Venit & castra meta-
tus, supra castra magnetem in mon-*

Philippi
Magne-
tica dex-
tera.

te posuit: & ecce gladius cuiusdam
Normantici per aëra ad Magnetem
volat: quod videntes adversarii
conturbati, se suaque omnia Philip-
po, subdiderunt. Retulit tunc Phi-
lippus tale Elogium: *Philippus Rex*
utitur in bello dextera magnetica, in
pace aurea: (erat quippe libera-
lis.)

Sce-
ptrum.

Cheronenses habuerunt aureum
sceptrum instar hastæ à Iove dona-
tum *Pelopi*, quod hanc prærogati-
vam habuit, ut quoties exercitus
tumultuaretur, Rex solo sceptri at-
tactu tumultum sedaret, si victa pars
fureret & discordaret, elevatione
sceptri concordiam faciebat, cum
defecit pecunia, dona sibi oblata cu-
iuscunque materiæ, tactu sceptri in
aurum mutabat.

Plutarchus in
Baonius.

SERENISSIMO
DOMINO
FRIDERICO
WILHELMO,

Sacri Romani Imperii Archi-
camerario, Marchioni Brandenbur-
gico, Magdeburgi, Borussiae,
Juliae, &c. Duci, &c.

Prussiam suam ingredienti,

PANEGYRIS GRATULATORIA,
Oblata Anno 1655.

INGREDERE
Inclita Germaniae Principum
Gemma

SERENISSIME
FRIDERICE WILHELME:
per altas exultantis populi voces,
plausus, vota, panegyres;

INGREDERE.
Oculis TE ferre liceat;
quem hactenus Corde ferimus,
Crede sine fuco loquenti.

Quocunque venies; TE praeve-
nisse invenies.
Velocior Amoris, & Famae cursus
est, quam corporis.

Reperies, TE pectorum omnium
Inquilinum, quando conspicien-
dum Hospitem concedes:

Hæc BONORUM PRICIPUM

Immensitas est:

Ubique! esse.

Non venire ad suos; sed apparere.
Provinciarum intervalla tenere;
non contineri.

Nec aëris circumfusi ambitu
suam præsentiam metiri:

sed

animis subjectorum.

Fuerit felix

Ille Regum Phœnix.

Qui singulari commendationis epi-
phonemate gloriari ausus fuit:

Se in subditorum gremiis secure
dormire posse:

Quid enimverò est Somnus?

gelidæ nisi mortis imago?

Quid sunt fidorum Civium gremia?

nisi amica benevolentiae Cæmi-
teria?

Majus TIBI, Amor TUI con-
cinnavit encomium:

In Tuorum pectoribus, vigilas per-
petuò, pro quibus vigilas.

Et eorum vitâ jugiter vivis,
quorum

PUBLICA,

Ut vivere possint

Anima, Cor, Tutelare Numen es.

Hoc est verè ELECTOREM esse:

eligere

cordium imperatorem fieri:

& Throni loco,

Animos Civium potiùs,

quam aurum vel ebur

incendere,

Hoc est BRANDENBURGI-

CUM esse;

Sceptro Amoris eminere:

&

Principem omnium, residere in
omnibus.

INGREDERE

Aureum BRANDENBURGICÆ

domus ornamentum,

Prosapiæ Serenissimæ Culmen.

A TUI Nominis auro, preciosi
fieri possumus:

A TUA luce, exornari
optamus.

Pacifici vivimus sub TUE CEL-
SITUDINIS Palladio:

In TUO SERENO etiam
apricari lubet.

Non de Principum illorum grege
es, qui ortu suo ecclipsim fa-
ciunt

ciunt exiguis stellis.

Tenebras quoque accendis adventu

T U O.

& more Magni sideris,

quicquid contingis,

inauras.

INGREDERE

Prusiae nostrae Illustrissimum

CAPUT & CORONA.

prona ecce T I B I membra sterni-

mur : per acclines omnium

procede sublimis cervices.

A T E pro-T E sapere volumus,

T E C U M pro T E. velle.

Facundus orator ; Tui Amor ;

pectoribus nostris T E persuasit :

Aliâ non indiges panegyri.

Epistolæ Tuæ cominendatitiæ

vivimus.

Animi nostri ad obsequium T U U M

cerei, Non aliò quam T U Æ

Voluntatis Sigillo, gau-

dent obliquari.

INGREDERE

lætitiae provincialis, Amplissime

Fundator.

Si delectat gratulantium læta peri-

phrasis?

obtutus nostros intueri.

Specula sumus ;

quæ

quæ nullam novimus referre ima-
ginem nisi T U A M.

Artifice nimirum gratitudinis Eu-
rippo TE TIBI refundimus.

Arcus & Colossos non desidera.
quot numeras circumfusæ multitu-
dinis ingenia
tot Triumphales statuas,
tot adventus Tuus
erigit Elogia.

I N G R E D E R E

Virtutum Nobile Palatium

TE à TE,
non à Satellitio quod foris est
æstimamus.

Non in TE fortunam sed TE in
fortuna veneramur.

Magistra Fortunæ Virtus agmen
ducit.

& meritum honoris tributum
indicit.

Adest à latere Tuó, nequaquam
separabilis Achates,

J U S T I T I A.

Mens DEI, Harmonia Reipublicæ,
Regnorum omnium urbiumque
sustentatrix.

Adest Æquitatis soror Clementia,
Princeps PRINCIPUM gloria.

Ad-

Adest comis severitas cum Humanitate.

rarum hodie apud Magnates conjugium.

Adest Magnanimitas & in utramque fortunam ambidextra Fortitudo.

Adest reliqua, supra numerum & censum Honesti familia.

Nam qui uni Virtuti fores aperuit omnibus domicilium elocavit.

Ita sociale singularum cum singulis vinculum est.

Omnes habet, qui unam.

Tali tantoque stipatus exercitu quando ades non potes non adesse amabilissimus

SERENISSIME HOSPES.

Aliàs

perennis Animorum Nostrorum

Incola.

AVE. FAVE.

CAPUT XI.

De Oratione Gratiarum

Actoria.

Gratias agimus pro beneficiis vel publicis ut Regi & Reipubl. vel privatis, ut Patronis, Amicis, Benefactori-

Actoribus, &c. Utrobique idem artificium servandum.

Q U Æ S T I O I.

Quomodo construitur Oratio Gratiarum Actoria?

Primo, Mentio fit accepti beneficii. *Secundo*, Exaggeretur hoc beneficium à circumstantiis personæ dantis & accipientis, loci, temporis, modi & aliis: ita ut extenuetur dignitas accipientis; amplificetur autem gratia dantis; dicendo sufficientes gratias agi non posse, optando vocem & eloquentiam multiplicem. *Tertio*, Fiat gratiarum actio humilis & sincera, item promissio gratitudinis & curæ, ut illud munus ad honorem dantis vel publicum bonum cedat. *Quarto*, Subjungatur petitio, ut in gratia servetur.

P R A X I S.

Gratiarum Actoria pro Dignitate collata,

Gratiarum Actoria.

Si mihi centum linguas, ex veteri Poëtarum voto, hodie natura donavisset; aut si jucundiori Memor-

morphosi totus mens, totus lingua fierem, nondum ego beneficii magnitudinem; quo me amplissime cumulavisti, *Regum Serenissime*, vel eloqui possem, vel complecti: Nam & me unum è tam nobili illustrium virorum collegio, electum esse, in quem regium animum tuum beneficentia gravem deponeres; & supra vota mea imo & ultra merita hoc insigniri honore, quantum amoris & regiae gratiae argumentum? At teneris quidem ad hoc paternis praeceptis imbutus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obsequiis promptissime currere, supremam judicaverim fortunam: nec vivere jucundum foret, nisi Tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & omnia quae cum vita mortales acceperunt; Quamquam & hæc si tuleris, & sorte tua minus & majestate tua inferius obsequium obtulisti. *Habetis hoc, habetis, Serenissimi Terra Soles*, jam experientia disco, cum illo Planetarum Rege commune, ut quidquid à nobis, velut inferioribus Regni elementis, studiorum accipitis, uberiori scœnore

re-

refundatis; nos umbras adspicitis, ut illustretis: nostra obsequia exigitis, ut benefaciendi campum nateam quam Majestas imposuit necessitatem decurratis singulis prodesset. Quid verò huic animi regii in me propensione possum, nisi humilibus verbis humiles gratias reddere: nisi forte mea meorumque studia, sicut in dignitatis meritum, ita in meriti stipendium suscipis. Certe si dati beneficii qualiscunque solutio est, accepti perennis confessio: non ingratos nos morituros sanctissime pollicemur. Permittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ eodem, quod à Sole acceperunt lumine; plures in se Solis imagines depingunt, ut à quo splendeant Orbis demonstrent: & nos amorem regium, quo nunc insigniti vivimus, late per Orbem & Orbis famam portabimus: dicemusque natis, narrabimus posteris, ut consequentium seculorum memoria sciat, cujus stellæ simus, cui Soli lucem debeamus. *Dixi.*

SENTENTIAE.

Hic cum primis Seneca de beneficiis, legendus; nam in hac materia unus Seneca pro multis valet.

Sine gratitudine nec thus nec myrrha Deo placet. *Trismeg.*

Beneficia sunt voluntatis compedes *Prov.*
 & aurea catene quibus animus ligatur *Com.*
 & trahitur. *Latin.*

Qui in gravi periculo succurrit, vel Cicero.
 magno aliquo beneficio alium afficit,
 De vice surgitur: & ei cui prodest,
 Deme est.

Iusta causa est latitiae letum ami. *Seneca.*
 cum videre, justior fecisse.

Referre non potest gratiam nisi
 qui meminit, & qui meminit jam
 refert.

Statim gratus est, qui se onerat, id
 est qui promittit gratitudinem.

Eodem momento quo obligatus es, si
 vis cum quolibet paria fecisti; quoniam
 libenter qui beneficium accepit,
 reddit.

Non necessitatibus tantum nostris
 provisum est, sed usque in delicias amamur
 (nempe à Deo.)

Mundus est domicilium hominis,
 cælum

Pars II. Cap. XI. Quest. I. 431

*cælum autem tectum, aliter die aliter
nocte splendens.*

*Beneficium aspere datum lapidosus
panis est.*

*Ingentia beneficia saepe tarditas cor-
rumpit.*

Bis dat, qui cito dat.

*Illud beneficium jucundum, victu-
rumque in animo fitas, quod obviam
venit.*

*Tempore quædam magna fiunt, non
summa.*

*Ingens beneficium est unus in fame
panis.*

Gratia sine pœnitentia esse debet.

*Mus in pera, serpens in gremio, ignis
in sinu, male rependunt gratiam hospi-
tibus.*

Gratia tarda ingrata est gratia.

*Si quid benefacias levior pluma est
gratia.*

*Post munera cito consenescit gra-
tia.*

Immortales sunt gratiarum horti.

*Beneficium da cæus, accipe vi-
dens.*

Demus beneficia, non sceneremur.

*Dignus est decipi, qui de reddendo
cogitabat, cum daret.*

Magnanimi & boni proprium est

non fructum beneficii sequi sed ipsa beneficia.

Multò gratius venit quod. facili quam quod plenâ manu datur.

Quod voles gratum esse, rarum effice.

Nemo libenter debet quod non accipit sed expreſſit.

Nulla res carius empta est quam que precibus empta est.

Molestum verbum & onerosum & demisso vultu dicendum Rogo.

Exorari in perniciem ſava bonitas est.

Rogantibus peſtifera largiri blandum & affabile odium est.

Non committe ut poſſit aliquis quandoque dicere: Hic me amando occidit

Ante des oportet arbitrium mihi, deinde beneficium.

Non est beneficium, debere cui nolis.

EXEMPLA

& Alia Supellex.

Gratias
Tres.

Poëta & antiqui tres Gratias finxerunt, cum ob multas cauſſas, tum ob hanc, ut meminerimus gratiam

tiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis deimereri. Pinguntur etiam *junctis manibus*, quia beneficia mutuo redeunt. *Ridentes* quia beneficentium vultus hilares esse debent; *Virgines*; quia sincera & sancta: *Tres* quia tria genera beneficiorum sunt; *promerentium*, *dantium*, *accipientium* & *reddentium* simul.

Manibus
junctis
Riden-
tes Vir-
gines.

Pierius. In manu *Delphici Apollinis* tres *Gratie* infidebant, quarum una *Lyræ*, altera *tibias*, tertia *fistu'as* habebat: Innuebant scilicet *Gratias*, si veræ sunt, vocales esse & beneficium acceptum ubique canere. Aut beneficium si alio non possit, debere saltem compensari celebratione.

Gratie
Vocales.

Idem. *Gratie* Symbolum olim *Rosa* fuit. Forte quia ut illa scarabæum necat, ita hæc ingratitude.

Rosa
Symbolum

Pythagoras quæsitus quomodo homines possent Diis similes vivere, respondit, si veritatem amplectantur & omnibus benefaciant.

Grat.
Pyth.
goras.

Alexander Magnus cuidam dono dedit Urbem, qui invidiam fugiens, dicebat, id non convenire fortunæ suæ, cui *Alexander*: non

Alexan-
dri mu-
nificent.

T que

quero quid Te accipere debeat, sed quid
Me dare.

Anaxi-
laus.

Anaxilaus quæsitus quid in regno *Plator.*
esset beatissimum, respondit: Non vin-
ci beneficiis.

Simoni-
des.

Simonides roganti cuidam, ut sibi *Stobaeus.*
encomium scriberet, se gratias pro
eo relaturum; respondit; duas ar-
cas domi habeo, unam gratiarum, alte-
ram argenti; & cum me premit neces-
sitas, gratiarum quidem arcam aperio;
sed in ipem reperio: alteram solum mihi
commodam experior.

Varro dicebat qui aquam hauris, Varro.
fontem corona. Alludit ad consuetu-
dinem Romanorum, qui in Festo
Fontinalium solebant fontes coronis
redimi.

Fontina-
lia.

Athe-
nien-
sium
gratitu-
do.

Non erga homines tantum sed *Rodig.*
erga belluas grati fuerunt Athe-
nienses. Nam decreto sanxerunt, ut
Muli, qui egregie diu laborarunt,
vinculis soluti libere pascerentur, ad
mortem.

Russorum Proverbiū est vulgare: *Prov.*

Etiam saccharum non bono animo
datum in absinthium vertitur.

Pompo-
nius.

Pomponius Dux Romanus, dum *Epitom.*
Victor rediret, Pyramidem illi tri-
plicem exstruere volebant filii, cum-
que

que ille rogâisset ne facerent; illi,
cum tres posuissent Pugnatori, Victori,
Triumphatori, etiam quartam Con-
temptori Pomponio exstruxerunt.

Agésilau Rex cum Apellem æ- Agesi-
grotantem visitasset, pulvinar surri-
gere fingens, decumbentis cervici
caute aurum supposuit. non multo
post Regis discessum, adveniens
puer, anoto pulvinari, dum lectu-
lum sternere vellet, aurum repe-
riens exclamavit: *Vide Domine* quid
in lectulo tuo repererim: At *Apel-*
les silentium ei imponens dixit; hoc
est furtum Regis: mox intulit l'uer;
Quid? benignitate motus voluit tuæ
inopie subvenire, & furtum dici?
tunc *Apelles*; Optime dixi, quia Rex
hoc munere Cor meum furatus est &
perpetuo me sibi addixit. Sciebat enim
Agésilau multo præclarium esse alios
ditare, quam ditari, & nil gloriosius
quam beneficium apud bonos viros depo-
situm.

CAPUT XII.

De Orationibus Petitoriis, Com-
mendatoriis & Exhor-
tatoriis.

QUESTIO I.

Quomodo construitur Oratio Pétito-
ria?

Primo, Solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis : vel ab extenuatione petentis : vel ab exaggeratione meritorum præsertim cum pro aliis intercedimus ; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt : vel à deprecatione audaciæ seu professione verecundiæ, quod sine meritis ad petendum accedat, &c. *Secundo*, Exprimatur postulatum. *Tertio*, Subjiciuntur rationes, quæ, quod petitur, persuadent ; Hæ autem rationes accipiuntur communiter, vel ex persona dantis vel petentis, enumerando scilicet merita ejus & majorum : vel etiam sumuntur à necessario, à facili, à glorioso & reliquis rei petitiæ adjunctis. *Quarto*, Promittitur perpetua beneficii memoria, exprimitur

mitur spes de obtinendo petito concepta, & obsequia offeruntur.

P R A X I S

Petitoria Dignitatis à Rege.

Et Ego ad pedes munificentiae Petitoria
tuae cum precibus supplex advolvor ^{d guita-}
ut beator surgam; & in hac felici ^{tis.}
ruina ac Majestatis tuae umbra, fortunae meae lucem & fastigium inveniam. Scio petentium desideria regis animis theatrum gloriae spectare: & injuriam eos infligere Principibus, qui necessitate pressi, ad has publicae salutis Aras, vel ut verius dicam ad hos tutelares Deos accedere erubescunt: Siquidem regiae manus, divini fontes sunt, quibus latissime beneficia in nos & Rem publicam dimanant. Certe ut *Pharus* in aequore laborantibus inter pericula nautis viam ostendit, qua securitatem inveniant, ita liberalitas Principis, sinum Principis; in quem vota nostra velut portum confluant, ut ditiora redeant. Audivimus lamenta Regum, dies sibi perisse conquerentium, quos cum nulla beneficii linea signavissent, neque se vixisse arbitrabantur:

Quia ut Soli lucere, ita Regibus benefacere natura est. Et tua in Nos *Seren. R.* subditos humanitas & Majestatis tuæ insignis facilitas, idèd in virtutum Regiarum exercitu altius eminent; ne à conspectu tuo à magnis aliorum corporibus, minorum necessitates præpediantur. Quid mirum igitur si hac Majestatis tuæ beneficentia provocatus, cum *N. Dominum* satis concessisse accepi, ejus honoris heres fieri ex nutu & benevolentia *Seren. Majest.* supplicem? In manu tua *Seren. Rex* fortunam meam volvis, velis tantum & levasti: respice & serenior abeo. Forte mea & Majorum merita aliquis hic exegerit; sed petere beneficium veni, non licitari: impetrare, non exigere: Omniaque quæ aut mei aut ego pro *Republ. pro Sereniss. Majestate tua* fecimus, oblivisci malimus quam producere: parati & vitam ponere si Patriæ necessitas, si voluntas *S. M. & Amor* jusserit. Gratiam & favorem Regium peto non debitum: cujus vel uno radio, si me nunc beaveris perennes servitutis compedes animo meo injecisti. *Dixi.*

S E N-

SENTENTIÆ.

- Menan.* Pulcher thesaurus collatum benefici-
cium.
- Sidonius.* Benefacere homini est magnum be-
neficium apud Deum deponere.
- Cicer.* Liberale officium serere beneficium
ut possis metere fructum.
- Demoſt.* Principum dona sunt auctoramenta
servitutis.
- Plutarc.* Ficus non florent & fructus habent
dulcissimos; & quidam benefaciunt,
non promittunt.
- Alaric.* Extra fortunam est quidquid dona-
tur amicis,
Quas dederis solas, semper habebis
opes.
- Isidorus.* Princeps liberalis amicos ex hosti-
bus, ex alienis suos, ex infidis fidos fa-
ciat.
- Idem.* Melius beneficiis custoditur Respu-
blica quam armis
- P. Mi-
mus.* Beneficium dignis ubi das, omnes ob-
ligas.
- Demoſt.* Plures honorare est multos ad bene-
merendum provocare.
- Cicero.* Beneficium & gratia sunt vincula
concordiæ.
- Enrip.* Thesaurus pulcher pulchrè collata
gloria.

Hanc solum pretiosa est pecunia, R. C. ius.
quando usu largiendi desinit possideri.

Peatissima dos in Principe Liberali Pomp. Lat.
tas & Clementia.

Carpus alimento nutritur, animus Xenoph.
nobilis, laude, honore, premio.

Multo praeclarior est beneficiorum Idem.
quàm trophaorum relinquere memo-
riam.

Premia bonorum malorumque bonos Plinius.
malosque faciunt.

Liberalitatis aureum semen produ- Sophocl.
cit auram favoris ex qua prodit messis
honoris.

Nutrient premiorum exempla vir- Plinius.
tutes.

Pauperibus una educandi ratio, bo- Idem.
nus Princeps.

Avaritiae fuga & Liberalitatis gra- Arist. Rhet.
tia Regum gloria est, & Regum fir- Alexan.
mamentum.

E X E M P L A

& Aliæ Eruditiones.

Croesus. Croesus cum divitias jactaret co- Plutar.
ram Legatis. exterorum; Legatus
Aegyptiorum quaesivit, quis thesaurus
omnium utilissimus esset? Cui Rex:
Liberalitatis, respondit, thesaurus præ-
cedit

Pars II. Cap. XII. Quest. I. 441

cedit aurei gemmarumque thesaurum.

Typocius. Iacobus II. Arragoniae Rex Cervam alatum pinxit cum cornibus aureis. Inscriptio: & auro & celeritate. Innuebat Principes debere esse liberales in dando & celeres in agendo.

Jacobus
II. Ar-
rag. Rex.

Zonaras. Aurelianus Imperator cum à suis quaereret, quo pacto Imperium bene regi posset, respondit quidam: auro & ferro, id est, liberalitate seu manu liberali & forti.

Aurelia-
nus.

Coker. Ptolomeus Rex incredibiliter delectabatur, si à se ditatos videret, & dicere solebat: Magis esse regium ditare quam ditescere.

Ptolo-
meus.

Idem. Alexander M. disputans inter Philosophos, de felicitate rogatus sententiam dixit: Nihil beatius esse quam donis multos & muneribus sibi obstringere. Gloriabatur itidem sibi à natura datum esse quod nulli cederet in beneficiis.

Alexan-
der M.

Plutarc. Indorum Rex quispiam occurrens Alexandro M. dixit: Provoco Te non ad pugnam nec ad bellum, sed ad aliud certaminis genus; Si inferior es à nobis beneficia accipe; si superior nobis benefacito: Ita ab Alexandro M. regnum obtinuit.

Rex In-
dia.

Dion. Augustus Imperator adeptus Im-

Angu-
lus.

T 5 perium

petium nihil se magis gratulari dixit,
quàm quod illum gradum conscendisset,
ex quo omnibus benefaciendi facultas
daretur.

Diony-
sius.

Dionysius Siculorum Rex ad filium Plutar.
ingressus cum magnam vim calati
argenti in menta vidisset: *Fili*, ait,
non est in Te regius animus, qui his
omnibus neminem tibi amicum fecisti.

Cimon.

Cimon Atheniensium Princeps ad Idem.
ed ad dandum promptus fuit, ut &
predia, quæ pluribus in locis habebat,
sine custode habuerit, ne quis ita im-
pediretur qui vellet suis bonis frui. Il-
lum etiam euntem semper famuli cum
nummis sequebantur, ut si quis ejus
ope indigeret, statim haberet quod da-
ret.

Sol.

Epictetus monet sicut Sol preces Stobæus.
& blandimenta non expectat ut o-
riatur sed sponte surgit, & ab omni-
bus salutatur; sic tu nec plausus ex-
specta nec laudes ut benefacias, sed
sponte benefac & pariter ut Sol
omnibus eris gratus.

Theo-
dosius.

*Theodosii Imperatoris tam certa Parat. in
Paneg.*
fuerunt beneficia, ut tum accepta
viderentur cum sponderet.

Maximi-
lianus.

Maximilianus I moris habebat Reissner.
dicere; *Charitas non expectat preces
egentis,*

egentis, sed ubi necessitatem videt, ante preces praevolet.

Cokerus. Thomas Briccotus Doctor Parisensis, ut Franciscum I. Gallie Regem liberaliorem nimis admoneret, in solemnibus inauguratione laudans ceteras virtutes, manus eum similes habere dixit, D. Francisci manibus, hoc est, stigmata habere cum in manibus sentirebratas manus per quas omnia effluant; Et ideo timendum, ne Regnum ad paupertatem Franciscanam deduceret.

Franciscus Primus.

Apud Lampri-
dium. De Alexandro Severo Cesare hoc scriptum exstat Elogium: Dies nunquam transiit quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret, sed ita ut ararium non everteret.

Alexander Severus.

Bedinus & Cokerus. Robertus Capetis filius melle pauperes humanissime semper fovit, eisque iumenta praebebat ut se quocunque iret sequerentur, ac pro se vota facerent. Eo nemo aut felicius aut tranquillius imperavit.

Robertus.

Idem. D. Ludovicus 100. & 20. pauperes habuit qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse victu sustentabantur: diebus vero Quadragesimae numerum duplicabat.

Ludovicus.

Idem. Ludovicus V. Rex Scotorum ob liberalitatem praecipue in egenos co-

Ludovicus V.

gnomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur & hunc titulum præ aliis charissimum habuit.

Arche-
laus.

Archelaus Macedonum Rex cum Plutar.
ab eo poculum aureum quidam peteret: ipsi iussit ut minister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus, *Tu quidem*, inquit, *dignus eras qui peteres & non acciperes: hic verò dignus est qui accipiat & non petat.*

Alexan-
der M.

Alexander M. quæsitus ubinam
suos thesauros haberet; *Amicos* ostendens; *hi*, inquit, *liberalitatis mee scrinia sunt.*

Severus.

Alexander Severus Imperator singulorum nomina quibus aliquid præstitisset descripta habuit: qui nihil aut parum petissent eos appellabat inquiens; *quid est cur nihil petis? nam me Tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.*

Agape-
tus.

Agapetus Iustiniano Imperatori sic *Coker.*
scripsit; *Vestimentum non veterascens est beneficentie amictus & incorrupta stola erga pauperes. Fum igitur qui pie regnare vult talium indumentorum pulchritudine animum oportet exornare; Amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, cælestis quoque candidatus est Regni.*

Care-

Drexel.

Carolus V. Imperator ut Peruanam Provinciam sibi reconciliaret, misit eo Nobilem eique plures chartas puras & à Scriptura vacuas dedit, solo nomine suo imperatorio notatas, eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret jam impetrasset illud, si in hac charta virgine, hoc scripsisset.

Carolus V.

Plutar.

Menebrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut veste ab eo accepta ejus se clientes & ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique.

Menebrates.

Q U Æ S T I O II.

Quomodo construitur Oratio Commendatoria?

In hac Oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea, propter quæ videtur dignus ut accipiat. Hæc puncta servantur: *Primo*, vel liberalitatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus: vel necessitudinem nostram cum eo exponimus: vel etiam ejus amicitiam quem commendamus cum illo vel nobiscum explicamus. *Secundo*, Laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à dotibus

Commendator.

naturæ, à virtutibus, &c. *Tertio*, Ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur verò hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto vel aliis adjunctis. *Quarto*, Petitio adhibetur & promissio tam suorum obsequiorum quàm commendati.

Hæc Oratio ferè in omnibus cum petitoria convenit, nisi quod hic alteri petamus, ibi nobis: ideo & praxis specialem difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

Q U Æ S T I O III.

Exhortator.

Quomodo construitur Oratio Exhortatoria?

Ignea hæc Oratio tota esse debet & ardere, quia in illa auditores stimulamur, ut omni periculo contempto, omni abjecta ignavia animum assumere velint, & hoc quod opportunum est non negligere. *Maximè utilis est exercituum Ducibus, qui ante prælium suorum militum animos debent incendere.* Hæc puncta habet. *Primo* laudantur eorum virtutes quos exhortari debemus, spes egregias

gias de illis præferendo, quod scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel necessitas præsentis periculi graphice describitur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia exaggeratur. *Secundo*, Rei, ad quam exhortamur facilitas, utilitas, honestas, gloria ostenditur: & quod damnum, quæ infamia sit secutura nisi faciamus. *Tertio*, Adhortatio ardens fiat ad id quod volumus, commemorando Majores nostros & eorum exempla in simili negotio, Dei honorem, expectationem omnium, omnia etiam bona de eventu futuro.

P R A X E S hujusmodi Orationum nobilissimas habes apud *Livium*, *Salustium*, *Curtium* & alios; Excellunt præ aliis quas *Catiline* ad suos commilitones habuit; & *Clodius* ad suos pugnaturus in *Alexandrum M.*

CAPUT XIII.

De Electione Officialium ac Magistratum.

Est apud plerosque consuetudo *Officiales* certos ut *Consules*, *Judices*, *Secretarios*, &c. eligendi liberis
& VO-

& votis & suffragiis; quod etiam
sine Orationibus perfici non solet.
Sit ergo

Q U Æ S T I O I.

De Ele-
ctione.

*Quomodo ejusmodi Oratio constitui
soleat.*

Primo, Communiter ipsius officii
dignitas, potestas & ea quæ officium
comitantur, exponuntur & exor-
nantur. *Secundo*, Laudatur is cui tua
sententia suffragaris, tum à meritis,
tum à moribus, tum à virtutibus,
tum ab illis maximè quæ ad hoc of-
ficiū rite obeundum conferunt.
Tertio, Concluditur vel per iteratam
commendationem aut petitionem
ut huic Officio suam operam sub-
trahere nolit: vel per interpretatio-
nem ejusdem sententiæ in aliis de
illo, vel per augurationem publici
boni, quod ex illius electione pro-
veniet: vel per expositionem expe-
ctationis omnium de illius virtute.

P R A X I S.

Praxis
pro Ele-
ctione
judicis.

Si de singulis hominum factis
absque errore judicare difficile est,
multo sane difficilius est de eo de-
cernere.

cernere aliquid cui judicia & Tabulæ factorum humanorum committendæ sunt. Quæ enim ibi singula in periculum veniunt, in hoc consilio omnia velut agmine facto in unum periculum conjurant. Dicenda est aliquando sententia de unius hominis aut facultatibus aut vita: at hic simul de omnium opibus & incolumitate dicendum est, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ improborumque rationes aut summo malo aut pari bono dijudicandi veniunt; *Judicem nimirum eligimus*, id est, *justitia Antistitem*, qui æquum & iniquum discriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vivum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat, qui de fortunis & vita decernat. Omnes igitur quorum causæ ad hujus tribunal devolventur, de quorum dignitate, honore, nomine deinceps certabitur, supplices in hoc confesso se mentibus nostris præsentant atque à nobis exorant, ne eorum vestrasque fortunas alicui ex iis committatis, cui *judicialis sedes Messis aurea campis cum Graculo*
quodam

quodam audiat & qui defalcatis calamitosorum fortunis, avaritia suæ & cupiditatis horrea explere labores. Eligendus ille est cui aperta causa est & æquitas, cui clausa pro tribunali arca sit. Nam ut Poëta ait :

Non bene selecti Iudicis arca patet.

Eligendus ille qui *Iudiciale officium* agnoscat esse miserorum *Ashlon* : maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur ; *Iudicium nihil est nisi publica merces*. Potrò hunc esse *Dominum N.* non ego asfero, sed Virtus, sed Doctrina & animi Candor indicant ; Vos *Dominus N. N.* verborum non expectata assertione, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic *moniti Philosophici*, in Magistratu non ditio-rem hominem sed clariorem fieri debere. Meminit & illius proborum cautelæ, ita *Leges tractandas esse ne iudices cum alios absolvunt, se condemnant*. Spero itaque fore, ut si meæ suffragati opinioni successeritis, Patria universâ atque omnes boni cupitis bonis perfruamur.

SENTENTIAE

De Iudicio.

- Cassiod. Tam diu Iudex dicitur, quamdiu Iustus putatur.
- Augustin. Ignorantia & malitia iudicis plerumque est calamitas innocentis.
- Orid. Non bene selecti Iudicii arca patet.
- Seneca. Si iudicas cognosce, se regnas jube.
- Augustin. Sublata iustitiâ quid sunt imperia nisi magna latrocinia.
- Petronius. Ergo iudicium nihil est nisi publica merces.
- Cicero. Semper iniquus est Iudex qui aut invidet aut favet.
- P. Syrus. In iudicando criminosa est celeritas.
- Cicero. Summum ius, summa injuria.
- P. Syrus. Grave iudicium est quod prejudicium non habet, id est quod novo exemplo sit aut ad novam normam.
- P. Minutius. Grave præiudicium est quod iudicium non habet, id est quod nullus Iudex sequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem.
- Petrar. Malo Iudice nullum est venenosius animi.
- Idem. Iudicis vox, legum vox est, & ipsius iustitiæ.
- Cassiod. Cunctator esse debet, qui iudicat de salute.

Gl.

Gladius conditur ubi aurum suscipi- Idem.
tur.

Malum Iudicium omnis mali causa Stobaeus.
est.

Penam si tuto potes donabis, sin Senec.
minus temperabis

Non est Princeps supra leges sed le- Plinius
ges sunt supra Principem. in Traja-
no.

Tantum valent leges quantum vo- Pestima
lunt Reges. vox est.

Tantum valent Reges quantum vo- Optima
lunt leges. vox est.

Si in aurem Iudicis susurret pecu- Philo.
nia; & Orphei lyra & carmen Am-
phionis & Musae Virgilii voce pecunia
suffocatur: Quid plura? Ubi nummus
loquitur, Tulliani eloquii tuba rauce-
scit: ubi nummus militat Helioe mi-
litia fulgura compescuntur: Ubi pugnat
pecunia, virtus expugnatur Herculis,
Vincit nummus, regnat nummus, impe-
rat universis nummus.

Plus valet favor in Iudice quam lex
in codice.

Gustius est pluri quam tota Scien-
tia iura.

Iustitia non novit patrem, non no- Castod.
vit matrem, veritatem novit, personam
non accipit, Deum imitatur.

DE MAGISTRATU.

Thucy- *Magistratus est medicus civitatis.*
did. *Melius est civitatem regi à Viro*
Aristot. *optimo quam à lege optima.*

Idem. *Ubi præses fuerit philosophus, ibi ci-*
vitas erit felix

Pythagor- *Infanti in gladium & improbo ma-*
as apud *gistratum committere perinde periculo-*
Stor. *sum est.*

Arist. *Ars gubernandi civitates principa-*
tum tenet in omnibus artibus.

Cic. *Magistratus est lex loquens.*

Idem. *Qui Reipubl. præsum nulla re faci-*
lius benevolentiam multitudinis sibi
conciliant, quam abstinencia & conti-
nencia.

Idem. *Magistratus intelligat se civitatis*
personam gerere, ejusque dignitatem &
decus sustinere.

Idem. *Qui præsum similes legibus sint, quæ*
ad puniendum non iracundia sed equi-
tate ducuntur.

Dion. in *Præfectum Reipubl. stantem mori*
Adria. *oportet.*

Eruditiones de his Materiis.

Archytas dicebat: *Judicem & Iudex*
aram idem esse, utrumque miserorum & Ara.
Asylum.

Alexan-

Alex.M. *Alexander M. cum audiret Ac. Plutar.*
 cusatorem alteram aurem manu occlu-
 debat, quæsitus cur id faceret; *Alte-*
ram, inquit, aurem defensori integram
relinquo.

Egy- *Apud Egyptios iidem erant judi-* *Alia-*
 pul. *ces qui Saceraotes erant.* *nus.*

Lacedæ- *Apud La. edæmonios iudicabant* *Al. ab*
 mon. *Indices oclusi, ut neminem viderent.* *Alex.*

Bythinii. *Bythinii iudicaturi in conspectu So-* *Idem.*
lis tribunal ponebant.

Allobro- *Allobroges antequam ad Iudicium*
 ges. *irent vini craterem bibebant, vocantes*
craterem iudicii & veritatis. Forte ut
è fundo veritatem haurirent: vel ut
eloquentiores & audaciores essent:
vel quod sicut vinum est dulce & se-
verum; ita iudex esse debeat seve-
rus per iustitiam, dulcis per clemen-
tiam: & sicut vinum æque Regem
inebriat atque gregem, sic iudicium
debeat esse sine respectu.

Traja- *Trajanus Imperator iudicibus hoc* *Epistola.*
 nus. *Symbolum dabat: Fulmen super pul-* *ar. nist.*
villum cum Lemmate: Lenis seve-
ritas.

Verita- *Apud Egyptios iudices gestabant* *Diod.*
 ris ima- *in collo imaginem Veritatis ex Saphi-*
 go. *ro; quæ habebat oculos clausos & plu-*
rimos ante se libros.

Præ-

Pars II. Cap XIII. Quæst. I. 453

Præclare de veritatis imagine dicit *Alianus*: Ego ludicem non ex lapide exsculptam veritatem circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.

Coker.

Celeberrimus ille in Germania furum domitor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis intactæ jacebant; supplicio afficiendis in convivio annulos donabat, dicere solitus: *Amicus tuus & Index sum.*

Amicus
& Index.

Pontan.

Ad Ludovicum XII Gallie Regem accessit qui patrati homicidii veniam peteret, Rex facti enormitatem perpendens & quod jam tertio id sceleris admisisset: Tene, inquit, veniam flagitare, homicidii jam tertii? & ecce joculator qui forte aderat; quid Domine Tertii? imo Primi dumtaxat, nam secundum & tertium tua sunt, quia si tu primum non condonasses, hæc reliqua non perpetrasset.

Canvius
la. Vand.
Histor.

Canvius Vandalorum Princeps justissimus fuit & nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat. Dum ergo de reis semel sumeretur supplicium, quidam damnatorum proclamavit se Principis Cognatum esse, parceret sibi; tum Rex: Cognato, inquit, nostro ut honoratior ei sit locus sublimiorem parate crucem.

Canvius.

Fer-

Præ-

Ferdi-
nandi
dict.

Ferdinandus Caesar clemens & ju- Cokerus.
stissimus illud crebro in ore habebat:
Fiat Iustitia aut pereat Mundus.

Laceda-
monio-
rum sel-
la Sena-
toria.

Lacedaemoni centum & quadragin- Epit.
ta sellas in senatu habebant totidemque
judices, hae sellae verò ex ebore erant
factae & Leonibus incumbabant:
Leones autem uno pede sellam ful-
ciebant, & altero simiam projicie-
bant: Lemma subscriptum fuit: Ce-
de, Leo hic sedebit.

De Magistratu.

Cleo.

Cleo Reipublicae destinatus con- Plutar.
vocatis amicis dixit, *Solvere se velle*
amicitia vincula; ne forte cleo erga eos
adfectu ductus à Iustitiae semita defle-
ctat.

Rex fu-
tus Si-
mies in
tecto.

Bernhardus ad Eugenium recens
electum Pontificem scribens sic ait:
Simius in tecto & Rex fatuus in solio
aeque monstrosae res est: gradus summus
& animus infimus: sedes prima & vita
ima; lingua magniloquax & manus
otiosa; sermo multus & fructus nullus;
vultus gravis & actio levis, ingens au-
thoritas, & nutans stabilitas,

Ambro-
si di-
ctum.

Ambrosius de iis qui titulum cum
dignitate accipiunt sic dicit: Actio
congruat nomini, ne sit nomen inane &
crimen

Pars II. Cap. XIII. Quest. I. 457

crimen immane: honor sublimis & vita declivis.

Stobaeus. Zeno dicere est solitus; Solia & Zeno. Urbes decorandas esse non pretiosis ornamentis sed viris.

Tympius. Iacobus Almanso Africa & Hispaniae Rex throno suo inscribi iussit haec: Primo Iustitia tenet primum à Rege locum. Secundo Charitas divitibus maximè convenit. Tertio Patientia pauperum est propria. Quarto Castitas est præcipuum juventutis ornamentum.

Ex alia parte erant haec scripta: Rex sine iustitia est nubes sine pluviam. Divites sine charitate est cibus sine sale. Pauper sine patientia, est alveus sine aqua. Juvenis sine castitate, est lucerna sine lumine.

Savedra. Mexicani quoties Regem novum inaugurant toties postulant ab eo iusjurandum quod iustitiam sit administraturus: non oppressurus subditos: futurus in bello fortis ac strenuus: curaturus denique ut Sol cursum suum ac splendorem retineat, nubes pluviam largiantur, fluvii manent aquis, & terra ubertim fructus suos proferat. Putabant enim quod si Rex probus esset, ei obediret Sol & tellus fecundior esset atque totus orbis
V gratus

gratus fieret pro administrata rectè populi iustitia.

Sic Homerus :

Sicut percelebris Regis qui numina curat,

In multisque probisque viris iura aqua ministrat.

Ipsa illi tellus nigricans prompta atque benigna est

Fert fruges segetesque et pomis arbor onusta est,

Proveniunt pecudes et suppeditat mare pisces.

Ob rectum imperium populi: Sors tota beata est; unde et Boëtius. Annus bonus non tam de bonis fructibus quam de iustè regnantibus existimandus est.

Signum est boni regiminis et Regentis, quando panis est in foro: iustitia in iudiciis, securitas in omni loco. *Proverb. Italic.*

Chrysippus.

Chrysippus rogatus, cur nollet Rempubl. regere, dixit: Si male rexero, displicebo Diis, si bene, hominibus: juxta Poëta sententiam.

Sen sequeris verum, seu damnas, pessime viris;

Odia Divorum contrahis aut hominum.

Epaminondas.

Cum Epaminonda per invidiam

Et

& contumeliam vilissimum quidam Magistratus datus esset, suscepit ipsum, dicendo non solum Magistratus ostendit ornatque virum, sed & Vir Magistratum. Itaque se gessit & Magistratum illum honorabilem fecit, ut à multis deinde ambiretur.

Erasm.

Plutar.

Agesilaus quæsitus, cur Spartanorum Respubl. præ aliis floureret? quia, respondit Spartani & imperare sciunt & parere.

Agesilaus.

Stobæus.

Agathon dicebat Magistratum Agathon. Agathon debere meminisse, primum, quod hominibus imperet: deinde quod secundum leges; tertio, quod non semper imperabit.

Panor. mitanus.

Alphonfus Magistratum Cotem Alphonfus. appellare solebat, qua hominum ingenia probantur.

Trebell. Pollio.

Saturninus cum milites illi plenum imperiale imposuissent, advocata concione, de se ipso dixit: Commilitones bonum Ducem perdidistis & malum Principem fecistis. Erat hic militum Dux optimus, sed Imperator factus cum severus nimium esset, ab iisdem militibus interemptus est.

Saturninus.

Alian.

Themistocles audiens quosdam Themistocles. ambire Magistratum: Simili, inquit, flocl.

duas ostenderit vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal duceret; multo libentius ingrederer eam, quæ re-
cta ad sepulchrum ducit.

Demo-
sthenes.

Demoſthenes dicebat, ſi ex duobus *Eraf. in Apoſt.*
alterum ſit eligendum, citius ſe in exi-
lium iturum quam ad ſuggeſtum aut
tribunal: Scire enim ſe quantum in vi-
die, calumniarum, ac periculorum ei
exſpectandum ſit, qui ad gubernacula
accedit.

Scleu-
cus.

Sclencus frequenter dicebat paucis *Idem.*
notas eſſe Magiſtratum magnas curas,
aliſquin neminem repertum iri qui Re-
gum diadema humi proſectum tolleret.

Antigo-
nus.

Antigonus cum regium diadema *Stobæus.*
& purpuram accepisset, dixisse fer-
tur; O nobilem magis quam felicem
pannum, quem si cognoscas. quam
multis curis; periculis & miseriis re-
fertus sit, ne humi quidem jacentem
elevares.

Bion.

Bion dixit, oportere bonum virum à *Idem.*
Magiſtratu diſcedere non diſtorem, ſed
clariorem.

Pytha-
goras.

Pythagoras dicebat, primo luxu- *Idem.*
riam civitates ingredi, deinde ſaturi-
tatem, poſtea contumeliam, poſtremo
exilium.

Traja-
nus ad

Trajanus Imperator dum Præſe- *Dion.*
ctum

Etum Prætorii ense accingeret, di- Præfe-
xit: Cape huncensem, & si iuste im- atum.
peravero pro me, si iniuste, contra me
utere.

Tran-
quillus.

Caligula vox fuit, cum in Impe- Caligula.
ratorem esset electus, nunc omnia sibi
& in omnes licere. Reges vero Lace-
dæmonii minorem sibi delinquendi
potestatem censebant esse relictam;
quam privatis hominibus.

Reisne-
rio.

Clotarius Rex Gallie hoc monile Clotarii
habuit: Cor punicei coloris in campo
candido: ex corde due spica promica-
bant; una à dextris aurea & loco ari-
starum radios solares habens, cum lem-
mate: Et luce & ardore. Altera ve-
rò spica à sinistris adamantina, habens
aristas aneas cum lemmate: Nec lu-
ce, nec ardore. Prima Spica pietatem
notat fervore & luce boni exempli,
splendidam. Secunda Magnanimitatem
significat, quam nec ardor
adversitatis, nec lux prosperitatis
potest evertere; tale Cor habere
debet quisquis in dignitatem ad-
optatus est.

Ginc-
cardi-
nus.

Ludovicus Sfortia ad Genuenses Ludovi-
misit F. Marchesium ut ab iis grande cius
tributum exigeret. Genuenses Le- Sfortia.
gatum humaniter acceptum in hortum

Basilica. *deducunt, herbamque illi BASILICAM nomine offerunt, dicentes: accipe & debilem hanc (afflictæ Reipublicæ Symbolum) herbam odorare: accepit ille & odoratus dulcem odorem percepit: Jusserunt deinde ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur, fecit & foetorem sensit: Tunc Genuenses: Sic inquiunt, Si clementer Princeps egerit, gratiam habebit apud omnes, si presserit nos & triverit, amaritudinem & molestiam sentiet.*

Pericles. *Pericles in Ducem Atheniensium electus frequenter sibi occlamabat potissimum mane dum indueretur: Attende ô Pericles attende, cives sunt, liberi sunt, Græci sunt, Athenienses sunt quos regis.* Plutar.

Monarcha Indorum. *Apud Indos supremus Monarcha, quem sua lingua Pohan, hoc est, ju- bar honoris appellant: Is limites palatii nunquam egreditur, nec in oculos hominum venit, per palatium vel vehitur super cunas, vel à terra sublatus in altissimis sandaliis ambulat, ut nunquam terram attingat: cum in throno sedet, ex una parte pendet pugio seu gladius, ex altera arcus & sagittæ.* Richer.

Qui-

Pars II. Cap. XIII. Quest. I. 463

*Epitom.
var. hist.*

Quidam Senator stellam habuit cum sex radiis ejusmodi : primus radius fuit instar Spicæ cum inscriptione ; *Utilitate*. Secundus, instar clavis cum lemmate ; *Æquitate*. Tertius, instar digiti cum lemmate ; *Actione*. Quartus, instar capitis coronati cum lemmate ; *Dignatione*. Quintus, instar candela accensa cum lemmate ; *Pietate*. Sextus, instar floris pulcherrimi cum Lemmate ; *Odore bonæ fume*. Plane Symbolum hominis ad Magistratum promoti.

Symbolum Senatoris.

Ludov.

Regionen.

Cimbri duplex Elogium dederunt Cimbri. *Reginæ Amphilia* : In moneta sculpta fuit ab una parte *Amphilia* cum *Cithara* ; lemma , *Cimbriæ hilaritas* : ab altera parte eadem *Amphilia* cum *lampade ardenti* : Lemma. *Cimbriæ Serenitas*. Innuebant exhilarari Regnum amore Reginæ erga suos , & præstantia familiæ illustrari.

Fulgof.

Alexander Severus Imperator *Severus*. eos quibus collaturus erat Magistratum ex albo recensabat, ut si quis vitia alicui objiceret & probaret , reus magistratu privaretur : quod si obiecta non probasset accusator rei pœnam subibat.

Panor.

Alphonfus, Arragoniæ Rex in pa-

Alphonfi

Symbo-
lum.

latio hoc Symbolum habuit, *Fuci*
circa *Alveare* cum lemmate: *Ma-*
lum Regnum ubi apes laborant, fuci de-
vorant.

Caro-
lus M.

Carolo Magnoplacebant illi Principi. *Epinom.*
pes, qui essent Augusti Imperio, Peri-
cles iudicio, Alexandri Bello.

Idem.

Idem dicere solebat; *Optimus ille* *Ibidem.*
Princeps cui nomen Adamus, cognom-
en Abrahamu id est, qui laboriosus
ut Adam, pius ut Abraham.

Numida
Princi-
pes Can-
riach vo-
cant &
unde?

Numida Principem suum voca- *Ibidem.*
bant Cauriach hoc est, rivulus: Hoc
autem inde fuit: Habebant Numide
fontem Jovis nomine insignitum, cui
sacrificabant tempore interregni, ut ipsis
Principem ostenderet. Certis ergo tem-
poribus summus Sacerdos fontem
inspiciebat & cuius personæ vultum
sibi ibidem ostendi à Iove advertit,
eum mox populo Principem pro-
mulgavit: Hujus ceremoniæ me-
mores, Principes quotidie aqua istius
fontis lavabantur, quam porrigendo
cubicularius dicebat: Domine Cau-
riach: h. e. memento Te rivum esse.

Tiberii
Regn.

Tempore *Tiberii Caesaris* cum Im- *Plinius*
perium suscepisset, *vix d. untur im-*
mutasse situm lava in dexteram, dex-
tera in levam commutata.

Rudol-

Tipoc.

Rudolphus Secundus ex consensu Rudol-
 fox Electorum factus Imperator, phus II.
 curavit sibi in Symbolo pingi super
 eburneam mensam sex calculos seu
 Sortes; septimum verò desuper quasi de
 Cælis venientem cum lemmate; Con-
 sentientibus. Innuebat omni electio-
 ni legitimæ, etiam Deum adicere
 suum calculum.

Epitom.

Tartari Principem electuri in lo- Mos
 cum campestre conveniunt, & Tartaro-
 cum qui Successione vel votis eligi- rum in
 tur, in thronum collocant omnes eligendo
 que acclamant: Rogamus, volumus, pe.
 precipimus ut domineris nobis! Re-
 spondet ille: Si hoc à me vultis, ne-
 cesse est ut parati sitis quidquid præce-
 pero facere. Respondent illi: Sumus:
 Tunc Princeps; Ergo oris mei sermo
 de cætero gladius meus erit. Fit interea
 applausus à Populo: Postea ipsum è
 throno acceptum supra stragulum
 in terra stratum deponunt, & se-
 dentem sic alloquuntur. Vide sur-
 sum & agnosce Deum; respice deor-
 sum & vide stragulum in quo sedes: si
 bene administraveris, ad votum habe-
 bis omnia; si male, à Deo humiliabe-
 ris, ut nec hoc tibi stragulum relinqua-
 tur. In sigillo dicti Principis solebat

esse hæc superscriptio: *DEUS in
Cælo & Cham in terra: Dei fortitudo
& omnium hominum Imperator.*

Bajaze-
tos.

*Bajazetes Turcarum Imperator ex-
probrabat Tamerlani natale pastori-
tium; sed hoc responsi tulit; Nescis
& ex lana orium purpuras Regum fie-
ri: Hic Tamerlanus loco monilis ful-
men de torque gestabat, cui inscri-
ptum fuit: In terra vapor, in nube
terror.*

Paulus
Iovius.

Joannes
Ponti-
fex.

Simile refert *Platina* de *Ioanne Platina.*
Pontifice, qui in gemma annuli
scriptum habuit. *Tunc gutta, nunc
gemma.*

Pausa-
nias.

Pausanias Lacedamoniorum Rex
cum *Simonidem Philosophum* ro-
gâisset, ut sibi dignum aliquod do-
cumentum traderet ad potestatem
Imperii recte administrandam; re-
spondit vir sapiens; *Hominem Te esse
memento.*

Amasis.

Amasis Egyptiorum Rex obscu- *Herodo-*
ro loco natus cum ad Regalem di- *tus l. 2.*
gnitatem pervenisset, Nobiles & Pri-
marii obsequium præstare detrecta-
bant; tunc *Rex* accito ad se aurifice,
mandavit ut e pelvi quadam pedibus
suis lavandis antea destinata, insignem
Iovis statuam fabricaret; quam dum
quodam

quodam die ipse totusque populus in templo versarentur, iussit in medium afferri: mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus Amasis, quid adoratis? adoratis vas quod hesternò die pedibus abluendis meis deserviebat: Cui omnes uno ore responderunt; non adspicimus quod fuit, sed quod nunc est: Tunc Rex, hæc eadem verba in eos retorquens, continuo dixit: Ergo non aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente ad regalem thronum adscendi.

Marl.

Rudolphus Imperator audiens purpuratos ab ejus congressu tenuiores arcere, dixit: *Sinite homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arcula includar.*

Rudolphus.

Vinc. Beluac.
Spec.
Hist. l. 10.
cap. 46.

Trajanus Imperator profecturus ad bellum cum equum jam conscendisset, vidua quædam occurrit alta voce inclamans: *Filius meus, ô Rex, te regnante interfectus est: mox apprehenso pede illius, dixit: Obsecro Domine, ut, cum eum mihi reddere non vales, sanguinem saltem ejus vindicare digneris. Ego, ait ille, satisfaciam tibi cum rediero; quod si non redieris, ait illa, quis mihi præstabit? Successor*

Trajanus.

meus, ait Imperator: at illa; quomodo hoc sciam? quod et si facturus est, quid tibi proderit si alius benefecerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; Te non liberabit justitia aliena: nonne melius tibi est, ut tu justitiam mihi facias & pro hoc mercedem recipias, quam alteri hanc transmittas. Movit Imperatorem pietas & equo descendens causam viduae diligenter examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est.

Idem.

De Eodem fertur quod culpantibus amicis, quia nimis circa omnes communis esset & facilis, benigne respondit, Talem se velle Imperatorem esse privatis, qualem Imperatorem privatus optaret. Hinc merito acclamatum est: Bonitas Traiani.

Entrop.
lib. 8.

Julianus
ad Accu-
satores.

Cephidus accusator quidam acer-
rimus apud Julianum accusabat Num-
merium furti: Cum autem objecta
diluerentur, tunc accusator ita per-
citus exclamavit; *Ecquis notens po-
terit esse unquam si negare sufficiet?*
Tunc Julianus; *& quis innocens esse
poterit si accusare sufficiet?*

Am-
mian.
Mar. c.
11. 18.

Pelopidas.

Pelopidas Imperator in expeditio-
nem proficiscenti cum uxor inge-
miscens

Marc.

miscens sapius exclamaret ut propriam vitam tueretur sibi que con-
suleret; *Aliorum est*, respondit,
vitam propriam tueri, at Imperatoris
ex suis incommodis omnia Reipublicæ
parare commoda.

Anni.
Marcel-
lin. l. 14.

Alexander urgenti Matri, ut oc-
cideret quendam insontem, & di-
stanti se per novem menses por-
tasse prægnantem; ita respondit
prudenter & piè; *Aliam parens opti-
ma posce mercedem, hominis enim salus*
nullo beneficio compensatur.

Fulgos.
li. 6.
cap. 4.

Themistocles Simonidi petenti ut
injustam causam diceret, respondit;
Neque tu bonus Poëta fueris, si præter
*Musicæ modullos caneres, neque ego bo-
nus Princeps, si contra leges pronuntiem.*

Them-
istocles.

Antiochus Rex Asia Regni sui ci-
vitatibus scripsit, si quid in literis, quæ
ejus nomine scriberentur, esset, quod le-
gibus adversum videretur, crederent se
inscio ejusmodi Epistolas esse scriptas,
ideoque iis non obtemperarent.

Antio-
chus.

Plut. in
Antioch.
Rom.

De Regibus Ægyptiorum legitur,
quod Magistratibus præceperint, illos
juramento devincientes, ne quid gere-
rent contra leges, etiam si ab ipsismet Re-
gibus mandaretur.

Reges
Ægy-
ptii.

CAPUT XIV.

De modo ferendi Votum seu Consultationem.

VOti Propositio est Oratio in qua nostram sententiam in publico confesso cum gravitate explicamus ad Reipubl. aut districtus ad alterius cujuscunque loci vel personæ utilitatem. *Triples votum esse potest: Assertativum*, quod propriam sententiam à nobis inventam exponit. *Confutativum*, quod alienam sententiam allatis rationibus refellit. *Mixtum*, quod partim alienam sententiam refellit, partim propriam dicit & stabilit: de singulis singularem.

QUESTIO I.

Oratio
Voti
Propo-
sitiva.

Quomodo constructur Oratio Voti Propositiva?

RESPONDEO I.

Asserta-
tiva.

Votum Assertativum ita proponi solet.

Primo, Fit brevis ingressus ex occasione vel rei præsentis, vel periculi im-

Pars II. Cap. XIV. Quest. I. 471

li imminētis, vel personarum deliberantium, vel ipsius dicentis. *Secundo*, Proponitur sententia, quæ si partes habuerit, dividenda erit; & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. *Tertio*, Rationes pro sententia afferuntur, non tantum ex locis Dialecticis sed etiam ex *Ethicis*, ostendendo id quod suadetur esse *bonum, honestum, gloriosum, jucundum, utile, necessarium, facile, opportunum, &c.* Item, à *Simili*, ab *Exemplis*, à *Testimonio*. *Quarto*, Concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam subungi, id sibi quidem videri, sed tamen libenter rationes meliores & commoda publica secuturum: nec habiturum sententiam suam optimam sed optimam suam.

RESPONDEO II.

Votum Confutativum ita peragitur.

Oratio
Confu-
tativa.

Primo, Mentio fit Authoris prioris voti, sive cum laude, sive sine laude; & dicitur eum nonnihil ab eo quod salubrius est Reipub. discessisse. *Secundo*, Refutantur rationes dictæ pro

pro priorē voto, modeste tamen & sine offensa: vel omnes in cumulo simul, vel singulæ seorsim. *Tertio*, Concluditur per Repetitionem & Amplificationem brevem.

R E S P O N D E O I I I.

Mixti.

Votum Mixtum sic pertractatur.

Nempe occupatur illud circa puncta utriusque voti Assertativi & Confutativi: sive velis prius tuam sententiam asserere & stabilire, & postea refutare alienam; sive è converso utrum libet, licet.

Adverte autem *Primo*: quod is qui primus dicet Sententiam, exponere soleat causam consultationis institutæ, eamque exaggerare, invitareque & adhortari alios ad Societatem & conjunctionem votorum.

Adverte *Secundo*: quod is qui alterius sequitur sententiam, tractare possit prius aliquem locum per modum accessus: v. g. *Prudentis esse* (dicendo) *bona consilia sequi*: vel illud dictum *Herodoti* præferendum; *Apud me tantundem valet bene sentire per se, & alteri bonam sententiam dicen-*

dicenti accedere. Secundo, Sententiam alterius collaudabit, eique assentietur additis si quæ occurrunt, novis rationibus, aut egregia amplificatione. Potest etiam is, qui alterius sententiam sequitur, ita eam tractare, tanquam à nullo fuisset dicta, nisi forte in medio vel in conclusione, vel quando mentio sit datæ rationis, injiciendum sit, id ab alio esse dictum. Qui verò contrarium sentit, testabitur non se ideo facere, quod vero adversetur, sed quod aliud sibi videatur: ideoque protestationem benevolentiae aliaque amica verba & officiosa interferet si ve initio, si ve in conclusione.

Adverte *Tertio*: Quod in decretis ferendis, ubi non prævalet pluralitas votorum, sic procedendum sit. *Primo*, Repetuntur & explicantur sententiae consultorum, collaudaturque eorum studium & consilium. *Secundo*, Rationes eorum vel approbantur vel reprobantur, datis causis cur utrumque fiat. *Tertio*, Fertur *Sententia decretoria* ostenditurque ejus æquitas modeste & prudenter.

Praxes frustra subjecerim cum & supra sub generalibus præceptis in Dispo-

*Pars. I.
c. 2. q. 3.
modo I.
c. 2.*

Dispositione posuerim & passim apud Historicos probatos habeantur.

S E N T E N T I Æ

Pro hac Materia.

Rex est profecto sacra Consultatio. *Plato.*

Omnia prius consilio experiri sapientem decet. *Terent.*

Consilio utilius quam viribus arma Veri-
gerentur.

Unus consilii expers mole ruit sua. *Horat.*

Parvi sunt arma foris, nisi consilium sit domi. *Cicero.*

Diu delibera, cito fac: nihil curare hoc est insanum esse; nihil posse hoc mortuum vivere. *Seneca.*

Consilium qui de Republica tollit ex animo rationem tollit. *Farnes.*

In consilio sis restudo, in factis *quila.* *Vulg. dist.*

Veritatis Oratio soluta esse debet libera. *Amman.*

Veritas suavissima narratio est. *Demo.*

Pietas palam declaranda, veritas audacter dicenda. *crit. Idem.*

Non est turpe cum re mutare consilium. *Seneca.*

Non est consilium iuxta metum locus. *Dic.*

Amor

Pars II. Cap. XIV. Quest. I. 473

Libius. *Amor privati commodi, venenum est boni consilii.*

Proverb. *Senex vinum sanum vinum.*

German. *Senex vir, sanum consilium.*

Eruditiones & alia Supellex.

Ene. *Fridericus Imperator tunc demum* Frideri-
 sylvius. *sciam fore Rempubl. dicebat, si Se-* cus.
natores de rebus consultaturi, in vesti-
bulo Curie simulationem ac dissimula-
tionem deponerent.

Panor. *Alphonsus Arragonie Rex dixit: Alphonsus.*
Romæ esse debuisset domum Concordie
ante Capitolium & domum consilii: in
qua priusquam ingrederentur Capito-
lium Senatores, amorem privati com-
modi, odia, similitudines & alios adfectus
malos exuerent.

Tacit. *Cæsonius Patrus tuendæ Armeniæ* Cæso-
caussa à Nerone contra Parthos mis- nius
sus fortium & militarium virorum Patrus.
consilia optima contemnebat, &
opposita licet deteriora faciebat,
ideo tantum, ne indigere aliena sen-
tentia videretur.

Coker. *Lacon quidam omnis consilii* Lacon.
quantumvis egregii, quod ipse non
attulisset, inimicus fuit.

Plutar. *Aristides unâ cum Themistocle ad-* Aristi-
modum sibi inimico in Reipubl. nego- des &
tio Themis-
tio tocles.

tio ad legationem missus; visne ô Themistocles, dixit, ut in his montibus paulisper inimicitiam deponamus, recepturam eam, cum redierimus. Innuebat deponenda esse odia iis qui Reipubl. negotia curant.

Occasio. Terentius dicit: Consiliariorum primum dogma est, occasionem observare properantem: Est enim occasio anima actionum & rerum bene gerendarum Mater.

In subitis In subitis arduisque periculis, rapienda sunt consilia, non querenda. Coker.

Idem dicit, meminerit consiliarius, Herod. dum navis est salva, consulere; & providere ne evertatur; postquam enim fluctus exsuperat, inane est studium.

Confi. Maturum est consilium cui adserint timor & cunctatio.

Severus. Alexander Severus rem primo die Lampri- consiliarius suis tantum proponere sole- dius. bat, & spatium dare ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea sententias, ne incogitantes consilia funderent.

Puteoli Puteolis Respubl. in Campania, post multa feliciter gesta bella & triumphos exstruxit Servio Duci suo palatium ingenti sumptu: in quo diversa conclavia ea arte fornicata, ut ex uno in aliud transitus esset, & quod in uno dicebatur,

Pa
cebat
distinc
Cum
nibus
concl
concl
delibe
hac so
decern
queret
les ad
In B
tudo t
quo ve
campo
foder
ora &
queba
beratio
bant, a
nabant
lenio m
Tim
ces rapi
late per
Regem
morant
aures,
decretur
igitur a

cebatur, hoc in singulis & omnibus echo
distinctissime reddebat & audiebatur.
Cum ergo Dux cum suis centurio-
nibus consilium habebat in certo
conclavi, milites alii per alia sparsim
conclavia sedebant: & cum finire
deliberationem vellet, clariori voce
hæc solum verba pronuntiabat; *ita*
decernimus, & confestim echo undi-
que resonabat, *imus*: statimque mi-
les ad obsequia Ducis exsiliit.

In *Balearibus Insulis* hæc consue- Baleares
Insulae.
tudo fuit, ut quoties de arcano ali-
quo vellent deliberare senatores, in
campos exirent; ibique foveam ef-
foderent, versus quam inclinabant
ora & vota invicem & consilia lo-
quebantur; & ubi finiebatur deli-
beratio, foveam illam terra imple-
bant, atque reliquo campo compla-
nabant. *Sepelienda esse consilia sub si-*
lento innuebant:

Timebant nimirum ne venti vo- Mydas.
ces raperent, deferrentque consilia
late per campos, quod circa *Mydam*
Regem Phrygiae contigisse fabulae me-
morant: Habuit hic Rex asininas
aures, & dum semel à *Chirurgo* ton-
deretur, habere animadversus est;
igitur apud hominem pecunia si-
len-

lentium emit, sed hic dum diu secretum tenuisset, semel in campis vagus, impatiens arcani, inclinato ad arundinem ore, *arundo*, inquit, *audi*, *Mydas habet aures asininas*: res mira, statim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus spiraret ventus, clarissime omnes campi resonare: *Mydas habet asininas aures*.

Frigora. Et *Gobrias* in Apologo suo ait: in quadam parte *Indiæ* tanta esse frigora, ut verba loquentium priusquam ad aures audientium perveniant congelentur, in terramque ruant, aut in aërē suspensa hæreant; verno autem tempore cum resolutio incipit flantibus *Zephyris* resolvuntur etiam verba, & tunc prius sonare per aëra & audiri incipiunt.

Consus. Apud Antiquos *Consus*, *Deus Consiliorum* colebatur, ejus ara subterranea fuit; ad insinuandam Consiliorum occultationem.

Joannes Castellæ Rex. *Joannes primus Castellæ Rex* ferali *Resinu*.
& lugubri veste toties induebatur quoties tributorum conferendorum consilio Regnum onerare debuit.

C A P U T XV.

De Legationibus.

ET Domi, & extra Legationes obimus. Extra ad foedera struenda, indicenda bella, contrahendam amicitiam cum Principibus, petenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad *Comitia generalia* à Nobilibus: & à Rege ad *Comitia Nobilium* quando magna instant *Comitia*.

Q U A E S T I O I.

Quomodo Oratio ejusmodi construi Legatio, soleat.

Primo, Accessus solet fieri ab aliquo discursu, sive à laude ejus ad quem dirigitur Legatio; sive ejus à quo fit; sive à studio utriusque Regni erga se mutuo: sive ab alia quacunque circumstantia aut re, à qua commode ad rem institutam descendendi possit. *Secundo*, Puncta Legationis exprimuntur. *Tertio*, Singulae Legationis partes suis argumentis suadentur & confirmantur. *Quarto*, Concluditur vel adhortando ad hoc quod intenditur; vel petendo ut admittatur; vel commendando, vel exigent-

exigendo, vel quid simile fieri debet, secundum exigentiam materiae ac prout res postulat.

Quando laus Principis à quo legamur ponenda sit, facile prudens Orator adverterit: nempe tunc, cum rei in qua Legatos agimus auctoritas, veritas aut necessitas tali modo solidatur.

Nota verò, quod in florentissimo Polonia Regno hic mos invaluerit, ut Legati à Rege ad Comitiola Nobilium, primo, Nomine Regis praesentes saluent, gratiamque & favorem regium offerant: deinde, literas fidei, Credentes illi vocant, ostendant: postremo autem, puncta Legationis praemisso accessu & discursu, sive de bono regimine Reipubl. sive de studio Regis in Remp. oratione explicant.

Exempla Legationum pulcherri-
ma exstant apud *Wassenbergium* in libro de rebus gestis *Vladislai I. V. Regis Poloniae*. Sed & apud historicos passim praxes legeris: Excellit illa *Legatorum Scytharum ad Alexandrum M.* quam videre licet apud *Cur-
tium lib. 7.*

Quandoquidem tam varia & multiplex materia Legationis esse soleat,

sōleat, non est possibile singulas occasionē suis eruditionibus instruere; Studium igitur cuiuscunque, hic supplementum faciet.

APPENDIX.

In *Genere Indicali* in quo accusamus vel defendimus ut vel malitia puniatur; vel innocentia absolvatur, nihil dicere attinet: sive quod ex generalibus præceptis satis constare possit; sive quod in eo excellere ambiens, satis lucida apud Authores passim præcepta & maxime apud *Aristotelem* habeat. *PRAXES* vero in tot *Ciceronis* Orationibus. Hoc tamen pro comperto sit, à modernis Oratoribus forensibus, quos *Pragmaticos* aut *Causidicos* nuncupamus, non aliunde sumi probationes, quàm ex *Iure scripto communi & speciali*: & quo quis ingeniosior & in legendo *Iure* diligentior, eo facilius potest & leges & consuetudines accommodare Causæ, quam defendit aut arguit. Supervacaneum igitur hic hærere, quapropter litori potius vicinus antennis solvo & Anchoram figo.

Ignosci tamen mihi postulo, quod longior fuerim, quàm esse proposui

& prope in tituli nomen deliqui.
 Utilitas me studiosæ Juventutis pro-
 traxit, cui unice complacere studui.
 Nisi forte & Poëta versu mihi ad-
 blandiar, cujus judicio sunt,

*Quæ bona, multa parum, quæ
 mala, pauca nimis.*

Sed scio & Sapientum comitiis
 definitum circumferri, quod in lon-
 gitudine brevitatis, in brevitate longitudo
 possit inveniri: Nam & ille quon-
 dam in paucissimis versibus habitus
 est longissimus ab Eruditorum cen-
 tura, quoniam ineptus Poëta fuit: &
 Homerus in Iliade & Odysseis idem
 brevior, quia utilis & non è trivius
 Poëta. Sed manum de tabula, ne
 hoc ipso nomine malus esse inci-
 piam, dum me peccasse excuso.

ICON ANIMORUM BARCLAI.

*Quinque præcipuarum Nationum
 in Europa rhythmicè exposita.*

HISPANI.

Hispani viri, grandes & miri,
 Indiciosi, Majestuosus

Vultus

Vultu austeri, mente sinceri,
 Consiliorum utiliorum
 Providi cuncti, vivi, defuncti
 Iusti tenaces, joci spernaces,
 Non sunt verbosi, sed operosi,
 Cæptis constantes, gestis prestantes,
 Sordidi victu, mundi amictu,
 Quis, qualis, teste noscitur veste:
 Sunt pleni fastu, sed sine astu,
 Lactitant genus, numerant fœnus
 Cui vix est sulcus, vel est bubulcus.
 Servantes legum, amantes Regum
 Artes detrectant, arma affectant;
 Ad quæ cœu nati, dum fas ætati
 Terris & mari, Bellorum gnari,
 Quo pedem ponunt, nunquam deponunt,
 Nisi elati, exanimati.
 Ad mercaturas, & ad usuras
 Pronum servile vulgus & vile.
 Cautè furaces sed non rapaces
 Tegunt amores, & sic gratiores,
 Spreti, per tricas, vexant amicos:
 Donec donata reddant amata.
 Tacent irati, si provocati,
 At non diurni, sed diuturni
 Vltiores rixæ, menti infixæ.
 Religionis & Regionis
 Sunt dilatanda & propaganda
 Semper intenti Zelo ferventi.
 Christianismum & Catechismum

Docent realem & non verbalem.
Inquisitores, extirpatores
Calvinistarum, Atheistarum,
Et perversorum politicorum.
Hinc pax optata & illibata
Hispanas sedes colit & ades.
Hac Hispanorum regula morum.

G A L L I.

Galli famosi sunt bellicosi,
 Furore calent, impetu valent;
 Corpore breves, animo leves,
 Capillis nigri, ad artes pigri,
 Linguâ procaces, mente salaces,
 Lucu effrenes, etiam senes,
 Vestitu compti, ad arma prompti,
 Non provocati furunt irati,
 Cadunt duellis plures quam bellis.
 Vix viri gestu, scæminæ quæstu,
 Rident vel plorant quando perorant.
 Hosti venales, sponsis rivales,
 Permutant leges, occidunt Reges,
 Torturis fortes contemnunt mortes.
 Fœdus cum Turcis cunctisque spurcis
 Barbaris pangunt, Hispanis frangunt.
 Et protestantium & rebellantium
 Parricidarum, & Pyratarum
 Sunt receptores & defensores.
 Perfidos amant, fidos infamant,
 Vindictas fœrent, diris se vœrent,
Blas-

*Blasphemant, jurant, Cælum non curant
 Confecti rugis, vix cessant nugis.
 Sunt Christiani fide, sed rani,
 Credunt quod volunt, rident quod co-
 Religiosi, non scrupulosi, (lunt.
 Seu cucullati, seu purpurati
 Miscent insanis sacra profanis
 Hæc est Gallorum regula morum.*

I T A L I.

*I Tali suaves vultu & graves,
 Callidi mento, lividi dente,
 Ingeniosi, fastidiosi,
 Negligunt cæpta, apta, inepta,
 Moras pertæsi simulant læsi;
 Odiis si atent, in quibus latent,
 Insidiosi sunt, & dolosi,
 Eneant arte hostes non marte,
 Mensas frugales amant & sales,
 Læti convivunt, nil tamen fidunt,
 Amici vultu tantum, & cultu
 Officiosi, & curiosi:
 Sunt hospitales & liberales,
 Moneri carent, advenis favent,
 Donis ditati, multum sunt grati,
 Vivunt decorè, gaudent honore,
 Zelant amantes, sunt simulantes,
 Non militares sed sunt scholares,
 Ludis, & jocis & cantu vocis
 Sunt personati, Comædi nati,*

*Scriptis lascivi, molles festivi,
 Cortesiani qui sunt Romani
 Oratione, Devotione
 Nulli cedentes, si sunt ferventes
 In his si frigent, in tantum rigent,
 Ut Atheista sint non Papiſta,
 Humanitate & Pietate
 Sunt Chriſtiani verè non vani,
 Peregrinorum & miſerorum
 Soli Patroni, ad curas proni,
 Hæc Italorum regula morum.*

GERMANI.

*C*asti Germani, Iuvenes canis,
 Artibus clari, opere rari,
 Mente ſinceri, fidi & veri.
 Laborioſi ſed ebrioſi,
 Ut potatores ſic ſunt ultores
 Ad menſam Fratres, ſenatu Patres,
 Intenti ad queſtum amant honeſtum,
 Et parentelis, & clientelis,
 Obſtringi curant, ſervantque jurant,
 Peregrinantur, multum vagantur.
 Quovis in loco non ſine joco,
 Patriam putant ubi compotant;
 Vxor & panis ſi detur ſanis,
 Illis retenti, virunt contenti.
 Cuncti civiles magni & viles,
 Diſciplinati, ad cultum nati:
 Sed geſtu craſſi, voce ſunt baſſi,
 Blaſphæ-

Blasphemant leſi, vomunt obaeſi,
 Edibus mundi, proleſæcundi,
 Bella externa, ut & interna
 Puberes querunt, & dura feruntſ;
 Nil curant aqua ſint vel iniqua.
 Num ſint pro charis focis vel aris
 Certant pro ære, avari verè,
 Religionem, Devotionem
 Auſeram rident, credunt quod vident.
 Illis doctrina hæc eſt divina,
 Quæ ſenſus mollit, terrores tollit,
 Qui de æterno ſunt inferno,
 Hæc Germanorum regula morum.

P O L O N I.

Fortes Poloni, equites boni,
 Gens generoſa, ſed otioſa,
 Nobilitatis, & libertatis
 Gaudent honore, æquali more,
 Duces vocari, aut procreari,
 Nobiles ſane putant inane.
 Immunitates & dignitates
 Plebeis negant, ut ſint quos regant.
 Vivunt privati ut ruri nati
 Publicis curis, rebusque duris.
 Quaſtu allekti, viæ ſic ſunt recti,
 Soli mandata, cælitus data.
D E I rigorem, & Sanctum morem.
 Mitigant lenta lege inventa;
 Fide conſtantes, Zelomutantes,

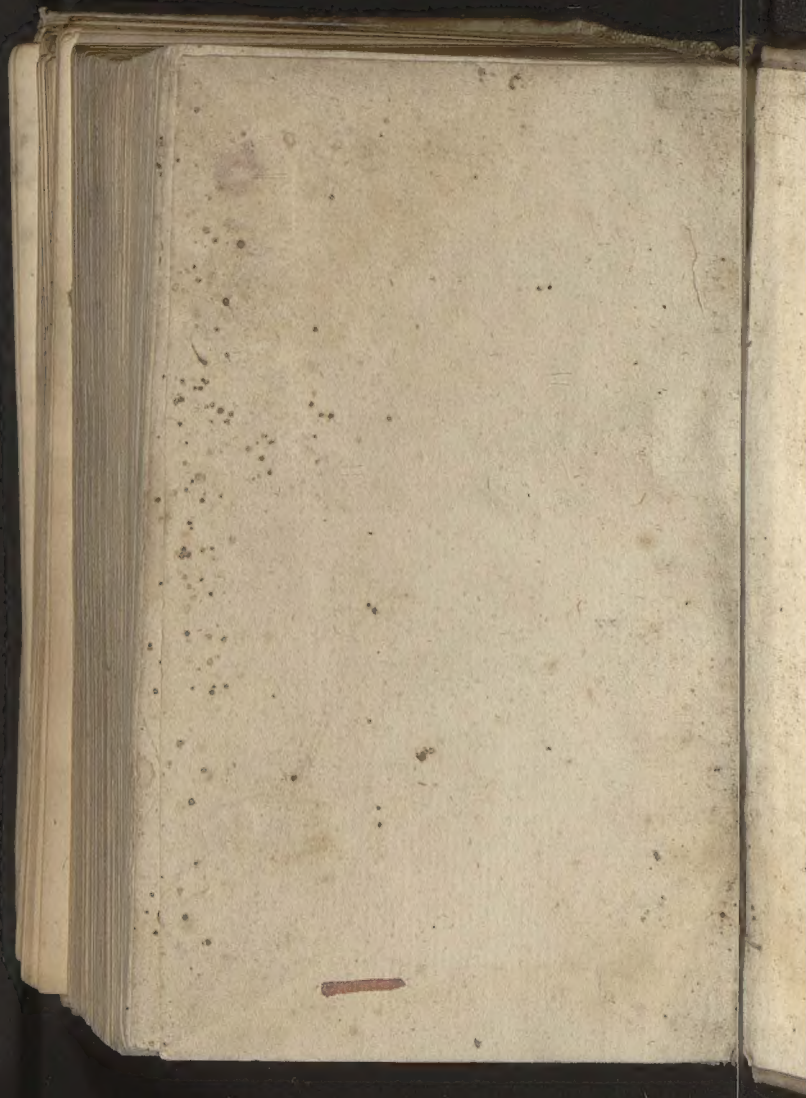
Viren-

Verentur clerum & amant verum ,
 Divos honorant , devotè orant ,
 Jejunant stricte , nil agunt fiste ,
 Mens timorata illis innata.
 Captivant nullum , nec perdunt ullum ,
 Nisi convictum & jure dictum ;
 Hinc ditiores premunt minores ,
 Quos tollunt cade solvunt mercede ,
 Observant Reges sed frangunt leges ,
 Nil celant jussi , plorant percussi
 Sunt prodigales , non liberales ;
 Ut sine muris , sic sine curis ;
 Vivunt bibentes & comedentes :
 Bonum futurum , malum venturum ,
 Provident nunquam , nec curant unquã ,
 Quando compotant ebrii notant
 Haustus aequales , qui negant tales
 Hostes censentur , mensis arcentur ;
 Sordidis lectis sedisque lectis ,
 Et cum vitellis , & cum porcellis ,
 Degunt conjuncti rustici cuncti :
 Hospiti stramen vix dant & panem ,
 Nobiles cuncti sunt magis lauti
 Domos ducales , vel his aequales ,
 Struunt decorè magno splendore ;
 Sed mox erectas relinquunt neglectas .
 Stillis sexcentis plenas & ventis ,
 Sic fit equile heri cubile .

Hæc Polonorum regula morum.

SOLI DEO GLORIA!

contra-
is; de
um li-
abilia
oltra
ntur.
ion-
ni-
iam
hu-
das

Biblioteka Jagiellońska

stdr-0026973

Seneca

&

Pontif. Vn.

&

Rhetor.

Rad.